

Alcohol in de opvoeding

Een kwalitatief onderzoek naar de alcoholspecifieke opvoeding van Nederlandse jongeren in de leeftijd van 10 t/m 15 jaar

Afstudeerscriptie voor de opleiding Toegepaste
Communicatiewetenschap, Universiteit Twente, Enschede

Auteur:
Arjan Wagenmans

In opdracht van STAP (Stichting Alcoholpreventie), Utrecht

28 augustus 2008

Afstudeercommissie:
Drs. J.J. van Hoof, eerste begeleider Universiteit Twente
Dr. M.D.T. de Jong, tweede begeleider Universiteit Twente

Samenvatting

Aanleiding

De directe aanleiding voor dit onderzoek is het verlangen van de opdrachtgever STAP (Stichting Alcoholpreventie) om meer inzicht te verkrijgen in de manier waarop ouders omgaan met het alcoholgebruik van hun kinderen in de leeftijd van 10 t/m 15 jaar, kortom de alcoholspecifieke opvoeding. Er is tot op heden alleen kwantitatief onderzoek gedaan naar alcoholspecifieke opvoeding, waardoor nog niet duidelijk is hoe alcoholspecifieke opvoeding er in de praktijk uitziet. Daarom is in dit onderzoek de alcoholspecifieke opvoeding juist kwalitatief onderzocht.

Doel

Het doel van dit onderzoek is om na te gaan hoe de verschillende onderdelen van de alcoholspecifieke opvoeding (voorbeeldfunctie van ouders, regels over alcoholgebruik en communicatie over alcohol) precies in de praktijk worden gebracht, door de visie van zowel ouders als kinderen hierop te onderzoeken.

Onderzoeksmethode

Zoals gezegd is dit een kwalitatief onderzoek en in dit geval is het onderzoek uitgevoerd door face-to-face interviews te houden met 15 ouders en 15 kinderen in de leeftijd van 10 t/m 15 jaar. Hierbij is gebruik gemaakt van een interviewschema en de gesprekken werden steeds opgenomen met een voicerecorder om een goede dataverwerking naderhand te garanderen.

Resultaten

Het drinkgedrag van de kinderen in dit onderzoek vertoont veel overeenkomsten met de gemiddelde Nederlandse jeugd, behalve dat er bij deze kinderen nog geen sprake is van regelmatig drinkgedrag en de hoeveelheid alcohol die zij drinken nog best meevalt. De kinderen in deze steekproef kopen zelf ook nog geen alcohol, wat redelijk uniek te noemen is. 80% van de ouders drinkt alcohol, maar de hoeveelheid is niet buitensporig veel. Alle ouders vinden dat zij het goede voorbeeld geven en bijna alle kinderen zijn het daar mee eens. Ouders geven vooral het goede voorbeeld door niet (te) veel te drinken. De meeste ouders en kinderen vinden het (heel) belangrijk dat ouders het goede voorbeeld geven, omdat volgens hen de manier waarop ouders omgaan met alcohol van invloed is op hoe hun kinderen daarmee omgaan.

Slechts 1 op de 5 ouders hanteert als vaste regel dat het kind geen alcohol mag drinken tot 16 of 18 jaar. De meeste ouders hanteren dezelfde regel van het niet drinken, maar passen deze losjes toe, vooral tijdens feestjes of speciale gelegenheden. Sommige ouders hanteren geen regels over alcoholgebruik, omdat zij dat niet nodig achten. Ouders baseren de alcoholspecifieke regels vooral op hun kennis over de gezondheidsrisico's van alcohol en gebruiken die kennis als argumenten voor de regels. De meeste ouders controleren niet of hun kind zich aan de regels houdt. Na overtreding van de regels door het kind reageren ouders over het algemeen teleurgesteld, worden ze kwaad op het kind en praten ze erover met het kind. De meeste ouders geven hun kind een straf voor overtreding van de regels, waarbij de straf duidelijk verband moet houden met de overtreding.

Ouders monitoren het drinkgedrag van hun kinderen vooral passief, door het kind te observeren. Er zijn maar weinig ouders die het drinkgedrag van hun kinderen actief monitoren, door het kind te vragen of het alcohol gedronken heeft of door met het kind te praten over alcoholgebruik. Een belangrijke aanleiding voor ouders en kinderen om te praten over alcohol zijn berichten over dat onderwerp in de media. Wat vooral opvalt is dat veel ouders en kinderen aangeven dat zij er niet bewust voor gaan zitten om een “gesprek” te

hebben over alcohol, maar dat het onderwerp toevallig wordt besproken als het ter sprake komt. Ouders en kinderen praten vooral met elkaar over de gevaren en risico's van alcohol. Ook blijkt dat de meeste ouders ervan uitgaan dat hun kind weet aan welke regels over alcoholgebruik hij/zij zich moet houden, dus zij praten niet expliciet met hun kind over de regels. Het merendeel van zowel de ouders als de kinderen geeft aan dat ouders niet van tevoren praten met hun kind over de gevolgen, zoals een straf, als blijkt dat hun kind de regels heeft overtreden.

Extreme gebeurtenissen met betrekking tot alcohol die ouders en kinderen meemaken zorgen er niet voor dat kinderen anders omgaan met alcohol of dat ouders anders omgaan met het alcoholgebruik van hun kinderen. Ouders vinden dat zij zelf de meeste invloed hebben op het drinkgedrag van hun kind, hoewel sommige ouders wel denken dat in de toekomst hun invloed kleiner wordt. Tot slot is volgens alle respondenten het belangrijkste advies aan andere ouders met kinderen hoe het beste om te gaan met het alcoholgebruik van kinderen, dat ouders moeten blijven praten met hun kinderen over alcohol en alcoholgebruik.

Conclusies

De kinderen in dit onderzoek zijn relatief “braaf” op het gebied van alcoholgebruik in vergelijking met veel van hun leeftijdgenoten.

Ouders blijken redelijk het goede voorbeeld te geven aan hun kinderen op het gebied van alcoholgebruik door niet heel vaak en niet veel alcohol te drinken.

Het blijkt dat ouders eigenlijk allemaal het liefst willen dat hun kinderen niet of zo min mogelijk alcohol drinken tot 16 jaar. Veel ouders vinden het niet nodig om hiervoor een concrete regel te hanteren, maar laten het kind op andere manieren weten dat zij liever niet hebben dat hij/zij alcohol drinkt. Veel ouders hanteren dus een ongeschreven regel dat het kind niet mag drinken of in ieder geval “niet te veel” mag drinken, zoals veel van de kinderen het verwoorden. Ouders gebruiken vooral de gezondheidsrisico's van alcohol als basis voor de regels en gebruiken die tegelijkertijd als argumenten. Ouders controleren nauwelijks of hun kinderen zich aan de regels houden. Daarnaast vinden ouders het belangrijk om met het kind te praten als het de regels heeft overtreden, ook al reageren sommige ouders in eerste instantie door kwaad te worden op het kind. Kinderen krijgen bijna altijd een straf als zij de regels overtreden, waarbij voor veel ouders de straf verband moet houden met de overtreding, dus als het kind (te veel) alcohol drinkt mag het voorlopig niet uit en geen alcohol drinken.

Als ouders willen dat hun kinderen zich aan de regels over alcoholgebruik houden doen zij er verstandig aan om het drinkgedrag van hun kinderen actief in plaats van passief te monitoren. De communicatie tussen ouder en kind over alcohol(gebruik) blijkt onderverdeeld te zijn in twee varianten, namelijk geïntegreerde en gerichte communicatie. Geïntegreerde communicatie blijkt het meest voor te komen en dit houdt in dat ouders en kinderen niet zozeer bewuste “gesprekken” voeren over alcohol(gebruik), maar de communicatie hierover integreren in het dagelijks leven. Minder voorkomend is gerichte communicatie in de vorm van echte gesprekken, waarbij ouders er bewust met hun kinderen voor gaan zitten om met hen te praten over alcohol(gebruik) en hun verwachtingen en de regels op dat gebied. Ouders praten vooral met hun kinderen over de gevaren en risico's van alcohol, terwijl de regels nauwelijks worden besproken. Dit komt omdat ouders ervan uitgaan dat hun kind weet aan welke regels over alcoholgebruik hij/zij zich moet houden, dus zij praten niet expliciet met hun kind over de regels. Ouders praten ook niet van tevoren met hun kind over straffen die worden opgelegd als blijkt dat hun kind de regels heeft overtreden, maar het blijkt zeker zinvol te kunnen zijn om dit toch te doen, omdat kinderen zich daardoor mogelijk eerder aan de regels houden.

Tot slot komen, voor wat betreft de alcoholspecifieke opvoeding, de percepties van ouders en kinderen uit hetzelfde gezin redelijk overeen met elkaar.

Summary

Rationale

The direct rationale for this study is the desire of the client STAP (Stichting Alcoholpreventie / Foundation for Alcoholprevention) to gain more insight into the way in which parents deal with the alcohol use of their children at the age of 10 up to and including 15 years old, in short the alcohol-specific socialization. Until now only quantitative research on alcohol-specific socialization has been performed, as a result of which it is not yet clear what alcohol-specific socialization looks like in practice. That is why in this study the alcohol-specific socialization has been qualitatively investigated.

Aim

The aim of this study is to examine how the different components of alcohol-specific socialization (function of parents as a role-model, rules about alcohol use and communication about alcohol) are put into practice, by investigating the vision of both parents as well as children on this topic.

Research method

As stated earlier this is a qualitative study and in this case the research has been conducted by means of face-to-face interviews with 15 parents and 15 children at the age of 10 up to and including 15 years old. During the interviews an interview scheme was used and the conversations were always recorded with a voicerecorder to ensure proper processing of all the data afterwards.

Results

The drinking behaviour of the children in this study shows a lot of resemblance with the average Dutch youth, except that with these children there is yet no sign of regular drinking and the amount of alcohol they consume isn't very alarming. The children in this random sample are also not yet buying alcohol themselves, which is fairly unique to say the least.

80% of the parents drink alcohol, but the amount they drink is not exceptionally high. All parents feel they are setting the right example and nearly all children agree with that. Parents mainly set the right example by not drinking (too) much. Most of the parents and children feel it is (very) important for parents to set the right example, because according to them the way in which parents deal with alcohol has an influence on the way in which their children deal with that.

Only 1 in 5 parents employ a fixed rule that the child may not drink alcohol until it is 16 or 18 years old. Most parents employ the same rule of not drinking, but apply this loosely, especially during parties or special occasions. Some parents employ no rules about alcohol use at all, because they don't deem that necessary. Parents base the alcohol-specific rules mainly on their knowledge of the health risks of alcohol and use that knowledge as arguments for the rules. Most parents do not check whether their child is obeying the rules or not. After a child has broken the rules parents generally react disappointed, get mad at the child and talk about it with the child. Most parents punish their child for breaking the rules, but the punishment must be clearly related to the offence.

Parents monitor the drinking behaviour of their children mainly passively, by observing the child. There are only few parents who actively monitor the drinking behaviour of their children, by asking the child if it drank alcohol or by talking with the child about alcohol use. An important cause for parents and children to talk about alcohol are reports about that subject in the media. What is especially striking is that many parents and children indicate that they do not deliberately sit down to have a “conversation” about alcohol, but that

the subject is discussed coincidentally when it comes up. Parents and children primarily talk with each other about the dangers and risks of alcohol. It also turns out that most parents assume that their child knows which rules about alcohol use he/she has to comply with, so they don't talk explicitly with their child about the rules. The majority of both the parents as well as the children indicate that parents don't talk in advance with their child about the consequences, such as a punishment, when it turns out that the child has broken the rules.

Extreme events with regard to alcohol that parents and children experience don't cause children to deal with alcohol differently or parents to deal with the alcohol use of their children differently. Parents feel that they themselves have the most influence on the drinking behaviour of their child, although some parents do think that in the future their influence will become smaller. In conclusion, according to all respondents the most important advice for others parents with children on how to best deal with the alcohol use of children is that parents should keep on talking with their children about alcohol and alcohol use.

Conclusions

The children in this study are relatively “well-behaved” when it comes to alcohol use in comparison with many of their peers.

Parents turn out to set a reasonably good example for their children when it comes to alcohol use by not drinking alcohol very often and not much at a time.

This study shows that what parents all prefer is for their children to not drink alcohol, or at least as less as possible, until they are 16 years old. Many parents feel it isn't necessary to employ a concrete rule to achieve this, but instead let the child know in others ways that they don't want him/her to drink. So many parents employ an unwritten rule that the child isn't allowed to drink or at least isn't allowed to drink “too much”, as many of the children put it. Parents mainly use the health risks associated with alcohol as a basis for the rules and at the same time use those as arguments. Parents barely check if their children are obeying the rules. Besides this parents find it important to talk with the child when it has broken the rules, even though some parents at first react by getting mad at the child. Children almost always receive a punishment when they break the rules, but for most parents the punishment must be clearly related to the offence, so when the child drinks (too much) alcohol it isn't allowed to go out or drink alcohol for awhile

If parents want their children to comply with the rules about alcohol use it is recommended that they monitor their children's drinking behaviour actively instead of passively. The communication between parent and child about alcohol (use) turns out to be divided into two variants, namely integrated and targeted communication. Integrated communication turns out to be most common and this means that parents and children do not necessarily have deliberate “conversations” about alcohol (use), but integrate the communication about this topic into daily life. Less common is targeted communication in the form of real conversations, whereby parents deliberately sit down with their children to talk with them about alcohol (use) and their expectations and the rules regarding that topic. Parents primarily talk with their children about the dangers and risks of alcohol, while the rules are barely discussed. This is because parents assume that their child knows which rules about alcohol use he/she has to comply with, so they don't talk explicitly with their child about the rules. Parents also don't talk in advance with their child about punishments that will be enforced if it turns out that their child has broken the rules, although it definitely appears to be useful to do this anyway, because children may possibly comply with the rules sooner as a result of that.

In conclusion, with regard to alcohol-specific socialization, the perceptions of parents and children from the same family correspond reasonably well to each other.

Inhoudsopgave

SAMENVATTING	2
SUMMARY	4
VOORWOORD	8
1. INLEIDING	9
1.1 ACHTERGROND	9
1.2 STAP (STICHTING ALCOHOLPREVENTIE).....	9
1.3 ONDERZOEK	10
1.4 OPBOUW SCRIPTIE	10
2. THEORETISCH KADER	11
2.1 ALCOHOLPROBLEMATIEK ONDER NEDERLANDSE JEUGD.....	11
2.1.1 Alcoholgebruik door Nederlandse jongeren	11
2.1.2 Risico's van alcoholgebruik.....	12
2.1.3 Beschikbaarheid van alcohol	14
2.2 ROL VAN DE OUDERS	15
2.3 VOORBEELDFUNCTIE VAN OUDERS MET BETREKKING TOT ALCOHOLGEBRUIK	17
2.4 REGELS OVER ALCOHOLGEBRUIK	19
2.4.1 Ontwikkeling van de regels	20
2.4.2 Controle op naleving van de regels.....	20
2.4.3 Reactie op overtreding van de regels.....	20
2.5 COMMUNICATIE TUSSEN OUDER EN KIND OVER ALCOHOL(GEBRUIK)	21
2.6 PROBLEEMSTELLING	23
3. ONDERZOEKSMETHODE	24
3.1 INSTRUMENT	24
3.1.1 Interviewschema.....	24
3.1.2 Pretest interviewschema.....	27
3.2 RESPONDENTEN.....	28
3.2.1 Werving respondenten.....	28
3.2.2 Demografische gegevens respondenten	29
3.3 INTERVIEWPROCEDURE	30
3.4 DATAVERWERKING EN -ANALYSE	31
4. RESULTATEN	33
4.1 DRINKGEDRAG KIND	33
4.1.1 Redenen voor niet drinken.....	33
4.1.2 Beschrijving drinkgedrag kind.....	34
4.1.3 Kopen van alcohol door ouder.....	35
4.1.4 Kopen van alcohol door kind	36
4.2 VOORBEELDFUNCTIE VAN OUDERS MET BETREKKING TOT ALCOHOLGEBRUIK	39
4.3 REGELS OVER ALCOHOLGEBRUIK	43
4.3.1 Ontwikkeling van de regels	46
4.3.2 Controle op naleving van de regels.....	48
4.3.3 Reactie op overtreding van de regels.....	50
4.4 COMMUNICATIE TUSSEN OUDER EN KIND OVER ALCOHOL(GEBRUIK)	53

4.5	PRAKTIJKVOORBEELDEN	59
4.6	SLOTVRAGEN	63
4.7	VERSCHILLEN IN PERCEPTIES VAN OUDERS EN KINDEREN UIT HETZELFDE GEZIN MET BETREKKING TOT DE ALCOHOLSPECIFIEKE OPVOEDING	68
4.7.1	<i>Drinkgedrag kind</i>	68
4.7.2	<i>Voorbeeldfunctie van ouders met betrekking tot alcoholgebruik</i>	69
4.7.3	<i>Regels over alcoholgebruik</i>	70
4.7.4	<i>Communicatie tussen ouder en kind over alcohol(gebruik)</i>	75
4.7.5	<i>Praktijkvoorbeelden</i>	78
5.	CONCLUSIES, DISCUSSIE EN AANBEVELINGEN	82
5.1	CONCLUSIES	82
5.1.1	<i>Drinkgedrag kind</i>	82
5.1.2	<i>Voorbeeldfunctie van ouders met betrekking tot alcoholgebruik</i>	84
5.1.3	<i>Regels over alcoholgebruik</i>	85
5.1.4	<i>Communicatie tussen ouder en kind over alcohol(gebruik)</i>	91
5.1.5	<i>Praktijkvoorbeelden</i>	94
5.1.6	<i>Slotvragen</i>	95
5.1.7	<i>Verschillen in percepties van ouders en kinderen uit hetzelfde gezin met betrekking tot de alcoholspecifieke opvoeding</i>	97
5.2	BEPERKINGEN VAN HET ONDERZOEK	101
5.3	AANBEVELINGEN	104
5.3.1	<i>Aanbevelingen voor de alcoholpreventie-praktijk</i>	104
5.3.2	<i>Aanbevelingen voor vervolgonderzoek</i>	105
	LITERATUUR	107
	BIJLAGEN	112
	BIJLAGE 1	113
	BIJLAGE 2	122
	BIJLAGE 3	130
	BIJLAGE 4	133
	BIJLAGE 5	135

Voorwoord

‘Alcohol in de opvoeding’ is een onderzoek dat is uitgevoerd in opdracht van STAP (Stichting Alcoholpreventie) en vormt mijn afstudeeronderzoek voor de opleiding Toegepaste Communicatiewetenschap aan de Universiteit Twente. Graag wil ik van deze gelegenheid gebruik maken om een aantal personen te bedanken voor hun hulp gedurende mijn afstudeertraject, want zonder hen was deze scriptie nooit tot stand gekomen.

Allereerst wil ik mijn afstudeerbegeleiders van de opleiding, Joris van Hoof en Menno de Jong, heel hartelijk bedanken voor al hun ondersteuning, opbouwende kritiek, goede adviezen en niet te vergeten hun geduld. Ondanks dat mijn afstudeertraject een stuk langer heeft geduurd dan gebruikelijk, zijn zij steeds blijven geloven dat het goed zou komen, ook als ik er zelf even niet zo in geloofde. Juist op die momenten gaven zij mij steeds weer het vertrouwen dat het onderzoek op de goede weg was en ik het ongetwijfeld tot een goed einde zou brengen. Zonder deze steun had ik het zeker niet gered, dus nogmaals heel erg bedankt daarvoor.

Ik kijk met veel plezier terug op de beginperiode van mijn onderzoek, waarin ik regelmatig bij STAP heb gewerkt. Mijn oorspronkelijke begeleidster vanuit STAP, Jorinde Klungers, wil ik bedanken voor alle tijd en moeite die zij in mij heeft gestoken om het onderzoek goed van de grond te krijgen. Na haar vertrek bij STAP heeft Wim van Dalen de begeleiding van haar overgenomen en ook zijn begeleiding heb ik als zeer waardevol ervaren. Tijdens onze besprekingen wist ik dankzij zijn adviezen het onderzoek in het juiste perspectief te plaatsen, waardoor het uiteindelijk een beter onderzoek is geworden en hiervoor ben ik hem zeer dankbaar. Ook wil ik alle overige medewerkers van STAP, waarmee ik het genoeg heb gehad samen te werken, bedanken voor hun hulp en de gezelligheid tijdens mijn werkzaamheden bij STAP.

Dit onderzoek was niet mogelijk geweest zonder de medewerking van de respondenten. Dus bij deze wil ik alle ouders en kinderen die zo vriendelijk zijn geweest om mee te werken aan mijn onderzoek daarvoor hartelijk danken. Verder wil ik de directies van alle scholen bedanken die namens mij een wervingsbrief hebben verspreid onder hun leerlingen. In het bijzonder gaat mijn dank uit naar de directie van ‘*Het Assink Lyceum*’ en CBS ‘*De 3-Sprong*’ in Eibergen en Montessorischool ‘*De Pas*’ in Doetinchem, die mij in staat stelden sommige van hun leerlingen op school te interviewen.

Ten slotte bedank ik mijn familie en vrienden voor hun steun en hulp tijdens mijn hele afstudeerperiode. Speciale dank gaat hierbij zeker uit naar mijn ouders die mij altijd waar mogelijk hebben ondersteund, zowel bij mijn afstuderen als daarbuiten, en altijd klaar stonden met goede adviezen ook al was ik af en toe te eigenwijs om die ook echt op te volgen.

Arjan Wagenmans
Eibergen, augustus 2008

1. Inleiding

1.1 Achtergrond

Er wordt de laatste jaren in Nederland veel aandacht besteed aan het alcoholgebruik van jongeren. Er zijn en worden allerlei onderzoeken uitgevoerd naar verschillende aspecten van dit thema en vaak worden de uitkomsten van die onderzoeken breed uitgemeten in de media. De ruime belangstelling voor het drinkgedrag van jongeren valt vooral te verklaren vanuit de statistieken die de problematiek rondom dit thema illustreren. De meeste jongeren hebben hun eerste drinkervaring tussen hun 11^e en 14^e levensjaar (Vet & Van den Eijnden, 2007) en 88% van de jongeren geeft aan vóór het 16^e levensjaar de eerste keer alcohol te hebben gedronken (Monshouwer, Van Dorsselaer, Gorter, Verdurmen, & Vollebergh, 2004). In het basisonderwijs zegt 8% van de leerlingen ooit dronken of aangeschoten te zijn geweest en van de leerlingen in het voortgezet onderwijs is bijna de helft (47%) ten minste één keer in hun leven dronken of aangeschoten geweest (Monshouwer et al., 2004). Bovendien neemt volgens Monshouwer et al. (2004) de frequentie van alcoholgebruik toe naarmate jongeren ouder worden. In het kort gezegd drinken Nederlandse jongeren dus al op jonge leeftijd alcohol, drinken zij per keer veel alcohol en drinken zij ook vaak alcohol. Veel jongeren lijken zich niet bewust van de risico's die hieraan verbonden zijn, zoals op korte termijn alcoholvergiftiging, agressie/geweld, ongelukken en onveilige seks en op lange termijn onder andere hersenbeschadiging en alcoholverslaving. Een belangrijke factor in de alcoholproblematiek is de beschikbaarheid van alcohol. Zelfs de meeste jongeren onder de 16 jaar slagen erin om zelf alcohol te kopen, ondanks het verkoopverbod van alcohol aan jongeren onder de 16. En als jongeren het zelf niet lukt om alcohol te kopen, dan laten ze dat doen door anderen, bij voorkeur door hun eigen ouders.

Dat ouders een belangrijke rol spelen in de manier waarop hun kinderen omgaan met alcohol, zeker als die kinderen jonger zijn dan 16 jaar, staat wel vast. Ouders zijn voor kinderen in de puberteit (10 t/m 15 jaar) vaak de belangrijkste personen in het leven en zij bepalen wat de kinderen wel en niet mogen. Onderzoek naar de invloed van ouders op het alcoholgebruik van hun kinderen richtte zich oorspronkelijk vooral op de algemene opvoedingspraktijk, maar recentelijk is de aandacht verschoven naar de rol van alcoholspecifieke opvoeding. Alcoholspecifieke opvoeding verwijst naar de manier waarop ouders specifiek omgaan met het alcoholgebruik van hun kinderen, waarbij men moet denken aan het stellen van alcoholspecifieke regels, het afkeuren van het drinken van alcohol door het kind en praten met het kind over alcohol. Tot nu toe is er maar een beperkt aantal studies dat aandacht heeft besteed aan alcoholspecifieke opvoeding en dat zijn allemaal kwantitatieve studies. Een kwalitatief onderzoek naar de alcoholspecifieke opvoeding van Nederlandse jongeren is tot op heden nog niet uitgevoerd.

1.2 STAP (Stichting Alcoholpreventie)

STAP (Stichting Alcoholpreventie) is een landelijke, onafhankelijke non-profit organisatie die pleit voor een effectief alcoholbeleid van de overheid en zich inzet voor publieke bewustwording van de risico's van alcohol. Vooral onder jongeren neemt het alcoholgebruik toe en kan alcoholgebruik grote gevolgen hebben voor de toekomst. STAP richt zich daarom in de eerste plaats op het terugdringen en ontmoedigen van het alcoholgebruik bij jongeren. STAP fungeert als kenniscentrum voor alcoholbeleid en geeft advies aan overheden en organisaties.

Eén van de projecten die wordt uitgevoerd binnen STAP is het project “Alcohol en Jongeren”. Het doel van dit project is het alcoholgebruik onder jongeren van 10 t/m 15 jaar terug te dringen, omdat deze groep eigenlijk nog niet zou moeten drinken, terwijl in de

praktijk blijkt dat deze groep de laatste jaren juist steeds meer is gaan drinken. STAP heeft ouders gekozen als de belangrijkste doelgroep van dit project, omdat andere factoren (zoals invloed van leeftijdgenoten) de laatste jaren relatief meer aandacht hebben gekregen, waardoor de invloed die ouders kunnen hebben op het drinkgedrag van hun kinderen wat op de achtergrond is geraakt.

1.3 Onderzoek

Het huidige onderzoek maakt deel uit van het project “Alcohol en Jongeren”. De directe aanleiding voor het onderzoek is het verlangen van STAP om meer inzicht te verkrijgen in de manier waarop ouders omgaan met het alcoholgebruik van hun kinderen in de leeftijd van 10 t/m 15 jaar, kortom de alcoholspecifieke opvoeding. STAP is vooral geïnteresseerd in meer kwalitatieve gegevens hierover, aangezien de onderzoeken die tot nu toe zijn uitgevoerd naar alcoholspecifieke opvoeding allemaal kwantitatief van aard zijn. Alle eerder uitgevoerde onderzoeken op het gebied van alcoholspecifieke opvoeding zijn kwantitatief, zodat met de uitkomsten correlatieve of causale verbanden tussen variabelen aangetoond kunnen worden. Er is tot op heden echter nog geen kwalitatief onderzoek gedaan naar alcoholspecifieke opvoeding en de visie van zowel ouders als kinderen daarop. Daarom is in het huidige onderzoek, dat in deze scriptie wordt beschreven, de alcoholspecifieke opvoeding wél kwalitatief onderzocht door interviews te houden met ouders en hun kinderen in de leeftijd van 10 t/m 15 jaar.

Met kwalitatief onderzoek kan worden nagegaan hoe de verschillende onderdelen van de alcoholspecifieke opvoeding (voorbeeldfunctie, regels en communicatie) precies in de praktijk worden gebracht en dat is dan ook het doel van dit onderzoek. Uiteindelijk wordt aan de hand van dit onderzoek een antwoord gegeven op de volgende hoofdvraag:

Hoe ziet de alcoholspecifieke opvoeding van jonge tieners er in de dagelijkse praktijk uit?

1.4 Opbouw scriptie

In hoofdstuk 2 van deze scriptie wordt het theoretisch kader, dat de basis vormt voor dit onderzoek, nader uiteengezet. Daarna volgt in hoofdstuk 3 een beschrijving van de onderzoeksmethode, waarin aandacht wordt besteed aan het onderzoeksinstrument, de respondenten, de interviewprocedure en de dataverwerking en -analyse. In hoofdstuk 4 worden alle resultaten van het onderzoek besproken, op zijn tijd afgewisseld met relevante citaten van respondenten. Tot slot worden in hoofdstuk 5 de conclusies, beperkingen en aanbevelingen van dit onderzoek weergegeven.

2. Theoretisch kader

In dit hoofdstuk wordt het theoretisch kader besproken waarop het huidige onderzoek is gebaseerd. In paragraaf 2.1 wordt allereerst de alcoholproblematiek onder de Nederlandse jeugd behandeld, waarbij wordt gekeken naar het gebruik (2.1.1), de risico's (2.1.2) en de beschikbaarheid (2.1.3) van alcohol. Vervolgens wordt in paragraaf 2.2 de rol van de ouders met betrekking tot het alcoholgebruik van hun kinderen besproken. In de paragrafen daarna wordt dieper ingegaan op de verschillende onderdelen van alcoholspecifieke opvoeding, namelijk de voorbeeldfunctie van ouders met betrekking tot alcoholgebruik (2.3), de regels over alcoholgebruik (2.4) en de communicatie tussen ouder en kind over alcohol(gebruik) (2.5). Het hoofdstuk wordt afgesloten met de probleemstelling (2.6), waarin de onderzoeksvragen worden weergegeven.

2.1 Alcoholproblematiek onder Nederlandse jeugd

Er is momenteel veel aandacht voor alcoholgebruik in Nederland en dan vooral het alcoholgebruik van jongeren. Er wordt regelmatig onderzoek naar gedaan en verschillende media berichten er veelvuldig over. De trend lijkt te zijn dat jongeren te jong, te veel en te vaak alcohol drinken en verschillende instanties die zich bezighouden met alcoholpreventie maken zich hier zorgen over. In hoeverre klopt deze constatering en maken die instanties zich terecht zorgen? In paragraaf 2.1.1 tot en met 2.1.3 wordt geprobeerd een antwoord te geven op deze vraag, door verschillende aspecten van de alcoholproblematiek onder de Nederlandse jeugd nader te bespreken.

2.1.1 Alcoholgebruik door Nederlandse jongeren

Van alle leerlingen van het voortgezet onderwijs heeft 85% ooit alcohol gedronken. In groep 7 en 8 van de basisschool heeft de helft van de leerlingen dit al ooit gedaan. Op 12-jarige leeftijd heeft bijna driekwart van de leerlingen in het voortgezet onderwijs ervaring met alcohol en op 14-jarige leeftijd is dit toegenomen tot 87% (Monshouwer, Van Dorsselaer, Gorter, Verdurmen, & Vollebergh, 2004). De meeste jongeren hebben hun eerste drinkervaring tussen hun 11^e en 14^e levensjaar. De gemiddelde leeftijd waarop jongeren voor het eerst een glas alcohol drinken is 12,7 jaar (Vet & Van den Eijnden, 2007). 15% van de scholieren op het voortgezet onderwijs zegt 10 jaar of jonger te zijn geweest toen zij hun eerste drankje dronken en 88% geeft aan vóór het 16e levensjaar de eerste keer alcohol te hebben gedronken (Monshouwer et al., 2004).

In het basisonderwijs zegt acht procent van de leerlingen ooit dronken of aangeschoten te zijn geweest en van de leerlingen in het voortgezet onderwijs is bijna de helft (47%) ten minste één keer in hun leven dronken of aangeschoten geweest. Het percentage neemt toe met de leeftijd, waarbij er vooral in de leeftijd 12 tot en met 15 jaar een sterke stijging waar te nemen is (Monshouwer et al., 2004). Bingedrinken (minstens op 1 dag per week 4 of meer glazen alcohol voor meisjes en 6 of meer glazen alcohol voor jongens) komt bij 14 % van de drinkende jongeren voor. Dit is 9,5% van alle jongeren van 12-17 jaar. Excessief drinken (minstens 14 glazen alcohol per week voor meisjes en minstens 21 glazen alcohol per week voor jongens) komt bij 11,7% van de drinkende jongeren voor. Dit is 8% van alle jongeren van 12-17 jaar (Vet & Van den Eijnden, 2007).

Volgens Monshouwer et al. (2004) neemt de frequentie van alcoholgebruik toe naarmate jongeren ouder worden. Met name in de leeftijdscategorie 10 t/m 15 jaar is een duidelijke toename van de frequentie van het alcoholgebruik zichtbaar naarmate de leeftijd toeneemt. Dit wordt bevestigd door Vet en Van den Eijnden (2007), die stellen dat het minstens één keer per week alcohol drinken het minst voorkomt onder 12-13-jarigen (7%), iets meer onder 14-15-jarigen (23%) en het meest onder 16-17-jarigen (43%).

Scholieren uit het voortgezet onderwijs drinken vooral bier en breezers. Onder jongens blijkt bier de meest gedronken alcoholische drank, terwijl meisjes de voorkeur geven aan mixdranken en alcopops, zoals breezer. Ook zelf gemixte dranken en likeur zijn populair onder jongeren, maar deze dranken worden meer door meisjes dan door jongens gedronken. (Monshouwer et al., 2004; Van de Pol & Duijser, 2003).

Het Centraal Bureau voor de Statistiek (2003) heeft becijferd dat gemiddeld een kwart van alle jongeren in de Europese Unie regelmatig alcoholhoudende drank drinkt. Het percentage Nederlandse jongeren dat regelmatig drinkt, ligt met 45 procent ruim boven het Europese gemiddelde. Nederland gaat binnen Europa aan kop als het gaat om de frequentie van het alcoholgebruik: een kwart van de jongeren drinkt in één maand tijd meer dan 10 keer alcoholische drank. Nederlandse scholieren drinken ook per gelegenheid veel glazen alcohol (het zogenaamde bingedrinken). 28% van de Nederlandse jongeren drinkt in één maand tijd drie keer of vaker ten minste 5 glazen alcohol per avond. Daarmee staat Nederland binnen Europa op de tweede plaats, net onder Ierland (Hibell et al., 2004).

Internationaal onderzoek laat verder zien dat Nederlandse tieners de risico's van alcoholgebruik erg laag inschatten ten opzichte van jongeren uit andere Europese landen. Gemiddeld slechts 17 procent van de Nederlandse jongeren verwacht van het eigen alcoholgebruik negatieve gevolgen zoals verslaving, iets doen waar je later spijt van krijgt, schade aan de gezondheid of problemen met de politie (Hibell et al., 2004). Ook het risico van het drinken van grote hoeveelheden alcohol per gelegenheid (bingedrinken) wordt laag ingeschat. Slechts 19 procent van de Nederlandse scholieren denkt dat dit gedrag een groot risico met zich meebrengt (Verdurmen et al., 2006).

Uit al deze cijfers blijkt dat de Nederlandse jeugd al op jonge leeftijd begint met het drinken van alcohol, regelmatig flinke hoeveelheden alcohol drinkt en bovendien naarmate de leeftijd toeneemt steeds frequenter gaat drinken. Dit alles ondanks de risico's die verbonden zijn aan het drinken van alcohol, met name op jonge leeftijd.

2.1.2 Risico's van alcoholgebruik

Hoewel matig alcoholgebruik door jongeren zeker voordelen kan hebben voor hun sociale leven en ontwikkeling (Engels & Knibbe, 2000a, 2000b), geldt voor hen net als voor volwassenen dat (overmatig) alcoholgebruik voornamelijk negatieve gevolgen kan hebben. Veel mensen denken bij risico's met betrekking tot alcoholgebruik aan gezondheidsrisico's, maar er kleven daarnaast ook andere risico's aan drankgebruik. Korte termijnrisico's van alcoholgebruik door jongeren zijn een black-out, alcoholvergiftiging, agressie/geweld, (verkeers)ongelukken, vandalisme, seksuele intimidatie, onveilige seks en verkrachting (Abbey, 2002; Abbey, Zawacki, Buck, Clinton, & McAuslan, 2001; Arata, Stafford, & Tims, 2003; Bonomo et al., 2001; Ellickson, Tucker, & Klein, 2003; Gruber, DiClemente, Anderson, & Lodico, 1996; Grunbaum et al., 2002; Lemmers, 2001; Oesterle et al., 2004).

De directe effecten van alcohol als giftige stof op korte termijn zijn wellicht het duidelijkst en meest onderzocht. Alcohol heeft – dat is ook vaak de leuke kant van alcohol en zeker een belangrijke reden om op jonge leeftijd te gaan drinken – een sterk ontremmend effect in het sociale verkeer. Dat ontremmende effect treedt echter ook op in het geval van riskant gedrag. Goed gedocumenteerd zijn de onmiddellijke effecten van alcohol op agressie, risicovolle seksuele gedragingen en op het krijgen van ongelukken. Bij verschillende als ‘zinloos geweld’ bekend staande incidenten met dodelijke afloop speelde (overmatig) alcoholgebruik een rol. Ook is er in Nederland jaarlijks sprake van naar schatting 2700 doden en gewonden in het verkeer door alcoholgebruik. De negatieve effecten van alcohol op korte termijn zijn dus aanzienlijk (Verdurmen et al., 2006).

Daarnaast zijn er ook lange termijnrisico's verbonden aan alcoholgebruik door jongeren. Bij de lange termijnrisico's voor jongeren wordt vaak een duidelijk onderscheid gemaakt tussen schade aan de hersenen en andere alcoholgerelateerde problemen die zich op latere leeftijd kunnen voordoen zoals alcoholmisbruik, alcoholverslaving en ander probleemgedrag. De bovengemiddelde aandacht voor hersenbeschadiging als mogelijk gevolg van overmatig drankgebruik door jongeren is gerechtvaardigd, gezien het feit dat de hersenen tijdens de adolescentie nog volop in ontwikkeling zijn. Volgens De Wit, Slot en Van Aken (2004) vinden tijdens de adolescentie naast allerlei gedragsveranderingen ook de nodige veranderingen plaats in de hersenen. In verschillende hersendelen treden op verschillende momenten 'groeispruits' op. Dit proces gaat door tot aan het 24e levensjaar (Giedd et al., 1999). De adolescentie is dus een kritieke periode waarin bepaalde hersengebieden nog volop in ontwikkeling zijn. Alcohol heeft een versturende werking op dit proces en dit kan leiden tot structurele veranderingen die blijvende functionele stoornissen tot gevolg hebben (Zeigler et al., 2005). Dit maakt de hersenen van jongeren extra kwetsbaar voor overmatig gebruik van alcohol. Een belangrijk gebied van de hersenen voor leren en geheugen is de hippocampus, die tijdens de adolescentie aan sterke veranderingen onderhevig is. Bij adolescenten lijkt met name langdurig, overmatig alcoholgebruik te leiden tot verminderde prestaties op leren en geheugen (Brown, Tapert, Granholm, & Delis, 2000; Tapert & Brown, 1999; Tapert, Granholm, Leedy, & Brown, 2002; Spear, 2002). Een oorzaak daarvoor zou kunnen zijn dat de hippocampus gedurende zijn ontwikkeling bijzonder gevoelig is voor de effecten van alcohol. In een studie van DeBellis (2000) is aangetoond dat het volume van de hippocampus significant kleiner (ongeveer 10%) is bij alcoholafhankelijke jongeren dan bij jongeren zonder alcoholproblemen. Hoe jonger de leeftijd waarop het alcoholmisbruik begint, hoe kleiner het volume van de hippocampus is en ook geldt dat hoe langer het alcoholmisbruik duurt, hoe kleiner het volume van de hippocampus is. Deze resultaten worden ten dele bevestigd in een ander onderzoek van Nagel, Schweinsburg, Phan en Tapert (2005). Verdurmen et al. (2006) concluderen op basis van hun literatuurstudie dat zwaar en langdurig alcoholgebruik door jongeren schadelijke effecten kan hebben op de hersenen, maar het is onbekend in hoeverre deze effecten blijvend zijn. Het is echter wel duidelijk dat alle wetenschappelijke onderzoeken tot nu toe een toename van het risico op hersenbeschadiging bij fors alcoholgebruik op jonge leeftijd aantonen, terwijl geen van deze studies het tegendeel bewijst.

Naast hersenbeschadiging leidt het op vroege leeftijd beginnen met drinken of overmatig alcoholgebruik tijdens de puberteit tot een grotere kans om op latere leeftijd alcoholproblemen te ontwikkelen (Ellickson et al., 2003; Ellickson, Tucker, Klein, & McGuigan, 2001; Grant, Stinson, & Harford, 2001). Jonge tieners die voor het eerst alcohol drinken tussen hun 11^e en 14^e levensjaar lopen een veel groter risico om op latere leeftijd alcoholproblemen te ontwikkelen, zoals alcoholmisbruik en alcoholverslaving. Van de jongeren die voor hun 15^e beginnen met drinken zal zo'n 40% dergelijke problemen ontwikkelen (DeWit, Adlaf, Offord, & Ogborne, 2000; Grant & Dawson, 1997). Een longitudinaal onderzoek van Ellickson et al. (2003) heeft aangetoond dat kinderen die op 13-jarige leeftijd zijn begonnen met drinken en zelfs kinderen die op die leeftijd experimenteerden met alcohol (minder dan 3 glazen in het afgelopen jaar en geen alcohol in de afgelopen maand) een veel grotere kans hebben om op latere leeftijd alcoholgerelateerde problemen te hebben dan kinderen die op hun 13^e helemaal geen alcohol dronken. Hierbij gaat het dan niet alleen om alcoholmisbruik en alcoholverslaving, maar ook om problemen op school en op het werk, drugsmisbruik en uiteenlopend crimineel en gewelddadig gedrag.

Gezien de hierboven genoemde risico's, zowel op de korte als de lange termijn, van (overmatig) alcoholgebruik door jongeren is het niet verwonderlijk dat allerlei instanties die zich bezighouden met alcoholpreventie bezorgd zijn over de forse alcoholconsumptie van de

Nederlandse jeugd. De maatschappelijke norm die tegenwoordig wordt geadviseerd door diezelfde instanties is dat jongeren helemaal geen alcohol moeten drinken vóór hun 16^e levensjaar. Deze norm is sinds 1 november 2000 ook duidelijk terug te vinden in de Nederlandse Drank- en Horecawet, waarin is vastgelegd dat het verboden is om alcohol te verkopen aan jongeren onder de 16 jaar (Ministerie van VWS, 2004). De vraag is echter wat er in de praktijk van deze norm terecht komt. Oftewel, hoe is het gesteld met de beschikbaarheid van alcohol voor jongeren onder de 16 jaar in Nederland? Daar zal in de volgende paragraaf een antwoord op worden gegeven.

2.1.3 Beschikbaarheid van alcohol

Van de jongeren van 12 tot en met 15 jaar zegt 21,3% wel eens zelf alcohol te kopen. Voor 12-13 jarigen geldt dat 8,9% wel eens alcohol heeft gekocht, voor 14-15 jarigen is dit 30,4% en voor de 16-17 jarigen is dit 72% (Vet & Van den Eijnden, 2007). Dus hoe ouder jongeren worden hoe vaker ze zelf alcohol kopen, dat is op zich niet vreemd. Het is echter wel opvallend dat veel jongeren onder de 16 jaar er in slagen om zelf alcohol te kopen, terwijl het verboden is om alcohol aan hen te verkopen. Jongeren kopen de alcohol vooral in cafés, discotheken en supermarkten, maar de plaats van aankoop hangt wel samen met de leeftijd van de jongeren. Op 12- tot 14-jarige leeftijd wordt alcohol het meest in de supermarkt gekocht. Op oudere leeftijd wordt daarnaast ook vaak in cafés en discotheken alcohol gekocht (Monshouwer et al., 2004). Ook Vet en Van den Eijnden (2007) hebben geconstateerd dat naarmate jongeren ouder worden ze hun alcohol vaker kopen in cafés, discotheken, sportkantines en slijterijen terwijl ze op jongere leeftijd eerder kiezen voor supermarkten en andere gelegenheden, zoals clubhuizen, snackbars en feesttenten. De jongste leeftijdsgroep lijkt vooral alcohol te kopen op locaties waar de wettelijke leeftijdsgrens van 16 jaar minder strikt wordt nageleefd. Dit neemt echter niet weg dat verreweg de meeste jongeren onder de 16 jaar erin slagen om zelf alcohol te kopen, ongeacht de aankooplocatie. Bieleman, Kruize en Nienhuis (2006) hebben in een longitudinaal onderzoek aangetoond dat het percentage jongeren onder de 16 jaar dat er in slaagt om zwak-alcoholhoudende drank te kopen tussen 1999 en 2005 nauwelijks is veranderd. In 2005 lag dit percentage op 85% voor aankopen in slijterijen en op 94% voor aankopen in zowel de supermarkt als de horeca. Onderzoek van Gosselt, Van Hoof, De Jong en Prinsen (2007) liet zien dat 15-jarigen in 88% van de gevallen zonder problemen zwak-alcoholhoudende drank konden kopen in de supermarkt en in de slijterij was 77% van de 15-jarige jongeren in staat zwakke alcohol te kopen.

Naast de vele jongeren onder de 16 jaar die zelf alcohol kopen terwijl dat eigenlijk niet mogelijk zou moeten zijn, zijn er natuurlijk ook jongeren onder de 16 die alcohol drinken dat door anderen is gekocht. Uit een onderzoek van Van de Pol en Duijser (2003) onder Nederlandse jongeren van 10 t/m 15 jaar blijkt dat van de jongeren die wel alcohol drinken maar het niet zelf kopen, het overgrote deel (71%) aangeeft dat hun ouders dit voor hen kopen. Bovendien worden de jongeren die zelf geen alcohol kopen in 17% van de gevallen van alcohol voorzien door vriend(inn)en. Vet en Van den Eijnden (2007) bevestigen dit beeld, want uit hun onderzoek komt naar voren dat van de jongeren die alcohol kopen, 50,2% wel eens alcohol heeft gekocht voor iemand die jonger is dan 16 jaar en van de jongeren van 12-17 jaar zegt 45,4% dat anderen wel eens alcohol voor hen hebben gekocht. Die anderen zijn dan in de eerste plaats hun ouders en vervolgens hun beste vriend(inn)en.

De conclusie is dat Nederlandse jongeren zelf alcohol kopen als zij dat willen (ook als ze nog geen 16 jaar zijn) en als ze het niet zelf kunnen kopen dan laten ze dat doen door anderen, waarbij het in de meeste gevallen de eigen ouders zijn die de alcohol voor hen kopen. Voor veel ouders is het blijkbaar normaal om hun kinderen bewust te voorzien van alcohol, ook kinderen jonger dan 16, terwijl de maatschappelijke norm die wordt uitgedragen door

alcoholpreventie-instanties is dat kinderen onder de 16 jaar geen alcohol behoren te drinken. En als ouders speciaal voor hun kinderen alcohol kopen, vinden ze het schijnbaar ook goed dat hun kinderen (in ieder geval thuis) alcohol drinken.

Het staat vast dat ouders een belangrijke rol spelen in de manier waarop hun kinderen omgaan met alcohol, zeker als die kinderen jonger zijn dan 16 jaar. Welke rol ouders precies spelen met betrekking tot het alcoholgebruik van hun kinderen, wordt in de volgende paragraaf uiteengezet.

2.2 Rol van de ouders

Volgens Vet en Van den Eijnden (2007) is ruim 95% van de drinkende jongeren 15 jaar of jonger wanneer zij voor het eerst alcohol drinken. Voor kinderen in de puberteit (10 t/m 15 jaar) zijn de ouders vaak nog de belangrijkste personen in het leven en zij bepalen wat kinderen wel en niet mogen, ook op het gebied van alcohol. Het is dan ook niet verwonderlijk dat uit hetzelfde onderzoek van Vet en Van den Eijnden blijkt dat volgens de meeste ouders (83,9%) hun kind voor het eerst alcohol heeft gedronken in hun aanwezigheid. De kinderen die hebben deelgenomen aan datzelfde onderzoek geven in iets meer dan de helft van de gevallen aan dat zij hun eerste glas alcoholhoudende drank hebben gekregen van hun ouders. Hierbij moet worden opgemerkt dat zowel volgens de ouders als de kinderen het in de meeste gevallen de kinderen zijn die vragen of zij voor het eerst alcohol mogen drinken.

Op het moment dat kinderen voor het eerst alcohol drinken zijn de ouders er dus meestal bij aanwezig en blijktbaar vinden veel ouders het goed dat hun kind al op jonge leeftijd (jonger dan 16) de eerste drinkervaring opdoet, want anders zouden ze het wel verbieden tot een latere leeftijd. Vreemd genoeg geven ouders tegelijkertijd aan dat de geschikte leeftijd voor een kind om het eerste glas alcohol te drinken volgens hen gemiddeld 16 jaar is (Vet & Van den Eijnden, 2007). Uit deze discrepantie zou je kunnen afleiden dat de meeste ouders het liefst willen dat hun kinderen vanaf een jaar of 16 beginnen met alcohol drinken, maar dat ouders er in de praktijk niet of nauwelijks in slagen om dit daadwerkelijk te realiseren. Een belangrijke reden hiervoor is waarschijnlijk dat veel ouders denken dat het geen zin heeft om hun kind te verbieden alcohol te drinken vóór zijn/haar 16^e. Ouders gaan er vaak van uit dat als zij hun kind geen alcohol geven als het daar voor het eerst om vraagt, deze dan wel zelf alcohol gaat kopen of het krijgt van anderen en dan hebben zij er als ouders helemaal geen zicht meer op. Dit idee is gezien het relatieve gemak waarmee jongeren onder de 16 aan alcohol weten te komen zeer begrijpelijk en niet geheel onterecht, maar ouders gaan daarmee wel voorbij aan de rol die zij spelen in het leven van hun kind.

Zoals al eerder is opgemerkt, zijn de ouders voor kinderen in de puberteit (10 t/m 15 jaar) vaak nog de belangrijkste personen in het leven en zij bepalen wat de kinderen wel en niet mogen. Onderzoek van Monshouwer, Smit, De Zwart, Spruit en Van Ameijden (2003) heeft aangetoond dat ouders die hun kinderen ontmoedigen of verbieden om alcohol te drinken daarmee het risico dat hun kinderen beginnen met drinken aanzienlijk verkleinen. En het bleek dat hoe later kinderen beginnen met drinken, hoe kleiner de kans is dat zij in de eerste jaren daarna dronken zullen worden. Ouders spelen dus zeker wanneer hun kinderen willen beginnen met drinken een belangrijke rol, omdat zij dan bij uitstek degenen zijn die de beginleeftijd van het drinken uit kunnen stellen door het te verbieden tot een bepaalde leeftijd. Idealiter zou die leeftijd 16 jaar moeten zijn, maar uit cijfers blijkt dat het al zinvol kan zijn om de beginleeftijd uit te stellen tot 14 jaar. Kinderen die op hun 14^e nog niet zijn begonnen met drinken, blijken eerder hun alcoholgebruik nog een paar jaar uit te stellen dan kinderen die al voor hun 14e zijn begonnen met drinken (Monshouwer et al., 2004; Vet & Van den Eijnden, 2007). In werkelijkheid maken ouders nauwelijks gebruik van hun invloed op de kinderen om de leeftijd waarop zij voor het eerst alcohol drinken te verhogen. Slechts één op de vijf leerlingen op de basisschool (22%) en één op de tien scholieren op de middelbare

school (9%) heeft een afspraak met de ouders om tot een bepaalde leeftijd geen alcohol te drinken (Monshouwer et al., 2004).

Gezien de jonge leeftijd waarop tieners beginnen met het drinken van alcohol is het vrij logisch dat het alcoholgebruik van jongeren in eerste instantie meestal thuis plaatsvindt of bij familie of vrienden. Naarmate jongeren ouder worden verschuift de locatie waar alcohol wordt gedronken van de thuissituatie steeds meer naar locaties buitenshuis, zoals discotheken en cafés (Monshouwer et al., 2004). Ook wanneer wordt gekeken naar de personen met wie jongeren alcohol drinken, is een ontwikkeling zichtbaar waarbij 12-13 jarigen vaker met de ouders drinken dan met vrienden, terwijl 14-15 jarigen en 16-17 jarigen juist steeds vaker met hun vrienden alcohol drinken in plaats van met hun ouders (Vet & Van den Eijnden, 2007). Het is duidelijk dat naarmate jonge tieners ouder worden, zij minder in het bijzijn van of samen met hun ouders drinken, waardoor er minder direct toezicht is door de ouders op het alcoholgebruik van de kinderen. Dit neemt niet weg dat ouders invloed kunnen blijven uitoefenen op het alcoholgebruik van hun kinderen. Volgens Van der Vorst, Engels, Meeus, Deković en Van Leeuwe (2005) hadden zowel vaders als moeders meer vertrouwen in de effectiviteit van hun opvoedingsinspanningen met betrekking tot hun jongere kinderen dan hun oudere kinderen. Dit valt samen met de mening van veel ouders dat zij in de loop van de adolescentie een minder belangrijke rol in het leven van hun kinderen innemen en daardoor steeds minder invloed kunnen uitoefenen op het gedrag van hun kinderen. Van der Vorst et al. (2005) lieten echter zien dat dit niet klopt; hoewel ouders minder vertrouwen hadden in het beïnvloeden van hun oudere kind bleek de invloed van hun acties, zoals het stellen van regels, op het drinkgedrag van het kind gelijk te zijn voor het oudere en jongere kind.

Er is momenteel veel aandacht voor het alcoholgebruik van jongeren en daarin worden vooral de ouders gezien als een belangrijke factor. Onderzoek op dit gebied was oorspronkelijk vooral gericht op het effect van alcoholgebruik door ouders op het alcoholgebruik van hun kinderen (voorbeeldfunctie) en de rol die de algemene opvoedingspraktijk van ouders speelt in het beïnvloeden van het alcoholgebruik van kinderen. Daarbij kwamen twee componenten van de opvoedingspraktijk naar voren als zeer belangrijke factoren, namelijk ondersteuning (zorgzaamheid, verbondenheid, acceptatie, liefde) en controle (discipline, straf, toezicht en monitoring) (Barnes & Farrell, 1992). Ouderlijke ondersteuning lijkt een preventieve werking te hebben op het alcoholgebruik van jongeren (Barnes & Farrell, 1992; Engels & Van der Vorst, 2003). Barnes en Farrell (1992) stellen dat als jongeren het gevoel hebben dat zij gewaardeerd, geaccepteerd en liefgehad worden door hun ouders, de kans kleiner is dat zij regelmatig alcohol drinken. Ook controle door de ouders heeft invloed op het drankgebruik van jongeren. Verschillende cross-sectionele en longitudinale onderzoeken hebben aangetoond dat het monitoren van kinderen (als onderdeel van de controle) door de ouders samenhangt met minder zwaar alcoholgebruik door de kinderen (Barnes & Farrell, 1992; Barnes, Farrell, & Banerjee, 1994; Barnes, Reifman, Farrell, & Dintcheff, 2000; Engels & Van der Vorst, 2003; Van der Vorst, Engels, Meeus, Deković, & Vermulst, 2006; Wood, Read, Mitchell, & Brand, 2004). Bovendien blijkt dat zowel strenge discipline als het opleggen van regels door de ouders de kans verkleint dat jongeren dronken worden (Engels & Van der Vorst, 2003).

Recentelijk is de aandacht verschoven van de algemene opvoedingspraktijk (ondersteuning en controle) naar de rol van alcoholspecifieke opvoeding, hetgeen verwijst naar de manier waarop ouders specifiek omgaan met het alcoholgebruik van hun kinderen. Hierbij moet men denken aan het stellen van alcoholspecifieke regels, het afkeuren van het drinken van alcohol door het kind en praten met het kind over alcohol. Er is tot nu toe maar een beperkt aantal studies dat aandacht heeft besteed aan de alcoholspecifieke opvoeding. Volgens Beal, Ausiello en Perrin (2001) konden ouders het drinkgedrag van jonge tieners (11-

14 jaar) beperken door hun afkeuring hierover kenbaar te maken. Wood et al. (2004) lieten zien dat ook oudere jongeren minder alcohol dronken als hun ouders dit drinkgedrag afkeurden. Daarentegen bleek toegeeflijkheid van de ouders op het gebied van alcoholgebruik van de kinderen hen juist aan te moedigen om alcohol te drinken. Dat komt overeen met een onderzoek van Van der Vorst et al. (2005), waaruit bleek dat er een sterk negatief verband bestaat tussen het stellen van strikte regels door de ouders en het drinken van alcohol door jongeren. Daarnaast toonde Yu (2003) aan dat hoe meer beperkend ouders zijn m.b.t. het alcoholgebruik van hun kinderen in huis, hoe kleiner de kans is dat kinderen alcohol drinken. Een andere manier voor ouders om het drinkgedrag van kinderen te beïnvloeden is praten over alcoholgebruik. En hoewel communicatie tussen ouders en kind zeker een belangrijk aspect van de alcoholspecifieke opvoeding is, is ook hier nog maar weinig onderzoek naar gedaan. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat ouder-kind communicatie zo’n fundamenteel onderdeel is van de wijze waarop ouders de beslissingen van hun kind over alcoholgebruik beïnvloeden, dat er grotendeels overheen gekeken is (Ennett, Bauman, Foshee, Pemberton, & Hicks, 2001).

Om de effecten van alcoholspecifieke opvoeding op het alcoholgebruik van kinderen in kaart te brengen zijn in de loop der tijd verschillende cross-sectionele en longitudinale studies uitgevoerd. Het voorbeeld dat ouders geven door hun eigen alcoholgebruik, de regels die zij stellen over alcoholgebruik en de manier waarop zij met hun kinderen praten over alcohol blijken allemaal effect te hebben op het uiteindelijke drinkgedrag van kinderen. De reeds uitgevoerde studies op het gebied van alcoholspecifieke opvoeding hebben nieuwe inzichten verschaft in de manier waarop ouders het best om kunnen gaan met het alcoholgebruik van hun kinderen. Al die studies waren kwantitatief van aard, zodat met de uitkomsten correlatieve of causale verbanden tussen variabelen aangetoond konden worden. Er is tot op heden echter nog geen kwalitatief onderzoek gedaan naar alcoholspecifieke opvoeding en de visie van zowel ouders als kinderen daarop. Daarom is in het huidige onderzoek, dat in deze scriptie wordt beschreven, de alcoholspecifieke opvoeding wél kwalitatief onderzocht. Het voordeel van kwalitatief ten opzichte van kwantitatief onderzoek is dat er veel dieper op de onderzoeksmaterie kan worden ingegaan. Bij kwantitatief onderzoek ligt de nadruk op het vinden van correlatieve of causale verbanden tussen verschillende variabelen, terwijl bij kwalitatief onderzoek de variabelen zelf juist grondig onderzocht worden. In het geval van alcoholspecifieke opvoeding kan met kwalitatief onderzoek worden nagegaan hoe de verschillende onderdelen daarvan (voorbeeldfunctie, regels en communicatie) in de praktijk worden gebracht. In dit onderzoek is de visie van zowel ouders als kinderen op de alcoholspecifieke opvoeding onderzocht en door de kwalitatieve opzet was het mogelijk voor de respondenten om volledig open en in hun eigen bewoordingen antwoord te geven. Dit in tegenstelling tot kwantitatief onderzoek, waarbij respondenten gedwongen zijn antwoorden te geven die passen binnen de van tevoren bepaalde meetinstrumenten en die wellicht niet goed overeenkomen met hun visie op de onderzochte onderwerpen.

In de volgende paragrafen van dit hoofdstuk wordt beschreven wat er uit eerder kwantitatief onderzoek bekend is over de verschillende onderdelen van alcoholspecifieke opvoeding. Vervolgens wordt dit per onderdeel vertaald naar interessante onderzoeksvragen die in de huidige studie kwalitatief zijn onderzocht.

2.3 Voorbeeldfunctie van ouders met betrekking tot alcoholgebruik

Wanneer wordt gekeken naar de rol die ouders spelen op het gebied van het drinkgedrag van hun kinderen, is het alcoholgebruik van de ouders zelf zeker een belangrijke factor. Uit de sociale leertheorie van Bandura (1977) volgt dat ouders fungeren als rolmodel voor hun kinderen, waarbij de kinderen het gedrag van hun ouders observeren en vervolgens imiteren.

Als ouders dus willen dat hun kinderen niet of in ieder geval niet te veel drinken, zullen zij op zijn minst hun eigen alcoholgebruik hieraan moeten aanpassen, oftewel zij zullen het goede voorbeeld moeten geven.

In verschillende studies is onderzoek gedaan naar het directe verband tussen alcoholgebruik van ouders en het alcoholgebruik van hun kinderen. Andrews, Hops, Ary, Tildesley en Harris (1993) toonden aan dat imitatie van het drinkgedrag van ouders ervoor zorgt dat jongeren beginnen met drinken en dit ook blijven doen. Ook is gebleken dat hoe meer tijd kinderen doorbrengen met *alcoholgebruikende* ouders, hoe groter de kans is dat kinderen zelf ook alcohol zullen gebruiken en hiermee op een vroege leeftijd zullen beginnen (Yu, 2003). En als ouders frequenter en meer alcohol per keer drinken lijkt het aannemelijk dat kinderen dat voorbeeld zullen overnemen (Beal et al, 2001; Van Zundert, Van der Vorst, Vermulst, & Engels, 2006). Bovendien blijkt dat het alcoholgebruik van ouders een goede voorspeller is van het drinkgedrag van hun kinderen op latere leeftijd, want verschillende longitudinale onderzoeken hebben dit causale verband aangetoond (Engels, Knibbe, De Vries, Drop, & Van Breukelen, 1999; Engels & Van der Vorst, 2003; Peterson, Hawkins, Abbott, & Catalano, 1994; White, Johnson, & Buyske, 2000).

Het geslacht van de ouder speelt ook een rol in de manier waarop kinderen het alcoholgebruik van ouders imiteren, hoewel de onderzoeksresultaten op dit gebied uiteenlopen. Zhang, Welte en Wiczorek (1999) toonden aan dat mannelijke jongeren alleen het drinkgedrag van hun vaders imiteren en dus niet van hun moeders. Dit komt overeen met Andrews, Hops en Duncan (1997) die stelden dat jongere meisjes en oudere jongens alleen het drinkgedrag overnamen van de vaders, maar alleen indien er sprake was van een redelijke of goede relatie tussen de ouder en het kind. Bestond er een slechte relatie tussen de ouder en het kind, dan nam het kind het drinkgedrag van de ouder niet over. Hier staat tegenover dat volgens White et al. (2000) het drankgebruik van moeders en vaders nagenoeg evenveel effect bleek te hebben op het drinkgedrag van zowel zonen als dochters.

Bij de meeste studies naar imitatie van het drinkgedrag van ouders door kinderen, is de alcoholconsumptie van de ouders bepaald door alleen de kinderen hiernaar te vragen. Van der Vorst et al. (2005) hebben in hun onderzoek het alcoholgebruik van ouders vastgesteld door zowel vaders, moeders als twee kinderen uit hetzelfde gezin hiernaar te vragen. Hieruit kwam naar voren dat vanuit de percepties van vaders en moeders hun drinkgedrag positief is gerelateerd aan het alcoholgebruik van de kinderen. Wanneer echter werd gekeken naar de gegevens van de jongeren bleek dat wat hen betreft het stellen van regels en het communiceren over alcohol veel meer van invloed was op hun eigen drinkgedrag dan het voorbeeld dat de ouders gaven met hun alcoholgebruik. Vanuit de jongeren bezien geldt dus waarschijnlijk dat wat ouders zeggen belangrijker is dan wat ouders doen.

Concluderend staat het dus vast dat ouders het drinkgedrag van hun kinderen voor een deel kunnen beïnvloeden door middel van hun eigen alcoholgebruik. Kinderen imiteren het drinkgedrag van ouders en daarom is het belangrijk dat ouders het goede voorbeeld geven. Er is tot op heden echter nog niet kwalitatief onderzocht in hoeverre ouders daadwerkelijk het goede voorbeeld geven. Het onderzoek tot nu toe naar voorbeeldfunctie is beperkt gebleven tot het kwantitatief vaststellen van het alcoholgebruik van ouders om vervolgens te bepalen wat voor invloed dat heeft op de alcoholspecifieke opvoeding en het drinkgedrag van kinderen. Een nadere analyse van de voorbeeldfunctie van ouders op het gebied van alcohol is nog niet uitgevoerd. Zijn ouders zich bewust van hun voorbeeldfunctie, wat is volgens hen precies het goede voorbeeld geven en hoe belangrijk denken zij dat dit is? In dit onderzoek is de voorbeeldfunctie van ouders met betrekking tot alcoholgebruik voor het eerst kwalitatief onderzocht, waarbij gebruik is gemaakt van de percepties van zowel ouders als kinderen.

2.4 Regels over alcoholgebruik

Zoals al is aangegeven is het stellen van alcoholspecifieke regels een onderdeel van de alcoholspecifieke opvoeding. Het is een onderdeel waarvan de invloed zeker niet onderschat moet worden, aangezien Van der Vorst et al. (2005) en Van Zundert et al. (2006) in cross-sectionele studies aan hebben getoond dat er een significant negatief verband bestaat tussen het stellen van strikte alcoholspecifieke regels door de ouders en het alcoholgebruik van zowel oudere als jongere kinderen (13 t/m 16 jaar). Ook Yu (2003) liet zien dat hoe meer beperkend ouders zijn m.b.t. het alcoholgebruik van hun kinderen in huis, hoe kleiner de kans is dat kinderen alcohol drinken. Eerder is echter al besproken dat veel Nederlandse ouders speciaal voor hun kinderen alcohol kopen en het dus kennelijk ook goed vinden dat hun kinderen (in ieder geval thuis) alcohol drinken. Wanneer wordt gekeken naar de cijfers, lijkt het er inderdaad op dat Nederlandse ouders hun kinderen weinig beperkingen opleggen als het gaat om het drinken van alcohol. Onderzoek onder jonge Nederlandse tieners van 11 t/m 15 jaar laat zien dat ruim driekwart (77%) van de jongeren aangeeft alcohol te mogen drinken van hun ouders. Daarvan mag ongeveer 1 op de 2 jongeren alleen drinken bij speciale gelegenheden, zoals feestdagen en verjaardagen, 1 op de 5 mag alleen thuis alcohol drinken en ruim 1 op de 10 zegt altijd en overal alcohol te mogen drinken van hun ouders (Klungers, 2004). Het aantal scholieren dat thuis mag drinken van de ouders neemt toe met de leeftijd. Onder de 12-jarigen mag bijna de helft (46%) thuis alcohol drinken, terwijl dit op 16-jarige leeftijd al gestegen is naar 85% (Monshouwer et al., 2004).

Hoewel er een sterke negatieve relatie is tussen alcoholspecifieke regels en het drinkgedrag van jongeren, betekent dat nog niet automatisch dat het stellen van regels er ook op de lange termijn voor zorgt dat jongeren niet of minder drinken. Uit longitudinaal onderzoek komt naar voren dat het stellen van alcoholspecifieke regels alleen effect heeft op het drinkgedrag van jongeren als zij nog geen drinkpatroon hebben ontwikkeld. Als een jongere eenmaal regelmatig alcohol drinkt, zullen regels van de ouders op dit gebied niet of nauwelijks effect hebben. Als een jongere echter nog niet regelmatig drinkt (ongeacht zijn/haar leeftijd) lijken ouders in staat te zijn het alcoholgebruik van het kind te voorkómen of te beperken door duidelijke regels te stellen. Ouders moeten dus zo vroeg mogelijk beginnen met het stellen van regels over alcohol voor hun kinderen, omdat op die manier de leeftijd waarop kinderen beginnen met drinken verhoogd kan worden en de uiteindelijke frequentie en intensiteit van het drinkgedrag beperkt kan worden (Van der Vorst, Engels, Deković, Meeus, & Vermulst, 2007; Van der Vorst, Engels, Meeus, & Deković, 2006). Bovendien toonde een ander Nederlands onderzoek van Vet en Van den Eijnden (2007) aan dat het hanteren van regels over alcoholgebruik door ouders ervoor zorgt dat kinderen minder glazen alcohol drinken en twee jaar later minder risico lopen op probleemdrinken.

Ouders maken op basis van de leeftijd van hun kinderen wel onderscheid in de alcoholspecifieke regels die zij stellen. Volgens Van der Vorst et al. (2007) gaven beide ouders en beide kinderen die deelnamen aan het onderzoek aan dat de ouders strengere regels hanteerden voor de jongere kinderen dan voor de oudere kinderen. Verder werden de ouders in de loop van de jaren minder streng met betrekking tot het alcoholgebruik van de kinderen.

Hoewel er nog maar relatief weinig onderzoek is gedaan naar het effect van regels op het alcoholgebruik van kinderen, kan op basis van bovenstaande bevindingen toch een conclusie worden getrokken: strenge en duidelijke regels zorgen ervoor dat kinderen die nog niet regelmatig drinken, op latere leeftijd zullen beginnen met drinken en dan minder vaak en minder veel zullen drinken. Daarnaast is er nog bewijs dat bij kinderen die al wel met enige regelmaat alcohol drinken het nog steeds zinvol is dat hun ouders regels stellen, omdat op die manier wordt voorkomen dat ze meer glazen per keer gaan drinken en op den duur problematisch drinkgedrag gaan vertonen. Het weinige onderzoek dat is uitgevoerd met

betrekking tot alcoholspecifieke regels is allemaal kwantitatief. In het huidige onderzoek is voor het eerst kwalitatief onderzocht welke regels over alcoholgebruik ouders exact hanteren voor hun kinderen, of deze regels afhankelijk zijn van de situatie waarin kinderen zich bevinden en of ouders inderdaad verschillende regels hanteren voor verschillende kinderen binnen hetzelfde gezin.

2.4.1 Ontwikkeling van de regels

Als ouders regels hanteren voor het alcoholgebruik van hun kinderen, zullen die regels logischerwijs ergens op gebaseerd moeten zijn. De normen die ouders erop na houden met betrekking tot hoe acceptabel het volgens hen is dat jonge kinderen alcohol drinken spelen een rol tijdens de ontwikkeling van de regels. Ouders met conservatieve normen vinden het niet acceptabel dat jonge kinderen alcohol drinken, terwijl ouders met liberale normen dat juist wel acceptabel vinden. Uit onderzoek van Van der Vorst, Engels, Meeus en Deković (2006) is gebleken dat ouders met conservatieve normen over drinkgedrag van jongeren strenge regels hanteren ten aanzien van het alcoholgebruik van hun kinderen of, anders gezegd, dat ouders met meer liberale normen minder strenge regels hanteren. Hiermee is echter nog niet duidelijk hoe de regels tot stand komen en waar ouders de regels op baseren. Voor zover bekend is de manier waarop alcoholspecifieke regels tot stand komen nog niet eerder onderzocht en daarom is dit aspect van de regels over alcoholgebruik in het huidige onderzoek wel meegenomen. Tevens is onderzocht of ouders zich laten beïnvloeden door hun directe omgeving bij het bepalen van de regels.

De gronden waarop ouders hun regels baseren vormen de redenen waarmee ouders de regels voor zichzelf verantwoorden. Het is echter de vraag of ouders de regels ook verantwoorden tegenover de kinderen, door deze redenen aan hen te vertellen. Uit eerder onderzoek is gebleken dat tieners de regels van ouders eerder accepteren wanneer er redenen voor de regels worden gegeven dan wanneer er geen redenen worden gegeven door ouders (Baumrind, 1978). Bovendien beschouwen jongeren de regels van hun ouders niet als legitiem, tenzij deze worden verantwoord door een geldige reden (Tisak & Tisak, 1990). Deze beide conclusies zijn later nog eens bevestigd in een onderzoek van Tisak, Tisak en Rogers (1994). De redenen die ouders hebben om bepaalde regels te hanteren kunnen tevens dienen als argumenten om de regels te verantwoorden tegenover de kinderen. Argumenten zorgen ervoor dat kinderen de regels sneller accepteren en gaan beschouwen als legitieme regels. Het is echter nog niet bekend of ouders in de praktijk hun regels verantwoorden met argumenten. Daarom is in deze studie onderzocht of ouders argumenten geven voor de regels en zo ja, welke argumenten dat dan zijn. Bovendien is onder zowel ouders als kinderen onderzocht of zij van mening zijn dat argumentatie zorgt voor snellere acceptatie van de regels door de kinderen.

2.4.2 Controle op naleving van de regels

Als ouders regels over alcoholgebruik hanteren voor hun kinderen zou je mogen verwachten dat ouders ook controleren of hun kinderen zich in de praktijk houden aan die regels. In de huidige onderzoeksliteratuur is niets bekend over controle door ouders op naleving van de regels door de kinderen. Daarom is in dit kwalitatieve onderzoek onder ouders en kinderen hier wel naar gevraagd. Onderzocht is of ouders nagaan of hun kinderen zich aan de gestelde regels houden en op welke manier ouders dat precies doen.

2.4.3 Reactie op overtreding van de regels

Op het moment dat kinderen de regels over alcoholgebruik overtreden zullen ouders hierop moeten reageren en de regels moeten handhaven. De vraag is echter hoe ouders in de praktijk reageren als hun kinderen zich niet aan de gestelde regels houden. Het lijkt bijvoorbeeld

logisch te veronderstellen dat er op overtreding van de regels een sanctie volgt. Met andere woorden, als een kind zich niet aan de regels houdt krijgt het een straf opgelegd door de ouders om ervoor te zorgen dat de regels in de toekomst wel worden nageleefd. Ook op dit punt is er tot nu toe nog geen onderzoek gedaan. Volgens Van der Vorst, Engels, Meeus en Deković (2006) is het nog steeds niet duidelijk hoe ouders sancties opleggen aan een kind nadat het de regels over alcoholgebruik niet heeft opgevolgd. In dit kwalitatieve onderzoek is de reactie op overtreding van de regels wel onderzocht. Het huidige onderzoek laat zien hoe ouders reageren op overtreding van de regels door de kinderen, of er sancties worden opgelegd door de ouders en zo ja, wat voor sancties dat dan zijn en waarom.

2.5 Communicatie tussen ouder en kind over alcohol(gebruik)

Het monitoren van kinderen door ouders houdt in dat ouders in de gaten houden waar hun kinderen zijn, wat ze doen en met wie ze omgaan. Eerder is al aangegeven dat verschillende cross-sectionele en longitudinale onderzoeken hebben aangetoond dat het monitoren van kinderen door de ouders samenhangt met minder zwaar alcoholgebruik door de kinderen (Barnes & Farrell, 1992; Barnes et al., 1994, 2000; Engels & Van der Vorst, 2003; Van der Vorst, Engels, Meeus, Deković, & Vermulst, 2006; Wood et al., 2004). Zo vonden Peterson et al. (1994) dat voor ouders die hun kinderen hadden gemonitord toen zij 12-13 jaar waren, het minder waarschijnlijk was dat die kinderen alcohol dronken toen zij 14-15 jaar waren. Aangezien het monitoren van kinderen een onderdeel van de opvoeding is dat zeker invloed heeft op het drinkgedrag van kinderen, is het interessant om te weten hoe ouders dit monitoren in de praktijk brengen. In alle kwantitatieve onderzoeken naar het effect van monitoren is alleen onderzocht of ouders hun kinderen überhaupt monitoren en in sommige gevallen hoe vaak ouders dit doen. Er is echter tot op heden niet vastgesteld *hoe* ouders zich houden op wat hun kind doet, vooral als het gaat om het drinken van alcohol. In dit kwalitatieve onderzoek is dit wel in kaart gebracht. Omdat het aannemelijk is dat ouders het gedrag van hun kinderen onder andere in de gaten houden door er met hen over te praten, valt dit aspect van het onderzoek onder de noemer “ouder-kind communicatie”.

Communicatie tussen ouders en kinderen over alcohol en alcoholgebruik is naast regels over alcoholgebruik een belangrijke component van de alcoholspecifieke opvoeding. Desondanks is er in wetenschappelijke studies nauwelijks aandacht aan besteed. Een mogelijke verklaring hiervoor wordt gegeven in één van de weinige studies waarin wél onderzoek hiernaar is verricht: ouder-kind communicatie is zo’n fundamenteel onderdeel van de wijze waarop ouders de beslissingen van hun kind over alcoholgebruik beïnvloeden, dat er grotendeels overheen gekeken is (Ennett et al., 2001). In het onderzoek van Ennett et al. is vastgesteld hoe vaak ouders met hun kinderen praten over acht specifieke thema’s met betrekking tot alcohol, zoals negatieve gevolgen van alcoholgebruik, groepsdruk om te drinken, regels over alcoholgebruik en disciplinaire maatregelen die ouders toepassen. De acht thema’s waren gebaseerd op eerder onderzoek, waaruit bleek dat deze thema’s belangrijke risicofactoren vormden voor het drinkgedrag van jongeren. Ennett et al. concludeerden dat ouders minder vaak op een strikte manier met hun kinderen praten over alcoholgebruik, zoals het bespreken van sancties bij overtreding van de regels of het kind zeggen dat het geen alcohol moet drinken. Ouders praten echter vaker met hun kinderen over de gevolgen van alcoholgebruik, groepsdruk om te drinken en regels over het alcoholgebruik. Het meest opvallende resultaat was dat de frequentie van de communicatie over alcohol tussen ouders en kinderen geen enkele invloed heeft op het beginnen met drinken door de kinderen.

Hoewel het onderzoek van Ennett et al. inzicht biedt in de rol van communicatie binnen de alcoholspecifieke opvoeding, is er alleen gekeken naar het effect van de frequentie van communicatie en waren de thema’s met betrekking tot alcohol van tevoren bepaald. Om

er achter te komen op welke manier ouders met hun kinderen praten over alcohol en waarover er dan precies gepraat wordt, is het noodzakelijk om dit kwalitatief te onderzoeken door zowel ouders als kinderen hiernaar te vragen. Voor zover bekend is dit aspect van de alcoholspecifieke opvoeding nog nauwelijks kwalitatief onderzocht, zeker niet in Nederland. Een opvallende uitzondering in de onderzoeksliteratuur is een Amerikaanse studie van Miller-Day & Dodd (2004) die voor het eerst kwalitatief hebben onderzocht hoe en waarover ouders praten met hun kinderen met betrekking tot drugs en drugsgebruik (waaronder alcohol). Eén van de interessantste bevindingen was dat ouder-kind communicatie over drugs kan worden onderverdeeld in geïntegreerde communicatie en gerichte communicatie. Geïntegreerde communicatie houdt in dat ouders en kinderen niet zozeer bewuste “gesprekken” voeren over drugs, maar de communicatie hierover integreren in het dagelijks leven. Vaak wordt naar aanleiding van een bericht in de media of een bepaald relevant voorval gepraat over drugs, bijvoorbeeld tijdens het eten of het kijken naar de televisie. Gerichte communicatie vindt plaats in de vorm van echte gesprekken, waarbij ouders er bewust met hun kinderen voor gaan zitten om met hen te praten over drugs en hun verwachtingen en de regels op dat gebied. Dit soort ouder-kind communicatie vindt vooral plaats voorafgaand aan gebeurtenissen waarbij ouders een hoger risico op drugsgebruik door hun kinderen percipiëren, zoals een feest. Een ander belangrijk aspect van ouder-kind communicatie waar Miller-Day & Dodd onderzoek naar hebben gedaan is de inhoud van de gesprekken. Hieruit kwam naar voren dat ouders over zeer uiteenlopende zaken praten met hun kinderen met betrekking tot drugsgebruik, zoals de gevaren van drugs, het verliezen van controle en gezondheidsrisico's. Ook spreken ouders hun afkeuring uit over drugsgebruik, gebruiken veel ouders persoonlijke voorbeelden als bewijs voor hun waarschuwingen en wordt er gesproken over het bepalen van regels en de gevolgen als die regels worden overtreden.

Het onderzoek van Miller-Day & Dodd laat duidelijk zien dat om een goed beeld te vormen van ouder-kind communicatie over alcohol een kwalitatieve onderzoeksbenadering de beste resultaten oplevert. In het onderzoek dat nu is uitgevoerd is daarom ook gebruik gemaakt van open vragen, waarmee onder zowel ouders als kinderen is onderzocht op welke manier ouders praten over alcohol en waarover ze dan precies praten.

Gezien het belang van zowel regels over alcoholgebruik als communicatie over alcoholgebruik binnen de alcoholspecifieke opvoeding, is het interessant om te onderzoeken of ouders de regels die zij stellen specifiek bespreken met hun kinderen. In eerder onderzoek is gebleken dat beide ouders dachten dat zij strengere regels hanteerden dan beide kinderen dachten dat zij deden (Van der Vorst, Engels, Meeus, & Deković, 2006). Dit verschijnsel hield ook over langere tijd stand (Van der Vorst et al., 2007). Als kinderen hun ouders als toegeeflijker zien met betrekking tot regels over alcoholgebruik dan de ouders zichzelf zien, kan dat betekenen dat ouders de regels niet expliciet en duidelijk bespreken met hun kinderen. Wellicht gaan ouders ervan uit dat hun kinderen wel weten aan welke regels zij zich moeten houden. Om hierachter te komen is in het huidige onderzoek aan zowel ouders als kinderen gevraagd of de regels duidelijk worden besproken.

Tot slot zijn sancties die ouders stellen op overtreding van de regels een manier om de regels te handhaven. Het is momenteel alleen niet bekend of ouders de gevolgen van overtreding van de regels van tevoren met hun kinderen bespreken. Omdat ook dit aspect van ouder-kind communicatie over alcohol direct samenhangt met de alcoholspecifieke regels, is dit in het huidige onderzoek meegenomen.

2.6 Probleemstelling

Zoals in de inleiding al is aangegeven, wordt aan de hand van dit onderzoek uiteindelijk een antwoord gegeven op de volgende hoofdvraag:

Hoe ziet de alcoholspecifieke opvoeding van jonge tieners er in de dagelijkse praktijk uit?

In de voorgaande paragrafen van dit hoofdstuk is besproken wat er uit eerder kwantitatief onderzoek bekend is over de verschillende onderdelen van alcoholspecifieke opvoeding. Ieder onderdeel is in de huidige studie kwalitatief onderzocht, waarbij aan de hand van de onderstaande onderzoeksvragen wordt geprobeerd om de hoofdvraag te beantwoorden:

1. In hoeverre geven ouders het goede voorbeeld aan hun kinderen op het gebied van alcoholgebruik?
2. Welke regels over alcoholgebruik hanteren ouders voor hun kinderen?
 - 2.1 Hoe komen de regels over alcoholgebruik tot stand?
 - 2.2. In hoeverre controleren ouders of de regels worden nageleefd en op welke manier doen zij dat?
 - 2.3. Hoe reageren ouders wanneer de regels zijn overtreden?
3. Op welke manier en waarover praten ouders met hun kinderen, wanneer het gaat om alcohol(gebruik)?
4. In hoeverre komen, voor wat betreft de alcoholspecifieke opvoeding, de percepties van ouders en kinderen uit hetzelfde gezin overeen?

3. Onderzoeksmethode

In dit hoofdstuk wordt in paragraaf 3.1 het gebruikte onderzoeksinstrument besproken en wordt de pretest daarvan beschreven. Paragraaf 3.2 gaat over de respondenten, waarin eerst wordt aangegeven hoe de werving is uitgevoerd en daarna worden de demografische gegevens van de respondenten besproken. In paragraaf 3.3 wordt de interviewprocedure beschreven die uiteindelijk heeft geleid tot het verkrijgen van de onderzoeksdata en tot slot wordt in paragraaf 3.4 uiteengezet hoe de dataverwerking en -analyse precies in zijn werk is gegaan.

3.1 Instrument

Voor dit onderzoek is gekozen voor een kwalitatieve aanpak. Het onderzoek bestond uit face-to-face interviews die de onderzoeker heeft gehouden met de respondenten, waarbij gebruik is gemaakt van een interviewschema. De reden voor het gebruik van een interviewschema en de inhoud ervan worden in paragraaf 3.1.1 besproken. In paragraaf 3.1.2 wordt een beschrijving gegeven van de pretest van het interviewschema.

3.1.1 Interviewschema

Vanuit de literatuurstudie werd duidelijk welke onderwerpen onderzocht zouden moeten worden. Al deze onderwerpen moesten op een duidelijke en logische manier behandeld worden tijdens de interviews met respondenten. Naar aanleiding van gesprekken met de afstudeerbegeleiders van zowel de UT als STAP is daar gaandeweg een aantal onderwerpen aan toegevoegd die, hoewel ze niet direct samenhangen met de geformuleerde onderzoeksvragen, wel interessant genoeg waren om mee te nemen in het onderzoek.

Voor het onderzoek is gebruik gemaakt van een gestandaardiseerd open interview, waarbij de exacte formulering en volgorde van de vragen al van te voren werd bepaald. De vragen waren verwerkt in een zogenaamd interviewschema, waarmee de interviewer stapsgewijs het interview kon afnemen aan de hand van bepaalde instructies. Het interview was hierdoor voor iedere respondent nagenoeg hetzelfde. De voordelen van deze methode zijn dat alle respondenten dezelfde vragen beantwoorden, waardoor de antwoorden beter vergeleken kunnen worden. Ook wordt de uiteindelijke dataverwerking door middel van deze methode vergemakkelijkt. De nadelen zijn echter dat de methode weinig flexibiliteit biedt om het interview op specifieke personen en omstandigheden te betrekken. De gestandaardiseerde formulering van de vragen kan de natuurlijkheid en relevantie van de vragen en antwoorden beperken (Patton, 1990).

Hieronder wordt stapsgewijs de inhoud van het interviewschema besproken. Aangezien het onderzoek heeft plaatsgevonden onder zowel ouders als kinderen zijn er 2 versies van het interviewschema gemaakt, één voor de ouder en één voor het kind (zie bijlage 1 en 2). De vragen zijn qua inhoud in beide versies exact hetzelfde, maar uiteraard is de versie voor de ouder geschreven vanuit het perspectief van de ouder en de versie voor het kind vanuit het perspectief van het kind. Verder is in de versie voor het kind de aanspreekvorm anders (“jij/je” i.p.v. “u”) en zijn sommige vragen iets anders geformuleerd om het begrijpelijker te maken voor het kind. Wanneer in de beschrijving van de inhoud van het interviewschema hieronder wordt verwezen naar vragen, worden daarmee de overeenkomstige vragen bedoeld zoals die zijn terug te vinden in zowel bijlage 1 als bijlage 2.

Persoonsgegevens en gezinssituatie

Aan de ouder en het kind uit hetzelfde gezin werd een uniek gezinsnummer toegekend dat gebruikt kon worden in de latere verwerking van de onderzoeksgegevens. Ook werden van

ouder en kind de persoonsgegevens genoteerd die van belang konden zijn voor de latere interpretatie van de resultaten. Bovendien werd aan de ouder gevraagd de huidige gezinssituatie te beschrijven, dus uit hoeveel kinderen het gezin bestond, het geslacht en de leeftijd van alle kinderen en of de kinderen nog thuis woonden. Overigens wist de onderzoeker voorafgaand aan ieder interview al wel of een gezin uit één of meerdere kinderen bestond, omdat afhankelijk van dat gegeven bepaalde vragen in het schema al dan niet van tevoren aangepast dienden te worden.

A. *Drinkgedrag kind*

Dit onderdeel van het interviewschema kwam niet direct voort uit de onderzoeksvragen. Maar aangezien het gehele onderzoek draaide om alcoholspecifieke opvoeding en het drinkgedrag van Nederlandse jongeren tegenwoordig een veelbesproken onderwerp is, is besloten om hier toch enkele vragen over te stellen. Bovendien vormde dit onderdeel een vrij rustige inleiding van het interview voor de respondenten, omdat ze over deze vragen waarschijnlijk niet al te diep hoefden na te denken. De eerste vraag was logischerwijs of het kind wel eens alcohol had gedronken. Zou dit niet het geval zijn dan kon meteen verder worden gegaan met vraag 5, omdat de tussenliggende vragen dan niet van belang waren. Als het kind wel eens alcohol had gedronken, werd gevraagd naar het precieze drinkgedrag van het kind (vraag 2) en het aankoopgedrag met betrekking tot alcohol van zowel de ouder (vraag 3) als het kind (vraag 4).

B. *Regels over alcoholgebruik*

Eén onderdeel van de alcoholspecifieke opvoeding dat onderzocht moest worden was de regels over alcoholgebruik. Eerst is gevraagd wat de regels zijn (vraag 6) en is ook geprobeerd te achterhalen of de situatie waarin het kind zich bevindt (thuis / buitenshuis) invloed heeft op de regels (vraag 7). Omdat uit de literatuurstudie was gebleken dat ouders verschillende regels hanteren voor hun kinderen afhankelijk van de leeftijd, is ook hierover een vraag opgenomen in het interviewschema (vraag 8).

Om inzicht te krijgen in de manier waarop de regels tot stand komen is gevraagd hoe ouders precies op de regels zijn gekomen en ook of ouders zich laten beïnvloeden door hun directe omgeving bij het bepalen van de regels (vraag 9). Aangezien argumenten ervoor zorgen dat kinderen regels sneller accepteren, is ook gevraagd of ouders argumenten geven voor de regels en zo ja, welke argumenten dat dan zijn. Ook is gevraagd of argumenten zorgen voor snellere acceptatie van de regels door het kind (vraag 10).

Omdat nog niet bekend was of ouders controleren of hun kinderen zich aan de regels houden, is ook daar direct naar gevraagd (vraag 11). Als werd aangegeven dat ouders inderdaad naleving van de regels controleerden, werd ook gevraagd hoe zij dat dan precies deden en of zij daarbij hulp van anderen inschakelden. Werd naleving van de regels niet gecontroleerd, dan werd gevraagd waarom dat niet gebeurde en of het kind dat prima vond of niet (vraag 11).

Om er achter te komen hoe ouders reageren als hun kinderen de regels overtreden moest allereerst bepaald worden of de kinderen de regels wel eens hadden overtreden (vraag 12). Ongeacht of dit nou wel of niet het geval was, werd in beide gevallen door middel van een aantal subvragen bepaald hoe ouders reageren (vraag 12). Respondenten konden dus ofwel spreken uit ervaring, omdat de regels al eens overtreden waren, ofwel een inschatting maken hoe gereageerd zou worden bij overtreding van de regels. Een mogelijke reactie van ouders op overtreding van de regels is het opleggen van een straf. Respondenten is gevraagd of ouders straf geven en zo ja, wat voor straf dat is en waarom (vraag 13). Ook is binnen dezelfde vraag geprobeerd vast te stellen wat voor ouders de zwaarte van de straf bepaalt en wat volgens hen het best helpt bij overtreding van de regels: straf geven, er met het kind over

praten of allebei (vraag 13). Tot slot is gevraagd of de omgeving van ouders nog invloed heeft op hun reactie wanneer de regels zijn overtreden door het kind (vraag 14).

Een punt dat samenhangt met eventuele argumentatie van de regels door de ouders, is de vraag of het voor kinderen mogelijk is om te onderhandelen met de ouders over de regels (vraag 15).

C. *Communicatie ouder – kind*

Om vast te kunnen stellen hoe ouders zicht houden op wat hun kind doet (monitoren), vooral als het gaat om het drinken van alcohol, is de respondenten daar naar gevraagd (vraag 16). Voor wat betreft de communicatie tussen ouder en kind was het nodig om te onderzoeken op welke manier en waarover wordt gepraat ten aanzien van alcohol. De manier van communiceren is onderzocht door aan de respondenten te vragen of er wel eens gepraat wordt over alcohol en zo ja, of daar meestal een bepaalde aanleiding voor is, wie er over begint (ouder of kind) en hoe vaak er over wordt gepraat (vraag 17). Om te weten te komen waarover wordt gepraat, is dit letterlijk gevraagd aan de respondenten (vraag 18). Omdat uit eerder onderzoek bleek dat ouders wellicht niet duidelijk praten over de regels, maar er vanuit gaan dat kinderen wel weten wat de regels zijn, is dit onderzocht door hiernaar te vragen (vraag 19). Aangezien niet duidelijk was of ouders de gevolgen van overtreding van de regels (sancties) van te voren bespreken met hun kinderen, is gevraagd of van tevoren de sancties worden besproken, of kinderen het belangrijk vinden om de sancties van tevoren te weten en of dat er ook voor zorgt dat kinderen zich eerder aan de regels houden (vraag 20).

D. *Drinkgedrag ouder*

Bij dit onderdeel van het interviewschema was de opzet om te bepalen in hoeverre ouders het goede voorbeeld geven aan hun kinderen op het gebied van alcoholgebruik. Dit onderdeel is bewust pas wat later in het interview aan de orde gesteld, omdat het wellicht als te confronterend zou kunnen worden ervaren door respondenten als het interview zou beginnen met vragen over het drinkgedrag van de ouder. Allereerst is geprobeerd een beeld te krijgen van het alcoholgebruik van de ouder (frequentie, hoeveelheid, soort alcohol) en vervolgens is de respondenten gevraagd of het kind het kan merken dat de ouder alcohol gedronken heeft (vraag 21). Ook is gevraagd of ouders anders omgaan met alcohol wanneer het kind daar bij is dan wanneer het kind er niet bij is (vraag 22). Om de perceptie van wat het goede voorbeeld is goed te meten, is de respondenten gevraagd aan te geven of ouders het goede voorbeeld geven en ook hoe ouders dat dan precies doen (vraag 23). Er is tevens gevraagd hoe belangrijk de respondenten het vinden dat ouders het goede voorbeeld geven en of de manier waarop ouders omgaan met alcohol van invloed is op hoe het kind omgaat met alcohol (vraag 23). Als afsluiter van dit onderdeel is aan de respondenten gevraagd of er volgens hen nog andere manieren zijn waarop ouders invloed kunnen hebben op het drinkgedrag van hun kinderen (vraag 24).

E. *Praktijkvoorbeelden*

Er is in het interviewschema ook gebruik gemaakt van een drietal praktijkvoorbeelden (zie voorbeeld 1, 2 en 3 in bijlage 1 en 2). Deze voorbeelden waren bedoeld om nog eens nader te onderzoeken op welke manier ouders precies omgaan met het alcoholgebruik van kinderen van 10 t/m 15 jaar. De antwoorden die hieruit voortkwamen konden gebruikt worden ter ondersteuning van vragen die al eerder in het interview aan de orde waren geweest. Het voordeel van praktijkvoorbeelden is dat respondenten gedwongen worden zich in te leven in een concrete situatie en aan de hand daarvan vragen moeten beantwoorden. Vooral als respondenten een dergelijke situatie nog niet hadden meegemaakt, konden de antwoorden op de bijbehorende vragen extra informatie opleveren die eerder in het interview nog niet was

verkregen. Voor een volledig overzicht van de praktijkvoorbeelden en de bijbehorende vragen wordt u verwezen naar onderdeel E van het interviewschema (zie bijlage 1 en 2).

In het kort gezegd hadden de 3 voorbeelden tot doel het volgende te onderzoeken:

Voorbeeld 1 – vinden ouders het goed dat een kind al op jonge leeftijd begint met alcohol drinken?

Voorbeeld 2 – zijn ouders bereid om alcohol te kopen voor een jong kind, vooral als dat kind hen onder druk zet?

Voorbeeld 3 – hoe reageren ouders als hun kind zich overduidelijk niet aan een afspraak houdt over alcoholgebruik?

F. Slotvragen

Aan het einde van het interviewschema zijn vragen opgenomen die verder geen directe betrekking hadden op het huidige onderzoek, maar waar de opdrachtgever (STAP) wel graag een antwoord op wilde hebben. Vandaar dat deze vragen aan het einde van het interview aan de orde zijn gesteld. Deze vragen dienden ook meteen als handige afsluiter van het interview. Aan respondenten is gevraagd of zij wel eens iets extreems of bijzonders hadden meegemaakt op het gebied van alcohol. Daarnaast werd gevraagd of zo'n gebeurtenis ervoor zorgde dat het kind anders omging met alcohol en ook of de ouders anders omgingen met het kind en de regels die zij stelden over alcoholgebruik (vraag 25). Aan respondenten is ook gevraagd wie of wat volgens hen uiteindelijk de meeste invloed heeft op het drinkgedrag van het kind (vraag 26). Tot slot werd aan respondenten gevraagd welk advies zij zouden geven aan andere ouders met kinderen van dezelfde leeftijd als in hun eigen situatie of zelfs jonger. Welke tips zouden zij geven om tijdens de opvoeding het best om te kunnen gaan met het alcoholgebruik van kinderen (vraag 27).

3.1.2 Pretest interviewschema

Voordat het interviewschema in het echt werd gebruikt is er eerst een pretest uitgevoerd.

Tijdens deze pretest is een interview gehouden met één ouder en één kind, waarbij het interviewschema zoals het op dat moment was opgesteld werd gebruikt. Hierbij werd aan de twee respondenten gevraagd om fouten of onduidelijkheden die hen opvielen te melden aan de onderzoeker. De pretest is uitgevoerd om een aantal redenen:

- het was een eerste praktijkoefening voor de onderzoeker om het interview in zijn geheel af te nemen. Mogelijke praktische problemen zouden op die manier worden opgespoord en opgelost, voordat de echte interviews van start gingen.
- fouten of onlogische zaken in het interviewschema zouden ontdekt worden en gecorrigeerd kunnen worden.
- de onderzoeker wilde weten hoe lang ieder interview ongeveer zou gaan duren. Deze informatie was nodig voor de werving van respondenten.

De resultaten van de pretest waren vooral praktisch van aard en hadden weinig betrekking op de inhoud van het interviewschema:

- bij praktijkvoorbeeld 1 en 2 (zie bijlage 1 en 2) moesten instructies voor de onderzoeker worden toegevoegd na de eerste vraag. Die instructies moesten aangeven welke vraag na vraag 1 gesteld moest worden, afhankelijk van het antwoord op vraag 1. Op die manier kon voorkomen worden dat aan respondenten niet relevante vragen werden gesteld.
- het bleek verstandig te zijn voor de onderzoeker om altijd een reservepen bij zich te hebben tijdens de interviews, omdat tijdens de pretest de pen die werd gebruikt om notities te maken ineens leeg was. Dit was een praktisch punt waar rekening mee gehouden moest worden bij het uitvoeren van de echte interviews, omdat een lege pen dan wel erg vervelend zou zijn.

- een ander praktisch probleem dat tijdens de pretest naar voren kwam, was dat de digitale voicerecorder het maar een beperkte tijd volhield op 1 paar batterijen. Het bleek dus nodig te zijn om tijdens de echte interviews altijd een paar reservebatterijen achter de hand te hebben, voor het geval het eerste paar batterijen vroegtijdig leeg zou raken.
- tot slot toonde de pretest aan dat ieder interview ongeveer 1 uur duurde.

3.2 Respondenten

Na het opstellen van het interviewschema en het pretesten hiervan, was het zaak om kinderen in de leeftijd van 10 t/m 15 jaar en hun ouders te vinden die bereid waren mee te werken aan dit onderzoek. In paragraaf 3.2.1 wordt de werving van de respondenten beschreven. Daarna worden in paragraaf 3.2.2 alle demografische gegevens van de respondenten besproken.

3.2.1 Werving respondenten

Vanwege de leeftijdscategorie van de kinderen waarnaar voor dit onderzoek werd gezocht, was de eerste logische insteek om respondenten te werven via scholen. Om de ouders en kinderen te bereiken is een wervingsbrief geschreven (zie bijlage 3). Vervolgens is er contact gezocht met scholen, met het verzoek of zij deze wervingsbrief onder hun leerlingen van de correcte leeftijd wilden verspreiden. Dit verzoek is gedaan aan 20 scholen verspreid over Nederland, waar mogelijk telefonisch en in sommige gevallen per e-mail. Uiteindelijk gingen 6 van deze scholen, waaronder 4 basis- en 2 middelbare scholen, akkoord met het verzoek. Deze 6 scholen hebben per post een pakket met het voor hen benodigde aantal wervingsbrieven ontvangen met daarbij een begeleidende brief voor de school (zie bijlage 4). In totaal zijn er 699 exemplaren van de wervingsbrief verstuurd, waaronder 114 exemplaren naar basisscholen en 585 exemplaren naar middelbare scholen. 6 ouders en hun kinderen reageerden positief en waren bereid om mee te doen aan het onderzoek.

Gezien de lage respons bij de werving via scholen, is vervolgens geprobeerd om via persoonlijke werving op straat de resterende respondenten te vinden voor het onderzoek. Allereerst is daarvoor de wervingsbrief, die in eerste instantie via de scholen was verspreid, op bepaalde punten aangepast (zie bijlage 5). Deze aangepaste wervingsbrief kon op straat overhandigd worden aan potentiële respondenten, zodat zij alle informatie op een later tijdstip nog eens rustig konden doornemen en zich daarna eventueel konden aanmelden voor het onderzoek. Als locaties voor deze werving op straat is gekozen voor 6 steden, geografisch verspreid over West-, Midden en Oost-Nederland, teneinde een redelijke verdeling qua woonplaats te verkrijgen binnen de steekproef. De wervingsmethode hield in dat de onderzoeker volwassenen op straat aansprak. Allereerst werd kort uitgelegd waarom men werd aangesproken en wat het onderzoek inhield. Bleek vervolgens dat de volwassene één of meerdere kinderen van 10 t/m 15 jaar had, dan werd er verder uitgelegd wat de bedoeling was van het onderzoek. Uiteindelijk werd gevraagd of men bereid was deel te nemen aan het onderzoek. Als men positief reageerde op dit verzoek, of in ieder geval aangaf er over na te willen denken, kreeg men een exemplaar van de wervingsbrief mee en noteerde de onderzoeker de NAW-gegevens en het telefoonnummer van de desbetreffende persoon. In eerste instantie is deze methode toegepast in 3 van de 6 gekozen steden, namelijk Amersfoort, Apeldoorn en Hilversum. In deze steden heeft de onderzoeker tientallen mensen op straat aangesproken. Uiteindelijk waren 1 ouder en 1 kind bereid om deel te nemen aan het onderzoek.

Gelijktijdig met de persoonlijke werving op straat heeft er ook een oproep, om deel te nemen aan het onderzoek, gestaan op één van de websites van de opdrachtgever Stichting Alcoholpreventie (STAP). Deze website (www.alcoholenopvoeding.nl) wordt veel bezocht door ouders met kinderen in de gezochte leeftijdscategorie. Deze oproep heeft ruim anderhalve maand op de website gestaan, maar leverde geen enkele reactie op.

De drie bovengenoemde wervingsmethodes leverden niet genoeg respondenten voor het onderzoek op. Na enige tijd waren er 7 gezinnen bereid gevonden om medewerking te verlenen aan het onderzoek. Om toch voldoende respondenten te verkrijgen, heeft de onderzoeker zich noodgedwongen moeten wenden tot zijn persoonlijke netwerk. Door familie, vrienden en kennissen op de hoogte te brengen van het onderzoek en hen te verzoeken mogelijke kandidaten uit hun eigen omgeving aan te dragen voor deelname, is het uiteindelijk toch gelukt om voldoende respondenten te vinden. Deze laatste methode bleek het meest succesvol, want hiermee zijn binnen korte tijd 8 gezinnen gevonden die mee wilden werken aan het onderzoek. Met de al eerder geworven 7 gezinnen kwam de totale steekproef voor dit onderzoek daarmee op 15 gezinnen. Per gezin zijn steeds één ouder en één kind (10 t/m 15 jaar) geïnterviewd, dus 30 personen in totaal.

3.2.2 Demografische gegevens respondenten

Het onderzoek is uitgevoerd onder 15 ouders en 15 kinderen, waarbij steeds één ouder en één kind uit hetzelfde gezin afkomstig waren. Alle kinderen die aan het onderzoek hebben meegedaan, waren in de leeftijd van 10 t/m 15 jaar. Er is naar gestreefd om zowel met betrekking tot de leeftijd als het geslacht van de kinderen een redelijke spreiding binnen de respondentengroep te realiseren en dit is goed gelukt (zie tabel 1). Voor de ouders golden, naast het hebben van minimaal één kind in de leeftijd van 10 t/m 15 jaar, verder geen beperkingen die bepaalden of zij wel of niet deel konden nemen aan het onderzoek, zoals leeftijd of burgerlijke staat.

Tabel 1. Demografische gegevens van de respondenten, gesplitst voor ouders en kinderen

Variabelen	Categorieën	Ouders (N=15)	Kinderen (N=15)
		n	n
<i>Geslacht</i>	- Man	2	7
	- Vrouw	13	8
<i>Leeftijd</i>	Minimum:	32 jaar	10 jaar
	Maximum:	59 jaar	15 jaar
	Gemiddelde:	44.7 jaar	13.2 jaar
<i>Burgerlijke staat</i>	- Gehuwd	11	-
	- Gescheiden	2	-
	- Samenwonend	2	-
<i>Opleiding</i>	- Basisschool	-	3
	- VMBO	-	4
	- MAVO	2	-
	- HAVO	1	2
	- HAVO/VWO	-	2
	- VWO	-	3
	- Atheneum	-	1
	- MBO	8	-
	- HBO	3	-
- Universiteit	1	-	
<i>Aantal kinderen per gezin</i>	Minimum:	1 kind	-
	Maximum:	8 kinderen	-
	Gemiddeld:	3 kinderen	-

De beroepen die de ouders uitoefenden waren vrij divers, hoewel ze allemaal vallen binnen de dienstverlenende sector. De beroepen waren achtereenvolgens: administratief medewerkster (1), directiesecretaresse (1), eigenaresse café/zalencentrum (1), fysiotherapeute/acupuncturist (1), huisvrouw (3), paardenfokker (1), politieagent (1), schoolmaatschappelijk werkster (1), therapeute (1), verpleegkundige (1) en ziekenverzorgster (3).

De geografische spreiding van de woonplaats van de respondenten is redelijk te noemen, gezien de relatief kleine steekproef. De meeste gezinnen (9) woonden in de provincie Gelderland, 3 gezinnen woonden in Noord-Holland, 1 gezin in de provincie Utrecht, 1 gezin in Flevoland en tot slot woonde nog 1 gezin in Overijssel.

Wat opvalt in de steekproef is dat relatief meer moeders (13) dan vaders (2) zich hebben aangemeld om aan dit onderzoek deel te nemen. De verklaring hiervoor kan niet worden gevonden in het stereotiepe beeld dat vrouwen thuis zijn en voor de kinderen zorgen, want van de 13 moeders die hebben meegedaan aan het onderzoek hadden er 10 een betaalde baan. Wellicht dat de moeders vaker een parttime baan hadden dan de vaders en daardoor simpelweg meer tijd hadden om mee te doen aan het onderzoek, maar daar is niet naar gevraagd.

3.3 Interviewprocedure

De eerste 6 gezinnen waarin interviews zijn gehouden waren geworven via scholen, waarbij het in principe de bedoeling was om de ouders thuis en de kinderen op school te interviewen. In 4 gevallen is dit ook daadwerkelijk gebeurd. In 1 geval zijn de ouder en het kind beide op school geïnterviewd, omdat dit voor de ouder beter uitkwam en in 1 geval zijn de ouder en het kind beide thuis geïnterviewd, omdat het kind liever niet op school geïnterviewd wilde worden. Bij de overige 9 gezinnen hebben de interviews met zowel ouder als kind beide thuis plaatsgevonden, omdat deze gezinnen niet via scholen waren geworven. Ongeacht de plek waar de interviews hebben plaatsgevonden, werd er altijd voor gezorgd dat de ouder en het kind strikt gescheiden van elkaar werden geïnterviewd. Dit om te voorkomen dat één van beiden zich “bespioneerd” zou voelen en niet vrijuit zou durven praten. De volgorde van de interviews was meestal eerst de ouder en daarna het kind, maar in een aantal gevallen was dit praktisch niet haalbaar en was de volgorde andersom. De interviewvolgorde heeft geen merkbaar effect gehad op het onderzoek.

Bij ieder interview had de onderzoeker de geschikte versie van het interviewschema (ouder vs. kind) op papier voor zich liggen en daarop konden de demografische gegevens van de respondenten meteen genoteerd worden. Voordat een interview begon werd de respondenten volledige anonimiteit gegarandeerd. Bovendien werd ouders verzekerd dat hun kinderen die deelnamen aan het onderzoek nooit te weten zouden komen wat zij tijdens het interview hadden gezegd en vice versa (zie bijlage 1 en 2). Na het noteren van de persoonsgegevens (en in het geval van ouders ook de gezinssituatie) kregen de respondenten voorafgaand aan het echte interview nog een korte instructie. Allereerst werd duidelijk gemaakt dat het gehele gesprek werd opgenomen met een voicerecorder, voor een goede dataverwerking later. Hierbij werd aangegeven dat de opname alleen toegankelijk zou zijn voor de onderzoeker (zie bijlage 1 en 2). Tot slot van de instructie wees de onderzoeker de respondenten op het belang van het zoveel mogelijk toelichten van antwoorden gedurende het interview (zie bijlage 1 en 2). Vervolgens werd, na beantwoording van eventuele vragen van de respondenten, de opname met de voicerecorder gestart en ging het daadwerkelijke interview van start.

Tijdens het interview schreef de onderzoeker steeds kort de antwoorden op papier, ondanks het feit dat het gehele gesprek werd opgenomen. Mocht de opname later om wat voor reden dan ook niet bruikbaar blijken te zijn, dan kon tenminste nog terug worden gevallen op

de notities, hoewel dat natuurlijk verre van ideaal zou zijn. Gelukkig waren in alle gevallen de gesprekken goed opgenomen met de voicerecorder. Naast het maken van notities, vinkte de onderzoeker op het interviewschema ook af welke onderdelen al besproken waren, zodat niets overgeslagen zou worden. Aan het einde van het interview werd de opname stopgezet en werd de respondent hartelijk bedankt voor de medewerking (zie bijlage 1 en 2). De meeste respondenten kregen nog een klein cadeautje in de vorm van chocolaatjes, als dank voor hun deelname aan het onderzoek.

De gemiddelde duur van een interview was ongeveer 1 uur (zoals uit de pretest al was gebleken). Alle interviews zijn afgenomen door dezelfde onderzoeker, de auteur van deze scriptie.

3.4 Dataverwerking en -analyse

De dataverwerking en -analyse bij kwalitatief onderzoek bestaat uit het creëren van orde in een grote hoeveelheid data, het reduceren van de data en het identificeren van patronen (Patton, 1990). Na afname van alle interviews was de eerste stap het letterlijk transcriberen van alle opgenomen gesprekken. Ieder gesprek is op een computer beluisterd (aangezien het digitale opnames waren) en letterlijk uitgetypt in afzonderlijke Word-documenten. Nadat alle interviews op papier waren gezet moest er orde in deze gigantische hoeveelheid data worden geschapen. Eerst is begonnen om aan de hand van de transcripties één grote analysematrix te maken in Excel (zie bestand ‘Analysematrix’ op bijgevoegde CD-ROM achterin deze scriptie). Aan iedere vraag uit het interviewschema werd een uniek nummer toegekend, om te gebruiken in de matrix ter vervanging van de complete vragen. Vervolgens werd in de analysematrix per respondent de essentie van het antwoord op iedere vraag opgeschreven. In de kolommen van de matrix stonden de 30 respondenten en in de rijen werden per vraag uit het interviewschema de antwoorden genoteerd. Als de respondenten interessante uitspraken deden die later in de resultaten gebruikt zouden kunnen worden, werden die antwoorden als letterlijke citaten vanuit de transcripties in een apart Word-document genoteerd (zie bestand ‘Interviewcitaten’ op bijgevoegde CD-ROM achterin deze scriptie). De citaten zijn per gezinsnummer gerangschikt, gesplitst voor ouder en kind, en de bijbehorende vraag uit het interview is erbij gezet. Als er een citaat werd genoteerd werd daar ook in de bijbehorende cel van de analysematrix naar verwezen, zodat tijdens latere analyse duidelijk zichtbaar zou zijn welke respondent bij welke vraag een interessante uitspraak had gedaan.

Nadat alle transcripties waren verwerkt in de analysematrix was de hoeveelheid data al enigszins gereduceerd, maar nog lang niet genoeg om er begrijpelijke resultaten uit te kunnen halen. De volgende stap was het identificeren van patronen in de antwoorden van ouders en kinderen. Om dit te bereiken zijn in een nieuw document per vraag uit het interviewschema de resultaten genoteerd, maar dit keer gesplitst voor alle 15 ouders samen en alle 15 kinderen samen. Daarnaast zijn per vraag de antwoorden van ouders en kinderen uit hetzelfde gezin met elkaar vergeleken en zijn alle opvallende verschillen genoteerd (zie bestand ‘Resultaten analysematrix’ op bijgevoegde CD-ROM achterin deze scriptie). Bij deze stap in de analyse werd dus zowel gezocht naar overeenkomstige antwoorden van alle ouders en alle kinderen samen als naar opvallende verschillen in antwoorden tussen ouders en kinderen uit hetzelfde gezin. Antwoorden van ouders en kinderen die qua formulering van elkaar verschilden, maar qua inhoud hetzelfde betekenden zijn hierbij samen genomen. Alle antwoorden werden opgeschreven, samen met het aantal ouders en kinderen dat dat specifieke antwoord had gegeven. In ditzelfde document werd met behulp van de unieke gezinsnummers waar nodig ook verwezen naar de interessante citaten, die dus al eerder in een apart document waren verzameld en waarnaar al werd verwezen in de analysematrix.

Toen eenmaal alle gegeven antwoorden van zowel ouders als kinderen per vraag overzichtelijk in kaart waren gebracht binnen één document, was het mogelijk om aan de

hand van die gegevens de uiteindelijke resultaten van het onderzoek op papier te zetten. Hierbij is er bewust voor gekozen om eerst de gezamenlijke resultaten te bespreken van de ouders en de kinderen uit de 15 verschillende gezinnen en pas daarna de resultaten te bespreken die de verschillen tussen ouders en kinderen uit hetzelfde gezin laten zien. In hoofdstuk 4 worden alle resultaten gepresenteerd, waarbij gebruik wordt gemaakt van dezelfde structuur als in het theoretisch kader (hoofdstuk 2).

4. Resultaten

In dit hoofdstuk worden alle resultaten van het onderzoek besproken, op zijn tijd afgewisseld met relevante citaten van respondenten. Paragraaf 4.1 geeft weer hoe het drinkgedrag van de kinderen die aan dit onderzoek hebben meegedaan eruit ziet, waarbij ook het kopen van alcohol door de ouder (4.1.3) en het kind zelf (4.1.4) aan bod komen. Paragraaf 4.2 gaat over de voorbeeldfunctie van ouders met betrekking tot alcoholgebruik en alles wat daarbij komt kijken. De regels over alcoholgebruik worden besproken in paragraaf 4.3, waarbij tevens de ontwikkeling van de regels (4.3.1), de controle op naleving van de regels (4.3.2) en de reactie op overtreding van de regels (4.3.3) aan bod komen. In paragraaf 4.4 wordt aandacht besteed aan de communicatie tussen ouder en kind over alcohol(gebruik). Paragraaf 4.5 behandelt de resultaten m.b.t. de praktijkvoorbeelden en in 4.6 worden de slotvragen van het interview beschreven. Ten slotte worden in paragraaf 4.7 de verschillen in percepties van ouders en kinderen uit hetzelfde gezin met betrekking tot de alcoholspecifieke opvoeding weergegeven. Daarbij worden opnieuw alle voorgaande onderdelen behandeld, maar dit keer toegespitst op de verschillen tussen antwoorden van ouders en kinderen uit hetzelfde gezin.

4.1 Drinkgedrag kind

Alle ouders geven aan dat hun kinderen ooit wel eens alcohol hebben gedronken en alle kinderen geven ook aan dat ze wel eens hebben gedronken. Bij één gezin wordt dit antwoord wel genuanceerd door zowel de ouder als het kind, zoals blijkt uit de volgende antwoorden:

Ouder gezin 3: *Ja, maar dat moet ik ook wel weer nuanceren. Dat was, daar ben ik ook heel boos om geworden, toen hij drie werd mocht hij (ik ben gescheiden, zoals je nu weet) toen hij bij zijn vader was op zijn verjaardag in de kroeg een biertje tappen. Weliswaar in een borrelglaasje, maar dat mocht hij ook opdrinken. Toen was hij dus drie. Dat vond ik heel erg. Hij heeft het wel opgedronken, hij vond het lekker. Maar verder voor zover ik weet niet. Als hij de kans krijgt dan stopt hij zijn vinger erin en dan proeft hij het.*

Kind gezin 3: *Ja, een keer toen ik jarig was, toen was ik bij mijn vader, mijn moeder wist daar niets van. Ik was toen drie jaar. Ik snap ook niet dat ik dat van mijn vader toen mocht. Omdat ik jarig was mocht ik een glaasje tappen bij de bar. Dat wou mijn vader ook niet dat mijn moeder dat hoorde, want die vond dat niet echt bepaald leuk. Het was een borrelglaasje.*

4.1.1 Redenen voor niet drinken

Er is dus één gezin waarin wordt aangegeven dat het kind eigenlijk nog nooit alcohol heeft gedronken, m.u.v. een voorval op 3-jarige leeftijd. Zowel de ouder als het kind geeft dit aan (zie antwoorden in bovenstaand kader).

De ouder vindt het drinken van alcohol door het kind heel schadelijk voor zijn hersenontwikkeling en dat is de reden dat het kind nog geen alcohol drinkt. Het kind zelf zegt dat hij geen alcohol mag drinken van zijn moeder, omdat het niet goed is voor je hersens.

Beslissing ouder of beslissing kind

Dat het kind geen alcohol drinkt is in dit geval duidelijk een beslissing van de ouder. Zowel de ouder als het kind geeft dit aan.

Leeftijd van het kind

De leeftijd van het kind speelt zeker een rol in het niet drinken van alcohol, want het kind mag van de ouder tot 16 jaar geen alcohol drinken. Ook volgens het kind mag hij van zijn moeder tot 16 jaar geen alcohol drinken.

Invloed van vrienden / vriendinnen

Op dit moment speelt de invloed van vrienden/vriendinnen van het kind geen rol bij het alcoholgebruik van het kind, maar dit zou volgens de ouder in de toekomst wel een rol kunnen gaan spelen. Ook het kind geeft aan dat dit nu nog geen rol speelt, omdat zijn vrienden / vriendinnen nog niet zo oud zijn (hooguit 14 jaar).

4.1.2 Beschrijving drinkgedrag kind

Uit de interviews met de ouders blijkt dat er twee categorieën kinderen zijn, namelijk kinderen die niet of nauwelijks alcohol drinken en kinderen die af en toe alcohol drinken. Van regelmatig alcoholgebruik, bijvoorbeeld elk weekend, is nog bij geen enkel kind sprake. Vooral de oudere kinderen (14 en 15 jaar) drinken volgens de ouders vaker.

Uit de interviews met de kinderen komen dezelfde twee categorieën naar voren. Bij de kinderen die nauwelijks drinken, blijft het meestal bij proberen (een slokje proeven van ouders, een sneeuw witje of hooguit één Breezer) en dit gebeurt dan vaak tijdens speciale gelegenheden, zoals feestjes, verjaardagen en feestdagen (oud en nieuw). De kinderen die af en toe drinken geven aan niet vaak en ook niet veel te drinken.

Beginleeftijd alcoholgebruik

Het gemiddelde van de leeftijden waarop kinderen voor het eerst alcohol hebben gedronken, die door de ouders worden genoemd, is 12,1 jaar met een minimum van 6 jaar en een maximum van 14 jaar.

Het gemiddelde van de beginleeftijden die door de kinderen zelf worden genoemd is 11,3 jaar, met een minimum van 6 jaar en een maximum van 14 jaar.

Frequentie alcoholgebruik

3 ouders hebben deze vraag niet beantwoord, omdat deze niet van toepassing was. Slechts 2 ouders (17%) geven een concrete frequentie van het drinkgedrag van hun kind, resp. 1 keer en 1 à 2 keer per week. De overige 10 ouders (83%) zeggen allemaal dat er bij hun kind nog geen sprake is van regelmatig alcoholgebruik.

1 kind heeft deze vraag niet beantwoord, omdat deze niet van toepassing was. 2 kinderen (*beide 15 jaar*) drinken gemiddeld één keer per week (in het weekend), 1 kind (*13 jaar*) drinkt ongeveer één keer per maand en 1 kind (*14 jaar*) drinkt hooguit twee keer per maand. De overige 10 kinderen (71%) zeggen allemaal dat er bij hen nog geen sprake is van regelmatig alcoholgebruik.

Hoeveelheid alcoholgebruik

3 ouders hebben deze vraag niet beantwoord, omdat deze niet van toepassing was. 4 ouders konden geen specifieke hoeveelheid aangeven, omdat het alcoholgebruik van hun kind te minimaal is. 1 ouder drukte de hoeveelheid uit in “een paar slokjes”. 7 ouders gaven wel een specifieke hoeveelheid aan, soms uitgedrukt in glazen en soms in flesjes. Ervan uitgaande dat 1 flesje gelijk staat aan 1,5 glas, is het gemiddelde aantal glazen dat kinderen per keer drinken dan 1,8 met een minimum van 0,75 glas en een maximum van 3 glazen.

1 kind heeft deze vraag niet beantwoord, omdat deze niet van toepassing was. 6 kinderen hebben geen specifieke hoeveelheid aangegeven, omdat hun alcoholgebruik heel minimaal is. Van de 8 overige kinderen die wel een hoeveelheid hebben genoemd, waren er 2

die aangaven minder dan één glas per keer te drinken. Hiervoor reken ik een 0,5 glas als concrete hoeveelheid. Opnieuw ga ik ervan uit dat 1 flesje gelijk staat aan 1,5 glas. Het gemiddelde aantal glazen dat kinderen per keer drinken is dan 1,6 met een minimum van 0,5 glas en een maximum van 3 glazen.

Soort alcohol

3 van de 15 ouders hebben deze vraag niet beantwoord, omdat deze niet van toepassing was. Sommige ouders noemen meerdere soorten alcohol die hun kind drinkt. Bacardi Breezer wordt 9 keer genoemd en bier 4 keer. Wijn, Passoa en Blue Curaçao worden ieder 1 keer genoemd.

1 kind heeft deze vraag niet beantwoord, omdat deze niet van toepassing was. Ook voor de kinderen geldt dat ze soms meerdere soorten alcohol noemen. Bacardi Breezer wordt 10 keer genoemd en bier 7 keer. Wijn, Passoa, Blue Curaçao en Smirnoff worden ieder 1 keer genoemd.

Drinklocatie

5 ouders hebben deze vraag niet beantwoord. Er zijn 4 plekken te onderscheiden waar kinderen alcohol drinken, namelijk thuis, bij vrienden, bij familie of op feestjes/verjaardagen (wat overal kan zijn). Sommige ouders noemen meerdere plekken waar hun kind drinkt. “Thuis” wordt 7 keer genoemd (50%), “bij vrienden” 2 keer (14%), “bij familie” 2 keer (14%) en “op feestjes/verjaardagen” 3 keer (21%).

3 kinderen hebben deze vraag niet beantwoord. Er zijn ook in dit geval 4 plekken te onderscheiden waar kinderen alcohol drinken. Sommige kinderen noemen meerdere plekken waar ze drinken. “Thuis” wordt 6 keer genoemd (40%), “bij vrienden” 5 keer (33%), “bij familie” 0 keer en “op feestjes/verjaardagen” 4 keer (27%).

Drinkpartners

5 ouders hebben deze vraag niet beantwoord. 4 ouders (40%) geven aan dat hun kind vooral drinkt met familie en 6 ouders (60%) geven aan dat dit vooral met vrienden gebeurt.

3 kinderen hebben deze vraag niet beantwoord. 5 kinderen (36%) geven aan dat zij vooral alcohol drinken met familie samen en 9 kinderen (64%) geven aan dat zij vooral drinken met vrienden. Hiervan hebben 2 kinderen zowel familie als vrienden genoemd als drinkpartners.

4.1.3 Kopen van alcohol door ouder

4 ouders (29%) zeggen dat ze zelf wel eens alcohol kopen voor hun kind, 10 ouders (71%) zeggen dat ze nooit alcohol kopen voor hun kind en voor 1 ouder was deze vraag niet van toepassing.

Bij de kinderen zijn de aantallen identiek aan die van de ouders; 4 kinderen (29%) zeggen dat hun ouders wel eens alcohol voor hen kopen, 10 kinderen (71%) zeggen dat hun ouders nooit alcohol voor hen kopen en 1 kind heeft de vraag niet beantwoord omdat deze niet van toepassing was.

Soort alcohol en kooplocatie

Breezer, Passoa, Blue Curaçao en bier worden genoemd door de 4 ouders en dat kopen de ouders consequent in de supermarkt.

De 4 kinderen noemen Breezer, Passoa, Blue Curaçao en Smirnoff Ice en dat wordt ook volgens de kinderen altijd in de supermarkt gekocht.

Hoeveelheid alcohol

De hoeveelheden die de 4 ouders aangeven verschillen. Eén ouder geeft aan 1 flesje Breezer p.p. te kopen, maar soms ook wel 2 grotere 700 ml. flessen voor een hele groep vrienden. Eén ouder heeft het over 2 à 3 flesjes p.p. en een andere ouder koopt 1 grotere fles Blue Curaçao. De laatste ouder geeft aan bier per krat te kopen, wat dan deels ook voor zichzelf is en een 4-pack Breezer voor het kind.

De hoeveelheden die de 4 kinderen noemen verschillen niet zoveel van elkaar. 1 of 2 flesjes, 2 flesjes en 2 à 3 flesjes worden genoemd. Twee kinderen geven aan dat hun ouders soms ook wel 1 grotere fles kopen, zoals Passoa en Blue Curaçao, om te delen met meerdere personen.

Redenen om geen alcohol te kopen

Van de 10 ouders die zeggen dat ze nooit alcohol kopen voor hun kind, antwoorden 7 ouders (70%) dat ze vinden dat hun kind nog te jong is. 1 ouder vindt het “niet goed”, 1 ouder vindt het “niet nodig” en 1 ouder zegt dat het kind zelf niet aangeeft hier behoefte aan te hebben en daarom koopt ze geen alcohol voor het kind. Alle ouders die geen alcohol kopen voor hun kinderen geven desgevraagd aan dat dit te maken heeft met de leeftijd van het kind. Oftewel, deze ouders vinden hun kinderen nog te jong om alcohol voor te kopen.

Van de 10 kinderen die aangeven dat de ouders nooit alcohol voor hen kopen, geeft de helft aan dat hun ouders hen te jong vinden. Volgens 2 kinderen vinden de ouders het “niet goed”, 1 kind zegt dat de ouders geen alcohol kopen omdat ze weten dat hij het niet lekker vindt en bij 1 kind is de reden dat de ouders het schadelijk vinden voor de hersenen. Tot slot geeft 1 kind aan dat zijn ouders het niet kopen, omdat hij er zelf niet om vraagt. Als de kinderen wordt gevraagd of de ouders geen alcohol voor hen kopen i.v.m. hun leeftijd, denken 7 kinderen (70%) inderdaad dat hun ouders hen nog te jong vinden. 2 kinderen (20%) vermoeden dat het wel met hun leeftijd te maken heeft, maar weten dit niet zeker. 1 kind (10%) geeft aan dat dit niet met zijn leeftijd te maken heeft, maar dat het komt omdat hij zijn ouders zelf niet om alcohol vraagt.

4.1.4 Kopen van alcohol door kind

Er is maar 1 ouder (7%) die zegt dat het kind zelf wel eens alcohol heeft gekocht en 13 ouders (93%) die zeggen dat hun kind zelf geen alcohol koopt. 1 ouder heeft deze vraag niet beantwoord, omdat deze niet van toepassing was.

1 kind heeft deze vraag niet beantwoord, omdat deze niet van toepassing was. Alle andere 14 kinderen zeggen zonder uitzondering dat zij zelf nooit alcohol kopen.

Kooplocatie

Omdat maar 1 ouder aangaf dat het kind wel eens alcohol heeft gekocht, is hier ook maar één antwoord gegeven. De ouder zegt dat het één keer is voorgekomen dat het kind alcohol kocht, namelijk in een discotheek tijdens carnaval.

Geen van de kinderen zegt zelf alcohol te kopen, dus deze vraag is niet aan de kinderen gesteld.

Goed- of afkeuring van ouder

Opnieuw is hier maar één antwoord gegeven, omdat 1 ouder aangaf dat het kind wel eens alcohol heeft gekocht. Volgens de ouder verbieden zij en haar man het kind niet om zelf alcohol te kopen. Ze moesten er wel erg aan wennen dat hun kind alcohol begon te drinken, omdat dit hun oudste kind is. Hoewel de reactie van de ouder niet specifiek gaat over het kopen van alcohol door het kind, geeft het wel een duidelijk beeld hoe de ouder denkt over het kopen en drinken van alcohol door het kind.

Ouder gezin 1: *Nou ja, het punt is, we verbieden het niet, maar goed, je moet daar een beetje ingroeien. Dit is ons eerste kind wat daar uh..., je hebt er helemaal geen ervaring mee. Het overvalt je een beetje, tenminste, de allereerste keer vond ik het een beetje vreemd. Toen hij bij andere mensen ongevraagd alcohol kreeg. Dan zou ik zeggen, overleg dat met ouders. [...] Nee, ik had aan alcohol nog nooit gedacht. En dat waren ook nog kennissen van ons, dus dat vonden we wel heel erg vreemd. Dan begint dat natuurlijk. Verder hebben wij eigenlijk zoiets van als je het verbied dan gaat het natuurlijk, het gaat toch gebeuren, dan gebeurt het wel stiekem. Dus we verbieden het niet, maar we proberen toch wel aan te geven dat het geen gewoonte moet worden nog. Omdat we hem daar echt veel te jong voor vinden.*

Geen van de kinderen zegt zelf alcohol te kopen, dus deze vraag is niet aan de kinderen gesteld.

Redenen om geen alcohol te kopen

1 ouder heeft deze specifieke vraag niet beantwoord, omdat de onderzoeker de vraag per ongeluk heeft overgeslagen tijdens het interview. Van de overige 12 ouders die deze vraag wel hebben beantwoord, geven sommige meerdere redenen voor het niet kopen van alcohol door hun kinderen. De belangrijkste redenen die worden genoemd zijn dat hun kind er nog geen behoefte aan heeft om zelf alcohol te kopen (44%) en dat het kind gezien de leeftijd nog geen alcohol kan kopen (31%), vanwege het verkoopverbod aan kinderen onder de 16 jaar. Verder geven 2 ouders (13%) aan dat hun kind er het geld niet voor over heeft om alcohol te kopen en zegt 1 ouder (6%) dat het kind alcohol niet heel lekker vindt. Tot slot geeft 1 ouder (6%) als reden dat het kind niet gewend is om zelf alcohol te kopen en zelfstandig genoeg is om niet te drinken (zie antwoord in kader).

Ouder gezin 7: *Ze is het niet gewend. Ik denk dat ze zelfstandig genoeg is nu al. Alhoewel, er zijn testen geweest dat kinderen het inderdaad meekrijgen en niet naar legitimatie gevraagd wordt. Ik weet niet of je Editie NL wel eens kijkt, maar daar hebben ze de proef ook op de som genomen, nou het is schandalig, ik vind het echt schandalig. Nou ja goed en met die breezers ook, je drinkt het weg als limonade lijkt mij. Ik heb er ook wel eens een keer één gehad en tussen de smaken zit best wel wat tussen.*

Sommige van de 14 kinderen geven ook meer dan één reden voor het niet zelf kopen van alcohol. De belangrijkste reden die hier naar voren komt is het verkoopverbod van alcohol aan jongeren onder de 16 jaar. In bijna de helft van de gevallen geven de kinderen aan dat zij denken de alcohol niet mee te zullen krijgen in de winkel, vanwege hun te jonge leeftijd. Een andere belangrijke reden, die in één derde van de gevallen wordt genoemd, is dat de kinderen er geen behoefte aan hebben om zelf alcohol te kopen. Verder zeggen de kinderen dat zij zelf geen alcohol kopen omdat ze het niet lekker vinden (8%), het niet mag van hun ouders (8%) en ze er het geld niet voor over hebben (4%).

Bekendheid van verkoopverbod

Alle ouders en alle kinderen zijn op de hoogte van het verbod om alcohol te verkopen aan jongeren onder de 16 jaar.

Mening over verkoopverbod

Alle ouders vinden het goed dat het verkoopverbod er is en zijn het er wel mee eens. Veel ouders (43%) plaatsen echter meteen de kanttekening erbij dat als de kinderen alcohol willen

hebben ze er toch wel aan weten te komen, ook al zijn ze nog geen 16 jaar. Een aantal interessante meningen van ouders over het verkoopverbod staat hieronder.

Ouder gezin 12: *Ik vind het een uitstekend verbod, omdat vóór die maatregel was alcohol veel te makkelijk verkrijgbaar voor jongere kinderen. En de schade die alcohol toebrengt, dat kunnen die kinderen van die leeftijd nog niet overzien en de ongelukken ook niet die het met zich meebrengt. Maar ze zoeken nu meer manieren om het anderen te laten halen, diegene die wil die krijgt alcohol. Maar daar spelen ouders zelf ook een belangrijke rol in.*

Eén van de ouders is eigenaresse van een café/zalencentrum. Omdat zij zich beroepshalve moet houden aan het verkoopverbod, heeft de onderzoeker in dit specifieke geval wat verder doorgevraagd naar haar mening over het verbod en de praktische uitvoering ervan.

Ouder gezin 13: *Nou, dat vind ik eigenlijk wel goed. Het wordt makkelijker getolereerd nu of hoe moet je het zeggen, dat ze altijd een id-kaart bij zich moeten hebben. Als je het dan vraagt, dan kijken ze ook niet raar op en kun je makkelijk zeggen, je krijgt het niet. [...] Als je vraagt, hou oud ben je, dan komen ze er al mee tevoorschijn, als ze inderdaad zo oud zijn. En laatst toen weigerde ik ook aan iemand alcohol te verkopen die jonger was en toen stond mijn dochter van 13 bij me achter de bar. Die vond het haast een beetje gênant weet je wel zo van, oh jee mama die geeft hem dat niet. Maar hij is gewoon nog geen 16 en dat mag ik hem ook niet verkopen.*

Eén van de ouders is politieagent. Omdat hij beroepshalve de naleving van het verkoopverbod moet controleren en zonodig handhavend moet optreden, leek het de onderzoeker in dit geval interessant wat verder door te vragen naar zijn mening over het verbod en de handhaving ervan.

Ouder gezin 15: *Ik ben reëel genoeg om in te zien dat daar niet al te strenge controle op is. Aan de ene kant vind ik het goed dat ze het niet maar zo vrij kunnen krijgen, maar aan de andere kant om via een omweg toch ermee in aanraking te komen, ach ik heb daar op zich, als het maar binnen de grenzen en de perken blijft hè, dat ze af en toe eens wat drinken. Ik bedoel, als ik dan terugkijk naar mijn eigen jeugd was ik ook dertien jaar dat ik het eerste biertje dronk en ik ben er ook niet beter en ook niet slechter van geworden denk ik. Dat moet je allemaal ervaren.*

Over de handhaving van het verbod zegt deze ouder het volgende:

Dan moet je gewoon heel stringent daarop controleren. Dan zou iedere supermarkteigenaar en iedere cafébaas daar heel streng op toe moeten zien en om legitimatie moeten vragen, maar ja. Ik weet gewoon uit de praktijk dat dat niet altijd gebeurt. Er komt een jongen of een meisje binnen, ja is die nou 15 of 16? Dat kan je tegenwoordig ook niet meer meteen zien en ach... Met name in zo'n klein dorp als hier dan hebben ze het snel genoeg in de gaten van, die komt regelmatig wat halen en ze weten wel ongeveer hoe oud ze zijn. De sociale controle in zo'n dorp is natuurlijk wel wat groter dan wanneer dat in een wat grotere stad gebeurt.

Ook alle kinderen vinden het goed dat dit verkoopverbod er is en zijn het er in principe wel mee eens. De motivaties die worden gegeven lopen uiteen. 4 kinderen (29%) vinden het verbod prima en hebben er zelf totaal geen moeite mee. 4 kinderen (29%) geven aan dat het verbod goed is, omdat het voorkomt dat jongeren te vroeg en daarbij te veel gaan drinken. 3 kinderen (21%) zeggen dat het verbod wel goed is, maar dat het in de praktijk niet werkt, omdat jongeren toch wel aan alcohol kunnen komen. 2 kinderen (14%) begrijpen het bestaan

van het verbod wel, maar geven ook aan het jammer te vinden dat de leeftijd niet iets lager ligt. Tot slot geeft 1 kind (7%) aan dat het verbod goed is, omdat alcohol de hersenen van jongeren aantast.

Het verkoopverbod omzeilen

Er is ook gevraagd of de kinderen die zelf geen alcohol kopen, het verkoopverbod van alcohol aan jongeren onder de 16 jaar omzeilen door de alcohol door vrienden te laten kopen die wel oud genoeg zijn. Verreweg de meeste ouders (85%) denken dat hun kinderen dat niet doen, hoewel daaronder 3 ouders (23%) zijn die denken dat dit in de toekomst misschien wel zal gebeuren. Een klein deel van de ouders (15%) denkt dat hun kind dit wel doet, maar dit zijn dan wel ouders van oudere kinderen (14 en 15 jaar).

Het merendeel van de kinderen (86%) zegt dat ze het verkoopverbod niet omzeilen door oudere vrienden de alcohol voor hen te laten kopen, hoewel één van deze kinderen (7%) zegt dat hij dit in de toekomst wel zal doen, mits hij van zijn ouders ook mag drinken. Een klein deel (14%) geeft aan dit wel te doen, maar dit betreft dan wel oudere kinderen (14 en 15 jaar).

4.2 Voorbeeldfunctie van ouders met betrekking tot alcoholgebruik

Drinkgedrag ouders

De meeste ouders (80%) geven aan met enige regelmaat alcohol te drinken, één ouder (7%) drinkt bijna nooit alcohol en twee ouders (13%) drinken tegenwoordig helemaal geen alcohol meer, hoewel ze dat vroeger wel hebben gedaan.

Uit de antwoorden van de kinderen komt hetzelfde beeld naar voren als bij de ouders.

Frequentie alcoholgebruik

De antwoorden van de ouders op deze vraag lopen sterk uiteen en niet alle ouders geven exact aan hoe vaak ze alcohol drinken. Het is daarom niet goed mogelijk om een gemiddelde frequentie te berekenen m.b.t. het drinkgedrag van de ouders. Twee ouders hebben deze vraag niet beantwoord, omdat deze vraag voor hen niet van toepassing was. Drie ouders (23%) zeggen dat zij in principe bijna iedere dag/avond wel alcohol drinken. Drie ouders (23%) drinken zo'n 3 à 4 keer per week alcohol. Twee ouders (15%) drinken ongeveer 1 keer per 2 weken alcohol en één ouder (8%) geeft aan ongeveer 5 keer per jaar alcohol te drinken. Voor drie ouders (23%) is het drinkgedrag heel wisselend, want de ene keer drinken ze vaker alcohol in een bepaalde periode dan een andere keer. Tot slot zegt één ouder (8%) alleen met feestjes alcohol te drinken en nooit door de week.

Ook de kinderen geven sterk uiteenlopende antwoorden op deze vraag en noemen vaak geen concrete drinkfrequentie van de ouder. Een gemiddelde is dus ook hier niet te berekenen. Twee kinderen hebben deze vraag niet beantwoord, omdat deze vraag voor hen niet van toepassing was. Bij één kind is het antwoord niet bruikbaar, omdat het kind de vraag heeft beantwoord voor de andere ouder, die niet meedeed aan het onderzoek. Twee kinderen (17%) zeggen dat hun ouders iedere avond wel alcohol drinken. Bij drie kinderen (25%) drinken de ouders zo'n 2 à 3 keer per week alcohol. Eén kind (8%) zegt dat de ouder ongeveer 1 keer per maand alcohol drinkt en één kind (8%) zegt dat de ouder minder dan 1 keer per maand alcohol drinkt, dus vermoedelijk ongeveer 1 keer per 2 maanden. Drie kinderen (25%) geven aan dat hun ouders meestal in het weekend drinken, dus waarschijnlijk 1 à 2 keer per week. Eén kind (8%) zegt dat de ouder “bijna niet” drinkt en ten slotte is volgens één kind (8%) het drinkgedrag van de ouder heel wisselend, en drinkt de ouder zeker niet dagelijks.

Hoeveelheid alcoholgebruik

Het totale gemiddelde aantal glazen alcohol die de ouders zeggen te drinken per keer is 1,96 glas. Dus zeg maar 2 glazen alcohol per keer.

Volgens de kinderen is het totale gemiddelde aantal glazen alcohol die de ouders drinken per keer 1,42 glas. Dus zeg maar 1,5 glas alcohol per keer.

Soort alcohol

Op de vraag wat voor soort alcohol de ouder drinkt, worden er verschillende soorten alcohol genoemd en veel ouders noemen meerdere soorten alcohol die zij drinken. Verreweg het meest noemen de ouders wijn (46%) en bier (27%).

Ook de kinderen noemen verschillende soorten alcohol die hun ouders volgens hen drinken en sommige kinderen noemen meerdere soorten alcohol die de ouder drinkt. Opnieuw worden wijn (65%) en bier (24%) het meest genoemd.

Kan het kind merken dat de ouder gedronken heeft?

Volgens het grootste deel van de ouders (85%) kan het kind niet merken dat zij alcohol gedronken hebben. Eén ouder (8%) zegt dat het kind het wel kan merken dat zij alcohol gedronken heeft en nog een ouder (8%) zegt dat dit verschilt, omdat de ene keer alcohol anders bij haar valt dan een andere keer, dus soms kan het kind het wel merken dat de ouder gedronken heeft, maar soms ook niet.

Ook 85% van de kinderen zegt het niet te kunnen merken dat hun ouders alcohol gedronken hebben. Eén kind (8%) zegt het wel te kunnen merken, want dan lachen de ouders volgens haar gewoon overal om en één kind (8%) zegt soms te kunnen ruiken dat de ouder alcohol heeft gedronken, maar aan het gedrag van de ouder merkt zij dan verder niets.

Gaan de ouders anders om met alcohol in bijzijn van het kind?

De meeste ouders (86%) zeggen dat zij niet anders met alcohol omgaan wanneer het kind er bij is dan wanneer het kind er niet bij is. Een aantal van deze ouders zegt gewoon nooit te veel te drinken en met beleid te drinken. Eén van deze ouders voegt er wel aan toe, dat zij misschien wel zou overwegen anders met alcohol om te gaan in de nabijheid van het kind, als het kind verslaafd raakt aan de alcohol. Een klein gedeelte van de ouders (14%) zegt dat zij met de kinderen er bij minder drinken dan als de kinderen er niet bij zijn, want deze ouders vinden het niet fijn als de kinderen hun dronken zouden zien.

80% van de kinderen denkt dat hun ouders niet anders met alcohol omgaan wanneer zij er zelf bij zijn, dan wanneer zij er niet bij zijn. 13% van de kinderen denkt echter dat hun ouders meer drinken als zij zelf niet in de buurt zijn, dan wanneer zij wel in de buurt van hun ouders zijn. En één kind (7%) weet niet of de ouder anders met alcohol omgaat wanneer zij er bij is, dan wanneer zij er niet bij is.

Geven de ouders het goede voorbeeld?

Alle ouders zijn zonder uitzondering van mening dat zij zelf het goede voorbeeld geven aan hun kind op het gebied van alcoholgebruik.

De kinderen vinden bijna allemaal (93%) dat hun ouders het goede voorbeeld aan hen geven op het gebied van alcoholgebruik. Eén van deze kinderen voegt daaraan toe, dat haar moeder vroeger alcoholverslaafd is geweest en toen dus duidelijk niet het goede voorbeeld gaf, maar inmiddels is zij niet meer verslaafd en geeft ze wel het goede voorbeeld. Eén kind (7%) is van mening dat de ouder niet het goede voorbeeld geeft op het gebied van alcoholgebruik, omdat de ouder zelf regelmatig alcohol drinkt (in principe iedere dag).

Hoe geven ouders het goede voorbeeld?

Veel ouders geven verschillende manieren aan waarop zij het goede voorbeeld proberen te geven aan hun kind op het gebied van alcoholgebruik. Al deze manieren staan hieronder opgesomd, met tussen haakjes de percentages die aangeven hoe vaak iedere manier is genoemd.

- Niet (te) veel drinken / met mate drinken / niet dronken worden. (31%)
- Niet te vaak drinken. (15%)
- Drinken voor de gezelligheid of omdat het lekker is. (15%)
- Laten zien dat je niet per se alcohol moet drinken als de situatie zich voordoet / het kan ook gezellig zijn zonder alcohol. (12%)
- Nooit drinken en autorijden. (12%)
- Ouder mag best zelf wel drinken en kind vragen om niet te drinken, maar compleet verbieden is niet eerlijk. (8%)
- Door de week niet drinken, alleen met feestjes. (4%)
- Alleen alcohol drinken als de situatie het toelaat, maar er hoeft geen gelegenheid voor te zijn. (4%)

Sommige kinderen geven meerdere manieren aan waarop hun ouders het goede voorbeeld aan hen geven op het gebied van alcoholgebruik. Al deze manieren staan hieronder opgesomd, met tussen haakjes de percentages die aangeven hoe vaak iedere manier is genoemd.

- Niet (te) veel drinken / met mate drinken / niet dronken worden. (63%)
- Niet te vaak drinken. (11%)
- Drinken voor de gezelligheid of omdat het lekker is. (11%)
- Laten zien dat je niet per se alcohol moet drinken als de situatie zich voordoet / het kan ook gezellig zijn zonder alcohol. (11%)
- Niet veel alcohol kopen. (5%)

Belang van het goede voorbeeld geven

Veel ouders (80%) vinden het heel belangrijk dat ouders op het gebied van alcoholgebruik zelf het goede voorbeeld geven aan de kinderen. Een kwart van deze ouders zegt hierbij dat als ouders zelf veel drinken en dat heel gewoon vinden, kinderen het drinken van alcohol ook gewoon zullen vinden en je als ouders het drinken ook niet kunt verbieden. 13% van de ouders vindt het belangrijk dat ouders op het gebied van alcoholgebruik zelf het goede voorbeeld geven aan de kinderen. Eén van deze ouders denkt dat als ouders drinken, de kinderen ook eerder alcohol zullen gaan drinken. Eén ouder (7%) vindt het niet belangrijk dat ouders op het gebied van alcoholgebruik zelf het goede voorbeeld geven aan de kinderen.

Van de kinderen vindt tweederde het belangrijk dat ouders op het gebied van alcoholgebruik zelf het goede voorbeeld geven aan de kinderen (zie antwoord kind gezin 8 in onderstaand kader). Iets meer dan de helft van deze kinderen vindt dat als ouders veel drinken, de kinderen dit voorbeeld overnemen en zelf eerder en meer alcohol gaan drinken. 20% van de kinderen vindt het heel belangrijk dat ouders zelf het goede voorbeeld geven. Eén kind (7%) vindt het niet belangrijk en één kind (7%) weet niet of het belangrijk is dat ouders op het gebied van alcoholgebruik zelf het goede voorbeeld geven aan de kinderen.

Kind gezin 8: *Ik ken wel iemand bij mij uit de klas, die is net zo oud als ik en die drinkt echt door de week en in het weekend en af en toe heeft hij op school ook wel eens iets mee. Dan doet hij dat gewoon stiekem en dan kun je er wel wat van zeggen, maar. En zijn ouders zijn zo van ach ja en die denken er niet bij na. Echt van, och ja voor deze keer mag het en dan de volgende keer, och ja voor deze keer mag het en dan gaat het zo door. Als je er wat van zegt dan zegt hij: “Hou je bek man en dit en dat, ik mag drinken wanneer ik wil.” Bijvoorbeeld*

heeft hij een cola en had hij Bacardi Breezer erbij gedaan, dat had hij gewoon stiekem meegenomen. En de school merkte daar niks van. Anders kreeg hij denk ik wel flinke straf, dat is gewoon een regel dat het niet mag.

Invloed van drinkgedrag van de ouders op drinkgedrag van het kind

Bijna alle ouders (93%) denken dat de manier waarop zij zelf met alcohol omgaan van invloed is op hoe hun kind met alcohol omgaat. Iets meer dan een kwart van deze ouders is van mening dat als het kind regelmatig geconfronteerd wordt met drankgebruik door de ouder, hij/zij het drinken van alcohol normaal gaat vinden. Slechts één ouder (7%) denkt dat de manier waarop zij zelf met alcohol omgaat, helemaal niet zoveel invloed heeft op het drinkgedrag van het kind. Volgens deze ouder speelt de groepsdruk om te drinken een veel grotere rol. De ouder geeft als argument hiervoor dat, hoewel zij thuis wel drinkt, haar oudste zoon thuis nooit alcohol drinkt, maar alleen buitenshuis met vrienden.

Ook de meeste kinderen (80%) denken dat de manier waarop hun ouders met alcohol omgaan van invloed is op hoe zij zelf met alcohol omgaan. De helft van deze kinderen denkt dat als hun ouders vaak en/of veel alcohol drinken, zij zelf dit gedrag over zullen nemen. Eén kind (7%) denkt dat de manier waarop de ouder omgaat met alcohol een beetje van invloed is op hoe hij zelf met alcohol omgaat en één kind (7%) denkt dat dit niet van invloed is op hoe hij zelf met alcohol omgaat. Ten slotte geldt voor één kind (7%) dat deze niet weet of de manier waarop de ouder omgaat met alcohol van invloed is op hoe zij zelf met alcohol omgaat. Ze snapt wel dat ouders meer alcohol mogen drinken dan zij, omdat de ouders de risico's kennen en zij die zelf nog moet leren.

Andere manieren waarop ouders het drinkgedrag van kinderen beïnvloeden

Sommige ouders noemen, naast het goede voorbeeld geven, meerdere manieren waarop ouders volgens hen invloed kunnen hebben op het drinkgedrag van kinderen. De verschillende manieren van de ouders staan hieronder opgesomd, met tussen haakjes de percentages die aangeven hoe vaak iedere manier is genoemd.

- Erover praten met het kind / voorlichting geven aan het kind. (37%)
- Nee, ouder weet geen andere manieren te noemen. (21%)
- Regels stellen m.b.t. drinkgedrag kind. (11%)
- Goede thuisbasis bieden. (5%)
- Kijken naar de omgeving van het kind (de vriendengroep). (5%)
- Ouders moeten onderling meer met elkaar afspreken. (5%)
- Voorbeelden m.b.t. drankmisbruik uit de maatschappij bespreken met het kind. (5%)
- Kinderen niet te veel alleen laten, zonder toezicht van de ouder. (5%)
- Geen dingen zeggen die je zelf niet naleeft als ouder of waar je niet achter staat. (5%)

Een aantal meningen van ouders over de manier waarop zij het drinkgedrag van hun kinderen kunnen beïnvloeden staat in het kader hieronder.

Ouder gezin 2: *Ik zeg altijd, je moet een liefdevolle thuisbasis hebben, een gezonde thuisbasis en toch ruimte geven, vertrouwen geven en ik denk dat je dan al een eind op weg bent. En openheid, als je heel erg streng straft dan komen kinderen ook niet meer met hun... dingen durven ze al geen eens meer te vertellen of zo. Je mag wel best boos zijn en je grenzen laten kennen, maar wel op een juiste manier.*

Ouder gezin 3: *Ja, voorlichting. Vertellen wat het met je doet. Ik moet zeggen, ik vind ook wel prettig dat nu echt ook vaak benadrukt wordt in het nieuws en in de media en in de kranten en noem maar op, zoals in J/M Pubers staat nu een artikel erover, dat vind ik ook*

wel goed en dat leest mijn dochter dus ook. Juist het hersendeel waarin je gedrag en je ontwikkeling en je agressie en noem maar op geregeld wordt, dat dat gebied nog moet ontwikkelen en dat dat tussen de 16 en de 18 is uitontwikkeld. Dus dan heb ik zoiets van, ja dat vind ik dus heel belangrijk, dat dat niet aangetast wordt.

Ouder gezin 5: *Nee, ik zou het niet weten. Het is meer een vertrouwensband en het is natuurlijk ook een deel van, onder de vrienden. Ik kan toch moeilijk mee op die fiets, ik kan ook niet mee naar de camping, nee dat gaat allemaal niet. Maar dat neemt niet weg dat ik het zorgelijk vind hoor, ik vind het echt een zorgelijk thema. Ik denk dat ik dat meer heb dan mijn man, want die heeft zoiets van, dat moet je gewoon een keer ondervinden en dan weet je dat. [...] En dan denk ik van, mijn hemel ik zit hier al met een kind van 13 waar ik tegen moet zeggen..., ik vind dat best zwaar. Dus dat baart mij zorgen, dat ik denk dat het al zo jong een punt is en nou ja, het is natuurlijk ook een tendens overal.*

Sommige kinderen noemen, naast het goede voorbeeld geven, meerdere manieren waarop ouders volgens hen invloed kunnen hebben op het drinkgedrag van kinderen. De verschillende antwoorden van de kinderen staan hieronder opgesomd, met tussen haakjes de percentages die aangeven hoe vaak iedere manier is genoemd.

- Nee, kind weet geen andere manieren te noemen. (37%)
- Ouder moet erover praten met het kind. (16%)
- Ouder kan hoeveelheid zakgeld van het kind beperken, om drinken te voorkomen. (11%)
- Ouder kan kind straf geven, als het kind over de schreef is gegaan met drinken. (5%)
- Ouder moet kind in het algemeen goed opvoeden. (5%)
- Ouder moet kijken naar de omgeving van het kind (de vriendengroep). (5%)
- Ouder moet niet te veel alcohol kopen voor zichzelf. (5%)
- Ouder moet kind wel toestaan zelf ervaringen op te doen, ook op het gebied van alcohol. (5%)
- Ouder moet kind niet te veel alleen laten, zonder toezicht van de ouder. (5%)
- Ouder moet kind zelf niet te veel alcohol geven. (5%)

4.3 Regels over alcoholgebruik

Iets meer dan de helft van alle ouders (8 ouders, 53%) stelt regels met betrekking tot het alcoholgebruik van hun kinderen. Van die 8 ouders hebben er 7 (47%) als enige regel dat hun kind geen alcohol mag drinken tot 16 of 18 jaar. Binnen deze groep van 7 ouders valt er onderscheid te maken tussen twee categorieën. 3 ouders (20%) stellen resoluut dat hun kind in ieder geval tot 16 jaar (in één geval zelfs 18 jaar in combinatie met niet roken) geen alcohol mag drinken. 4 ouders (27%) zijn hier minder resoluut in en vinden het geen probleem als hun kind incidenteel alcohol drinkt, meestal tijdens feestjes of andere speciale gelegenheden. 1 van de 8 ouders (7%) die regels stellen, stelt als enige regel dat het kind nooit dronken mag worden. De overige ouders (7 ouders, 47%) zeggen geen specifieke regels te hebben waar hun kind zich aan moet houden, wanneer het gaat om het drinken van alcohol. Deze ouders vinden het niet nodig om specifieke regels te stellen, omdat er volgens hen nog geen sprake is van regelmatig drinkgedrag bij hun kind of omdat het geen zin heeft om bijvoorbeeld een bepaalde hoeveelheid met het kind af te spreken. In het kader hieronder staat een aantal interessante reacties van ouders op deze vraag; het gaat hier om 2 ouders die wel en 2 ouders die geen regels stellen over alcoholgebruik.

Ouder gezin 1: *Hij is absoluut geen dwars kind, we hebben er weinig last mee, het is geen hangjongere. [...] ik heb er nooit veel regels hoeven te stellen. [...] Dus we laten het een beetje gaan, ervan uitgaande dat hij eigenlijk zelf wijs genoeg is om een beetje in te schatten wat we wel en niet goed vinden. Maar, dat gaat dus niet helemaal op, hebben we wel gemerkt. [...], tenminste met z'n eigen verjaardag is het wel, is hij naar ons gevoel enigszins over de schreef gegaan. Dat hij dus inderdaad alles opgedronken had wat er was, plus dat een vriendje van hem bier mee naar binnen had gesmokkeld hier en dat dus ook verwerkt was. [...] We hadden gezegd, we kopen 2 flessen, die zijn er, het hoeft niet op. [...] De hoeveelheid, ja daar heb ik het laatst wel met hem over gehad. [...] Maar dat kan ik dus niet controleren. [...]*

Ouder gezin 3: *Nou wat ik al zeg, ik vind dat hij voor zijn 16^e niet mag drinken. Ik probeer dat ook te voorkomen, tot nu toe lukt dat ook, tenzij hij het achter mijn rug doet. Als wij uit eten zijn of zo, dan hebben we zelf wel een wijntje, dan mag hij ook niet proeven. Zo van, nee jouw tijd komt nog wel. Ik probeer dat toch wel heel strikt vast te houden.*

Ouder gezin 5: *Nou ja, we hebben in ieder geval voor onszelf zoiets van, als hij in de derde zit dat hij dan... dan is hij 15. We hopen dat we dat kunnen volhouden, met de nadruk op hopen. Ik vind het eigenlijk geen gemakkelijk uh..., ik vind het gewoon lastig eigenlijk dat hele thema alcohol. Je merkt toch dat de grens ontzettend laag ligt, ook streekgebonden heb ik soms wel eens het idee. [...] Nou ja, laat ik zeggen dat verhaal dat je dus al gaat indrinken. Ik denk wat is dat nou toch? Ga je dus eerst zo'n krat wegwerken en dan vervolgens ga je ook nog eens op stap? In mijn naïviteit dacht ik in het begin, dan heb je toch al gehad, dan hoef je in elk geval niet meer te gaan. Maar goed, ik begrijp nu dat dat heel anders in elkaar zit.*

Ouder gezin 9: *Eigenlijk hebben we daar nog geen regels voor, omdat ze er nog geen behoefte aan heeft. Ze had zelf het idee dat heel veel dingen niet mogen, maar we hebben het er nooit over gehad, omdat ze het ook niet aangeeft, er ook niet naar gevraagd heeft. We hebben wel regels die we hanteren hier, maar dat passen we eigenlijk per leeftijd aan. We groeien gewoon mee in hun gedrag. Ze weet dat ze hier thuis, onder ons toezicht, best wel mag proeven. En stel dat ze op schoolfeesten is, dan mogen ze al geen alcohol dus daar weet je het al en bij feestjes van vrienden of zo wordt eigenlijk ook in beperkte mate alcohol gedronken, een keer een breezertje. Dus er is eigenlijk al een beperking voor haar leeftijd nog steeds. En dan denk ik: ik ga dat niet afschrikken met regeltjes, terwijl die nog niet van toepassing zijn. Op het moment dat het nodig is, moet je die regels invoeren. Ik bedoel, als het kind dronken thuiskomt dan ga je je regels heel duidelijk stellen, want dan heeft ze die regel overschreden. Maar dan hebben ze het ook wel ervaren en dan werkt zo'n regel ook vaak beter, vind ik tenminste.*

Sommige kinderen noemen meerdere regels waar ze zich aan moeten houden. De regel dat zij “niet te veel” mogen drinken wordt het vaakst genoemd, namelijk 7 keer (37%). Slechts 2 van deze kinderen noemen hierbij een concrete hoeveelheid, terwijl de overige kinderen niet weten hoeveel “te veel” dan precies is. Geen alcohol mogen drinken van hun ouders is een regel die door de kinderen 6 keer (32%) wordt genoemd. Ook voor de kinderen is er bij deze regel een onderscheid tussen twee categorieën. In de helft (16%) van de gevallen mogen de kinderen echt helemaal geen alcohol drinken voordat ze 16 of 18 jaar zijn en in de andere helft (16%) van de gevallen hebben de ouders er geen bezwaar tegen als hun kind incidenteel alcohol drinkt. Volgens 3 kinderen (16%) worden er niet echt regels gesteld op het gebied van alcoholgebruik, 2 kinderen (11%) mogen niet zonder toestemming van hun ouders alcohol

drinken en 1 kind (5%) geeft aan dat hij vooral heel eerlijk moet zijn tegenover zijn ouders over zijn alcoholgebruik (zie antwoord in kader).

Kind gezin 1: *Ik moet vooral heel eerlijk zijn tegenover mijn ouders. Ze vinden het op zich niet erg dat ik alcohol drink, maar ze vinden het vooral erg als ik lieg over wat ik gedronken heb. Ze proberen wel een limiet te stellen zeg maar. Zo van niet meer dan 2 of 3 en als ze toch horen dat er wat gebeurd is, dan komen er ook wel maatregelen. Maar, zoals ik al zei, ik sport heel veel en ik weet me daar ook wel redelijk aan te houden. Ik leef wel voor mijn sport dus. Maar zoveel regels zijn er niet. Ze hebben wel gewoon een limiet gesteld en ze zeggen, je moet eerlijk zijn en dan komt het allemaal goed.*

Dagen waarop kind alcohol mag drinken

Alle ouders bij wie het gezien de door hen gestelde regels zinvol was om hiernaar te vragen, geven aan dat hun kind alleen alcohol mag drinken in het weekend of gedurende de vakantie. Veel ouders stellen het weekend en vakantie aan elkaar gelijk, omdat het kind dan niet naar school hoeft.

Ook alle kinderen bij wie het gezien de gestelde regels zinvol was om hiernaar te vragen, geven aan dat zij alleen alcohol mogen drinken in het weekend of gedurende de vakantie.

Invloed van situatie / locatie op regels

Volgens alle ouders zijn er geen aparte regels voor feestjes, wanneer het gaat over het alcoholgebruik van het kind. De regels zijn dan, voor zover deze überhaupt zijn bepaald door de ouders, hetzelfde als normaal.

Het maakt volgens alle ouders ook niet uit of hun kind thuis is of ergens anders, de regels over alcoholgebruik zijn voor alle locaties hetzelfde. De volgende reactie van een ouder op deze vraag geeft dit goed weer.

Ouder gezin 4: *Nee, dat maakt niet uit. Ik vind het ook heel vervelend, dat hebben we met de andere gehad. Dat je hoort bijvoorbeeld, die van 15 die was bij vrienden toen was hij 13 of 14 en die kregen daar elke avond in het weekend een breezer. Nou, dat vind ik dus echt heel shit, want dan krijgen ze het bij een ander gezin al wel terwijl ik het daar zelf niet mee eens ben. Maar dan zeg ik dat ook, dat ik dat dus niet wil dat ze het aanbieden. En met de kinderen heb je het daar dan ook over, dat het gewoon niet goed is. We proberen ze meer te overtuigen dan een strakke regel op te leggen.*

Ook alle kinderen zeggen dat zij zich tijdens feestjes aan dezelfde regels over alcoholgebruik moeten houden als altijd het geval is.

Volgens 13 kinderen (87%) zijn de regels over alcoholgebruik ook voor alle locaties hetzelfde, of ze nu thuis zijn of ergens anders maakt niet uit. Voor 2 kinderen (13%) maakt het wel iets uit waar ze zijn. 1 kind mag van de ouder op een feestje buitenshuis soms wel wat drinken, terwijl hij dat thuis nooit mag. En 1 kind stelt dat ze thuis misschien meer mag dan ergens anders, omdat haar ouders er dan bij zijn en kunnen zien wat zij drinkt.

Verschillen in regels tussen kinderen binnen hetzelfde gezin

Voor de 14 gezinnen met meer dan één kind geldt dat 57% van de ouders voor hun andere kinderen dezelfde regels over alcoholgebruik hanteert als voor dit specifieke kind. 43% van de ouders hanteert voor hun andere kinderen niet dezelfde regels over alcoholgebruik als voor dit specifieke kind.

Voor de 14 gezinnen met meer dan één kind geldt dat de helft van de kinderen zegt dat hun ouders dezelfde regels over alcoholgebruik hanteren voor hun broer(s)/zus(sen) als voor henzelf. Volgens de andere helft van de kinderen hanteren hun ouders niet dezelfde regels over alcoholgebruik voor hun broer(s)/zus(sen) als voor henzelf.

In het algemeen blijkt dat als de andere kinderen jonger zijn dan het kind in kwestie, deze kinderen zich minimaal aan dezelfde, of soms nog strengere, regels moeten houden. Als de andere kinderen ouder zijn dan het kind in kwestie (meestal 16 jaar of ouder), hanteren ouders voor hen soepelere regels of laten ze het kind soms helemaal vrij om zelf te beslissen over het eigen alcoholgebruik.

4.3.1 Ontwikkeling van de regels

Veel ouders noemen meerdere punten waarop zij de regels baseren. Algemene kennis van ouders over alcohol vormt de belangrijkste basis (65%) waarop zij de regels over alcoholgebruik voor hun kinderen baseren. Daarbij speelt kennis over mogelijke gezondheidsrisico's (39%) een grotere rol dan de kennis over gedragsproblemen (26%) die door alcohol veroorzaakt kunnen worden. Ervaringen en opvattingen met betrekking tot alcohol die ouders tijdens hun eigen jeugd en opvoeding of tijdens de opvoeding van hun eigen oudere kind(eren) hebben opgedaan, worden in een kwart van de gevallen genoemd als basis voor de huidige regels. Twee voorbeelden hiervan zijn de reacties van de ouders in onderstaand kader.

Ouder gezin 2: *Zelf heb ik een moeilijke jeugd gehad, ik was met 13 jaar verslaafd aan de alcohol, dus ik weet heel goed wat de problemen zijn. Ik heb 3 jaar in een opvangcentrum gezeten. Ik spreek zeker uit eigen ervaring. Ik had een heel problematische jeugd en ik zocht eigenlijk mijn vlucht al heel jong in de drank. Er zijn natuurlijk een heleboel jongeren die drinken gewoon voor lol, maar er kunnen ook jongeren zijn die ook daaraan verslaafd kunnen raken natuurlijk. [...] Want alcohol kan natuurlijk iets zijn om stoer te doen, om mee te drinken met anderen. Maar het kan voor jonge jongeren ook zo zijn van, weg problemen ik voel me er lekker bij. Dan ligt er best een heel gevaar op de loer.*

Ouder gezin 3: *Mijn ouders waren zwaar van de blauwe knoop. Mijn vader is overleden, mijn moeder is het nog. Die is echt ontzettend streng tegen, zij is lid van de ANDO, de Nederlandse Drankbestrijdingsorganisatie. Dus het gevaar voor alcohol is er bij mij wel ingepompt, alleen ik drink zelf wel. Ik ben daar niet zo streng tegen als zij dat zijn, maar ik ben wel altijd op het gevaar geweest. Alleen zij slaan daarin door in mijn ogen.*

De leeftijd van het kind wordt door ouders het minst genoemd als reden voor de regels (9%), maar dit punt hangt wel direct samen met veel van de andere redenen die worden genoemd. Die samenhang kan een verklaring zijn voor het relatief lage aandeel van de leeftijd van het kind in de ontwikkeling van de regels, zoals verwoord door de ouders.

Ook sommige kinderen noemen meerdere punten waarop hun ouders volgens hen de regels over alcoholgebruik baseren. Volgens de kinderen speelt de algemene kennis van ouders over alcohol een belangrijke rol (47%) bij het bepalen van de regels over alcoholgebruik. De kennis over gezondheidsrisico's die kinderen lopen als zij alcohol drinken wordt het vaakst genoemd als reden (41%), terwijl kennis over gedragsproblemen die door alcohol veroorzaakt kunnen worden niet als een belangrijke reden voor de regels wordt gezien (6%). Ervaringen met betrekking tot alcohol die ouders in hun eigen jeugd of tijdens de opvoeding van hun eigen oudere kind(eren) hebben opgedaan, spelen volgens de kinderen ook een redelijk grote rol (29%) bij de vorming van de huidige regels. Tot slot geven de kinderen in bijna een kwart van de gevallen aan dat als basis voor de regels geldt, dat de ouder vindt

dat het kind gewoon nog te jong is om te drinken. Hoewel net als bij de ouders dit punt van de leeftijd van het kind direct samenhangt met veel van de andere redenen die worden genoemd, is het opvallend dat de kinderen dit vaker als een belangrijke basis voor de regels benoemen dan de ouders.

Invloed van de omgeving op ontwikkeling van de regels

86% van de ouders zegt zich niet te laten beïnvloeden door anderen bij het bepalen van de regels. Eén van deze ouders voegt daar zelfs aan toe dat zij vaak juist fungeert als benchmark voor andere ouders bij het bepalen van de regels voor hun kinderen, zo van: “*Oh, als die ouders dat goed vinden, dan zal het wel goed zijn, dan mag ons kind dat ook.*” 14% van de ouders geeft aan dat ze zich wel laten beïnvloeden door andere ouders die al ervaring hebben opgedaan met hun (soms oudere) kinderen op het gebied van alcohol. Deze ouders gebruiken die informatie om hun eigen regels aan te passen of duidelijker te maken.

Net als bij de ouders zegt 86% van de kinderen dat de ouder zich niet laat beïnvloeden door anderen bij het bepalen van de regels. Volgens 14% van de kinderen trekken hun ouders zich wel iets aan van anderen bij het bepalen van de regels. Eén kind zegt dat zijn ouders praten met andere ouders over alcoholgebruik en informatie over alcohol in de media gebruiken. Een ander kind denkt dat zijn ouders slechte ervaringen van kennissen m.b.t. alcohol wel meenemen in hun regels, om te voorkomen dat zoiets bij hem ook zou gebeuren.

Argumenten voor de regels

Alle ouders zeggen dat ze argumenten geven voor de regels over alcoholgebruik die ze hanteren voor hun kinderen.

Bijna driekwart van de kinderen zegt dat hun ouders argumenten geven voor de regels over alcoholgebruik, terwijl ruim een kwart van de kinderen zegt dat hun ouders helemaal geen argumenten geven voor de regels.

De ouders geven uiteenlopende argumenten voor de regels die ze stellen en de meeste ouders geven ook meerdere argumenten. Bij de argumentatie voor de regels beroepen de ouders zich het meest op de gezondheidsrisico's van alcohol (68%), namelijk dat alcohol verslavend kan zijn (27%), dat het slecht is voor de lichamelijke ontwikkeling van kinderen (23%), dat alcohol “gewoon slecht” is voor kinderen (9%) en dat je van te veel alcohol dronken/ziek wordt (9%). Daarnaast worden gedragsproblemen ten gevolge van alcoholgebruik (23%) door ouders gebruikt als argumentatie, bijvoorbeeld dat het kan leiden tot agressie en geweld en mogelijk verkeersongelukken. De leeftijd van het kind (9%) wordt het minst gebruikt als argument voor de regels.

Volgens de kinderen die zeggen dat hun ouders argumenten geven voor de regels over alcoholgebruik, worden de gezondheidsrisico's van alcohol het meest gebruikt (80%) door de ouders als argumentatie voor de regels. Daarbij wordt het argument dat alcohol slecht is voor de lichamelijke ontwikkeling (30%) volgens de kinderen even vaak gebruikt door ouders als het argument dat alcohol “gewoon slecht” is (30%). Het is opvallend dat het gezondheidsargument dat alcohol verslavend kan zijn (10%) volgens de kinderen veel minder gebruikt wordt dan volgens de ouders. Dat je van te veel alcohol dronken/ziek wordt (10%) is volgens de kinderen ongeveer even vaak een argument als volgens de ouders. Argumenten op het gebied van gedragsproblemen die door alcohol kunnen worden veroorzaakt, worden volgens de kinderen helemaal nooit genoemd. Ten slotte wordt de leeftijd van het kind (20%) volgens de kinderen minstens twee keer zo vaak gebruikt als argument voor de regels dan volgens de ouders het geval is.

Effect van argumenten

Volgens bijna driekwart van de ouders maakt het voor het kind zeker uit of zij argumenten geven voor de regels, want argumentatie zorgt ervoor dat het kind de regels sneller accepteert dan als zij geen argumenten zouden geven. Twee van deze ouders voegen daar nog aan toe, dat het alleen maar averechts werkt om een kind te verbieden alcohol te drinken zonder bijbehorende argumenten te geven. Eénvijfde van de ouders denkt dat het geven van argumenten niet uitmaakt voor hun kind en dat deze daardoor de regels niet sneller zal accepteren en één van de ouders weet niet of argumenten zorgen voor snellere acceptatie van de regels door het kind.

Eénderde van de kinderen geeft aan dat het voor hen wel degelijk uitmaakt of hun ouders de regels beargumenteren, want door de argumenten accepteren ze de regels sneller. Eén van deze kinderen zegt: “*Als ze geen redenen geeft, waarom zou je je er dan aan houden?*”. Voor iets meer dan de helft van de kinderen maakt het niet uit of hun ouders argumenten geven voor de regels; ze accepteren de regels daardoor niet sneller. Drie van deze kinderen voegen hier nog aan toe, dat zij zich ook zonder argumenten van hun ouders wel aan de regels houden. Eén kind weet niet zeker of argumenten bij haar effect hebben, dat ligt eraan wat de ouder zegt en voor één kind zijn argumenten voor de regels alleen belangrijk als ze het echt niet eens is met de regels die de ouder stelt, anders maakt het haar niet uit.

Onderhandelen over de regels

53% van de ouders zegt dat er niet te onderhandelen valt over de regels m.b.t. het alcoholgebruik van het kind. Twee van deze ouders voegen daar aan toe, dat er vaak wel wordt onderhandeld over het tijdstip waarop het kind moet thuiskomen. 47% van de ouders zegt dat er wel te onderhandelen valt over de regels. Deze ouders geven daarbij wel aan dat het verzoek van het kind redelijk moet zijn en dat het kind echt met goede redenen moet komen om de regels te veranderen (zie antwoord in kader).

Ouder gezin 14: *Ik heb wel zoiets van, hij moet geen buitenbeentje worden, dat hij helemaal niks mag. Hij mag wel wat natuurlijk. Je moet een beetje schipperen hè, wat is dan redelijk, hoe kun je er nog goed mee uit de voeten komen. Het ligt er wel aan, als de groep van hem heel veel drinkt en hij zou daar aan mee moeten doen dan heb ik wel zoiets van, ga dan maar niet meer met hen om, dat gaat dan te ver. Maar als het fatsoenlijke jongens zijn, dan is enige onderhandeling wel mogelijk. Maar stiekem doen mag niet, want dan heb ik liever dat hij gewoon eerlijk blijft.*

47% van de kinderen zegt dat er niet te onderhandelen valt over de regels m.b.t. het alcoholgebruik waar zij zich aan moeten houden van hun ouders en 47% van de kinderen zegt dat er wel te onderhandelen valt over de regels. Als er wel onderhandeld kan worden, geldt over het algemeen dat het kind een goede reden moet hebben en niet aan kan komen met “*maar hij/zij mag het ook*”. Eén kind vindt het niet nodig om te onderhandelen, want hij mag naar eigen zeggen al vrij veel van zijn ouders.

4.3.2 Controle op naleving van de regels

Bijna driekwart van de ouders controleert niet of de regels door de kinderen worden nageleefd, de rest van de ouders doet dat wel.

Van de kinderen beweert drievijfde dat de ouders niet controleren of zij zich aan de regels houden, terwijl tweevijfde van de kinderen zegt dat de ouders dit wel controleren.

Manier van controleren

Van de ouders die wel controleren of hun kind zich aan de regels houdt, zegt de helft dit te doen door bij thuiskomst van het kind aan hem/haar te vragen of hij/zij heeft gedronken en zo ja, wat dan en hoeveel. De andere helft van de ouders zegt dat ze hun kind niet bespioneren, maar wel in de gaten houden in welke toestand het kind thuiskomt.

Van de kinderen die beweren dat hun ouders wel controleren of zij zich aan de regels houden, zegt eenderde dat de ouders er meestal zelf bij zijn als zij alcohol zouden kunnen drinken, dus op die manier kunnen de ouders nagaan of het kind zich aan de regels houdt. Volgens nog eenderde van de kinderen beoordelen de ouders aan hun toestand bij thuiskomst of ze ergens anders alcohol hebben gedronken of niet. Van de rest van de kinderen, zegt één kind dat de ouder soms dingen via via van andere ouders of kennissen hoort en die informatie gebruikt ter controle, maar dat de ouder hem wel vertrouwt en niet op de man vraagt wat hij gedronken heeft. Eén ander kind zegt juist, dat de ouder wel gewoon vraagt of hij gedronken heeft en dat hij dan ook eerlijk antwoord geeft.

De ouders die wel controleren of hun kind zich aan de regels houdt, zeggen allemaal dat ze daarbij geen hulp vragen van andere mensen. Eén van deze ouders voegt hier wel aan toe, dat ze dat in de toekomst misschien wel zal doen (zie antwoord in kader).

Ouder gezin 1: *Nee, ik heb wel, omdat het nu een beetje zo is van hij is laatst dan over de schreef gegaan hier. [...] Dus bij de volgende avond wordt het natuurlijk wel een beetje moeilijker, van hoe gaan we dat doen. Komt hij weer bij mij van: mag ik een paar Breezers meenemen? Dan denk ik dus, ja doen die andere jongens dat ook? Dat is dan 4 keer. Hoe ga ik dat dan doen? [...], kan ik ervan op aan dat jij daar niet 4 Breezers gaat drinken? Maar dat is nog niet duidelijk, dat is niet duidelijk of hij dat zal doen. [...] Misschien dat ik inderdaad een volgende keer dat toch ga vragen van, hoe zit dat bij jullie. [...] Hoe hebben jullie die afspraken? Maar sommige ouders vinden dat flauwekul, ook de tijden van thuiskomen en zo, ja. [...], dat scheelt ook als je oudere kinderen al hebt hè. [...] Bij ons is hij de oudste dus. Dat was bij ons thuis ook, mijn jongste broer die mocht ook alles. Dan werd er helemaal niet meer over gediscussieerd.*

Van de kinderen die beweren dat hun ouders wel controleren of zij zich aan de regels houden, geeft tweederde aan dat hun ouders daarbij geen hulp vragen van andere mensen. Eén kind zegt dat de ouder dit wel kan doen, door het aan de burens te vragen. Eén kind weet niet zeker of de ouder hulp vraagt van andere mensen bij het controleren of hij zich aan de regels houdt; misschien wel.

Redenen om niet te controleren

Van de ouders die niet controleren of hun kind zich aan de regels houdt, geven sommigen meerdere redenen waarom zij dat niet doen. De reden die in ruim tweederde van de gevallen wordt genoemd is dat ze er simpelweg op vertrouwen dat hun kind zich aan de regels houdt. In bijna eenderde van de gevallen vinden ouders controle niet nodig, omdat hun kind volgens hen niet of nauwelijks in situaties terechtkomt waarbij het alcohol zou kunnen drinken.

Van de kinderen die beweren dat hun ouders niet controleren of zij zich aan de regels houden, zegt tweederde dat hun ouders dit niet doen omdat ze erop vertrouwen dat zij zich aan de regels houden. Eén kind geeft aan dat controle door de ouder niet nodig is, want als zij alcohol wil drinken vraagt zij altijd eerst toestemming aan de ouder. Volgens één kind heeft de ouder het toch wel door als zij zich niet aan de regels houdt, dus controle is niet nodig. Tot slot zegt één kind dat controle door de ouder niet plaatsvindt, omdat zij vrij weinig drinkt.

Alle ouders die niet controleren of hun kind zich daadwerkelijk aan de regels houdt, denken dat hun kind dit prima vindt en dat hun kind niet zou willen dat het wel gecontroleerd zou worden.

Ook alle kinderen die zeggen dat hun ouders niet controleren of zij zich daadwerkelijk aan de regels houden vinden dit prima en zouden niet willen dat hun ouders dit wel gingen controleren.

4.3.3 Reactie op overtreding van de regels

Overtreding van de regels

Er is maar één ouder (8%) die vertelt dat het kind de regels een keer heeft overtreden. Dit kind had met carnaval een keer wat te veel gedronken, maar de ouder geeft meteen aan dat aangezien er geen concrete regels waren gesteld, ze dit niet als echte overtreding van de regels ziet. De overige ouders (92%) zeggen dat hun kind de regels nog nooit heeft overtreden.

Er zijn drie kinderen (23%) die toegeven dat zij de regels wel eens hebben overtreden, door te veel alcohol te drinken. De overige kinderen (77%) zeggen dat zij de regels nog nooit hebben overtreden.

Redenen voor overtreding van de regels

In het geval waarbij het kind de regels heeft overtreden, denkt de ouder dat het kind die ene keer te veel heeft gedronken onder invloed van vrienden. Er was toen dus sprake van groepsdruk en “mee willen doen”.

Ook bij alle drie de kinderen was er waarschijnlijk sprake van enige vorm van groepsdruk. Twee van deze kinderen hebben naar eigen zeggen toen te veel gedronken, omdat “het gezellig was en iedereen bier dronk”. Eén ander kind vertelt dat het gebeurde met een drankspelletje waar zij niet zo goed in was, waardoor zij uiteindelijk te veel had gedronken.

Redenen voor naleving van de regels

In de gevallen waarin het kind nog nooit de regels heeft overtreden, geven de ouders daar verschillende redenen voor. Deze redenen zijn achtereenvolgens: kind weet goed wat de regels zijn en de ouders vertrouwen hun kind voldoende (30%); kind wil gewoon zelf niet te veel drinken vanwege mogelijk vervelende gevolgen, zoals ziek worden en overgeven (30%); kind heeft nog geen behoefte aan alcohol en is er zelf van overtuigd dat hij niet moet drinken (20%); het komt gewoon door de leeftijd van het kind en dit zal in de toekomst wel veranderen (10%); kind heeft simpelweg niet de beschikking over alcohol (10%).

Ook de kinderen geven achtereenvolgens verschillende redenen waarom zij zich aan de regels houden: ze hebben nog geen behoefte aan alcohol en zijn er zelf van overtuigd dat ze niet moeten drinken (22%); ze moeten zich nu eenmaal aan de regels houden en hebben geen zin om straf te krijgen van hun ouders (22%); ze vinden een keer alcohol drinken op zijn tijd wel leuk, maar kunnen het ook gezellig hebben zonder alcohol (22%); het kind weet niet goed hoe ze aan alcohol zou moeten komen en besteedt bovendien haar geld liever aan andere dingen (11%); ouders zijn er altijd bij als zich situaties voordoen waarin het kind alcohol zou kunnen drinken (11%); het kind weet dat alcohol slecht is en waar haar eigen grens ligt (11%).

Merken ouders het als hun kinderen de regels overtreden?

Alle ouders zeggen dat ze het meteen merken als hun kind zich niet aan de regels heeft gehouden. Met name dat het kind zich anders gedraagt als het (te veel) alcohol gedronken heeft of dat het kind naar alcohol ruikt.

Tweederde van de kinderen zegt dat hun ouders het wel merken als zij zich niet aan de regels hebben gehouden, vooral aan hun gedrag als ze (te veel) gedronken hebben. Volgens een kwart van de kinderen merken hun ouders het niet als zij zich niet aan de regels hebben gehouden. 8% van de kinderen weet niet of de ouders dit merken.

Reactie van de ouders

De reacties van de ouders als ze er achter komen dat het kind zich niet aan de regels heeft gehouden lopen nogal uiteen. 27% hoopt dat het kind er goed last van heeft (ziek is) als het te veel heeft gedronken, daar leert het het meest van. 18% laat hun kind duidelijk weten teleurgesteld te zijn dat het de regels heeft overtreden. 18% wordt in eerste instantie kwaad, maar praat er later ook over met het kind om duidelijk te maken dat dit niet de bedoeling is. 18% praat er alleen met hun kind over, om te achterhalen wat er precies gebeurd is. 9% zou heel kwaad worden op het kind en nog eens 9% zegt tegen het kind dat het het vertrouwen heeft beschadigd.

Volgens 33% van de kinderen worden hun ouders erg kwaad en geven hen een straf voor het overtreden van de regels. 17% van de kinderen zegt dat hun ouders teleurgesteld zijn, maar niet meteen een straf geven en nog eens 17% zegt dat hun ouders niet kwaad worden, maar vinden dat het kind ervan leert. 8% zegt dat de ouder straf geeft, 8% zegt dat de ouder kwaad wordt en teleurgesteld zal zijn, volgens 8% praat de ouder er alleen even kort over en tot slot zegt 8% dat de ouder wel kwaad wordt, maar er ook over zal praten.

Kwaad worden of praten?

73% van de ouders geeft er de voorkeur aan om rustig met het kind te praten over wat er is gebeurd. Deze ouders worden in eerste instantie niet kwaad op het kind, omdat het de regels heeft overtreden. De overige 27% van de ouders wordt in eerste instantie wel kwaad op het kind, als het de regels heeft overtreden, maar daarna praten ook deze ouders rustig met hun kind over wat er is gebeurd en waarom het de regels heeft overtreden.

Volgens 58% van de kinderen worden hun ouders in eerste instantie wel kwaad als zij de regels overtreden, maar praten de ouders er later ook wel rustig met hen over. 33% zegt dat hun ouders alleen maar met hen zullen praten over het overtreden van de regels en niet kwaad worden. 8% zegt dat de ouder helemaal niet reageert, dus niet kwaad wordt en ook niet erover praat.

Moment van reactie

55% van de ouders geeft pas later een reactie, meestal de volgende dag of zelfs 2 dagen later. Veel van deze ouders zeggen dat het geen zin heeft om meteen op dat moment een reactie te geven. 27% geeft meteen op dat moment een reactie, maar komt er de volgende dag wel nader op terug door er met het kind over te praten. 18% zou het meteen met hun kind erover hebben en niet wachten tot een later tijdstip.

83% van de kinderen zegt dat hun ouders de volgende dag een reactie geven, vooral omdat het volgens hen geen zin heeft om op dat moment een goed gesprek te voeren. 8% zegt dat de ouder meteen op dat moment een reactie geeft, maar er ook de volgende dag op terug zal komen en nog eens 8% geeft aan dat de ouder meteen op dat moment zal reageren.

Geven de ouders straf?

53% van de ouders geeft hun kind straf wanneer het de regels heeft overtreden, terwijl 33% van de ouders hun kind juist geen straf geeft. 13% van de ouders weet niet zeker of ze hun kind een straf geven.

Bij de kinderen komt hetzelfde beeld naar voren als bij de ouders. 53% van de kinderen denkt straf te krijgen van hun ouders als zij de regels hebben overtreden en 33%

denkt geen straf te krijgen van hun ouders. 13% van de kinderen weet niet zeker of ze een straf krijgen.

Inhoud van de straf

De helft van de ouders is van mening dat de straf die zij geven duidelijk verband moet houden met de overtreding die hun kind heeft begaan. In het geval van alcohol drinken, houdt dat dus in dat het kind voorlopig niet meer uit mag en niet meer mag drinken. Andere dingen die niets te maken hebben met potentieel drinkgedrag mogen de kinderen dus nog wel gewoon doen. 30% van de ouders straft hun kind vooral door het tijdelijk afpakken van spullen waar ze aan gehecht zijn en veel gebruik van maken, zoals de mobiele telefoon en de computer, want deze ouders vinden dat zo'n straf het enige is dat werkt. 20% van de ouders weet niet precies wat voor straf ze zouden geven, omdat overtreding van de regels nog niet is voorgekomen, maar één van deze ouders zegt wel dat verbieden of huisarrest geven geen zin heeft en averechts werkt (zie antwoord in kader).

Ouder gezin 2: *Ik denk helemaal gaan verbieden, huisarrest, daar ben ik helemaal geen mens voor. Ik denk, ik moet het op een andere manier aanpakken. Zo ben ik helemaal niet en ik heb er al aardig wat grootgebracht en tot nu toe allemaal goed. Ik denk je schept alleen maar verwijdering met je kinderen en ze worden alleen maar boos op je. Je krijgt een rotsfeer in huis en daar lijdt iedereen onder.*

De helft van de kinderen denkt dat zij als straf voor het overtreden van de regels een bepaalde tijd niet weg zouden mogen en dus huisarrest krijgen. De duur van de straf is bij geen van deze kinderen echt duidelijk. Bij 30% van de kinderen houdt de straf in dat hun ouders zaken afpakken waar zij aan gehecht zijn. Dit kunnen materiële dingen zijn, zoals het afnemen van de computer en het niet krijgen van iets nieuws wat was beloofd door de ouder. Maar ook immateriële dingen worden genoemd, zoals een week niet mogen sporten (tennissen, paardrijden, badmintonnen). 10% van de kinderen zegt een hele preek te krijgen, waarna het kind naar haar kamer wordt gestuurd en later moet ze ook haar excuses aanbieden aan haar ouders voor het overtreden van de regels. 10% van de kinderen heeft geen enkel idee welke straf de ouder zou geven.

Zwaarte van de straf

30% van de ouders zegt dat vooral de hoeveelheid alcohol die het kind gedronken heeft bepaalt hoe zwaar de straf is. Komt het kind aangeschoten thuis dan is de straf milder dan wanneer het kind dronken thuiskomt. Voor 20% van de ouders maakt het uit hoe het kind zelf reageert. Als het kind laat blijken ervan geleerd te hebben is de straf lager dan wanneer het kind er onverschillig over doet. De opvattingen van de overige ouders lopen sterk uiteen. De ouder weet niet precies wat de zwaarte van de straf bepaalt, totdat er meer duidelijkheid is over wat er precies is gebeurd (10%); het ligt aan de situatie en het kind hoe zwaar de straf is die ze geeft (10%); de straf moet het kind ook echt iets doen, anders werkt het niet (10%); er geldt de belofte dat als het kind niet drinkt of rookt tot zijn 18^e, hij het rijbewijs betaald krijgt (10%), waarbij een keer experimenteren met alcohol door het kind niet als overtreding van de regels wordt gezien, dus dan krijgt het kind nog steeds zijn rijbewijs, maar het moet geen regelmaat worden; tot slot maakt het veel uit of het kind het vertrouwen van de ouders heeft beschaamd door de regels te overtreden (10%).

40% van de kinderen geeft aan dat de zwaarte van de straf vooral afhangt van de hoeveelheid alcohol die ze gedronken hebben en in welke toestand ze thuiskomen. Volgens 30% van de kinderen bepaalt de wijze waarop zij de regels hebben overtreden de zwaarte van de straf, dus hoe erg zij precies over de schreef zijn gegaan. Sommige kinderen (20%) weten

niet wat voor hun ouders bepaalt hoe zwaar de straf is die zij geven en één kind (10%) stelt dat als straf zijn rijbewijs niet betaald wordt door zijn ouders als hij vaker de regels overtreedt, omdat hij dan de afspraak niet is nagekomen.

Wat werkt het best: straf, praten of allebei?

43% van de ouders is van mening dat het het best werkt om het kind niet alleen straf te geven voor overtreding van de regels, maar er tegelijkertijd ook met het kind over te praten. Je moet als ouders proberen erachter te komen waarom het kind de regels heeft overtreden en vervolgens de strafmaatregel toelichten, zodat het kind ook snapt waarom het gestraft wordt. 36% van de ouders vindt dat je in eerste instantie met het kind moet praten over het niet nakomen van de regels en niet meteen moet straffen. Blijkt dat niet te werken, omdat het kind de regels opnieuw overtreedt, dan zal er alsnog een straf moeten worden opgelegd. Volgens 21% van de ouders helpt het het best om alleen met het kind te praten als het de regels heeft overtreden, zodat het kind gaat inzien dat het fout zat. Straffen heeft volgens deze ouders geen zin.

53% van de kinderen zegt dat het wat hen betreft het best werkt als hun ouders alleen met hen praten wanneer ze de regels hebben overtreden. Volgens deze kinderen werkt het averechts als ze straf zouden krijgen. 40% geeft aan dat volgens hen een straf in combinatie met praten het best werkt bij overtreding van de regels. Alleen straffen is niet genoeg, maar de straf moet ook worden toegelicht door de ouders. Eén kind (7%) zegt dat wat hem betreft helemaal niks helpt, omdat hij er toch zelf last van heeft als hij de regels heeft overtreden door te veel te drinken. Zowel straf krijgen als er met zijn ouders over praten heeft geen zin.

Invloed van de omgeving op reactie ouders op overtreding van de regels

Het grootste gedeelte van de ouders (80%) zegt dat de omgeving geen invloed heeft op hun reactie wanneer het kind de regels heeft overtreden. De overige ouders (20%) zeggen dat zij wel open staan voor ervaringen van andere ouders op dit gebied, maar dat ze uiteindelijk zelf bepalen hoe zij met hun kind omgaan als het de regels heeft overtreden.

Bijna alle kinderen (93%) zeggen dat, wanneer zij de regels hebben overtreden, de omgeving van hun ouders geen invloed heeft op hun reactie. Slechts 1 kind (7%) denkt dat andere mensen in de directe omgeving van zijn ouders wel een beetje invloed hebben op hun reactie als hij de regels heeft overtreden, maar niet veel.

4.4 Communicatie tussen ouder en kind over alcohol(gebruik)

Monitoren alcoholgebruik kinderen

Er zijn verschillende manieren waarop de ouders zicht proberen te houden op wat het kind doet, vooral als het gaat om het drinken van alcohol. Sommige ouders (27%) geven aan dat hun kind meestal thuis is en niet echt vaak uitgaat. Hierdoor zijn deze ouders in staat om redelijk in de gaten te houden hoe hun kind omgaat met alcohol. Een aantal ouders (27%) zegt dat ze er bijna altijd bij zijn als hun kind in situaties komt waar het alcohol zou kunnen drinken en op die manier houden ze zicht op het alcoholgebruik van het kind. Andere ouders (27%) letten vooral op de toestand van hun kind als het weg is geweest en daarna thuiskomt. Aan de hand daarvan bepalen ze of en hoeveel alcohol het kind gedronken heeft. Tot slot probeert 20% van de ouders zicht te houden op het alcoholgebruik van hun kind door er met hem/haar over te praten. Zij vragen het kind wat het ergens anders gedaan heeft m.b.t. het drinken van alcohol of het kind vertelt dit uit zichzelf.

Volgens 27% van de kinderen vragen hun ouders als zij uit zijn geweest of zij alcohol gedronken hebben en nog eens 27% geeft aan dat hun ouders hen niet echt in de gaten houden m.b.t. het alcoholgebruik en dit dus niet controleren. Bij 13% zijn de ouders er bij als zij

eventueel alcohol zouden kunnen drinken, dus op die manier houden de ouders er zicht op. 13% zegt ook dat hun ouders er met hen over praten, hoe zij omgaan met alcohol. 1 kind (7%) zegt dat de ouder kijkt hoe zijn vrienden zijn. 1 kind (7%) zegt dat als hij thuiskomt, zijn ouders kijken in welke toestand hij verkeert, om te bepalen of hij gedronken heeft. En 1 kind (7%) zegt dat ze toestemming moet vragen als ze alcohol wil drinken, dus op die manier houdt de ouder er zicht op.

Praten over alcohol

Bijna alle ouders (93%) zeggen dat zij wel eens met hun kind praten over alcohol en 1 ouder (7%) praat eigenlijk nooit met haar kind over alcohol.

Ook volgens de meeste kinderen (87%) praten hun ouders wel eens met hen over alcohol en 2 kinderen (13%) geven aan dat hun ouders nooit met hen praten over alcohol.

Aanleiding om te praten over alcohol

Er zijn uiteenlopende aanleidingen waarom ouders en kinderen met elkaar praten over alcohol. De aanleidingen die de ouders noemen staan hieronder opgesomd, met tussen haakjes de percentages die aangeven hoe vaak iedere aanleiding is genoemd.

- Berichten m.b.t. alcohol in de media, zoals kranten en televisie. (32%)
- Als het ter sprake komt / gewoon toevallig / we gaan er niet voor zitten. (26%)
- Als het kind zelf alcohol wil drinken. (16%)
- Omgang van oudste kind uit het gezin met alcohol. (11%)
- Als de ouder een alcoholcontrole heeft gehad in de auto. (5%)
- De ervaringen m.b.t. drankmisbruik die de ouder opdoet tijdens haar werk. (5%)
- Als de vader van het kind volgens het kind te veel alcohol drinkt. (5%)

Eén van de ouders geeft hierbij nog een interessante aanvulling op haar antwoord:

Ouder gezin 10: *En wat we zelf vreemd vinden is dat er zoveel aandacht voor het roken is, met stickers “roken kan dodelijk zijn”. Weet je, ik heb liever dat jij 6 pakjes sigaretten per dag rookt, heb ik geen last van. Als jij met 10 biertjes op achter het stuur gaat zitten en wij komen elkaar tegen en jij ramt mij... Dan denk ik, waarom wordt er zo weinig op dat alcohol gelet? Het is jouw verantwoording dat jij rookt, ik ga bij jou uit de buurt zitten, want ik hoef er niet in mee te roken, die keus heb ik. Maar ik heb geen keus als ik in die auto zit en jij rijdt ook en je rijdt mij te pletter. En daar hebben we het wel eens over dat ik zeg, dat is heel raar dat mensen met alcohol eigenlijk heel gemakkelijk er altijd maar tussendoor waggelen. Terwijl rokers die worden constant ermee geconfronteerd, je mag niet meer in een café roken, je mag niet meer op je werk roken dan denk ik, het zijn toch jouw longen of niet? Alcohol is veel en veel gevaarlijker voor iedereen dan menigeeen denkt.*

De aanleidingen die de kinderen noemen staan hieronder opgesomd, met tussen haakjes de percentages die aangeven hoe vaak iedere aanleiding is genoemd.

- Als het ter sprake komt / gewoon toevallig / we gaan er niet voor zitten. (50%)
- Berichten m.b.t. alcohol in de media, zoals kranten en televisie. (21%)
- Als het kind uitgaat met vrienden. (14%)
- Als het kind zelf alcohol wil drinken. (7%)
- Als het kind thuiskomt van een feestje. (7%)

Initiatiefnemer om te praten over alcohol

10 ouders (71%) zeggen dat zowel zichzelf als het kind soms over het onderwerp alcohol beginnen te praten. 3 ouders (21%) zeggen dat alleen zichzelf over het onderwerp alcohol

beginnen te praten met hun kind. 1 ouder (7%) zegt dat het kind meestal begint te praten over het onderwerp alcohol.

7 kinderen (54%) zeggen dat het meestal de ouder is die over het onderwerp alcohol begint te praten. 4 kinderen (31%) zeggen dat zowel zichzelf als de ouder over het onderwerp alcohol beginnen te praten. En 2 kinderen (15%) zeggen dat zij meestal zelf beginnen te praten over het onderwerp alcohol.

Frequentie van communicatie over alcohol

Er zijn maar 2 ouders (14%) die een concreet aantal noemen bij de vraag hoe vaak ze met hun kind praten over alcohol. Eén ouder zegt zo’n 4 à 5 keer per week met het kind te praten over alcohol, terloops of echt als onderwerp. Eén ouder praat ongeveer 1 keer per week met het kind over alcohol. De overige ouders (86%) kunnen niet echt aangeven hoe vaak zij met hun kind praten over alcohol en zeggen erover te praten als het onderwerp ter sprake komt of als er een bepaalde aanleiding voor is, zoals feestjes.

Ook bij de kinderen zijn er maar 2 (15%) die een concreet aantal noemen. Eén kind heeft het over 2 à 3 keer per maand en één kind over 1 keer per half jaar. De overige kinderen (85%) noemen geen specifiek aantal, maar beantwoorden deze vraag met bewoordingen als: “als het ter sprake komt”, “niet vaak”, “af en toe” en “zelden”.

Gespreksonderwerpen met betrekking tot alcohol

Veel ouders geven meerdere onderwerpen aan waarover zij met hun kind praten, als het gaat over alcohol. De gevaren / risico’s van alcohol worden het meest besproken (49%), daarna komen groepsdruk (20%), ervaringen van de ouder met alcohol (14%), voorbeelden uit de praktijk (14%) en tot slot regels (3%). De verschillende onderwerpen staan hieronder in een tabel weergegeven, met daarnaast de specifieke gespreksitems binnen dat onderwerp die de ouders bespreken met hun kind. Sommige ouders noemen alleen een bepaald onderwerp en geven niet aan waarover ze precies praten met hun kind.

Gespreksonderwerp	Specifieke gespreksitems
Gevaren / risico’s van alcohol (49%)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Familielid met alcoholproblemen. ▪ Ongevallen door alcohol op televisie. ▪ Je kunt door alcohol dingen doen die je niet van plan was. ▪ Krantenberichten m.b.t. alcohol. ▪ Mensen kunnen agressief worden door te veel alcohol. ▪ De nare gevolgen van drankmisbruik/alcoholverslaving. ▪ Gezondheidsrisico’s van alcohol. ▪ Effect van alcohol op het gedrag. ▪ Negatieve gevolgen van te veel alcohol drinken. ▪ De slechte combinatie van alcohol en verkeersdeelname.
Groepsdruk (20%)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Groepsgedrag gaat tot nu toe redelijk. ▪ Je bent niet stoer als je dronken rondloopt, juist knap zelig.
Ervaringen van de ouder met alcohol (14%)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ouder is zelf alcoholverslaafd geweest. ▪ Je kunt je door alcohol los en gezellig voelen. ▪ Alcohol kan gezellig zijn. ▪ Je hoeft niet te drinken om lol te hebben.
Voorbeelden uit de praktijk (14%)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Verhalen van het werk van de ouder → dronken kinderen en volwassenen die binnenkomen op de eerste hulp van het ziekenhuis.

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ligt meestal in humoristische sfeer → oudste zoon gaat met kratje bier achterop de fiets indrinken achter de benzinepomp. Dochter vraagt dan voor de grap of ze mee mag naar de benzinepomp. ▪ Ervaringen vanuit het werk van de ouder → werken met Korsakov-patiënten. ▪ Drankje niet laten staan tijdens uitgaan, omdat ze er een pilletje o.i.d. in kunnen doen. ▪ Voorbeelden m.b.t. alcohol hier in het dorp of uit de krant.
Regels (3%)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Redenen waarom ze nog niet mag drinken.
Ervaringen van het kind met alcohol	-

Eén van de ouders licht hierbij haar antwoord toe met een grappige anekdote:

Ouder gezin 3: *Want ik weet nog van mijn moeder, die heeft mij ooit verteld dat ze een wijnproeverij had gehad, toen was ze begin 20. Zij vertelde mij toen dat ze alle talen kon praten en ik heb dat altijd gezien als iets positiefs, dat heb ik altijd zo onthouden. Een paar jaar geleden vertelde ze dat weer; blijkt dat zij dat dus als negatief heeft ervaren zo van, al mijn remmingen waren weg. Dat was voor mij een openbaringsdag van, dat je dat dan als negatief kan zien, daar begreep ik helemaal niks van. Ik heb zoiets van, heerlijk joh dat je alle talen kan praten omdat je dan je remmingen kwijt bent, maar zij vond dat dus heel erg. En dat wil ik ze dan weer niet bijbrengen, dat het alleen maar erg is. Je kunt natuurlijk ook hele leuke dingen meemaken, als je gedronken hebt.*

Sommige kinderen zeggen dat zij over meerdere onderwerpen praten met hun ouders, als het gaat over alcohol. Ook volgens de kinderen wordt er het meest gepraat over de gevaren / risico's van alcohol (57%). Daarna komen onderwerpen als groepsdruk (24%), ervaringen van de ouder met alcohol (10%), voorbeelden uit de praktijk (5%) en regels (5%). De verschillende onderwerpen staan hieronder in een tabel weergegeven, met daarnaast de specifieke gespreksitems binnen dat onderwerp die de ouders, volgens de kinderen, met hen bespreken. Sommige kinderen noemen alleen een bepaald onderwerp en geven niet aan waarover ze precies praten met hun ouders.

Gespreksonderwerp	Specifieke gespreksitems
Gevaren / risico's van alcohol (57%)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Over de hoeveelheid en de effecten, wat het met je lichaam doet, de gezondheidsrisico's. ▪ Voorvallen van jongeren die heel veel drinken en daardoor verongelukken. ▪ Het gevaar van alcohol in het verkeer.
Groepsdruk (24%)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Groepsinvloed zien de ouders als belangrijkste reden om te gaan drinken.
Ervaringen van de ouder met alcohol (10%)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ouder heeft verteld over eigen ervaringen van vroeger → anorexia en alcoholmisbruik /-verslaving. ▪ Ouder mocht vroeger niet drinken, omdat haar ouders tegen alcohol waren.
Voorbeelden uit de praktijk (5%)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Omgang met alcohol → n.a.v. oudere zus die te veel gedronken had.
Regels (5%)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Alcoholgebruik met mate, niet meteen 12 biertjes, maar

	eerst 1.
Ervaringen van het kind met alcohol	-

Twee kinderen zeggen over de gespreksonderwerpen het volgende:

Kind gezin 1: *Ik heb wel een keer aan mijn vader gevraagd hoe vaak hij dronken was geweest, maar dat was ook maar 1 keer of zo. Over eigen ervaringen hebben ze het haast nooit. Maar ze zeggen wel altijd: “Ja, vroeger mocht ik pas uit toen ik 18 was”, maar ze beseffen nog niet dat de tijden veranderd zijn zeg maar.*

Kind gezin 4: *Ja, meestal wel risico's en hoe het uit de hand kan lopen. Dat het ook te gevaarlijk kan worden. Daar praten we dan meestal over en dan doe ik het [alcohol drinken] ook haast niet meer eigenlijk. Als we één keer gepraat hebben, doe ik het minstens een half jaar niet meer.*

Het is opvallend dat zowel de ouders als de kinderen geen enkele keer de ervaringen van het kind met alcohol als gespreksonderwerp noemen.

Communicatie over de regels: expliciet of impliciet?

De meeste ouders (92%) zeggen dat ze er eigenlijk van uitgaan dat hun kind weet aan welke regels over alcoholgebruik het zich moet houden, dus deze ouders praten niet expliciet met hun kind over de regels. Eén van deze ouders zegt wel, dat hij het kind vaak even herinnert aan de regels voordat het kind van huis weggaat. Er is maar 1 ouder (8%) die zegt expliciet met haar kind te praten over de regels, als zich situaties voordoen m.b.t. alcohol, zoals feestjes of berichten hierover in de media.

Ook de meeste kinderen (64%) zeggen dat hun ouders ervan uitgaan dat zij weten aan welke regels over alcoholgebruik zij zich moeten houden, dus die ouders praten niet expliciet met de kinderen over de regels. Drie kinderen (21%) geven aan dat wat hen betreft, hun ouders duidelijke regels stellen over het alcoholgebruik en daar ook expliciet met hen over praten. Twee kinderen (14%) zeggen dat hun ouders de regels eerst wel expliciet met hen hebben besproken en dat de ouders er daarna impliciet van uitgaan dat het kind de regels kent.

Vroegtijdige communicatie over de gevolgen van overtreding van de regels

Verreweg de meeste ouders (87%) praten niet van tevoren met hun kind over de gevolgen, zoals een strafmaatregel, als blijkt dat hun kind zich niet aan de regels heeft gehouden. Een aantal ouders motiveert hun antwoord. Eén ouder vindt dat je het beter positief kunt benaderen, dan het kind dreigen met straf als het de regels overtreedt. Drie ouders vinden dat hun kind zelf ook wel na kan gaan wat de mogelijke gevolgen zijn als hij/zij zich niet aan de regels houdt, daar hoeven zij niet van tevoren eerst met het kind over te praten. En twee ouders vertrouwen er in eerste instantie op dat het kind zich aan de regels houdt en blijkt dat niet het geval te zijn, dan wordt er pas gekeken wat de gevolgen daarvan zullen zijn voor het kind. Een klein deel van de ouders (13%) heeft wel van tevoren gesproken met hun kind over de strafmaatregel die volgt, als deze zich duidelijk niet aan de regels houdt. Eén ouder vindt dat het kind moet kiezen tussen laat uitgaan en alcohol drinken of tennissen op hoog niveau. En één ouder heeft de afspraak met het kind dat als het niet drinkt en rookt tot zijn 18e (enkel experimenteelgedrag daargelaten), zijn rijbewijs door de ouders wordt betaald. Mocht dit kind de regels echt breken, dan weet hij dat deze afspraak niet doorgaat.

Het merendeel van de kinderen (80%) zegt dat hun ouders niet van tevoren met hen praten over de gevolgen, als blijkt dat zij zich niet aan de regels hebben gehouden. De rest

(20%) geeft aan dat hun ouders wel van tevoren met hen hebben gepraat over de gevolgen van overtreding van de regels. Slechts één van deze kinderen geeft specifiek aan wat die gevolgen dan zijn en zegt dat zijn rijbewijs niet door zijn ouders wordt betaald, als hij voor zijn 18e stelselmatig zou drinken. Hij zou daarmee namelijk de regels overtreden en de gemaakte afspraak niet nakomen.

Belang van vroegtijdige communicatie over de gevolgen van overtreding van de regels

De meeste ouders, namelijk de helft, denken dat hun kind het niet belangrijk vindt om van tevoren te weten wat de gevolgen zijn als hij/zij zich niet aan de regels over alcoholgebruik houdt. Iets minder ouders (36%) denken dat hun kind het wel belangrijk vindt om van tevoren te weten wat de gevolgen zijn als hij/zij zich niet aan de regels over alcoholgebruik houdt. En 14% van de ouders weet niet of hun kind het belangrijk vindt om van tevoren te weten wat de gevolgen zijn van overtreding van de regels.

Iets meer dan de helft (53%) van de kinderen vindt het wel belangrijk om van tevoren te weten wat de gevolgen zijn als zij zich niet aan de regels over alcoholgebruik houden. Eén van deze kinderen zegt hierover: “*Als je dan de regels overtreedt, probeer je dit te verzwijgen*”. De rest van de kinderen (47%) vindt het niet belangrijk om van tevoren te weten wat de gevolgen zijn als zij de regels overtreden. Sommige van deze kinderen hebben een gelaten houding hierover en laten een eventuele straf gewoon over zich heen komen. Eén van deze kinderen zegt: “*Het is erger om je moeder teleur te stellen [dan een straf te krijgen].*”

Effect van vroegtijdige communicatie over de gevolgen van overtreding van de regels

Volgens 43% van de ouders zorgt het van tevoren bespreken van de gevolgen van overtreding van de regels er niet voor dat het kind zich eerder aan die regels houdt (zie antwoord ouder gezin 2 in onderstaand kader). Daarentegen denkt 36% van de ouders dat het van tevoren bespreken van de gevolgen van overtreding van de regels er wel voor zorgt dat het kind zich eerder aan die regels houdt (zie antwoord ouder gezin 6 in onderstaand kader). 21% van de ouders weet niet helemaal zeker of het ervoor zorgt dat het kind zich eerder aan die regels houdt.

Ouder gezin 2: *Nee, dat werkt niet. Hetzelfde principe als ouders zeggen van, als je tot je 18^e niet rookt, dan betalen we je rijbewijs. Ik zeg, ga je toch lekker roken, het is jouw lichaam jouw lijf. Dat werkt niet, dan roken ze tot hun 18^e niet of ze gaan het stiekem doen. Ik denk dat de ouders gewoon te krampachtig proberen hun kinderen van het roken en van de drank af te houden. Ik denk dat het veel belangrijker is om een gezonde, gezellige, liefdevolle thuisbasis te hebben en dat ze dan van daaruit al niet roken of minder gaan drinken. Maar ik denk, elke jongere komt een keer dronken thuis. Ik denk dat ouders nooit moeten denken van, mijn kind zal nooit drinken of wat dan ook.*

Ouder gezin 6: *Ik ga er gewoon vanuit dat hij zich daaraan houdt. Naïef misschien, maar ik ga daarvan uit. Zoals hij nu is, vindt hij regels prettig. Kinderen vinden regels heel vaak prettig hè, kinderen willen graag regels hebben.*

Iets meer dan de helft (53%) van de kinderen vindt dat als zij van tevoren weten wat de gevolgen zijn als zij de regels overtreden, dat er wel voor zorgt dat zij zich eerder aan die regels houden. Precies eenderde van de kinderen is van mening dat als zij van tevoren weten wat de gevolgen zijn van overtreding van de regels, dat er niet voor zorgt dat zij zich eerder aan die regels houden. Eén kind zegt dat het er voor haar van afhangt wat de straf precies is. Als haar van tevoren een zware straf in het vooruitzicht wordt gesteld, zal zij zich vermoedelijk sneller aan de regels houden dan als de straf meevalt. Tot slot zegt één kind dat

juist het feit dat hij niet weet wat de straf is, ervoor zorgt dat hij zich aan de regels houdt. Hij weet niet wat hij precies kan verwachten van zijn ouders, dus houdt hij zich veiligheidshalve maar aan de regels.

4.5 Praktijkvoorbeelden

Voorbeeld 1

Stel, de ouders geven thuis een feestje en ze schenken o.a. alcohol aan de aanwezige volwassenen. De ouders hebben een zoon van 10 jaar en deze heeft nog nooit alcohol gedronken. Hij wil dit wel graag een keer proberen en vraagt aan de ouders of dat mag.

Wel of geen toestemming van ouders om te drinken?

Ruim de helft van alle ouders (8 ouders, 53%) vindt het in dit geval goed dat de zoon van 10 jaar alcohol drinkt. Van deze ouders zeggen er 6 dat ze dit doen om het kind te laten proeven en 2 ouders denken dat het kind het toch niet lekker vindt, dan weten ze dat ook weer. Iets minder dan de helft van alle ouders (7 ouders, 47%) vindt het niet goed dat de zoon alcohol drinkt. Het merendeel van deze ouders (5 ouders) vindt het kind nog te jong om te drinken, 1 ouder wil niet dat het kind eraan went om alcohol te drinken en 1 ouder zou het niet tijdens zo'n feest doen, maar wel in een rustige, gecontroleerde situatie.

Tweederde van alle kinderen (10 kinderen) denkt dat hun ouders het wel goed vinden dat de zoon alcohol drinkt, om hem te laten proeven. Eenderde van de kinderen (5 kinderen) denkt echter dat hun ouders het niet goed vinden dat de zoon alcohol drinkt, omdat hij nog te jong is.

Hoeveelheid alcohol

Van de 8 ouders die het goed vinden dat de zoon alcohol drinkt, vinden er 7 het goed dat de zoon een slokje (of een paar slokjes) alcohol drinkt. 1 ouder zou het goed vinden dat de zoon één heel glas alcohol drinkt.

Van de 10 kinderen die denken dat hun ouders het goed vinden dat de zoon alcohol drinkt, denken er 8 dat hun ouders het goed vinden dat de zoon een slokje (of een paar slokjes) alcohol drinkt. 2 kinderen denken dat hun ouders het goed vinden dat de zoon één heel glas alcohol drinkt.

Invloed van anderen op mening van de ouders

Alle 15 ouders zeggen dat zij zich niets aan zouden trekken van andere volwassenen die aanwezig zijn op het feestje. Als deze volwassenen een andere mening hebben dan de ouder over het drinken van alcohol door de 10-jarige zoon, laat de ouder zich niet door hen beïnvloeden.

De meeste kinderen (14 kinderen, 93%) denken dat hun ouders zich niets aan zouden trekken van andere volwassenen die aanwezig zijn op het feestje. Als deze volwassenen een andere mening hierover hebben dan hun ouder, laat de ouder zich niet door hen beïnvloeden. 1 kind (7%) denkt dat de ouder zich wel iets aan zou trekken van andere volwassenen die aanwezig zijn op het feestje. Volgens het kind laten de ouders zich meestal wel beïnvloeden door de mening van de burens.

Voorbeeld 2

Stel, de ouders hebben een dochter van 13 jaar oud, die haar eigen verjaardagsfeestje aan het organiseren is. Ze wil dat er op het feest ook alcohol wordt geschonken. Zonder alcohol gaat wat haar betreft het hele feest niet door, omdat al haar vrienden en vriendinnen erop rekenen dat er alcohol is en ze wil tegenover hen niet afgaan.

Bereidheid van ouders om alcohol te kopen

11 ouders (73%) zouden in dit geval niet bereid zijn om alcohol te kopen voor het feestje van de dochter. Verreweg de meeste van deze ouders vinden de dochter van 13 jaar nog te jong om alcohol te drinken op haar eigen feestje (zie antwoord ouder gezin 3 in onderstaand kader). 4 ouders (27%) zouden in dit geval wel bereid zijn om alcohol te kopen voor het feestje van de dochter. 1 van deze ouders voegt daaraan toe, dat het wel heel beperkt zou zijn en met argumentatie.

Ouder gezin 3: [...], een dochter van 13 die heeft nog tijd zat. Ik weet zelfs van een vriendinnetje van mijn dochter, die werd 15 een paar weken geleden, die mocht wel alcohol. Mijn dochter was daar niet bij trouwens, want die had zoiets van ik heb geen zin om erheen te gaan want ik ken er bijna niemand. Maar die moeder had dus wel alcohol in huis gehaald en die was de volgende dag zwaar aangeslagen dat er ook zoveel van gedronken was. Dus toen heb ik tegen haar gezegd van, ja dan moet je dat ook helemaal niet halen, want dat weet je. Dat vind ik zeer tegenstrijdig. Als je daar een stapel breezertjes neerzet, dan weet je dat ze niet bij eentje stoppen.

Volgens 8 kinderen (53%) zouden hun ouders in dit geval wel bereid zijn om alcohol te kopen voor het feestje van de dochter. 1 van deze kinderen voegt daaraan toe, dat haar ouders wel in de buurt zouden willen zijn, om het in de gaten te houden. Volgens 7 kinderen (47%) zouden hun ouders in dit geval niet bereid zijn om alcohol te kopen voor het feestje van de dochter. 2 van deze kinderen geven als motivatie dat hun ouders zich ook verantwoordelijk voelen voor de andere kinderen op het feestje.

Soort en hoeveelheid alcohol

De 4 ouders die wel alcohol zouden kopen, geven aan dan Bacardi Breezer te kopen (of een andere mixdrank). De hoeveelheid verschilt een beetje. Eén ouder heeft het over 1 flesje p.p., twee ouders noemen 1 à 2 flesjes p.p. en één ouder zegt 2 à 3 flesjes p.p. 1 à 2 flesjes reken ik als 1,5 flesje p.p. gemiddeld en 2 à 3 flesjes is 2,5 flesje p.p. gemiddeld. Gemiddeld genomen zouden de ouders in dit geval dus 1,6 flesje p.p. kopen voor het feestje van de dochter.

De 8 kinderen die aangeven dat hun ouders wel alcohol zouden kopen voor het feestje, noemen twee soorten alcohol die de ouder zou kopen, namelijk bier en Breezer (of een andere mixdrank). Sommige kinderen noemen meer dan één soort alcohol. Eén kind geeft aan geen idee te hebben wat voor alcohol de ouder zou kopen. Door de overige zeven kinderen wordt bier 4 keer genoemd en Breezer/mixdrank 7 keer. De hoeveelheid alcohol die de ouder volgens de kinderen zou kopen loopt nogal uiteen. Twee kinderen hebben het over 1 flesje p.p., één kind praat over 2 flesjes p.p. en één kind heeft het over 3 flesjes p.p. Maar sommige kinderen drukken de hoeveelheid ook uit in 1 grotere fles voor iedereen, 5 flesjes in totaal of “een paar” flesjes p.p. Hieruit valt moeilijk een gemiddelde hoeveelheid alcohol te bepalen, die de ouder volgens het kind voor het feestje zou kopen.

Belang van argument van de dochter

De meeste ouders (14 ouders, 93%) vinden het argument van de dochter niet belangrijk. Het grootste gedeelte van deze ouders is van mening dat een feest ook leuk kan zijn zonder alcohol en als de vrienden het drinken van alcohol op het feest het belangrijkste vinden, dan zijn het ook geen goede vrienden. Veel ouders hebben er dan ook geen problemen mee om het feest niet door te laten gaan, mocht de dochter toch haar zin door willen drijven. 1 ouder (7%) vindt het argument van de dochter wel belangrijk, maar deze ouder voegt daar wel aan toe dat

zij de dochter duidelijk zou maken dat vriendschap niet af moet hangen van het drinken van alcohol.

Het merendeel van de kinderen (12 kinderen, 80%) denkt dat hun ouders het argument van de dochter niet belangrijk vinden. Volgens deze kinderen snappen de meeste ouders het wel, maar vinden zij toch dat het drinken van alcohol niet bepaald moet worden door de vrienden. 3 kinderen (20%) denken dat hun ouders het argument van de dochter wel belangrijk vinden. Deze ouders trekken het zich kennelijk wel aan wat de vrienden van de dochter vinden en willen niet dat zij afgaat tegenover haar vrienden.

Zoeken ouders van tevoren contact met andere ouders van uitgenodigde kinderen?

Tweederde van de ouders zoekt van tevoren geen contact met de ouders van de kinderen die op het feestje komen. De meeste van deze ouders vinden dit niet nodig, omdat zij van mening zijn dat er geen alcohol op het feestje wordt geschonken, ongeacht of de andere kinderen van hun ouders wel alcohol mogen drinken. Iets meer dan een kwart van de ouders zoekt van tevoren wel contact met de ouders van de kinderen die op het feestje komen. Deze ouders zouden dit vooral doen als ze twijfelen aan het argument van de dochter, om op die manier na te gaan hoe dit bij de andere kinderen zit. Eén ouder weet niet of zij contact zoekt met de ouders van de kinderen die op het feestje komen.

Drievijfde van de kinderen denkt dat hun ouders van tevoren geen contact zoeken met de ouders van de kinderen die op het feestje komen. Volgens de meeste van deze kinderen heeft dit niet zoveel zin. Voor de gevallen waarin de ouders zelf al besloten hebben dat er op het feestje geen alcohol wordt geschonken, heeft het volgens de kinderen geen zin om nog aan andere ouders te vragen of hun kinderen al alcohol mogen drinken, want het komt er toch niet. Eenderde van de kinderen denkt dat hun ouders van tevoren wel contact zoeken met de ouders van de kinderen die op het feestje komen. Eén van deze kinderen zegt dat de ouder dit vooral doet als de andere kinderen jonger zijn dan 13 jaar en een ander kind zegt dat hoewel de ouder dit wel zal doen, er dan waarschijnlijk alsnog geen alcohol op het feest komt. Tot slot denkt één kind dat het eraan ligt of haar ouder de andere ouders kent of niet. Is dat niet het geval, dan zal de ouder geen contact zoeken met die andere ouders, maar anders misschien wel.

Voorbeeld 3

Stel, de ouders hebben een zoon van 15 jaar oud en zij hebben hem toestemming gegeven om met vrienden een avond uit te gaan naar een café/disco in de buurt. Zij hebben met hem de afspraak gemaakt dat hij op één avond niet meer dan 3 glazen alcohol mag drinken. Wanneer hij thuiskomt, is het voor de ouders meteen duidelijk dat hij veel te veel alcohol heeft gedronken.

Reactie van de ouders

Alle 15 ouders geven aan dat ze met de zoon zullen praten over wat er is gebeurd en waarom het is gebeurd en zullen benadrukken dat de afspraak niet is nagekomen. Sommige ouders zeggen dat ze ook wel boos zullen zijn, maar er ook vooral met de zoon over willen praten.

Veel kinderen noemen hier verschillende reacties van de ouders. In ruim de helft van de gevallen (53%) geven de kinderen aan dat hun ouders boos en/of teleurgesteld zullen zijn. In 21% van de gevallen praten de ouders er met de zoon over. Volgens sommige kinderen (16%) zullen de ouders de zoon straf geven en twee kinderen (10%) weten niet hoe hun ouders in dit geval zouden reageren.

Geschikt moment om te praten

Eigenlijk alle 15 ouders vinden de volgende dag het geschiktste moment om met de zoon te praten over het niet nakomen van de afspraak. 4 ouders zeggen daar wel bij, dat ze meteen

diezelfde avond zullen laten merken dat ze kwaad zijn over het niet nakomen van de afspraak, maar echt daarover praten heeft volgens hen op dat moment weinig zin.

Ook alle 15 kinderen denken dat hun ouders de volgende dag het geschiktste moment vinden om met de zoon te praten over het niet nakomen van de afspraak. 1 kind zegt wel dat de ouder meteen diezelfde avond ook al wel een reactie zou geven, maar er niet echt diep op in zou gaan. Een ander kind twijfelt of de ouder er überhaupt over zou praten met de zoon, maar als de ouder dit wel zou doen, zou het de volgende dag zijn.

Welke straf geven de ouders?

8 ouders zouden de zoon in dit geval meteen een straf geven. De door hen genoemde straffen zijn als volgt:

- Hij mag de eerstkomende tijd / voorlopig niet uit. (63%)
- Mobiele telefoon inleveren. (13%)
- Huisarrest. (13%)
- Eén maand lang tussen 20.00 en 22.00 uur niet meer computeren, maar huiswerk maken. (13%)

6 ouders zouden de zoon in eerste instantie geen straf geven, omdat het wat hen betreft een keer kan gebeuren dat een kind de afspraak niet nakomt. Deze 6 ouders geven wel aan dat als het daarna vaker misgaat, er wel een straf zou volgen. 3 van deze 6 ouders noemen geen specifieke straf, de andere 3 ouders wel, namelijk:

- Hij mag de eerstkomende tijd niet uit. (67%)
- Hij mag niet op vakantie met vrienden of een andere leuke activiteit ondernemen. (33%)

1 ouder denkt dat zij de zoon niet echt een straf zou geven, voor het niet nakomen van de afspraak.

Van alle kinderen denken er 9 dat hun ouders de zoon in dit geval wel meteen een straf zouden geven. Sommige kinderen noemen meer dan één straf. De genoemde straffen worden hieronder opgesomd:

- Hij mag niet uit voor een maand, in ieder geval 's avonds niet weg. (9%)
- Mobiele telefoon of computer wordt afgepakt. (9%)
- Hij mag voorlopig niet naar een feest. (9%)
- 2 maanden zakgeld wordt ingehouden. (9%)
- Hij mag een tijd niet meer uit. (18%)
- Hij krijgt 2 weken huisarrest. (9%)
- Hij mag een paar maanden niet uit. (9%)
- Hij mag een paar weken niet uit. (9%)
- Hij mag de volgende keer niet uit. (9%)
- Hij mag de volgende keer geen alcohol drinken en als hij dat wel doet, volgen er nog strengere maatregelen. (9%)

3 kinderen denken dat hun ouders de zoon geen straf zouden geven, voor het niet nakomen van de afspraak en 3 kinderen weten niet welke straf hun ouders aan de zoon zouden geven.

Doen de ouders nog meer, naast het geven van straf?

14 ouders (93%) zouden niet meer doen dan het geven van straf aan de zoon, behalve dan erover praten met de zoon. Sommige ouders zouden proberen de oorzaak van het drinken te achterhalen, uitleggen waarom zij dit niet goed vinden en goede afspraken maken voor de volgende keer. 1 ouder (7%) geeft aan de zoon de volgende keer dat hij uitgaat, te zullen herinneren aan dit voorval.

13 kinderen (87%) zeggen dat hun ouders niet meer zouden doen dan het geven van straf aan de zoon, behalve dan met hem erover praten. Volgens deze kinderen blijft het dus bij

praten over het voorval en het geven van een eventuele straf, meer niet. 2 kinderen (13%) weten niet of hun ouders nog meer zouden doen dan het geven van straf aan de zoon.

Invloed van geslacht van het kind in deze situatie

Voor 9 ouders (60%) zou het in deze situatie niet uitmaken of het een zoon of een dochter van 15 jaar zou zijn, zij zouden op dezelfde manier reageren, omdat het geslacht voor hen in dit geval niets uitmaakt. 3 ouders (20%) zeggen dat het geslacht van het kind in dit geval niet uitmaakt, maar dat het gaat om het karakter van het kind. Ieder kind is volgens hen anders en dat zou de reactie in deze situatie bepalen, niet het geslacht. 1 ouder (7%) weet niet helemaal zeker of ze in deze situatie anders zou reageren als het een dochter zou zijn. Volgens deze ouder ben je misschien wat voorzichtiger als het een meisje betreft. 1 ouder (7%) zegt dat zij de eerste keer niet anders zou reageren, maar als het vaker gebeurt misschien wel (zie antwoord ouder gezin 8 in onderstaand kader). Ten slotte zegt 1 ouder (7%) dat zij in deze situatie wel anders zou reageren als het een dochter van 15 jaar zou zijn, omdat “*je beschermender bent met meisjes dan met jongens*” (zie antwoord ouder gezin 11 in onderstaand kader).

Ouder gezin 8: *De eerste keer niet.*

[**Onderzoeker:** En daarna wel? Ja, u gaf net al aan dat er wat u betreft wel een beetje een verschil is tussen jongens en meisjes.]

Ouder gezin 8: *Ja, zo wordt er gewoon mee omgegaan. Het slaat nergens op, want het is voor jongens net zo slecht. Maar ik vind, als je op een feest bent en er is een man heel erg dronken dan is het, ha ha leuk kijk hem dronken zijn. Bij ons op het werk is dus een vrouw heel erg dronken geweest, dat is 2 jaar geleden, er wordt nou nog over gepraat. En dat is het verschil en dat zou ik heel erg vinden als dat over mij of over mijn dochter zou gaan. Ik zou me dood schamen. Dus eigenlijk maakt het ook niet uit of het een man of een vrouw is, maar er wordt onverhoopt gewoon anders tegenaan gekeken.*

Ouder gezin 11: *Ja, best wel. Cliché weer, maar ja dat zeg ik, mijn zoon was gewoon al een paar jaar ouder voordat hij ermee begon. Er zijn gewoon al heel veel vriendinnetjes van haar [14-jarige dochter] van 15 jaar die ook al naar de discotheek gaan, ja ik wil het gewoon niet hebben. Vanaf 16 jaar mag je erin klaar, nou het gebeurt gewoon niet. [...] En als ze dan al eens weggaat, dan heb ik liever dat ze als groep terugkomen en niet dat zij bijvoorbeeld stipt 12 uur thuis moet zijn, dan maar 1 uur of half 2 maar dan wel met z'n allen. Ja, je bent wel wat beschermender op een rare manier eigenlijk, terwijl zij misschien nog wel meer van haar af kan bijten dan haar broer.*

13 kinderen (87%) denken dat hun ouders in deze situatie niet anders zullen reageren als het een dochter i.p.v. een zoon van 15 jaar zou zijn. Volgens hen maakt het geslacht van het kind voor de ouder niet uit. 2 kinderen (13%) denken dat hun ouders misschien wel wat strenger zouden reageren als het een dochter zou zijn i.p.v. een zoon.

4.6 Slotvragen

Extreme of bijzondere gebeurtenissen m.b.t. alcohol

6 ouders (40%) geven aan nog nooit iets extreems of bijzonders te hebben meegemaakt op het gebied van alcohol. De overige 9 ouders (60%) hebben wel eens iets meegemaakt en omdat deze gebeurtenissen allemaal verschillend zijn, worden ze hieronder opgesomd.

- Ben getrouwd geweest met een man die dronk en agressief werd. Kinderen zagen ook wel dat hij dronken op de vloer lag, deur kapot sloeg, met een bijl in huis stond te zwaaien. Dat is 4 jaar geleden inmiddels.
- Mijn neef is doodgereden door iemand met drank op.
- Oudste zoon is een keer flink dronken thuisgekomen van een feest.
- Dat andere mensen aangeschoten zijn, meer lollig gedrag.
- Een kennis die vaak veel drinkt en dan nog gaat autorijden, die aanbod om mijn dochter thuis te brengen na het sporten. Toen heb ik gezegd, ik wil niet dat je daarbij in de auto stapt. (zie antwoord ouder gezin 10 in onderstaand kader)
- Mijn eigen schoonvader is door iemand die zwaar onder invloed was doodgereden.
- Heb wel eens dronken vaders op mijn werk. En ik kan me van vroeger herinneren dat op trouwerijen altijd dezelfde mannen dronken werden, dat vond ik vreselijk.
- Laatst met een piratenbal in ons café, kregen jongens ruzie omdat ze te veel gedronken hadden.
- Zoveel dingen, ik zit al 25 jaar bij de Politie dus tel maar uit. Met name in het verkeer gebeuren genoeg dingen ten gevolge van alcoholgebruik.

Ouder gezin 10: *Nou, een kennis die behoorlijk veel kan drinken zegt: “Ik kan ook een hoop op!” Dat ik wel tegen mijn dochter gezegd heb van, ik wil niet meer dat je daarbij in de auto stapt. Het ligt natuurlijk altijd heel gevoelig als dat een goede kennis is en die zegt van: “Oh, na de sportclub blijf jij maar thuis, ik breng ze wel thuis” Dat ik gewoon zeg van, ik wil liever niet meer dat je daarbij in de auto stapt. Dat is niet helemaal eerlijk misschien van ons uit, om dat niet met die persoon te bespreken, maar het ligt heel gevoelig.*

3 kinderen (20%) hebben naar eigen zeggen nog nooit iets extreems of bijzonders meegemaakt op het gebied van alcohol. De overige 12 kinderen (80%) hebben wel eens iets meegemaakt en omdat deze gebeurtenissen allemaal verschillend zijn, worden ze hieronder opgesomd.

- Had gehoord dat een jongen laatst een uitsmijter met een schroevendraaier had bewerkt, vond ik erg extreem. En dat mensen in de sloot vallen als ze terug naar huis fietsen.
- Een man in mijn woonplaats, die vaak naar de politie moet, is een alcoholist. Dan blijf ik wel uit de buurt.
- In Deventer was een jongen mishandeld met een mes door dronken jongens.
- Een keer op vakantie kwam er een dronken meisje naar mij en een vriend van mij toe, om te praten. Was wel leuk op zich.
- Tijdens zomerfeest hadden dronken jongens een praalwagen vernield.
- Op Koninginnedag, paar vrienden dronken flink wat alcohol en toen werd er eentje misselijk en moest hij even later overgeven.
- Heb wel eens gehoord van iemand die op de weg is gaan liggen, omdat hij te veel alcohol op had.
- Een meisje was betrokken bij een gevecht om niks tijdens een uit de hand gelopen feestje. Ze hadden te veel gedronken.
- Toen we in de bus terugkwamen van een festival laatst zag ik wel allemaal dronken mensen.
- Op een feestje met allerlei soorten drank hadden ze wat dranken verkeerd gemixt, dus dat zou verkeerd vallen.
- Een meisje die ik ken heeft alcoholvergiftiging gehad omdat ze te veel had gedronken. (zie antwoord kind gezin 13 in onderstaand kader)

- Ik heb wel eens iemand gezien die behoorlijk in de war was door de alcohol.

Kind gezin 13: *Ja, en dan dat voorbeeld van een meisje die toen alcoholvergiftiging had omdat ze te veel in had gedronken, whisky of wodka. Toen was ze ook nog maar 14 en toen had ze alcoholvergiftiging gehad. Ik ken haar wel, ik heb haar er ook nog over gesproken. Bij een vriendin gingen ze eerst indrinken en daarna gingen ze naar een discotheek, die nu failliet is. En daar mochten gewoon kinderen van 13/14 jaar ook al komen, maar er werd wel gewoon alcohol geschonken, aan hun ook. Daar had je eerst gewoon dansles laat ik maar zeggen en dan kon je in het weekend daar naar toe om uit te gaan. Dus dan zaten gewoon die kinderen van 13 en 14 daar op dansles en die hadden allemaal zo'n pasje en dan kon je daar gewoon naar binnen en er werd gewoon alcohol geschonken. Toen heeft zij daar ook nog wat breezers gehad en toen had ze te veel dingen door elkaar gedronken en moest ze overgeven.*

Effect van extreme / bijzondere gebeurtenis m.b.t. alcohol op drinkgedrag van het kind
5 van de 9 ouders (56%) die deze vraag hebben beantwoord, denken dat dergelijke gebeurtenissen er wel voor zorgen dat hun kind leert dat te veel alcohol drinken kan leiden tot agressiviteit en vervelende lichamelijke gevolgen en dat drinken en autorijden nooit samen gaan. Volgens 4 ouders (44%) zorgen dergelijke gebeurtenissen er niet voor dat hun kind anders met alcohol omgaat.

7 van de 12 kinderen (58%) die deze vraag hebben beantwoord, zeggen dat dergelijke gebeurtenissen er niet voor zorgen dat zij anders met alcohol omgaan, want de meeste van deze kinderen zeggen zich toch al netjes te gedragen als zij alcohol drinken. 5 kinderen (42%) geven aan dat dergelijke gebeurtenissen er wel voor zorgen dat zij anders met alcohol omgaan, want zij denken er daardoor wel over na wat alcohol kan doen en welke risico's het drinken van alcohol met zich mee kan brengen (zie antwoord kind gezin 3 in onderstaand kader). 1 van deze 5 kinderen zegt dat ze wel van een dergelijke gebeurtenis leert, maar dat haar eigen drinkgedrag er niet direct door verandert.

Kind gezin 3: *Het [alcohol] doet wel gewoon rare dingen met je. Een jongen bij mijn zus op school is met carnaval door een trein geschept. Hij wilde van de ene naar de andere discotheek fietsen langs het treinspoor en toen is hij geschept. Maar anders had hij dat nooit gedaan, als hij geen alcohol op had gehad.*

Effect van extreme / bijzondere gebeurtenis m.b.t. alcohol op regels over alcoholgebruik
Voor tweederde van de ouders heeft een dergelijke gebeurtenis geen effect op de manier waarop zij omgaan met het kind en de regels die zij stellen over alcoholgebruik. 1 ouder (11%) is door de gebeurtenis sterk bevestigd in haar mening dat ouders een heel erg belangrijk voorbeeld zijn voor kinderen, wanneer het gaat om het drinken van alcohol. 1 ouder (11%) denkt dat ze door dergelijke gebeurtenissen alerter en strenger wordt bij het kind. Voor 1 ouder (11%) heeft de gebeurtenis ervoor gezorgd dat alcohol drinken en daarna autorijden absoluut taboe is binnen het gezin, zij wil het gewoon niet hebben.

8 kinderen (73%) zeggen dat dergelijke gebeurtenissen geen effect hebben op de manier waarop hun ouders omgaan met hen en de regels die zij stellen over alcoholgebruik. 2 kinderen (18%) denken dat hun ouders wel strenger worden door dergelijke gebeurtenissen. Tot slot zegt 1 kind (9%) dat de ouder door zo'n gebeurtenis waarschuwt voor de risico's van alcohol drinken.

Wie of wat heeft de meeste invloed op het drinkgedrag van het kind?

Verreweg de meeste ouders (80%) zijn van mening dat zij zelf op dit moment nog de meeste invloed hebben op het drinkgedrag van hun kind. 3 van deze ouders plaatsen daarbij wel de

kanttekening dat in de toekomst de vrienden van het kind waarschijnlijk de grootste invloed hierop zullen krijgen en dat de invloed van de ouder volgens hen kleiner wordt. 3 ouders (20%) denken dat de vriendengroep van het kind de meeste invloed heeft op het drinkgedrag van het kind en niet zij zelf.

Ook bij de kinderen vindt het grootste deel (60%) dat hun ouders de meeste invloed hebben op hun drinkgedrag. Daarentegen zijn 4 kinderen (27%) van mening dat hun vrienden de meeste invloed hebben op hun drinkgedrag. 2 kinderen (13%) vinden opvallend genoeg dat zij zelf de meeste invloed hebben op hun drinkgedrag, want zij zeggen zelf wel te bepalen of ze alcohol drinken en zo ja, hoeveel dan.

Opvoedingstips voor ouders met jonge kinderen m.b.t. alcoholgebruik

De ouders geven veel verschillende tips/adviezen hoe andere ouders om zouden moeten gaan met het alcoholgebruik van hun kinderen en sommige ouders geven er zelfs meerdere. Alle tips/adviezen staan hieronder opgesomd, met tussen haakjes de percentages die aangeven hoe vaak ieder punt is genoemd.

- Ouders moeten blijven praten met hun kinderen over alcohol en alcoholgebruik. (20%)
- Ouders moeten het niet gewoon/normaal gaan vinden dat kinderen op jonge leeftijd (onder de 16 jaar) al alcohol drinken, maar hier kritisch tegenaan blijven kijken. (13%)
- Ouders moeten hun kinderen de ruimte geven en open contact met ze proberen te houden. (10%)
- Ouders moeten zelf het goede voorbeeld geven aan hun kinderen m.b.t. alcoholgebruik. (10%) (zie antwoord ouder gezin 7 in onderstaand kader)
- Ouders moeten duidelijk zijn en hun eigen regels stellen m.b.t. alcohol. (7%)
- Ouders moeten de eigen verantwoordelijkheid van hun kinderen benadrukken. (7%)
- Ouders moeten, als ze hun kinderen regels m.b.t. alcoholgebruik opleggen, argumenten geven voor die regels. (7%)
- Ouders moeten meer overleggen met andere ouders, als ze andermans kinderen alcohol willen geven. (3%) (zie antwoord ouder gezin 1 in onderstaand kader)
- Ouders moeten hun kinderen niet verbieden om alcohol te drinken, want dat werkt niet. (3%)
- Ouders moeten zo vroeg mogelijk met hun kinderen praten over alcohol en alcoholgebruik. (3%)
- Ouders moeten hun kinderen niet dreigen met straf als ze alcohol drinken, maar het juist positief benaderen door de kinderen iets leuks in het vooruitzicht te stellen als ze geen alcohol drinken. (3%)
- Ouders moeten hun kinderen wel genoeg ruimte geven om dingen zelf te ervaren zodat ze daarvan kunnen leren, zoals een keer dronken worden. (3%)
- Ouders moeten hun kinderen eigenwaarde meegeven, zodat ze groepsdruk om te drinken kunnen weerstaan. (3%)
- Ouders moeten hun kinderen in het begin toestaan om alcohol te drinken, wanneer de ouders er tenminste nog zelf bij zijn. (3%)
- Ouders moeten hun kinderen vertellen wat er mis kan gaan als je te veel alcohol drinkt. (3%)

Ouder gezin 7: *Zelf het goede voorbeeld geven. Als je dan zonodig zelf veel wilt drinken, doe dat dan niet waar de kinderen bij zijn. Doe het dan op een tijdstip dat de kinderen in bed liggen of zo. Je kan heus wel eens een keer uit de band springen hoor, maar doet dat niet in bijzijn van de kinderen. In mijn thuissituatie vond je gewoon overal flesjes, achter het gordijn en uh..., klinkt heel cliché, maar het is echt zo. Niet dat mijn moeder elke dag laveloos was, maar ze had wel elke dag die drank nodig. En ik heb mijn moeder nooit echt superdronken gezien, maar het was er wel altijd. Er kwam gewoon altijd mot naderhand, vooral als er dan feestjes waren geweest of weet ik veel wat, dan had mijn vader ook te veel gedronken. Nou ja, dan was het kermis, dan was het feest. Het is gewoon geen goed voorbeeld voor kinderen en vaak zijn ouders zich daar niet van bewust. Dat je als ouder je daar toch wel bewust van moet zijn, want je kan gewoon enorm veel stuk maken en je doet je kinderen gewoon heel veel verdriet.*

Ouder gezin 1: *Wat ik kwalijk vond in het begin dat hij met alcohol begon, dat dat gewoon voorgezet werd ergens bij iemand, ongevraagd. [...] Op dat moment hadden wij dat nog helemaal niet besproken, dat was helemaal nog niet aan de orde, van mijn zoon en alcohol en mijn hemel. [...] Dat vind ik dus wel jammer, dan zou ik het wel bespreekbaar maken of overleggen als ik hier alcohol op een feestje zou schenken als hij 13 zou worden. [...] In zo'n vroeg stadium zou ik daar graag nog wel in betrokken willen worden. En niet dat het bij mensen voorgezet wordt en je eigenlijk geen keus hebt. [...] Nee, dat vind ik wel een beetje vreemd. Dat zou ik eigenlijk wel gunstig vinden, dat je dat met elkaar eens iets meer overlegt, want ze geven er natuurlijk zelf een draai aan hè, aan hun verhaal van, oh bij die mag het ook!*

De meeste kinderen geven uiteenlopende tips/adviezen hoe andere ouders om zouden moeten gaan met het alcoholgebruik van hun kinderen en een aantal kinderen geeft er zelfs meerdere. Alle tips/adviezen van de kinderen staan hieronder opgesomd, met tussen haakjes de percentages die aangeven hoe vaak ieder punt is genoemd. 2 van de 15 kinderen (13%) weten geen tips of adviezen te geven bij deze vraag.

- Ouders moeten blijven praten met hun kinderen over alcohol en alcoholgebruik, met name over de risico's. (23%)
- Ouders moeten duidelijke regels stellen m.b.t. het alcoholgebruik van hun kinderen. (14%)
- Ouders moeten niet al te streng zijn m.b.t. alcohol en hun kinderen niet constant in de gaten houden, want dan gaan kinderen stiekem drinken. (14%)
- Ouders moeten hun kinderen tot 16 jaar gewoon geen alcohol laten drinken. (9%)
- Ouders moeten zelf het goede voorbeeld geven aan hun kinderen m.b.t. alcoholgebruik. (9%)
- Ouders moeten hun kinderen vanaf 12/13 jaar af en toe in het weekend toestaan om alcohol te drinken, maar niet te veel. (5%)
- Ouders moeten hun kinderen verbieden om in te drinken vóórdát ze uitgaan, want dan drinken kinderen te veel. (5%)
- Ouders moeten hun kinderen niet dreigen met straf als ze alcohol drinken, maar het juist positief benaderen door de kinderen iets leuks in het vooruitzicht te stellen als ze geen alcohol drinken. (5%)
- Ouders moeten, als ze hun kinderen regels m.b.t. alcoholgebruik opleggen, argumenten geven voor die regels. (5%)
- Ouders moeten streng zijn m.b.t. alcohol en hun kinderen goed in de gaten houden. (5%) (zie antwoord kind gezin 13 in onderstaand kader)
- Ouders moeten erop letten met wat voor vrienden hun kinderen omgaan. (5%)

- Ouders moeten hun kinderen eigenwaarde meegeven, zodat ze groepsdruk om te drinken kunnen weerstaan. (5%)

Kind gezin 13: *Volgens mij zijn er wel meer ouders, die hebben er of geen weet van wat hun kinderen doen of die denken van, ach ja iedereen doet het [alcohol drinken] tegenwoordig op die jonge leeftijd. Tegenwoordig vinden ze het volgens mij niet meer zo erg, want bijna al mijn vriendinnen die mogen ook al drinken en die zijn allemaal nog onder de 16.*

4.7 Verschillen in percepties van ouders en kinderen uit hetzelfde gezin met betrekking tot de alcoholspecifieke opvoeding

In de voorgaande paragrafen van dit hoofdstuk zijn de resultaten besproken voor alle ouders en alle kinderen van de 15 gezinnen samen. Daarnaast is het zeer interessant om een beeld te krijgen van de verschillen in percepties van ouders en kinderen *uit hetzelfde gezin* met betrekking tot de alcoholspecifieke opvoeding. Daarom worden in deze paragraaf en alle bijbehorende subparagrafen per onderdeel van het interview alleen de resultaten besproken die aangeven in hoeveel gezinnen er door ouder en kind verschillende antwoorden zijn gegeven en uiteraard ook wat die verschillen dan precies zijn. De onderdelen waarbij er geen verschillen zijn tussen de antwoorden van ouders en kinderen uit hetzelfde gezin, worden in deze paragraaf dus niet besproken. De percentages die tussen haakjes worden vermeld zijn steeds gewogen percentages, omdat in bepaalde gevallen de vragen niet door alle ouders en kinderen uit hetzelfde gezin zijn beantwoord.

4.7.1 Drinkgedrag kind

Beschrijving drinkgedrag kind

In 1 gezin (7%) zegt de ouder dat het kind nog niet mag drinken en dat ook niet doet, terwijl het kind aangeeft ongeveer één keer per maand bij iemand anders thuis met vrienden een beetje bier of mixdrank te drinken.

Beginleeftijd alcoholgebruik

Het is opvallend dat bij 5 van de 13 gezinnen (38%) waarin ouder en kind beide deze vraag hebben beantwoord, de ouder de leeftijd waarop het kind voor het eerst alcohol heeft gedronken wel weet te noemen, terwijl het kind het zelf niet weet.

Bij de overige 8 gezinnen noemen de ouders in een aantal gevallen beginleeftijden die 1 of 2 jaar verschillen van de leeftijden die hun kinderen noemen, maar daarbij valt wel op dat de ouders steeds een hogere leeftijd noemen dan de kinderen.

Kopen van alcohol door ouder

In één gezin (7%) zegt de ouder nooit alcohol te kopen voor het kind, terwijl het kind zegt dat dat soms wel degelijk het geval is. De ouder vindt het kind nog te jong om alcohol voor haar te kopen, maar het kind geeft aan dat de ouder wel eens 2 à 3 flesjes Bacardi Breezer of Smirnoff Ice voor haar koopt, in de supermarkt.

In een ander gezin (7%) zegt de ouder juist wél eens alcohol te kopen voor het kind, terwijl het kind zegt dat de ouder nooit alcohol voor hem koopt. Deze ouder koopt naar eigen zeggen in de supermarkt zijn bier per krat, waar het kind dan uit meedrinkt, en koopt daarnaast voor het kind wel eens een 4-pack Breezer. Het kind geeft echter aan dat de ouders geen alcohol voor hem kopen, omdat hij er zelf niet om vraagt.

Redenen om geen alcohol te kopen

De redenen die ouders en kinderen noemen voor het niet kopen van alcohol door de ouder voor het kind verschillen binnen 2 gezinnen (22%).

In één gezin geeft de ouder als reden dat ze “*het niet goed vinden*”, terwijl het kind als reden geeft dat “*mijn ouders weten dat ik alcohol niet lekker vind*”.

In een ander gezin zegt de ouder geen alcohol te kopen voor het kind omdat “*ze het zelf niet aangeeft*”, maar het kind zegt: “*ik ben nog te jong*”.

4.7.2 Voorbeeldfunctie van ouders met betrekking tot alcoholgebruik

Frequentie alcoholgebruik ouder

In één gezin (8%) zegt de ouder bijna iedere dag wel alcohol te drinken, maar het kind zegt dat de ouder meestal alleen in het weekend drinkt.

Kan het kind merken dat de ouder gedronken heeft?

In 2 gezinnen (15%) geven ouder en kind hier een verschillend antwoord.

Eén ouder zegt dat het kind soms kan merken dat zij gedronken heeft, maar het kind zegt dit aan de ouder niet te kunnen merken.

Een andere ouder denkt dat het kind het niet kan merken dat zij alcohol gedronken heeft, terwijl het kind zegt wel te kunnen merken dat de ouder alcohol gedronken heeft, omdat ze dan overal om lacht.

Geven de ouders het goede voorbeeld?

In 1 gezin (7%) verschillen ouder en kind hierover van mening.

De ouder vindt dat hij het goede voorbeeld geeft aan het kind op het gebied van alcoholgebruik, door alleen alcohol te drinken als de situatie het toelaat. Er hoeft wat deze ouder betreft geen speciale gelegenheid te zijn om alcohol te drinken, het hoort bij het leven. Het kind vindt echter dat de ouder niet het goede voorbeeld geeft, omdat de ouder regelmatig alcohol drinkt.

Invloed van drinkgedrag van de ouders op drinkgedrag van het kind

Er zijn 3 gezinnen (20%) waarin de ouder en het kind hier verschillend over denken.

Eén ouder denkt dat de manier waarop zij zelf met alcohol omgaat helemaal niet zoveel invloed heeft op het drinkgedrag van het kind. Volgens deze ouder speelt de groepsdruk om te drinken een veel grotere rol. Het kind denkt dat de manier waarop de ouder omgaat met alcohol wel van invloed is op hoe hij zelf met alcohol omgaat.

In een ander gezin denkt de ouder dat de manier waarop zij zelf omgaat met alcohol wel van invloed is op hoe het kind met alcohol omgaat. Het kind weet niet of de manier waarop de ouder omgaat met alcohol van invloed is op hoe zij zelf met alcohol omgaat, maar ze snapt wel dat ouders meer alcohol mogen drinken dan zij, omdat de ouders de risico's kennen en zij die zelf nog moet leren.

In een derde gezin denkt de ouder dat de manier waarop hij zelf omgaat met alcohol wel van invloed is op hoe het kind met alcohol omgaat, want het kind vindt het normaal dat er wat gedronken wordt. Het kind is echter van mening dat de manier waarop de ouder omgaat met alcohol niet van invloed is op hoe hij zelf met alcohol omgaat.

4.7.3 Regels over alcoholgebruik

In 2 gezinnen (13%) kijken ouder en kind compleet verschillend tegen de regels aan.

In het ene gezin noemt de ouder als regel dat het kind nooit dronken mag worden, terwijl het kind zegt dat ze in principe geen alcohol mag drinken, alleen bij speciale gelegenheden hooguit één Breezer.

In het andere gezin zegt de ouder dat er geen duidelijke regels zijn, omdat het kind geen alcohol drinkt. Het kind zegt daarentegen dat de regels niet duidelijk zijn, omdat zij nooit echt te veel alcohol drinkt.

Dagen waarop kind alcohol mag drinken

Bij 2 gezinnen (18%) zijn de ouders van mening dat deze vraag voor hen niet relevant is, omdat hun kinderen nog niet mogen drinken. De beide kinderen antwoorden hier echter dat ze hooguit in het weekend mogen drinken.

Invloed van locatie op regels

Volgens de ouders in 2 gezinnen (13%) zijn de regels over alcoholgebruik voor hun kinderen altijd hetzelfde, ongeacht waar zij zich bevinden. Maar volgens het kind in het ene gezin mag hij ergens anders op een feestje soms wel wat drinken, terwijl hij dat thuis nooit mag en volgens het kind in het andere gezin mag ze thuis misschien meer, omdat haar ouders er dan bij zijn en kunnen zien wat zij drinkt.

Verschillen in regels tussen kinderen binnen hetzelfde gezin

In eerste instantie lijken de antwoorden van een ouder en een kind uit 1 gezin (7%) hier te verschillen, omdat de ouder zegt dat zij dezelfde regels hanteert voor al haar kinderen, terwijl het kind zegt dat dat niet zo is. Een logische verklaring hiervoor is dat de ouder vindt dat zij in essentie dezelfde regels hanteert voor haar oudere kinderen, maar deze bij hen iets soepeler toepast. Het kind ziet deze soepelere toepassing van de regels als een duidelijk verschil in de regels, omdat zijn broers meer mogen dan hij op het gebied van alcohol.

Invloed van de omgeving op ontwikkeling van de regels

Er zijn 4 gezinnen (29%) waarin de ouder en het kind in dit geval een andere mening hebben. 2 ouders geven aan dat ze zich wel laten beïnvloeden door andere ouders, die ervaring hebben opgedaan met hun (soms oudere) kinderen op het gebied van alcohol. Deze ouders gebruiken die informatie om hun eigen regels aan te passen of duidelijker te maken. De 2 kinderen zeggen dat de ouder zich niet laat beïnvloeden door anderen bij het bepalen van de regels. 2 andere ouders zeggen dat ze zich niet laten beïnvloeden door anderen bij het bepalen van de regels. Het ene kind zegt echter dat zijn ouders praten met andere ouders over alcoholgebruik en informatie over alcohol in de media gebruiken. Het andere kind denkt dat zijn ouders slechte ervaringen van kennissen m.b.t. alcohol wel meenemen in hun regels, om te voorkomen dat zoiets bij hem ook zou gebeuren.

Argumenten voor de regels

Bij 4 gezinnen (27%) beweert de ouder wel argumenten te geven voor de regels, maar zegt het kind dat dit helemaal niet het geval is.

Van de 11 gezinnen waarin zowel ouder als kind argumenten voor de regels noemen, zijn er 6 gezinnen (55%) waarin de argumenten volgens ouder en kind verschillend zijn. Voor deze 6 gezinnen staat in de tabel hieronder per gezin het argument dat de ouder geeft en het argument dat volgens het kind door de ouder wordt gegeven.

Gezin	Argument volgens ouder	Argument volgens kind
3	Wil niet dat kind aan alcohol went.	Alcohol is slecht voor lichamelijke ontwikkeling.
5	Alcohol is slecht voor kinderen.	Ik ben te jong om te drinken.
6	Kind loopt hersenbeschadiging op door alcohol en wordt er vervelend/agressief van.	Alcohol is slecht voor kinderen en als ik tot 18 ^e niet drink betalen mijn ouders het rijbewijs.
8	Wettelijke grens van 16 jaar is niet voor niks.	Alcohol is slecht voor kinderen.
13	Ik laat kind krantenberichten lezen of vertel eigen ervaringen.	Je wordt dom van alcohol, door hersenbeschadiging.
14	Alcohol is slecht voor kinderen.	Drink je te veel, dan kun je niet meer rechtop blijven staan.

Effect van argumenten

Voor 8 gezinnen (53%) geldt dat ouder en kind anders denken over het effect van argumenten.

5 ouders denken dat argumentatie zorgt voor snellere acceptatie van de regels door het kind, terwijl hun kinderen zeggen dat argumenten er niet voor zorgen dat ze zich sneller aan de regels houden.

1 ouder weet niet of argumentatie uitmaakt, dat moet nog blijken in de toekomst. Het kind zegt dat het niet uitmaakt of de ouder argumenten geeft, want hij houdt zich ook zonder argumentatie wel aan de regels.

1 ouder denkt dat argumenten uiteindelijk niet zorgen voor snellere acceptatie van de regels door het kind, maar volgens het kind zorgen de argumenten er wel voor dat hij zich eerder aan de regels houdt.

Ten slotte denkt 1 ouder dat argumentatie zorgt voor snellere acceptatie van de regels door het kind en dat het kind alleen verbieden te drinken averechts werkt. Het kind zegt dat zolang zij het eens is met de regels het haar niet uitmaakt, want dan houdt zij zich ook zonder argumentatie wel aan de regels. Is zij het echter niet eens met de regels, dan kunnen argumenten er wel voor zorgen dat ze de regels sneller accepteert.

Onderhandelen over de regels

Bij deze vraag verschillen ouder en kind in 4 gezinnen (27%) van mening.

1 ouder zegt dat over de hoeveelheid alcohol niet te onderhandelen valt, maar over het tijdstip van thuiskomen wel. Het kind zegt dat de alcoholmijet misschien iets kan opschuiven.

1 ouder zegt dat er over de regels niet te onderhandelen valt. Het kind zegt dat er juist wel te onderhandelen valt, maar dan moet ze wel met goede redenen komen.

1 ouder zegt dat er wel te onderhandelen valt over de regels, maar dan moet het kind wel met goede redenen komen. Het kind zegt dat er niet te onderhandelen valt over de regels.

1 ouder zegt dat er wel te onderhandelen valt over de regels, zolang het beheersbaar is. Het kind zegt dat onderhandelen niet nodig is, omdat hij al vrij veel mag van zijn ouders.

Controle op naleving van de regels

Over dit onderwerp verschillen de ouder en het kind in 6 gezinnen (40%) duidelijk van mening.

2 ouders zeggen wel na te gaan of hun kind zich aan de regels houdt, terwijl de kinderen zeggen dat de ouders dit niet doen. Deze 2 ouders controleren dit door in de gaten te houden in welke toestand het kind thuiskomt en vragen daarbij geen hulp van andere mensen. De 2 kinderen zijn van mening dat de ouders dit niet controleren: volgens het ene kind omdat de

ouder haar wel vertrouwt en volgens het andere kind omdat de ouder het toch wel door heeft als zij zich niet aan de regels houdt. Beide kinderen vinden dit overigens prima en zouden niet willen dat hun ouders dit wel gingen controleren.

4 ouders zeggen niet na te gaan of hun kind zich aan de regels houdt, terwijl de kinderen zeggen dat de ouders dit wel doen.

1 ouder zegt niet na te gaan of het kind zich aan de regels houdt, want ze vertrouwt het kind daarin en zegt dat het kind niet in situaties terechtkomt waarbij het alcohol zou kunnen drinken. Deze ouder denkt ook dat het kind het prima vindt dat hij niet gecontroleerd wordt. Het kind zegt dat de ouders wel controleren of hij zich aan de regels houdt, door dit aan de burens te vragen of dit nagaan a.d.h.v. zijn toestand bij thuiskomst.

1 ouder zegt niet na te gaan of het kind zich aan de regels houdt, want hij vertrouwt het kind daarin en zegt dat het kind niet in situaties terechtkomt waarbij het alcohol zou kunnen drinken. Deze ouder denkt ook dat het kind het prima vindt dat hij niet gecontroleerd wordt. Het kind zegt dat de ouder gewoon vraagt of hij gedronken heeft en dat hij dan ook eerlijk antwoord geeft, dus bij de controle op naleving van de regels vraagt de ouder ook geen hulp van andere mensen.

1 ouder gaat niet na of het kind zich aan de regels houdt, want zij vertrouwt het kind daarin en het kind vertelt eerlijk of ze gedronken heeft. Deze ouder denkt ook dat het kind het prima vindt dat zij niet gecontroleerd wordt. Het kind zegt dat de ouders dit wel nagaan a.d.h.v. haar toestand bij thuiskomst, maar daarbij verder geen hulp vragen van andere mensen.

1 ouder gaat niet na of het kind zich aan de regels houdt, omdat het kind nog niet uitgaat en bovendien denkt de ouder dat het kind het prima vindt dat hij niet gecontroleerd wordt. Het kind zegt dat de ouders dit wel nagaan, doordat ze er bij zijn als zich situaties voordoen waar hij alcohol zou kunnen drinken. Hij weet niet zeker of ze daarbij ook hulp vragen van andere mensen.

Manier van controleren

De manier van controleren op naleving van de regels wordt binnen 1 gezin (50%) door de ouder en het kind verschillend ervaren. De ouder zegt na te gaan of het kind zich aan de regels houdt, door het kind zelf te vragen wat hij heeft gedronken en hoeveel. Het kind zegt echter dat de ouders hem controleren m.b.v. informatie die ze soms horen van anderen en dit niet direct aan hem zelf vragen.

Redenen om niet te controleren

De redenen om niet te controleren op naleving van de regels zijn in 2 gezinnen (29%) volgens ouder en kind niet hetzelfde.

Volgens 1 ouder gaat zij niet na of het kind zich aan de regels houdt, omdat het kind nog niet uitgaat. Het kind denkt dat de ouder dit niet nagaat, omdat zij altijd toestemming vraagt aan de ouder als zij alcohol wil drinken.

Een andere ouder gaat niet na of het kind zich aan de regels houdt, want zij vertrouwt het kind daarin en het kind vertelt eerlijk of ze gedronken heeft. Het kind zegt dat controle door de ouder niet plaatsvindt, omdat zij vrij weinig drinkt.

Overtreding van de regels

In 1 gezin (8%) zegt de ouder dat het kind de regels nog nooit heeft overtreden, omdat het kind goed weet wat de regels zijn en daar zelf ook achter staat. Het kind geeft daarentegen toe dat zij de regels één keer heeft overtreden door te veel alcohol te drinken. De reden hiervoor was dat zij mee deed met een drankspelletje waar zij niet zo goed in was, waardoor zij te veel had gedronken.

Redenen voor naleving van de regels

Van de 7 gezinnen waarin zowel ouder als kind redenen geven waarom het kind zich aan de regels houdt, zijn er 6 gezinnen (86%) waarin de redenen volgens ouder en kind verschillend zijn. Voor deze 6 gezinnen staat in de tabel hieronder per gezin de reden die de ouder geeft en de reden die het kind zelf geeft.

Gezin	Reden volgens ouder	Reden volgens kind
2	Ik denk gewoon een beetje de leeftijd, misschien komt dat nog.	Ik weet niet goed hoe ik aan alcohol moet komen en ik kan mijn geld wel beter besteden.
5	We maken heel duidelijk dat ze zich aan de regels moeten houden en we vertrouwen ze daarin.	Ik vind zelf ook dat iemand van mijn leeftijd niet te veel moet drinken en het is niet goed te combineren met sporten.
6	Hij is er nog niet mee bezig, alcohol is in zijn belevingswereld absoluut niet aan de orde.	Mijn ouders zijn er altijd bij op feestjes e.d., ik ga bijna nooit alleen weg.
8	Ze komt niet in gelegenheden waar gedronken wordt en familie geeft haar ook geen alcohol.	Ik weet dat alcohol slecht is en ik weet waar mijn grens ligt.
13	Ze voelt zich anders niet lekker en ziet de gevolgen ook wel in.	Ik vind alcohol niet zo lekker en ik heb het niet nodig om lol te maken.
14	Hij heeft een goed verantwoordingsbesef en houdt zich gewoon aan de regels.	Ik wil geen straf krijgen.

Merken ouders het als hun kinderen de regels overtreden?

Volgens 2 ouders (20%) merken zij het meteen als hun kind zich niet aan de regels heeft gehouden, maar de 2 kinderen zeggen dat hun ouders dit niet merken.

Reactie van de ouders

Van de 10 gezinnen waarin zowel ouder als kind aangeven hoe de ouder reageert op overtreding van de regels door het kind, zijn er 5 gezinnen (50%) waarin de reacties volgens ouder en kind verschillend zijn. Voor deze 5 gezinnen staat in de tabel hieronder per gezin de reactie die de ouder zegt te geven en de reactie die de ouder volgens het kind geeft.

Gezin	Reactie volgens ouder	Reactie volgens kind
2	Zou best een beetje boos zijn, maar er ook rustig over praten. Waar ben je mee bezig? Ken je verantwoording.	Ze zal erg boos worden en ik zal denk ik straf krijgen.
5	Het is natuurlijk een vermoeden wat je moet toetsen, dus ik zou daarover met hem praten.	Dan mag ik een paar avonden niet meer weg denk ik.
6	Ik zou teleurgesteld zijn.	Ze worden heel boos en ik krijg mijn rijbewijs niet.
8	Ik zou niet straffen, dat heeft geen nut. Ik hoop dat ze er goed ziek van is, dat is de beste les.	Boos en teleurgesteld.
13	Zou zeggen dat ze het vertrouwen heeft beschadigd en nogmaals uitleggen waarom het slecht is om te drinken.	Ze zouden het niet echt leuk vinden.

Kwaad worden of praten?

Voor 4 gezinnen (40%) geldt dat de ouders aangeven rustig met het kind te praten als het de regels heeft overtreden, dus deze ouders worden niet kwaad op het kind. De 4 kinderen uit deze gezinnen geven echter iets anders aan. 3 van deze kinderen zeggen dat hun ouders in eerste instantie wel kwaad worden als zij de regels overtreden, maar daarna praten de ouders er ook wel met hen over. 1 kind zegt dat de ouder helemaal niet reageert, dus niet kwaad wordt en ook niet erover praat.

Moment van reactie

Over het moment waarop de ouder reageert op de overtreding van de regels door het kind verschillen ouder en kind in 4 gezinnen (40%) van mening.

In 2 gezinnen zeggen de ouders dat zij meteen op dat moment een reactie geven, maar er de volgende dag wel op terug komen, terwijl de kinderen zeggen dat hun ouders pas de volgende dag een reactie geven.

In 2 andere gezinnen zeggen de ouders meteen te reageren, terwijl 1 kind zegt dat de ouder de volgende dag pas reageert en 1 ander kind aangeeft dat de ouder naast het geven van een directe reactie er de volgende dag ook op terug komt.

Geven de ouders straf?

Er zijn 7 gezinnen (47%) waarin ouder en kind van mening verschillen over de vraag of de ouder het kind straf geeft voor overtreding van de regels. Voor deze 7 gezinnen staat in de tabel hieronder per gezin wat ouder en kind hierover zeggen.

Gezin	Wel / geen straf volgens ouder	Wel / geen straf volgens kind
1	Weet niet.	Wel straf.
7	Wel straf.	Weet niet.
8	Geen straf.	Wel straf.
10	Wel straf.	Geen straf.
11	Wel straf.	Geen straf.
12	Weet niet.	Wel straf.
14	Geen straf.	Weet niet.

Inhoud van de straf

Van de 8 gezinnen waarin zowel ouder als kind aangeven wat de straf voor overtreding van de regels inhoudt, zijn er 4 gezinnen (50%) waarin er duidelijke verschillen zijn tussen het antwoord van de ouder en het kind. De antwoorden van ouder en kind worden per gezin in de onderstaande tabel weergegeven.

Gezin	Straf volgens ouder	Straf volgens kind
1	Hij moet zijn mobiele telefoon een week inleveren, omdat dat het enige is dat werkt.	Ik mag een tijd niet meer computeren of sporten, want daar hebben mijn ouders me dan ook echt mee.
6	Ik weet niet precies welke straf ik zou geven.	Ik mag de eerstkomende tijd niet weg.
7	Zij krijgt huisarrest of ik pak haar mobiel af.	Ik weet niet welke straf ik zou krijgen.
12	Het ligt eraan of ze ervan geleerd heeft. Is dit het geval, dan krijgt ze geen straf. Reageert ze onverschillig, dan mag ze bijv. niet naar een leuk feest.	Ik krijg een preek en ze sturen mij naar mijn kamer. En ik moet mijn excuses aanbieden.

Zwaarte van de straf

Van de 8 gezinnen waarin zowel ouder als kind aangeven wat voor de ouder de zwaarte van de straf bepaalt, zijn er 3 gezinnen (38%) waarin ouder en kind verschillende antwoorden geven. Voor deze 3 gezinnen staat in de tabel hieronder per gezin het antwoord van de ouder en het kind.

Gezin	Wat bepaalt zwaarte v/d straf volgens ouder	Wat bepaalt zwaarte v/d straf volgens kind
9	Hoe erg ze de regel heeft overtreden. Het maakt verschil of ze aangeschoten of stomdronken thuiskomt.	Ik weet niet wat voor haar bepaalt hoe zwaar de straf is.
12	Het maakt uit hoe het kind zelf reageert. Als het kind laat blijken ervan geleerd te hebben is de straf lager dan wanneer het kind er onverschillig over doet.	Hoe erg ik de regels heb overtreden, dus hoeveel ik heb gedronken.
13	Het maakt uit hoe het kind zelf reageert. Als het kind laat blijken ervan geleerd te hebben is de straf lager dan wanneer het kind er onverschillig over doet.	Ik weet niet wat voor haar bepaalt hoe zwaar de straf is.

Invloed van de omgeving op reactie ouders op overtreding van de regels

Op de vraag of de omgeving invloed heeft op de reactie van de ouder wanneer het kind de regels heeft overtreden, geven ouder en kind uit 2 gezinnen (13%) verschillende antwoorden. De beide ouders zeggen dat zij wel open staan voor ervaringen van andere ouders op dit gebied, maar dat ze uiteindelijk zelf bepalen hoe zij met hun kind omgaan als het de regels heeft overtreden. De beide kinderen zeggen echter dat, wanneer zij de regels hebben overtreden, de omgeving van hun ouders geen invloed heeft op hun reactie.

4.7.4 Communicatie tussen ouder en kind over alcohol(gebruik)

Monitoren alcoholgebruik kinderen

In 6 gezinnen (40%) verschillen ouder en kind van mening over de manier waarop de ouder het alcoholgebruik van het kind monitort. In onderstaande tabel staat per gezin de manier van monitoren, zoals genoemd door de ouder en het kind.

Gezin	Monitoren volgens ouder	Monitoren volgens kind
3	Dat is nog niet moeilijk, ik ben er meestal bij als hij met alcohol in aanraking komt.	Houdt ze niet echt in de gaten volgens mij.
4	Hij is thuis en heeft nog geen behoefte om uit te gaan.	Ze kijken hoe mijn vrienden zijn.
6	Bij alles wat hij doet zijn wij er bij en als dat niet zo is, zijn er wel anderen die die verantwoordelijkheid van ons overnemen.	Als ik thuiskom vragen ze meestal of ik wat gedronken heb.
10	Wil ze wat proberen, dan het liefst thuis waar ik er zicht op heb. En anders kijk ik hoe ze thuiskomt.	Ze controleren me niet daarin.
12	Dat is heel makkelijk, want ze gaat nog	Ze praten er af en toe over.

	niet veel uit.	
15	Je ziet hoe hij is als hij thuiskomt of ik hoor van anderen hoe hij zich gedragen heeft, door de sociale controle in het dorp.	Dit proberen ze niet. Ze praten er niet met me over en ze zijn er meestal niet bij als ik drink.

Praten over alcohol

In 1 gezin (7%) zegt de ouder wel eens met het kind te praten over alcohol, maar het kind zegt dat de ouder nooit met hem praat over alcohol. Dit praten gebeurt volgens de ouder dan meestal zonder concrete aanleiding, maar gewoon toevallig, waarbij zowel de ouder als het kind erover beginnen. De ouder kan niet concreet aangeven hoe vaak ze hierover praten.

Aanleiding om te praten over alcohol

Van de 13 gezinnen waarin zowel ouder als kind deze vraag hebben beantwoord, zijn er 6 gezinnen (46%) waarin ouder en kind verschillende aanleidingen noemen om te praten over alcohol. In onderstaande tabel staat per gezin de aanleiding die ouder en kind noemen.

Gezin	Aanleiding volgens ouder	Aanleiding volgens kind
1	Berichten m.b.t. alcohol in de media of eigen gedrag (toen het mis ging). We gaan er niet echt voor zitten.	Als ik uit wil gaan, omdat ze denken "uitgaan, daar hoort alcohol bij". Maar meestal als ik thuis vraag of ik een Breezer of een biertje mag.
4	Vooraf de oudste zoon heeft er veel mee te maken en die gesprekken krijgt hij dan ook mee.	Als er iets over alcohol op tv is, dan stel ik daar vragen over, wat uitloopt op een gesprek.
5	Gedrag van oudste zoon of wat hij meemaakt m.b.t. alcohol.	Nee, gewoon toevallig meestal.
8	Als ze vraagt of ze wat mag drinken of als ze naar een feest gaat.	Nee, gewoon toevallig meestal.
10	Wat je zelf ziet, wat er in de krant staat of op tv is m.b.t. alcohol. We gaan er niet echt voor zitten.	Als ik thuiskom van een feestje, vragen ze wat ik gedronken heb.
13	Als ze vraagt of ze wat mag proeven.	Als ik uitga met vrienden. De meeste daarvan zijn al wat ouder dan ik, dus ze zijn bang dat ik dan ga drinken.

Initiatiefnemer om te praten over alcohol

Op de vraag wie er meestal begint te praten over het onderwerp alcohol, de ouder of het kind, geven in 7 gezinnen (54%) ouder en kind verschillende antwoorden (zie onderstaande tabel).

Gezin	Initiatiefnemer gesprek volgens ouder	Initiatiefnemer gesprek volgens kind
1	Ouder & kind.	Kind.
3	Ouder & kind.	Ouder.
4	Ouder & kind.	Kind.
5	Ouder & kind.	Ouder.
8	Kind.	Ouder & kind.
9	Ouder & kind.	Ouder.
10	Ouder & kind.	Ouder.

Frequentie van communicatie over alcohol

In 2 gezinnen (15%) verschillen ouder en kind van mening over hoe vaak de ouder met het kind praat over alcohol.

1 ouder weet niet hoe vaak ze met het kind praat over alcohol; als het aan de orde is. Het kind zegt ongeveer 2 à 3 keer per maand met de ouder over alcohol te praten.

1 ouder zegt zo'n 4 à 5 keer per week, terloops of echt als onderwerp, met het kind over alcohol te praten. Het kind zegt dat de ouder bijna nooit met hem over alcohol praat, misschien 1 keer in het half jaar.

Gespreksonderwerpen met betrekking tot alcohol

De gespreksonderwerpen met betrekking tot alcohol die meestal worden besproken verschillen volgens ouder en kind in 2 gezinnen (13%).

1 ouder zegt dat wanneer zij met het kind praat over alcohol, dit meestal in de humoristische sfeer ligt. Bijvoorbeeld dat de oudste zoon met een kratje bier achterop de fiets met vrienden gaat indrinken achter de benzinepomp en dat haar jongere dochter dan voor de grap vraagt of ze mee mag naar de benzinepomp. Het kind vertelt dat de ouder praat over voorvallen van jongeren die heel veel drinken en daardoor verongelukken.

1 ouder zegt met het kind te praten over de risico's van alcohol en de groepsdruk om te drinken. Het kind zegt dat de ouder nooit met hem praat over alcohol of onderwerpen die daarmee te maken hebben.

Communicatie over de regels: expliciet of impliciet?

In 2 gezinnen (13%) geven ouder en kind compleet verschillende antwoorden op de vraag of de ouder de regels duidelijk bespreekt met het kind of ervan uitgaat dat het kind weet aan welke regels het zich moet houden.

1 ouder zegt dat er niet echt regels zijn, maar meer natuurlijke grenzen die niet echt zijn afgebakend. Deze ouder gaat er dus duidelijk van uit dat het kind wel weet aan welke regels hij zich heeft te houden. Het kind vindt echter dat zijn ouders wel duidelijke regels stellen en daar ook goed met hem over praten.

1 ouder gaat ervan uit dat het kind weet wat de regels zijn. Het kind zegt dat de ouders duidelijke regels stellen.

Vroegtijdige communicatie over de gevolgen van overtreding van de regels

In 3 gezinnen (20%) geven ouder en kind hier verschillende antwoorden.

1 ouder geeft aan met het kind te hebben gepraat over het feit dat hij moet kiezen tussen laat uitgaan en alcohol drinken of tennissen. Volgens het kind heeft de ouder nooit van tevoren gepraat over specifieke gevolgen als de regels worden overtreden, maar weet hij alleen dat er consequenties aan vast kunnen zitten.

1 ouder zegt niet van tevoren met het kind te praten over de gevolgen van overtreding van de regels, omdat zij vindt dat je het beter positief kunt benaderen dan dreigen met straf. Het kind zegt dat de ouder hier wel een paar keer met hem over heeft gesproken, maar geeft niet precies aan wat de gevolgen dan zijn.

Tot slot zegt 1 ouder nooit van tevoren met het kind te hebben gepraat over de gevolgen van overtreding van de regels. Het kind zegt dat de ouder het daar wel eens over heeft gehad, maar geeft niet precies aan wat de gevolgen dan zijn.

Belang van vroegtijdige communicatie over de gevolgen van overtreding van de regels

Over de vraag of het kind het belangrijk vindt om van tevoren te weten wat de gevolgen van overtreding van de regels zijn, zijn in 5 gezinnen (36%) ouder en kind het niet met elkaar eens. In de onderstaande tabel staat per gezin het antwoord dat ouder en kind hierop geven.

Gezin	Vindt kind het volgens ouder belangrijk om gevolgen van tevoren te kennen?	Vindt kind het belangrijk om gevolgen van tevoren te kennen?
1	Ja, denk het wel.	Nee.
2	Weet ik niet. Ze weet gewoon dat ik niet wil dat ze vaak drinkt.	Nee.
7	Weet ik niet.	Ja, dan weet ik dat ik het echt niet moet doen.
8	Nee, het is nog niet nodig.	Ja.
12	Nee.	Ja, als je dan de regels overtreedt probeer je dit te verzwijgen.

Effect van vroegtijdige communicatie over de gevolgen van overtreding van de regels

Over de vraag of het van tevoren bespreken van de gevolgen van overtreding van de regels ervoor zorgt dat het kind zich eerder aan die regels houdt, zijn in 4 gezinnen (29%) ouder en kind het niet eens. In de onderstaande tabel staat per gezin het antwoord dat ouder en kind hierop geven.

Gezin	Zorgt van tevoren bespreken van gevolgen er volgens ouder voor dat kind zich eerder aan de regels houdt?	Zorgt van tevoren bespreken van gevolgen ervoor dat kind zich eerder aan de regels houdt?
7	Misschien werkt het juist wel averechts, dat ze tegen de regels in gaan.	Ja.
8	Nee, dat doet ze nu ook al wel.	Ja, dan hou ik me er wel aan.
12	Nee, bij haar hoeft dat niet. Met praten bereik ik meer dan met straf.	Ja.
14	Ja.	Ik weet nou niet wat voor straf ik krijg en dat zorgt er juist voor dat ik mij aan de regels hou.

4.7.5 Praktijkvoorbeelden

Voorbeeld 1

Stel, de ouders geven thuis een feestje en ze schenken o.a. alcohol aan de aanwezige volwassenen. De ouders hebben een zoon van 10 jaar en deze heeft nog nooit alcohol gedronken. Hij wil dit wel graag een keer proberen en vraagt aan de ouders of dat mag.

Wel of geen toestemming van ouders om te drinken?

In 4 gezinnen (27%) geven ouder en kind hier verschillende antwoorden.

1 ouder vindt het in deze situatie (tijdens een feest) niet goed, maar zou het wel goed vinden in een rustige, gecontroleerde situatie. Het kind denkt dat de ouder het wel goed vindt, om te proberen.

1 ouder vindt het niet goed, omdat de zoon nog te jong is. Het kind denkt dat de ouder het wel goed vindt, maar alleen als het geen sterke drank betreft.

1 ouder vindt het wel goed, om even te proeven. Het kind denkt dat de ouder het niet goed vindt, omdat de zoon nog te jong is.

Ten slotte vindt 1 ouder het niet goed, omdat de zoon nog te jong is. Het kind denkt dat de ouder het wel goed vindt, om te proberen.

Hoeveelheid alcohol

Van de 7 gezinnen waarin zowel ouder als kind een hoeveelheid alcohol noemen die het kind in dit voorbeeld van de ouder mag drinken, zijn er 2 gezinnen (29%) waarin het antwoord van ouder en kind niet overeenkomen.

1 ouder vindt het goed dat de zoon één heel glas alcohol drinkt. Het kind denkt dat de ouder het goed vindt dat de zoon een slokje drinkt.

1 ouder vindt het goed dat de zoon een slokje drinkt. Het kind denkt dat de ouder het goed vindt dat de zoon één heel glas alcohol drinkt.

Invloed van anderen op mening van de ouders

In 1 gezin (7%) denkt de ouder dat zij zich niets aan zou trekken van andere volwassenen die aanwezig zijn op het feestje. Als deze volwassenen een andere mening hebben dan de ouder over het drinken van alcohol door de 10-jarige zoon, laat de ouder zich niet door hen beïnvloeden. Het kind zegt daarentegen dat de ouders zich meestal wel laten beïnvloeden door de mening van de burens.

Voorbeeld 2

Stel, de ouders hebben een dochter van 13 jaar oud, die haar eigen verjaardagsfeestje aan het organiseren is. Ze wil dat er op het feest ook alcohol wordt geschonken. Zonder alcohol gaat wat haar betreft het hele feest niet door, omdat al haar vrienden en vriendinnen erop rekenen dat er alcohol is en ze wil tegenover hen niet afgaan.

Bereidheid van ouders om alcohol te kopen

Er zijn 6 gezinnen (40%) waarin ouder en kind van mening verschillen over de bereidheid van de ouder om in dit geval alcohol te kopen.

In 5 gezinnen is de ouder niet bereid om alcohol te kopen, terwijl het kind denkt dat de ouder wel bereid is om alcohol te kopen.

In 1 gezin is de ouder juist wel bereid om alcohol te kopen, terwijl het kind denkt dat de ouder niet bereid is om alcohol te kopen.

Belang van argument van de dochter

In 1 gezin (7%) vindt de ouder het argument van de dochter niet belangrijk en zegt zij dat het feest dan maar niet door gaat. Er komt wat haar betreft geen alcohol. Het kind denkt dat het argument van de dochter wel een rol speelt voor de ouder, want het is natuurlijk niet leuk voor die dochter als zij afgaat tegenover haar vrienden, omdat ze geen alcohol op het feest mag.

Zoeken ouders van tevoren contact met andere ouders van uitgenodigde kinderen?

In 3 gezinnen (20%) denken ouder en kind verschillend over deze vraag.

1 ouder zegt geen contact te zoeken met andere ouders, omdat zij gewoon geen alcohol schenkt. Het kind denkt dat de ouder wel contact zou zoeken met andere ouders, als die kinderen jonger zijn dan 13 jaar.

1 ouder zegt geen contact te zoeken met andere ouders, omdat zij gewoon geen alcohol schenkt. Het kind denkt dat de ouder wel contact zou zoeken met andere ouders, omdat die anders misschien boos worden dat er zonder hun medeweten alcohol is geschonken op het feestje.

En 1 ouder zegt wel contact te zoeken met andere ouders, als zij twijfelt aan het verhaal van de dochter. Het kind denkt echter dat de ouder geen contact zou zoeken met andere ouders.

Voorbeeld 3

Stel, de ouders hebben een zoon van 15 jaar oud en zij hebben hem toestemming gegeven om met vrienden een avond uit te gaan naar een café/disco in de buurt. Zij hebben met hem de afspraak gemaakt dat hij op één avond niet meer dan 3 glazen alcohol mag drinken. Wanneer hij thuiskomt, is het voor de ouders meteen duidelijk dat hij veel te veel alcohol heeft gedronken.

Reactie van de ouders

De reactie die de ouders in dit geval geven is in 6 gezinnen (40%) volgens ouder en kind verschillend. Voor deze 6 gezinnen staat in de tabel hieronder per gezin de reactie die de ouder zegt te geven en de reactie die de ouder volgens het kind geeft.

Gezin	Reactie volgens ouder	Reactie volgens kind
1	Afspraak is niet nagekomen, vertrouwen is even weg. Afspraken opnieuw bespreken voor de volgende keer.	Dan worden ze boos.
2	Ik zou erover praten. Dat hij er ziek van is is al straf genoeg.	Ze zou boos worden en straf geven.
8	Bij de eerste keer zou ik een goed gesprek met hem hebben. Gebeurt het weer, dan krijgt hij straf.	Boos en teleurgesteld.
10	Boos, maar ik zou ook praten over wat de afspraak was en waarom hij zich daar niet aan heeft gehouden.	Ze praten er met hem over en wijzen hem op de gevolgen.
11	Dan ben ik wel boos.	Ze laten hem eerst slapen en gaan de volgende dag met hem praten.
13	Zou erachter proberen te komen waarom hij te ver gegaan is en zeggen dat het vertrouwen beschaamd is.	Ze worden boos en hij mag niet meer met zijn vrienden uit.

Welke straf geven de ouders?

In 6 gezinnen (40%) geven ouder en kind verschillende antwoorden op de vraag welke straf de ouders het kind in dit geval opleggen. De antwoorden van ouder en kind worden per gezin in de onderstaande tabel weergegeven.

Gezin	Straf volgens ouder	Straf volgens kind
2	Ik geef hem niet echt een straf waarschijnlijk.	Weet ik niet, geen huisarrest in ieder geval, maar wel iets anders.
4	Eerste keer geen straf. Komt het vaker voor, dan eerstkomende tijd niet uit, totdat hij er verstandiger mee om kan gaan.	2 maanden zakgeld inhouden en een week of 2 huisarrest.
5	Als het weer gebeurt, gaat hij niet op vakantie met vrienden of een andere leuke activiteit.	Geen straf denk ik, het is zijn eigen verantwoordelijkheid. Als er naast drinken nog andere dingen zijn, te laat thuiskomen e.d., misschien wel straf.
11	Een maand lang tussen 8 en 10 uur niet meer computeren maar huiswerk maken. Heb ik al eens gedaan bij mijn zoon.	Weet ik niet, geen zware straf.
12	Hij mag voorlopig niet uit.	De volgende keer mag hij geen alcohol

		drinken. Doet hij dat wel dan volgen er nog strengere maatregelen.
14	Geen straf, gesprek is voldoende. Gebeurt het daarna wekelijks, dan wel een straf waarschijnlijk.	Weet ik niet.

Invloed van geslacht van het kind in deze situatie

Over de vraag of de ouder in deze situatie anders zou reageren als het niet om een zoon maar om een dochter zou gaan, verschillen in 5 gezinnen (33%) ouder en kind van mening.

1 ouder denkt dat het aan het karakter van het kind ligt en niet aan het geslacht. Het kind denkt dat het de ouder niets uitmaakt of het een dochter of een zoon betreft, afspraak is afspraak.

1 ouder denkt dat het niet echt uitmaakt, maar wellicht is ze met een dochter iets voorzichtiger. Het kind denkt dat het de ouder niet zoveel uitmaakt of het een dochter of een zoon betreft.

Volgens 1 ouder ligt haar reactie aan het karakter van het kind en niet aan het geslacht. Het kind denkt dat de ouder misschien wel wat strenger zou zijn, als het een dochter zou betreffen.

1 ouder zegt dat het de eerste keer niet uitmaakt, maar als het vaker gebeurt misschien wel. Het kind denkt dat het geslacht voor de ouder niets uitmaakt.

Tot slot zegt 1 ouder dat het wel uitmaakt, want zij is beschermender met meisjes dan met jongens. Het kind denkt dat het geslacht voor de ouder niets uitmaakt.

5. Conclusies, discussie en aanbevelingen

In dit laatste hoofdstuk worden in paragraaf 5.1 conclusies getrokken uit de resultaten. Vervolgens worden in paragraaf 5.2 enkele beperkingen van het onderzoek besproken. Ter afsluiting worden er aanbevelingen gedaan voor de alcoholpreventie-praktijk die vanuit dit onderzoek naar voren zijn gekomen en aanbevelingen voor mogelijk vervolgonderzoek (paragraaf 5.3).

5.1 Conclusies

De probleemstelling van dit onderzoek luidt als volgt:

Hoe ziet de alcoholspecifieke opvoeding van jonge tieners er in de dagelijkse praktijk uit?

Om deze hoofdvraag te kunnen beantwoorden is een aantal onderzoeksvragen geformuleerd. In deze paragraaf zullen per onderzoeksvraag conclusies worden getrokken uit de resultaten, waarmee uiteindelijk antwoord wordt gegeven op de algemene probleemstelling van het onderzoek.

5.1.1 Drinkgedrag kind

In principe hebben alle kinderen die aan dit onderzoek hebben meegewerkt wel eens alcohol gedronken. Dit komt overeen met het gegeven dat de meeste Nederlandse jongeren hun eerste drinkervaring opdoen tussen hun 11^e en 14^e levensjaar (Vet & Van den Eijnden, 2007). De gemiddelde beginleeftijd waarop de kinderen voor het eerst alcohol hebben gedronken ligt met 12,1 jaar (volgens de ouders) en 11,3 jaar (volgens de kinderen) binnen dit leeftijdsbereik en verschilt niet veel van het landelijk gemiddelde van 12,7 jaar dat Vet en Van den Eijnden (2007) hebben vastgesteld. Dat de gemiddelde beginleeftijd in deze steekproef lager is, komt waarschijnlijk door het relatief kleine aantal respondenten.

Hoewel alle kinderen wel eens alcohol hebben gedronken, blijkt uit zowel de interviews met de ouders als de kinderen dat er in deze steekproef nog bij geen enkel kind echt sprake is van regelmatig alcoholgebruik. De meeste ouders en kinderen kunnen geen concrete frequentie van het alcoholgebruik van het kind noemen, omdat het drinkgedrag te onregelmatig is. In die paar gevallen waarin ouders en kinderen wel een concrete frequentie noemen, gaat het specifiek om oudere kinderen (14 en 15 jaar) die af en toe (1 à 2 keer per week of maand) alcohol drinken. Dit komt overeen met eerder onderzoek waaruit bleek dat de frequentie van alcoholgebruik toeneemt naarmate jongeren ouder worden, met name in de leeftijdscategorie 10 t/m 15 jaar (Monshouwer et al., 2004; Vet & Van den Eijnden, 2007). Het gemiddelde aantal glazen dat de kinderen per keer drinken is respectievelijk 1,8 (volgens de ouders) en 1,6 (volgens de kinderen) glazen, waarmee er in deze steekproef duidelijk geen sprake is van bingedrinken of excessief drinken door de kinderen.

In dit onderzoek blijkt dat Bacardi Breezer en bier verreweg de meest favoriete alcoholische dranken zijn onder kinderen, wat overeenkomt met resultaten uit eerder onderzoek van Monshouwer et al. (2004) en Van de Pol en Duijser (2003).

Het blijkt dat de kinderen vooral nog thuis alcohol drinken, maar ook bij vrienden wordt er gedronken. Als drinkpartners van de kinderen worden vrienden iets vaker genoemd dan familie. De oudere kinderen (14 en 15 jaar) die vaker alcohol drinken, drinken samen met hun vrienden en niet meer met familie. Deze tendens, waarbij jongeren naarmate ze ouder worden steeds vaker met hun vrienden alcohol drinken in plaats van met hun ouders, was ook al aangetoond door Vet en Van den Eijnden (2007).

Het merendeel van de ouders (71%) koopt geen alcohol voor hun kinderen en de belangrijkste reden hiervoor is dat de ouders hun kinderen nog te jong vinden. Een klein deel

van de ouders (29%) koopt wel alcohol voor hun kinderen. Deze kinderen voor wie wel alcohol wordt gekocht zijn allemaal 14 of 15 jaar oud. Het soort alcohol dat ouders dan kopen betreft vooral mixdranken zoals Breezer, Passoa, Blue Curaçao en Smirnoff Ice en de ouders kopen dit altijd in de supermarkt. De hoeveelheid drank die deze ouders dan kopen is niet heel erg groot, variërend van 1 tot 3 flesjes per persoon of een grotere fles om te delen met meerdere personen. Het kopen van alcohol door de kinderen zelf komt in deze steekproef eigenlijk niet voor. De belangrijkste redenen hiervoor zijn dat het kind er nog geen behoefte aan heeft om zelf alcohol te kopen en dat het kind gezien de leeftijd nog geen alcohol kan kopen, vanwege het verkoopverbod aan jongeren onder de 16 jaar.

Alle ouders en alle kinderen zijn op de hoogte van het verkoopverbod van alcohol aan jongeren onder de 16 en zij vinden het allemaal goed dat dit verbod er is en zijn het er wel mee eens. Dat de kinderen in deze steekproef zich wel kunnen vinden in het verkoopverbod blijkt uit het gegeven dat slechts een klein deel (14%) van de kinderen aangeeft het verkoopverbod wel eens te omzeilen door oudere vrienden de alcohol voor hen te laten kopen. Het gaat dan om oudere kinderen (14 en 15 jaar) die net niet oud genoeg zijn om zelf alcohol te mogen kopen.

Eindconclusie drinkgedrag kind

Het drinkgedrag van de kinderen in dit onderzoek verschilt niet van de gemiddelde Nederlandse jeugd wanneer wordt gekeken naar de beginleeftijd waarop ze voor het eerst alcohol hebben gedronken, het soort alcohol dat ze het liefst drinken en de personen met wie ze samen alcohol drinken. Op andere punten zijn er echter duidelijk verschillen tussen het drinkgedrag van de kinderen in deze steekproef en het algemene beeld van het huidige drinkgedrag van Nederlandse jongeren (zie paragraaf 2.1). Zo is er bij deze kinderen niet of nauwelijks sprake van regelmatig drinkgedrag en zijn de hoeveelheden alcohol die zij drinken nog redelijk binnen de perken, waarbij er absoluut nog geen sprake is van binge- of excessief drinken. Het lijkt er dus op dat de kinderen in dit onderzoek relatief “braaf” zijn op het gebied van alcoholgebruik in vergelijking met veel van hun leeftijdgenoten. Dit blijkt ook uit het feit dat de kinderen in deze steekproef zelf nog geen alcohol kopen. In bijna de helft van de gevallen geven de kinderen aan dat zij denken de alcohol niet mee te zullen krijgen in de winkel, vanwege hun te jonge leeftijd. Dit betekent dus dat deze kinderen ook nog nooit hebben geprobeerd om zelf alcohol te kopen. De jongere kinderen (10 t/m 13 jaar) geven daarnaast vaak als reden dat zij er geen behoefte aan hebben om zelf alcohol te kopen. Het is opvallend dat een aantal oudere kinderen (14 en 15 jaar) *alleen* het verkoopverbod noemt als reden om geen alcohol te kopen en dat zijn ook precies de kinderen die aangeven dat hun ouders wel eens alcohol voor hen kopen. Kennelijk hebben deze oudere kinderen wel de behoefte om zelf alcohol te kopen, maar omdat zij denken het niet te kunnen kopen vanwege het verkoopverbod onder de 16 jaar, laten ze hun ouders de alcohol voor hen kopen. Een paar van de oudere kinderen omzeilt het verkoopverbod ook door de alcohol door vrienden te laten kopen die wel oud genoeg zijn. Het omzeilen van het verkoopverbod door gebruik te maken van ouders en oudere vrienden klopt helemaal met eerdere onderzoeksresultaten van Van de Pol en Duijser (2003) en Vet en Van den Eijnden (2007). Ondanks dat alle ouders het eens zijn met het verkoopverbod, is er dus toch een aantal ouders dat hun kinderen bewust voorziet van alcohol en hen daarmee dus helpt het verkoopverbod te omzeilen. Deze ouders denken echter ook dat als de kinderen alcohol willen hebben ze er toch wel aan weten te komen en dat is waarschijnlijk de reden dat ze liever zelf de alcohol kopen voor hun kinderen, want dan hebben ze tenminste controle over het soort en de hoeveelheid alcohol die gekocht wordt.

5.1.2 Voorbeeldfunctie van ouders met betrekking tot alcoholgebruik

Eén onderdeel van de alcoholspecifieke opvoeding dat is onderzocht is de voorbeeldfunctie van ouders met betrekking tot het drinken van alcohol. De onderzoeksvraag die hiervoor werd geformuleerd is: *In hoeverre geven ouders het goede voorbeeld aan hun kinderen op het gebied van alcoholgebruik?* In deze paragraaf wordt hierop een antwoord gegeven.

Zowel volgens de ouders als de kinderen blijkt dat 80% van de ouders met enige regelmaat alcohol drinkt, maar een concrete gemiddelde drinkfrequentie is niet te bepalen. Zo drinken sommige ouders bijna iedere dag wel alcohol, terwijl anderen slechts een paar keer per jaar drinken. De hoeveelheid alcohol die de ouders per keer drinken is niet buitensporig veel, met een gemiddelde van zo'n 2 glazen alcohol volgens de ouders en ongeveer 1,5 glas alcohol volgens de kinderen. Er lijkt in dit geval dus geen sprake te zijn van sociaal wenselijke antwoorden van de ouders om de hoeveelheid alcohol die zij drinken lager voor te stellen dan het in werkelijkheid is, want dan was het gemiddelde volgens de ouders lager geweest dan volgens de kinderen. Bovendien zegt 85% van alle respondenten dat het kind niet kan merken dat de ouder alcohol gedronken heeft, wat een verder bewijs is van de redelijk beperkte alcoholconsumptie door de ouders.

De meeste ouders zeggen dat zij niet anders met alcohol omgaan wanneer het kind er bij is dan wanneer het kind er niet bij is en het merendeel van de kinderen is het hier mee eens. In 2 gezinnen geven de ouders eerlijk toe dat zij in het bijzijn van de kinderen bewust minder alcohol drinken dan als de kinderen er niet bij zijn en de kinderen op hun beurt bevestigen dit.

Alle ouders zijn zonder uitzondering van mening dat zij zelf het goede voorbeeld geven aan hun kind op het gebied van alcoholgebruik en, met uitzondering van 1 kind, zijn alle kinderen het daar mee eens. De manieren waarop ouders het goede voorbeeld geven komen volgens ouders en kinderen redelijk overeen, hoewel de ouders duidelijk meer manieren noemen dan de kinderen. Ouders geven vooral het goede voorbeeld door simpelweg niet (te) veel te drinken. Daarnaast drinken de ouders niet te vaak, drinken zij voor de gezelligheid of omdat het lekker is en tot slot laten de ouders zien dat je niet per se alcohol *moet* drinken als de situatie zich voordoet, maar dat het ook gezellig kan zijn zonder alcohol. Bijna alle ouders vinden het (heel) belangrijk dat ouders op het gebied van alcoholgebruik het goede voorbeeld geven aan hun kinderen en slechts 1 ouder vindt dit niet belangrijk. De reden dat bijna alle ouders dit belangrijk vinden is dat zij denken dat de manier waarop zij zelf met alcohol omgaan van invloed is op hoe hun kind met alcohol omgaat. De enige ouder die het goede voorbeeld geven niet belangrijk vindt, denkt ook dat de manier waarop zij zelf met alcohol omgaat helemaal niet zoveel invloed heeft op het drinkgedrag van het kind, maar dat de groepsdruk om te drinken een veel grotere rol speelt. Ook de meeste kinderen (87%) vinden het (heel) belangrijk dat ouders het goede voorbeeld geven. Deze kinderen zijn van mening dat de manier waarop hun ouders omgaan met alcohol van invloed is op hoe zij zelf met alcohol omgaan, waarbij de helft van deze kinderen denkt dat als hun ouders vaak en/of veel alcohol drinken, zij zelf dit gedrag over zullen nemen.

Naast het goede voorbeeld geven zijn er volgens de respondenten andere manieren waarop ouders invloed kunnen hebben op het drinkgedrag van hun kinderen. Volgens de ouders zijn de belangrijkste manieren om erover te praten met het kind en regels te stellen, maar opvallend genoeg weet 1 op de 5 ouders geen andere manieren te noemen. Van de kinderen weet zelfs ruim 1 op de 3 geen andere manieren te noemen en geeft de rest van de kinderen vooral aan dat ouders erover moeten praten met het kind en dat zij de hoeveelheid zakgeld van het kind kunnen beperken om het drinken van alcohol te voorkomen.

Eindconclusie voorbeeldfunctie van ouders met betrekking tot alcoholgebruik

Men zou kunnen bepleiten dat ouders pas het goede voorbeeld geven aan hun kinderen als zij helemaal geen alcohol drinken, maar dat is in de praktijk geen reële benadering omdat veel ouders toch met enige regelmaat alcohol gebruiken. De ouders in dit onderzoek vormen daarop geen uitzondering, maar qua drinkgedrag lijken zij redelijk het goede voorbeeld te geven aan hun kinderen door niet heel vaak en niet veel alcohol te drinken. De ouders zijn zich wel degelijk bewust van hun voorbeeldfunctie op het gebied van alcoholgebruik en zij vinden ook allemaal dat ze het goede voorbeeld geven, hetgeen ook wordt bevestigd door de kinderen. Tegelijkertijd blijkt dat de meeste ouders niet anders omgaan met alcohol alleen omdat hun kind er bij is, wat betekent dat de meeste ouders altijd hetzelfde drinkgedrag vertonen en zij dus niet speciaal “moeite” doen om het goede voorbeeld te geven. De paar ouders die aangeven bewust minder alcohol te drinken wanneer de kinderen er bij zijn, moeten dus wel meer “moeite” doen om het goede voorbeeld te geven, maar het toont aan dat deze ouders zich zeer bewust zijn van hun voorbeeldfunctie.

De reden dat bijna alle ouders in dit onderzoek het (heel) belangrijk vinden om het goede voorbeeld te geven is dat zij van mening zijn dat hun eigen drinkgedrag positief gerelateerd is aan het alcoholgebruik van hun kinderen. Van der Vorst et al. (2005) toonden deze relatie vanuit de perceptie van ouders ook al aan. Daarnaast kwamen Van der Vorst et al. (2005) tot de conclusie dat volgens jongeren het stellen van regels en het communiceren over alcohol veel meer van invloed was op hun eigen drinkgedrag dan het voorbeeld dat de ouders gaven met hun alcoholgebruik. Dit is in tegenspraak met resultaten uit het huidige onderzoek, waaruit blijkt dat de meeste kinderen het (heel) belangrijk vinden dat ouders het goede voorbeeld geven. Volgens de kinderen bestaat er een positief verband tussen het drinkgedrag van hun ouders en hun eigen drinkgedrag. Bovendien weet ruim 1 op de 3 kinderen, naast het goede voorbeeld geven, geen andere manieren te noemen waarop ouders het drinkgedrag van hun kinderen kunnen beïnvloeden. Hieruit blijkt opnieuw het belang dat kinderen hechten aan de voorbeeldfunctie van hun ouders op het gebied van alcoholgebruik.

5.1.3 Regels over alcoholgebruik

Het tweede onderdeel van de alcoholspecifieke opvoeding zijn de regels over alcoholgebruik. De eerste onderzoeksvraag die hierover is geformuleerd luidt: *Welke regels over alcoholgebruik hanteren ouders voor hun kinderen?* Deze vraag is nog niet eerder kwalitatief onderzocht en wordt nu voor het eerst beantwoord.

Slechts iets meer dan de helft van alle ouders stelt regels met betrekking tot het alcoholgebruik van hun kinderen, waarbij voor de meeste van deze ouders de enige regel is dat hun kind geen alcohol mag drinken tot 16 of 18 jaar. Van alle ouders stellen 1 op de 5 resoluut dat hun kind in ieder geval tot 16 jaar geen alcohol mag drinken. Ruim een kwart van de ouders is hier echter minder resoluut in en vindt het geen probleem als hun kind incidenteel alcohol drinkt, meestal tijdens feestjes of andere speciale gelegenheden. 1 ouder (7%) stelt als enige regel dat het kind nooit dronken mag worden. Iets minder dan de helft van alle ouders hanteert geen specifieke regels over alcoholgebruik voor hun kinderen. Deze ouders vinden het niet nodig om regels te stellen, omdat er volgens hen nog geen sprake is van regelmatig drinkgedrag bij hun kind of omdat het geen zin heeft om een bepaalde hoeveelheid alcohol met het kind af te spreken die hij/zij mag drinken. Volgens de kinderen wordt de regel dat zij “niet te veel” mogen drinken het vaakst gehanteerd, maar hoeveel “te veel” precies is weten de meeste van hen niet. Ook geven veel kinderen aan dat zij geen alcohol mogen drinken van hun ouders, maar ook nu mogen zij in de helft van de gevallen echt helemaal geen alcohol drinken voordat ze 16 of 18 jaar zijn en in de andere helft van de gevallen hebben de ouders er geen bezwaar tegen als hun kind incidenteel alcohol drinkt. Van alle kinderen mogen er 2

naar eigen zeggen niet zonder toestemming van hun ouders alcohol drinken en volgens ruim een kwart van alle kinderen worden er door hun ouders niet echt regels gesteld op het gebied van alcoholgebruik.

Verder blijkt dat kinderen consequent alleen alcohol mogen drinken in het weekend of gedurende de vakantie, omdat zij dan niet naar school hoeven. Kinderen moeten zich tijdens feestjes aan dezelfde regels over alcoholgebruik houden als altijd het geval is, dus er worden door de ouders dan geen aparte regels gesteld. Ook lijkt het voor de ouders niet uit te maken of hun kind thuis is of ergens anders, de regels over alcoholgebruik zijn voor alle locaties hetzelfde.

Voor de gezinnen met meerdere kinderen geldt dat de ouders op basis van de leeftijd van hun kinderen onderscheid maken in de alcoholspecifieke regels die zij hanteren. Het blijkt dat als de andere kinderen in het gezin jonger zijn dan het kind in kwestie, deze kinderen zich minimaal aan dezelfde, of soms nog strengere, regels moeten houden. Als de andere kinderen in het gezin ouder zijn dan het kind in kwestie (meestal 16 jaar of ouder), hanteren ouders voor hen soepelere regels of laten ze het kind soms helemaal vrij om zelf te beslissen over het eigen alcoholgebruik. Deze uitkomst komt deels overeen met Van der Vorst et al. (2007) die stelden dat ouders strengere regels hanteerden voor hun jongere kinderen dan voor hun oudere kinderen.

Ontwikkeling van de regels

Voor zover bekend is de manier waarop alcoholspecifieke regels tot stand komen nog niet eerder onderzocht. Daarom is de volgende onderzoeksvraag geformuleerd: *Hoe komen de regels over alcoholgebruik tot stand?* In deze paragraaf wordt hier antwoord op gegeven.

Algemene kennis van ouders over alcohol vormt de belangrijkste basis waarop zij de regels over alcoholgebruik voor hun kinderen baseren, waarbij kennis over gezondheidsrisico's een grotere rol speelt dan kennis over gedragsproblemen die door alcohol veroorzaakt kunnen worden. Ervaringen en opvattingen met betrekking tot alcohol die ouders tijdens hun eigen jeugd en opvoeding of tijdens de opvoeding van hun eigen oudere kind(eren) hebben opgedaan, worden ook vaak gebruikt om de regels te bepalen. Ouders noemen de leeftijd van het kind het minst als directe reden voor de regels. De kinderen noemen dezelfde punten als basis voor de regels als de ouders, maar kennen daar soms wel andere belangen aan toe. Zo speelt volgens de kinderen de kennis van ouders over gedragsproblemen die door alcohol veroorzaakt kunnen worden een veel kleinere rol in de totstandkoming van de regels en denken zij dat hun ouders de regels juist veel vaker baseren op de leeftijd van het kind.

Volgens alle respondenten laat het merendeel van de ouders zich niet door anderen beïnvloeden bij het bepalen van de regels. De weinige ouders die zich wel laten beïnvloeden door anderen, maken dankbaar gebruik van de ervaringen van andere ouders met hun (soms oudere) kinderen op het gebied van alcohol om de eigen regels aan te passen of te verduidelijken.

Alle ouders zeggen dat ze argumenten geven voor de regels, maar ruim een kwart van de kinderen zegt dat hun ouders helemaal geen argumenten geven voor de regels. De meest logische verklaring voor deze discrepantie is dat sommige ouders denken dat bepaalde punten m.b.t. alcohol die zij bespreken met hun kind overkomen als argumenten, maar dat hun kinderen deze niet als argumenten beschouwen en ze dus ook niet als zodanig onthouden. Ouders blijken vooral gezondheidsrisico's van alcohol te gebruiken als argumenten voor de regels, namelijk dat alcohol verslavend kan zijn, dat het slecht is voor de lichamelijke ontwikkeling van kinderen en dat je van te veel alcohol dronken/ziek wordt. Daarnaast zeggen sommige ouders dat zij gedragsproblemen ten gevolge van alcoholgebruik, zoals agressie/geweld en mogelijk verkeersongelukken, gebruiken als argumentatie voor de regels,

maar de kinderen noemen die argumenten geen enkele keer. Tot slot wordt de leeftijd van het kind volgens de kinderen minstens twee keer zo vaak gebruikt als argument voor de regels dan volgens de ouders. Het is duidelijk dat ouders de redenen waarop zij hun regels baseren tevens gebruiken als argumenten om de regels tegenover de kinderen te verantwoorden. Over het algemeen zijn ouders en kinderen het met elkaar eens over de redenen waarop ouders de regels gebaseerd hebben en welke argumenten ouders geven voor de regels, maar er zijn opvallende verschillen. Zo noemen ouders gedragsproblemen die door alcohol veroorzaakt kunnen worden vaker als reden en argument voor de regels dan kinderen, terwijl kinderen op hun beurt de leeftijd van het kind vaker noemen als reden en argument voor de regels dan ouders. Voor wat betreft de gedragsproblemen is er geen logische verklaring te geven voor het verschil in zienswijze tussen ouders en kinderen, maar voor de leeftijd van het kind wel. Vermoedelijk vinden de ouders dat zij de regels vooral baseren op feitelijke kennis over alcohol en hun eigen ervaringen. Hoewel de leeftijd van het kind daarin vaak wel een rol speelt, zien ouders dat niet als een directe reden of argument voor de regels. De kinderen daarentegen zijn waarschijnlijk sneller geneigd om bepaalde redenen en argumenten voor de regels ook te betrekken op hun leeftijd, terwijl dat misschien helemaal niet zo gezegd of bedoeld is door de ouder.

De meeste ouders blijken argumenten te geven voor de regels, omdat zij denken dat argumentatie ervoor zorgt dat hun kinderen de regels sneller accepteren. Des te opvallender is het dat het voor veel kinderen niet uit blijkt te maken of hun ouders argumenten geven voor de regels, want ze accepteren de regels daardoor niet sneller. Sommige kinderen geven aan dat zij zich ook zonder argumenten van hun ouders wel aan de regels houden. Uit eerder onderzoek bleek juist dat tieners de regels van ouders eerder accepteren en als legitiem beschouwen wanneer er redenen voor de regels worden gegeven (Baumrind, 1978; Tisak & Tisak, 1990; Tisak, Tisak, & Rogers, 1994). Wellicht dat voor alcoholspecifieke regels geldt dat kinderen ze eerder accepteren dan andere regels zonder dat er argumenten voor worden gegeven, omdat kinderen heel goed beseffen dat alcoholspecifieke regels voor hun eigen gezondheid en bestwil zijn. Het effect van argumenten voor alcoholspecifieke regels op de acceptatie van die regels door kinderen zal nader onderzocht moeten worden.

Van zowel de ouders als de kinderen zegt ongeveer de helft dat er door het kind niet te onderhandelen valt over de regels en zegt de andere helft dat er wel onderhandeling over de regels mogelijk is. De voorwaarden voor onderhandeling over de regels zijn dat het verzoek van het kind redelijk is en dat het kind met goede redenen komt en niet aankomt met “*maar hij/zij mag dat ook*”.

Controle op naleving van de regels

Bij het stellen van regels hoort ook de controle op naleving van die regels. Dit is in het huidige onderzoek voor het eerst onderzocht aan de hand van de volgende onderzoeksvraag: *In hoeverre controleren ouders of de regels worden nageleefd en op welke manier doen zij dat?*

Een overgrote meerderheid van de ouders en kinderen stelt dat de ouders niet controleren of de regels door de kinderen worden nageleefd. De belangrijkste reden hiervoor is dat ouders er op vertrouwen dat hun kind zich aan de regels houdt. Sommige ouders vinden controle niet nodig, omdat hun kind volgens hen niet of nauwelijks in situaties terechtkomt waarbij het alcohol zou kunnen drinken. Alle ouders die niet controleren of hun kind zich aan de regels houdt, denken dat hun kind dit prima vindt en dat hun kind niet zou willen dat het wel gecontroleerd zou worden. Uit de resultaten van de kinderen blijkt dat dit klopt, want zij zeggen er geen behoefte aan te hebben om wel gecontroleerd te worden door hun ouders.

Een kleine minderheid van de ouders en kinderen geeft aan dat de ouders wel controleren of de regels door de kinderen worden nageleefd. Een deel van de ouders doet dit door bij thuiskomst van het kind aan hem/haar te vragen of hij/zij alcohol heeft gedronken en zo ja, wat dan en hoeveel. Een ander deel van de ouders controleert hun kind door in de gaten te houden in welke toestand (nuchter/aangeschoten/dronken) het kind thuiskomt. Een aantal kinderen geeft aan dat hun ouders er meestal zelf bij zijn als zij alcohol zouden kunnen drinken, dus op die manier kunnen de ouders nagaan of zij zich aan de regels houden. De ouders die wel controleren of hun kind zich aan de regels houdt, vragen daarbij geen hulp van andere mensen. Waarschijnlijk zijn deze ouders bang dat hun kind zich bespioneerd zou voelen als zij andere mensen zouden inschakelen om het drinkgedrag van hun kind in de gaten te houden.

Reactie op overtreding van de regels

Als ouders regels over alcoholgebruik hanteren voor hun kinderen en zij controleren of die regels worden nageleefd, zal er in geval van overtreding van de regels een reactie van de ouders moeten volgen. Of dit gebeurt en op welke manier is nog niet eerder onderzocht en daarom is in dit onderzoek de volgende vraag gesteld: *Hoe reageren ouders wanneer de regels zijn overtreden?*

Slechts 1 ouder zegt dat het kind de regels een keer heeft overtreden door te veel alcohol te drinken, maar aangezien er geen concrete regels waren gesteld ziet de ouder dit niet echt als een overtreding. De overige ouders zeggen dat hun kind de regels nog nooit heeft overtreden. Er zijn 3 kinderen die toegeven dat zij de regels wel eens hebben overtreden door te veel alcohol te drinken. De overige kinderen zeggen dat zij de regels nog nooit hebben overtreden.

In de gevallen waarin het kind de regels heeft overtreden door te veel alcohol te drinken gaat het om oudere kinderen van 14 en 15 jaar. De reden voor de overtreding was waarschijnlijk groepsdruk van vrienden, want 2 van de kinderen geven als reden dat het “gezellig was en iedereen bier dronk” en 1 kind vertelt dat het gebeurde met een drankspelletje waar zij niet zo goed in was. In de gevallen waarin het kind nog nooit de regels heeft overtreden, zijn de redenen voor naleving van de regels vrij divers. Volgens de ouders zijn de voornaamste redenen: dat het kind goed weet wat de regels zijn en dat zij hun kind voldoende vertrouwen; dat het kind zelf niet te veel wil drinken vanwege mogelijk vervelende gevolgen, zoals ziek worden en overgeven; en tot slot dat het kind nog geen behoefte heeft aan alcohol en er zelf van overtuigd is dat het niet moet drinken. Deze laatste reden wordt door de kinderen zelf ook genoemd en daarnaast geven zij als redenen: dat ze zich nu eenmaal aan de regels moeten houden en geen zin hebben om straf te krijgen van hun ouders; dat ze een keer alcohol drinken op zijn tijd wel leuk vinden, maar het ook gezellig kunnen hebben zonder alcohol.

Alle ouders zeggen dat ze het meteen merken als hun kind de regels heeft overtreden, met name doordat het kind zich anders gedraagt als het (te veel) alcohol heeft gedronken of dat het kind naar alcohol ruikt. De meeste kinderen zijn het hier mee eens, maar volgens een aantal kinderen merken hun ouders het niet als zij zich niet aan de regels hebben gehouden. Hoewel ouders denken dat zij het altijd merken als hun kind zich niet aan de regels heeft gehouden, komt het in de praktijk zeker voor dat zij het niet merken, want dat is in dit onderzoek een paar keer aangetoond.

De reacties van ouders als ze er achter komen dat het kind de regels heeft overtreden lopen sterk uiteen. De meeste ouders hopen dat het kind er goed last van heeft (ziek is) als het te veel heeft gedronken, want daar leert het kind volgens hen het meest van. Andere reacties van ouders zijn: het kind laten weten teleurgesteld te zijn dat de regels zijn overtreden, kwaad worden op het kind, erover praten met het kind en ten slotte een combinatie van kwaad

worden en praten. Volgens de kinderen zijn de reacties van hun ouders grotendeels hetzelfde, maar het valt op dat de kinderen het geven van straf ook een aantal keer noemen als reacties van de ouders op overtreding van de regels door het kind. Het merendeel van de ouders geeft er de voorkeur aan rustig met het kind te praten over de overtreding van de regels in plaats van kwaad te worden op het kind. Enkele ouders die in eerste instantie wel kwaad worden op hun kind omdat het de regels heeft overtreden, praten daarna ook rustig met hun kind over wat er is gebeurd. De kinderen denken ook dat hun ouders met hen zullen praten over het niet nakomen van de regels, hoewel de kinderen vaker dan de ouders aangeven dat de ouders in eerste instantie kwaad zullen worden en pas daarna met hen zullen praten. Het moment waarop ouders reageren op overtreding van de regels door het kind is meestal pas de dag nadat het gebeurd is. Veel ouders zijn van mening dat het geen zin heeft om meteen op het moment zelf een reactie te geven, omdat een kind onder invloed van alcohol er waarschijnlijk weinig van meekrijgt. Sommige ouders geven echter wel meteen op dat moment een eerste reactie en komen er dan de volgende dag nader op terug door er met het kind over te praten.

Volgens zowel de ouders als de kinderen geeft ruim de helft van de ouders hun kind straf voor het overtreden van de regels, terwijl éénderde van de ouders juist geen straf geeft. Eerder noemden de kinderen het geven van straf wel als mogelijke reactie van de ouders, terwijl de ouders dit zelf geen enkele keer noemden. Maar op het moment dat ouders er direct naar wordt gevraagd, blijkt dat zij net zo vaak als de kinderen aangeven dat zij straf geven als de regels door het kind zijn overtreden. Wellicht willen ouders in eerste instantie wat minder streng overkomen door niet meteen te zeggen dat zij straf geven, terwijl zij dat wel blijken te doen. Het grootste gedeelte van de ouders die straf geven vindt dat de straf duidelijk verband moet houden met de overtreding die hun kind heeft begaan, dus in het geval van alcohol drinken betekent dat dat het kind voorlopig niet meer uit mag en geen alcohol meer mag drinken. Een andere populaire straf van ouders is het tijdelijk afpakken van spullen waar de kinderen aan gehecht zijn en veel gebruik van maken, zoals de mobiele telefoon en de computer. De kinderen noemen dezelfde straffen als de ouders, dus kennelijk komen deze straffen het meest voor en zijn ze vrij ‘standaard’. Het blijkt dat de zwaarte van de straf vooral afhangt van de hoeveelheid alcohol die het kind heeft gedronken en de toestand waarin het kind thuiskomt. Komt het kind aangeschoten thuis, dan is de straf milder dan wanneer het kind dronken thuiskomt. Voor veel ouders maakt het ook uit hoe het kind zelf reageert op de overtreding van de regels. Als het kind laat blijken ervan geleerd te hebben is de straf lager dan wanneer het kind er zeer onverschillig over doet. Volgens de meeste ouders en een aanzienlijk deel van de kinderen werkt het het best wanneer ouders zowel met het kind praten als een straf geven, op het moment dat het kind de regels heeft overtreden. De strafmaatregel moet volgens hen toegelicht worden, zodat het kind ook snapt waarom het gestraft wordt. Een iets kleiner deel van de ouders vindt dat je in eerste instantie moet praten met het kind en pas als dat niet helpt een straf moet opleggen. Tot slot vindt het grootste deel van de kinderen en het kleinste deel van de ouders dat het het best werkt als ouders alleen praten met hun kind na overtreding van de regels, omdat straffen averechts werkt. Op zich is het natuurlijk niet verwonderlijk dat kinderen vooral de voorkeur geven aan praten met hun ouders boven het krijgen van een straf, terwijl de meeste ouders vinden dat het geven van straf soms gewoon nodig is om het kind de regels te laten naleven.

Het blijkt dat de omgeving van ouders geen invloed heeft op hun reactie wanneer het kind de regels heeft overtreden. Slechts een paar ouders geven aan open te staan voor ervaringen van andere ouders op dit gebied, maar uiteindelijk wel zelf te bepalen hoe zij met hun kind omgaan als het de regels heeft overtreden.

Eindconclusie regels over alcoholgebruik

Slechts 1 op de 5 ouders hanteert als vaste regel dat het kind geen alcohol mag drinken tot 16 of 18 jaar. De meeste ouders hanteren dezelfde regel van het niet drinken, maar passen deze losjes toe, vooral tijdens feestjes of speciale gelegenheden. En sommige ouders hanteren überhaupt geen regels over alcoholgebruik, omdat zij dat niet nodig achten. In eerste instantie lijkt het er dus op dat ouders weinig tot geen regels over alcoholgebruik stellen, maar dat beeld klopt niet helemaal. Wanneer wordt gekeken naar het totaalplaatje blijkt dat ouders eigenlijk allemaal het liefst willen dat hun kinderen niet of zo min mogelijk alcohol drinken tot in ieder geval 16 jaar. Sommige ouders vinden het noodzakelijk om deze wens uit te drukken in een concrete regel waar het kind zich aan moet houden. Veel ouders vinden dit echter niet nodig, maar laten hun kind wel op andere manieren weten dat zij liever niet hebben dat hij/zij alcohol drinkt. Die ouders hanteren dus in feite een ongeschreven regel dat het kind niet mag drinken of in ieder geval “niet te veel” mag drinken, zoals veel kinderen het verwoorden. De kinderen pikken deze ongeschreven regels feilloos op en weten heel goed waar ze zich aan moeten houden op het gebied van alcohol. Het feit dat veel ouders in dit onderzoek het niet noodzakelijk vinden om concrete regels over alcoholgebruik te hanteren voor hun kinderen heeft waarschijnlijk ook te maken met het relatief ‘brave’ drinkgedrag van de kinderen. Op het moment dat een kind problematisch drinkgedrag gaat vertonen, zullen ouders sneller geneigd zijn om duidelijke regels te stellen dan wanneer het drinken van alcohol door het kind niet of nauwelijks voorkomt, zoals in deze steekproef het geval is.

Ouders blijken de alcoholspecifieke regels vooral te baseren op hun kennis over de gezondheidsrisico's van alcohol en gebruiken die kennis vervolgens ook als argumenten voor de regels, namelijk dat alcohol verslavend kan zijn, dat het slecht is voor de lichamelijke ontwikkeling van kinderen en dat je van te veel alcohol dronken/ziek wordt. Ouders geven argumenten voor de regels, omdat zij denken dat dat zorgt voor een snellere acceptatie van de regels door hun kinderen, maar voor veel kinderen blijkt dat niet het geval te zijn. Het effect van argumenten voor alcoholspecifieke regels op de acceptatie van die regels door kinderen zal nader onderzocht moeten worden. In sommige gezinnen is onderhandeling over de regels mogelijk, maar dan alleen als het verzoek van het kind redelijk is en het kind met goede redenen komt waarom de regels aangepast moeten worden.

De meeste ouders controleren niet of hun kinderen zich aan de regels houden, omdat zij hun kind daarin vertrouwen of omdat hun kind niet of nauwelijks in situaties terechtkomt waarbij het alcohol zou kunnen drinken. De kinderen vinden het prima dat zij hierin niet gecontroleerd worden. Een klein deel van de ouders controleert wel op naleving van de regels, door aan het kind te vragen of hij/zij alcohol gedronken heeft of door in de gaten te houden in welke toestand (nuchter/aangeschoten/dronken) het kind thuiskomt. Ouders schakelen bij de controle van hun kind geen hulp in van anderen, waarschijnlijk uit angst dat hun kind zich bespioneerd zou voelen.

Controle op naleving van de regels blijkt in deze steekproef ook niet echt nodig te zijn, want slechts 3 kinderen hebben de regels wel eens overtreden door te veel alcohol te drinken, waarschijnlijk door groepsdruk van vrienden. De meeste kinderen houden zich aan de regels, omdat zij geen behoefte hebben aan alcohol, zij zich nu eenmaal aan de regels moeten houden en geen zin hebben om straf te krijgen en omdat ze het ook gezellig kunnen hebben zonder alcohol te drinken. Hoewel ouders denken dat zij het altijd merken als hun kind (te veel) alcohol heeft gedronken, blijkt in de praktijk dat ze het soms ook niet merken. Na overtreding van de regels door het kind reageren ouders over het algemeen teleurgesteld, worden ze kwaad op het kind en praten ze erover met het kind. Alle ouders vinden het belangrijk om rustig met het kind te praten als het de regels heeft overtreden, ook al reageren sommige ouders in eerste instantie door kwaad te worden op het kind. Het moment waarop ouders reageren is bijna altijd de dag nadat het gebeurd is.

De meeste ouders geven hun kind een straf voor overtreding van de regels. Voor veel ouders moet de straf duidelijk verband houden met de overtreding, dus als het kind (te veel) alcohol drinkt mag het voorlopig niet uit en geen alcohol drinken. Een andere populaire straf van ouders is het tijdelijk afpakken van spullen waar de kinderen aan gehecht zijn en veel gebruik van maken, zoals de mobiele telefoon en de computer. De zwaarte van de straf hangt vooral af van de hoeveelheid alcohol die het kind heeft gedronken en de toestand waarin het kind thuiskomt. Volgens de meeste ouders werkt een combinatie van praten met het kind en een straf geven het best wanneer het kind de regels heeft overtreden. De meeste kinderen vinden echter dat alleen praten met hun ouders het best is en dat straffen alleen maar averechts werkt. Tot slot blijkt de omgeving van ouders geen invloed te hebben op hun reactie wanneer het kind de regels heeft overtreden.

5.1.4 Communicatie tussen ouder en kind over alcohol(gebruik)

Het derde en laatste onderdeel van de alcoholspecifieke opvoeding dat is onderzocht is de communicatie tussen ouder en kind over alcoholgebruik. In Nederland is nog niet eerder kwalitatief onderzoek gedaan naar dit aspect van de alcoholspecifieke opvoeding. De onderzoeksvraag die hiervoor is geformuleerd luidt: *Op welke manier en waarover praten ouders met hun kinderen, wanneer het gaat om alcohol(gebruik)?* In deze paragraaf wordt het antwoord op deze vraag uiteengezet.

Ouders monitoren het alcoholgebruik van hun kinderen op verschillende manieren. Sommige ouders zijn in staat om in de gaten te houden hoe hun kind omgaat met alcohol, doordat hun kind meestal thuis is en weinig uitgaat. Een aantal ouders is er buitenshuis meestal bij als het kind in situaties komt waar het alcohol zou kunnen drinken en houdt op die manier zicht op het drinkgedrag. Andere ouders letten er vooral op in welke toestand het kind thuiskomt als het ergens is geweest waar alcohol gedronken kan worden. Tot slot probeert een deel van de ouders zicht te houden op het alcoholgebruik van hun kind door erover te praten. Zij vragen het kind wat het ergens anders gedaan heeft m.b.t. het drinken van alcohol of het kind vertelt dit zelf. De kinderen noemen dezelfde manieren waarop ouders hun alcoholgebruik monitoren, maar zij zeggen vaker dat ouders vragen of zij alcohol gedronken hebben als zij uit zijn geweest en dat ouders met hen praten over alcoholgebruik. Een verklaring hiervoor is dat kinderen dergelijke gesprekken beter onthouden dan ouders, omdat zij zich dan actief ‘gecontroleerd’ voelen in hun alcoholgebruik. Opvallend is ook dat sommige kinderen vinden dat hun ouders hen niet echt in de gaten houden op het gebied van alcoholgebruik. De ouders van deze kinderen geven wel degelijk aan in de gaten te houden hoe hun kinderen omgaan met alcohol, maar dan op een passieve manier door het kind te observeren in situaties waar het alcohol zou kunnen drinken of door erop te letten in welke toestand het kind thuiskomt.

Bijna alle ouders praten wel eens met hun kind over alcohol en daar zijn uiteenlopende aanleidingen voor. Een belangrijke aanleiding voor ouders en kinderen om te praten over alcohol zijn berichten over dat onderwerp in de media. Daarnaast vormen situaties waarin het kind zelf alcohol wil drinken, alcohol zou kunnen gaan drinken (bijv. vóór het uitgaan met vrienden) of alcohol gedronken kan hebben (bijv. na thuiskomst van een feestje) aanleiding om over het onderwerp te praten. Wat vooral opvalt is dat veel ouders en kinderen aangeven dat zij er niet bewust voor gaan zitten om een “gesprek” te hebben over alcohol, maar dat het onderwerp toevallig wordt besproken als het ter sprake komt. De meeste ouders zeggen dat zowel zichzelf als het kind soms over het onderwerp alcohol beginnen te praten, maar de meeste kinderen zeggen dat het meestal de ouder is die hierover begint te praten. Een mogelijke verklaring voor dit verschil is dat ouders terecht zeggen dat hun kinderen net zo vaak als zichzelf over alcohol beginnen te praten, terwijl de kinderen sneller geneigd zijn om hun ouders als initiatiefnemers te zien in plaats van zichzelf. Dergelijke gesprekken gaan

uiteindelijk vaak over onderwerpen die ouders belangrijk vinden m.b.t. alcohol, ook al begint het kind het gesprek naar aanleiding van iets anders op het gebied van alcohol dat hij/zij belangrijk vindt. De kans is dan vrij groot dat het kind later niet zichzelf maar de ouders ziet als initiatiefnemer voor het gesprek, hoewel dat feitelijk niet juist is. De meeste ouders en kinderen kunnen niet echt aangeven hoe vaak zij onderling praten over alcohol. Er wordt over gepraat als het onderwerp ter sprake komt of als er een bepaalde aanleiding voor is, zoals feestjes.

Er zijn verschillende gespreksonderwerpen met betrekking tot alcohol waar ouders en kinderen met elkaar over praten, maar de belangrijkste daarvan zijn de gevaren en risico's van alcohol. Andere onderwerpen waarover wordt gepraat zijn groepsdruk om te drinken, ervaringen van ouders met alcohol en voorbeelden m.b.t. alcohol uit de praktijk. De regels over alcoholgebruik worden nauwelijks besproken. Bovendien is het opvallend dat zowel de ouders als de kinderen geen enkele keer de ervaringen van het kind met alcohol als gespreksonderwerp noemen.

Het blijkt dat de meeste ouders er eigenlijk van uitgaan dat hun kind weet aan welke regels over alcoholgebruik hij/zij zich moet houden, dus zij praten niet expliciet met hun kind over de regels.

Het merendeel van zowel de ouders als de kinderen geeft aan dat ouders niet van tevoren praten met hun kind over de gevolgen, zoals een strafmaatregel, als blijkt dat hun kind zich niet aan de regels over alcoholgebruik heeft gehouden. De meeste ouders denken ook dat hun kind het niet belangrijk vindt om van tevoren te weten wat de gevolgen van overtreding van de regels zijn. De kinderen zijn hier echter verdeeld over, want iets meer dan de helft van hen vindt het wel belangrijk om van tevoren te weten wat de gevolgen zijn en het andere deel vindt dit niet belangrijk. Over het effect van het van tevoren bespreken van de gevolgen lopen de meningen ook uiteen. Er zijn ongeveer evenveel ouders die vinden dat het er niet voor zorgt dat het kind zich eerder aan de regels houdt, als ouders die vinden dat het er juist wel voor zorgt dat het kind zich eerder aan de regels houdt. De kinderen die het wel belangrijk vinden om van tevoren te weten wat de gevolgen zijn, vinden ook dat het kennen van die gevolgen ervoor zorgt dat zij zich eerder aan de regels houden.

Eindconclusie communicatie tussen ouder en kind over alcohol(gebruik)

Ouders monitoren het drinkgedrag van hun kinderen vooral op een passieve manier, door hen thuis of buitenshuis te observeren of door er op te letten in welke toestand het kind thuiskomt als het ergens is geweest waar alcohol gedronken kan worden. Er zijn maar weinig ouders die het drinkgedrag van hun kinderen actief monitoren, door het kind bij thuiskomst te vragen of het alcohol gedronken heeft of door met het kind te praten over het alcoholgebruik. Het lijkt erop dat als ouders het drinkgedrag van hun kinderen passief monitoren, de kinderen dit nauwelijks door hebben en zij zich niet gecontroleerd voelen in hun alcoholgebruik. Als ouders echter actief monitoren, voelen de kinderen zich wel gecontroleerd in hun alcoholgebruik en onthouden kinderen dergelijke gesprekken ook beter dan de ouders. Eerdere onderzoeken hebben aangetoond dat het monitoren van kinderen door de ouders samenhangt met minder zwaar alcoholgebruik door de kinderen (Barnes & Farrell, 1992; Barnes et al., 1994, 2000; Engels & Van der Vorst, 2003; Peterson et al., 1994; Van der Vorst, Engels, Meeus, Deković, & Vermulst, 2006; Wood et al., 2004). Dat verband is in het huidige onderzoek niet direct aantoonbaar, omdat het niet is onderzocht. Het lijkt echter wel logisch te veronderstellen dat kinderen die zich gecontroleerd voelen in hun alcoholgebruik, doordat ouders het drinkgedrag actief monitoren, hun alcoholgebruik eerder zullen matigen dan kinderen die zich niet gecontroleerd voelen, doordat hun ouders het drinkgedrag passief monitoren. Een voorzichtige conclusie die uit de onderzoeksresultaten getrokken kan worden is dan ook dat als ouders willen dat hun kinderen zich aan de regels over alcoholgebruik

houden en niet te veel alcohol drinken, zij er verstandig aan doen om het drinkgedrag van hun kinderen actief in plaats van passief te monitoren.

De communicatie tussen ouder en kind over alcohol(gebruik) blijkt onderverdeeld te zijn in twee varianten, namelijk geïntegreerde en gerichte communicatie. Deze twee varianten van communicatie zijn al eerder aangetoond en benoemd door Miller-Day & Dodd (2004) in hun kwalitatieve onderzoek naar communicatie tussen ouders en kinderen over drugs en drugsgebruik (waaronder alcohol). Geïntegreerde communicatie blijkt het meest voor te komen en dit houdt in dat ouders en kinderen niet zozeer bewuste “gesprekken” voeren over alcohol(gebruik), maar de communicatie hierover integreren in het dagelijks leven. Vaak wordt naar aanleiding van een bericht in de media over alcohol(gebruik) of een bepaald voorval binnen het gezin m.b.t. alcohol gepraat over alcohol, bijvoorbeeld tijdens het eten of het kijken naar de televisie. Minder voorkomend is gerichte communicatie in de vorm van echte gesprekken, waarbij ouders er bewust met hun kinderen voor gaan zitten om met hen te praten over alcohol(gebruik) en hun verwachtingen en de regels op dat gebied. Dit soort ouder-kind communicatie vindt vooral plaats voor, tijdens en na een gebeurtenis waarbij ouders een hoger risico op alcoholgebruik door hun kinderen percipiëren, zoals een feest. Zowel ouders als kinderen nemen het initiatief om te praten over alcohol(gebruik), dus het komt niet altijd maar van één kant. De meeste ouders en kinderen kunnen niet aangeven hoe vaak zij met elkaar praten over alcohol(gebruik), maar dat is niet zo vreemd aangezien dergelijke gesprekken niet gepland worden en de aanleiding ervoor meestal onvoorspelbaar is.

De belangrijkste gespreksonderwerpen met betrekking tot alcohol waar ouders en kinderen met elkaar over praten zijn de gevaren en risico's van alcohol, maar er wordt ook gepraat over groepsdruk om te drinken, ervaringen van ouders met alcohol en voorbeelden m.b.t. alcohol uit de praktijk. Sommige van deze gespreksonderwerpen kwamen ook naar voren in het onderzoek van Miller-Day & Dodd (2004). In de huidige steekproef worden de ervaringen van het kind met alcohol nooit genoemd als gespreksonderwerp, maar dat komt wellicht omdat de meeste kinderen nog niet veel ervaringen hebben opgedaan met het drinken van alcohol. Tot slot blijkt dat de regels over alcoholgebruik nauwelijks worden besproken.

Het nauwelijks bespreken van de regels komt overeen met de conclusie dat de meeste ouders niet expliciet praten met hun kind over de regels, maar er eigenlijk van uitgaan dat hun kind weet aan welke regels over alcoholgebruik hij/zij zich moet houden. Hiermee wordt dezelfde voorzichtige conclusie die uit eerder onderzoek van Van der Vorst, Engels, Meeus en Deković (2006) en Van der Vorst et al. (2007) werd getrokken verder bevestigd. Bovendien is in het huidige onderzoek al eerder geconcludeerd dat ouders veelal ongeschreven regels over alcoholgebruik hanteren voor hun kinderen, waarbij de regels dus niet expliciet besproken worden.

Over het algemeen praten ouders niet van tevoren met hun kind over mogelijke straffen die worden opgelegd als blijkt dat hun kind de regels heeft overtreden. Toch bleek eerder dat veel ouders wel een straf geven voor overtreding van de regels en dat de kinderen dezelfde soort straffen noemen als de ouders. Aangezien de kinderen nog geen van allen daadwerkelijk zijn gestraft voor overtreding van de regels, kunnen zij niet uit ervaring weten welke straf ze zullen krijgen. Waarschijnlijk kunnen kinderen prima zelf nagaan welke straf zij zullen krijgen voor overtreding van de regels over alcoholgebruik, zonder dat hun ouders hen dat expliciet van tevoren moeten zeggen. Dit neemt echter niet weg dat het zeker zinvol kan zijn om dit toch van tevoren te bespreken. Hoewel de meeste ouders denken dat hun kind het niet belangrijk vindt om van tevoren te weten welke straf er staat op overtreding van de regels, vinden veel kinderen dit wel degelijk belangrijk om te weten en geven zij bovendien aan dat die kennis ervoor zorgt dat zij zich eerder aan de regels houden.

5.1.5 Praktijkvoorbeelden

In dit onderzoek is ook gebruik gemaakt van een aantal praktijkvoorbeelden om nog eens nader te onderzoeken op welke manier ouders precies omgaan met het alcoholgebruik van kinderen van 10 t/m 15 jaar. Voor dit onderdeel zijn geen concrete onderzoeksvragen geformuleerd, maar de conclusies die hieruit voortkomen worden gebruikt ter verificatie van conclusies bij de eerdere onderzoeksvragen of dienen als aanvulling daarop. Hieronder worden per praktijkvoorbeeld de conclusies besproken.

Voorbeeld 1

Stel, de ouders geven thuis een feestje en ze schenken o.a. alcohol aan de aanwezige volwassenen. De ouders hebben een zoon van 10 jaar en deze heeft nog nooit alcohol gedronken. Hij wil dit wel graag een keer proberen en vraagt aan de ouders of dat mag.

Het merendeel van zowel ouders als kinderen geeft aan dat de ouder het in dit geval goed vindt dat de zoon van 10 alcohol drinkt, vooral om het kind te laten proeven, waarbij de zoon meestal een slokje (of een paar slokjes) mag drinken. Een minderheid van de ouders vindt het niet goed dat de zoon alcohol drinkt, omdat hij nog te jong is. Hieruit blijkt dat, hoewel ouders het liefst willen dat hun kind pas vanaf 16 jaar alcohol drinkt, veel ouders er geen kwaad in zien om hun kind al op jonge leeftijd te laten kennismaken met alcohol. Vermoedelijk vinden veel ouders het moeilijk om in dergelijke situaties ‘nee’ te zeggen tegen het kind en zijn ze er liever ook zelf bij in plaats van dat het kind ergens anders voor het eerst alcohol gaat drinken.

Ouders trekken zich niets aan van andere volwassenen die aanwezig zijn op het feestje. Als zij een andere mening hebben dan de ouder over het drinken van alcohol door de 10-jarige zoon, laat de ouder zich niet door hen beïnvloeden. Kennelijk bepalen ouders zelf wel hoe zij omgaan met het drinkgedrag van hun kinderen, want eerder bleek ook al dat de omgeving van ouders niet of nauwelijks invloed heeft op het bepalen van de alcoholspecifieke regels door ouders of op de reactie van ouders op overtreding van die regels door het kind.

Voorbeeld 2

Stel, de ouders hebben een dochter van 13 jaar oud, die haar eigen verjaardagsfeestje aan het organiseren is. Ze wil dat er op het feest ook alcohol wordt geschonken. Zonder alcohol gaat wat haar betreft het hele feest niet door, omdat al haar vrienden en vriendinnen erop rekenen dat er alcohol is en ze wil tegenover hen niet afgaan.

De meeste ouders zeggen in dit geval niet bereid te zijn alcohol te kopen voor het feestje van de dochter, omdat de dochter van 13 jaar nog te jong is om alcohol te drinken op haar eigen feestje. Slechts enkele ouders kopen in dit geval wel alcohol voor het feestje, maar van de kinderen denken er twee keer zoveel dat hun ouders in dit geval wel bereid zijn om alcohol te kopen. Een verklaring hiervoor zou kunnen zijn dat deze kinderen denken dat hun ouders zullen zwichten voor het argument van de dochter dat er wel alcohol moet zijn op het feest, omdat zij anders flink afgaat tegenover haar vrienden/vriendinnen. Dit blijkt echter geen plausibele verklaring te zijn, want volgens zowel de meeste kinderen als ouders vinden de ouders het argument van de dochter in dit geval niet belangrijk. Het is dus waarschijnlijker dat een aantal kinderen simpelweg de inschatting maakt dat hun ouders in dit geval bereid zullen zijn alcohol te kopen, terwijl in de praktijk blijkt dat dat niet zo is, aangezien ouders dat zelf aangeven. Het lijkt erop dat veel ouders een kind van 13 jaar nog net te jong vinden om alcohol voor te kopen. Een leeftijd van 14 of 15 jaar wordt al acceptabeler gevonden door sommige ouders, want eerder is al vastgesteld dat de kinderen voor wie ouders wel alcohol hebben gekocht die leeftijd hebben.

De ouders en kinderen die in dit geval zeggen dat ouders wel alcohol kopen voor het feestje, geven aan dat er dan Bacardi Breezer en bier wordt gekocht door de ouders, waarbij de hoeveelheid niet buitensporig groot is (gemiddeld 1,6 flesje p.p. volgens de ouders). Hieruit blijkt opnieuw dat Breezer en bier de voorkeursdranken zijn voor jongeren. Ook blijkt hieruit dat als ouders bereid zijn om alcohol te kopen voor hun kind, zij er dan wel voor zorgen dat de hoeveelheid alcohol die gekocht wordt binnen de perken blijft, zodat het kind niet te veel kan drinken.

Verreweg de meeste ouders zoeken in dit geval van tevoren geen contact met de ouders van de kinderen die op het feestje komen, om te vragen of zij alcohol mogen drinken. De ouders vinden dat zij zelf mogen bepalen of er op het feestje alcohol wordt geschonken. Dit komt wederom overeen met het beeld dat ouders zich niet door anderen laten beïnvloeden, wanneer het gaat om het reguleren van het drinkgedrag van hun kinderen.

Voorbeeld 3

Stel, de ouders hebben een zoon van 15 jaar oud en zij hebben hem toestemming gegeven om met vrienden een avond uit te gaan naar een café/disco in de buurt. Zij hebben met hem de afspraak gemaakt dat hij op één avond niet meer dan 3 glazen alcohol mag drinken. Wanneer hij thuiskomt, is het voor de ouders meteen duidelijk dat hij veel te veel alcohol heeft gedronken.

Naast dat sommige ouders boos worden op de zoon van 15, geven alle ouders aan met de zoon te praten over wat er is gebeurd, waarom het is gebeurd en te benadrukken dat de afspraak niet is nagekomen. Ook de kinderen zeggen dat de ouders met de zoon praten, maar net als eerder in het onderzoek geven de kinderen in dit geval vaker aan dat de ouders boos en/of teleurgesteld reageren en ook dat de ouders de zoon een straf geven. Opnieuw blijkt ook dat ouders de volgende dag het geschiktste moment vinden om met de zoon te praten over het niet nakomen van de afspraak, hoewel sommige ouders wel meteen diezelfde avond laten merken dat ze kwaad zijn.

De meeste ouders geven de zoon in dit geval meteen een straf, waarbij de meest genoemde straf is dat hij de eerstkomende tijd niet uit mag. Het tijdelijk afpakken van de mobiele telefoon of computer wordt ook genoemd als straf. Ouders vinden het vooral belangrijk dat de straf verband houdt met de overtreding van het kind. Net als eerder in het onderzoek blijkt ook nu dat ouders pas zeggen dat zij een straf geven als hen daar direct naar wordt gevraagd, terwijl kinderen dit soms uit zichzelf al noemen. De eerdere conclusie dat ouders in eerste instantie wat minder streng willen overkomen door niet meteen te zeggen dat zij straf geven lijkt daardoor gerechtvaardigd. Ouders doen over het algemeen in dit geval niet meer dan erover praten met de zoon en hem een straf geven. Slechts 1 ouder geeft aan de zoon te zullen herinneren aan dit voorval, de volgende keer dat hij uitgaat.

Voor de meeste ouders maakt het in deze situatie niet uit als het een dochter van 15 jaar is in plaats van een zoon. Zij zouden op dezelfde manier reageren, omdat het geslacht van het kind er voor de ouders in dit geval niet toe doet.

5.1.6 Slotvragen

In dit onderzoek zijn ook nog enkele onderwerpen onderzocht die geen directe betrekking hadden op het huidige onderzoek, maar waar de opdrachtgever (STAP) wel graag meer informatie over wilde hebben. Deze onderwerpen zijn onderzocht aan de hand van een aantal slotvragen aan het einde van het interview. De conclusies die hieruit getrokken kunnen worden staan hieronder vermeld.

Veel ouders en kinderen hebben wel eens iets extreems of bijzonders meegemaakt op het gebied van alcohol (zie voor een overzicht paragraaf 4.6). De meeste van die ouders denken dat dergelijke gebeurtenissen ervoor zorgen dat hun kind anders met alcohol omgaat, doordat hun kind leert dat te veel alcohol drinken kan leiden tot agressiviteit en vervelende lichamelijke gevolgen en dat drinken en autorijden nooit samen gaan. De meeste van die kinderen zeggen echter dat dergelijke gebeurtenissen er niet voor zorgen dat zij anders met alcohol omgaan, want zij gedragen zich over het algemeen toch al netjes als zij alcohol drinken. Hieruit kan geconcludeerd worden dat het ervaren van extreme gebeurtenissen m.b.t. alcohol waarschijnlijk alleen effect heeft op het drinkgedrag van kinderen die zelf al regelmatig (te veel) alcohol drinken. Door zo'n extreme gebeurtenis worden zulke kinderen geconfronteerd met de mogelijke gevolgen van hun drinkgedrag en dat kan ertoe leiden dat zij minder vaak en/of minder veel alcohol gaan drinken. Bij de kinderen in de huidige steekproef is nog geen sprake van regelmatig of excessief alcoholgebruik, dus bij hen leidt het meemaken van een extreme gebeurtenis m.b.t. alcohol niet tot een aanpassing van het huidige drinkgedrag, omdat dat nog niet nodig is. Dergelijke ervaringen hebben mogelijk wel effect op het toekomstige drinkgedrag van kinderen die nu nog nauwelijks alcohol drinken, in die zin dat zij willen voorkomen dat hen hetzelfde overkomt door minder vaak en/of minder veel alcohol te drinken of bijvoorbeeld nooit te gaan drinken en autorijden. Een meerderheid van de ouders en kinderen is van mening dat dergelijke extreme gebeurtenissen m.b.t. alcohol geen effect hebben op de manier waarop de ouders omgaan met het kind en de regels die zij hanteren over alcoholgebruik. Het is mogelijk dat dit effect er wel is, maar dat ouders zich daar niet bewust van zijn. Het kan natuurlijk best lastig zijn voor ouders om tijdens een interview een extreme gebeurtenis m.b.t. alcohol te noemen en dan ook nog ter plekke te moeten bepalen of die gebeurtenis invloed heeft gehad op hun alcoholspecifieke opvoeding. Wellicht dat een bepaald voorval er wel degelijk voor heeft gezorgd dat ouders strenger zijn geworden op het gebied van alcohol of dat zij andere alcoholspecifieke regels zijn gaan hanteren, zonder dat ouders zich dat specifieke voorval kunnen herinneren of zich bewust zijn van het effect ervan.

Verreweg de meeste ouders zijn van mening dat zij zelf de meeste invloed hebben op het drinkgedrag van hun kind en het grootste deel van de kinderen is het daar mee eens. Sommige van deze ouders denken daarnaast wel dat in de toekomst hun invloed steeds kleiner wordt en de invloed van de vrienden van het kind op zijn/haar drinkgedrag steeds groter wordt. Dat veel ouders deze mening delen is aangetoond door Van der Vorst et al. (2005), maar zij toonden tegelijkertijd aan dat dit niet klopt, want de invloed van alcoholspecifieke opvoeding op het drinkgedrag van het kind bleek gelijk te zijn voor het oudere en jongere kind binnen hetzelfde gezin. Toch blijkt ook in het huidige onderzoek dat sommige ouders van oudere kinderen (14 en 15 jaar) en die oudere kinderen zelf, vinden dat de vrienden van de kinderen de meeste invloed hebben op hun drinkgedrag en niet de ouders. Dit wijdverbreide denkbild onder ouders van afnemende invloed op het drinkgedrag van hun kinderen naarmate die ouder worden, kan ervoor zorgen dat ouders op een gegeven moment geen vertrouwen meer hebben in het effect van hun alcoholspecifieke opvoeding en het daarom maar opgeven. Het is dan ook belangrijk om vanuit de alcoholpreventie-praktijk ouders ervan te doordringen dat zij wel degelijk invloed kunnen uitoefenen op het drinkgedrag van hun kinderen door regels te stellen en er met het kind over te praten, ook als de kinderen ouder zijn.

Als afsluiting van het onderzoek is ouders en kinderen gevraagd welke tips/adviezen zij zouden geven aan andere ouders met kinderen, hoe het beste om te gaan met het alcoholgebruik van kinderen. Voor een volledig overzicht van alle tips en adviezen die zijn gegeven, wordt u verwezen naar paragraaf 4.6. Volgens zowel ouders als kinderen is het belangrijkste advies dat ouders moeten blijven praten met hun kinderen over alcohol en

alcoholgebruik. Verder geven veel ouders aan dat andere ouders het vooral niet normaal moeten gaan vinden dat kinderen onder de 16 al alcohol drinken, maar hier kritisch tegenaan moeten blijven kijken. Sommige kinderen gaan hier nog iets verder in en adviseren dat ouders hun kinderen tot 16 jaar gewoon geen alcohol moeten laten drinken. Een ander veel genoemd advies is dat ouders duidelijke regels over alcoholgebruik moeten stellen voor hun kinderen. Aan de andere kant zijn er zowel ouders als kinderen die vinden dat ouders hun kinderen de ruimte moeten geven en open contact met ze proberen te houden, waarbij de ouders niet te streng moeten zijn m.b.t. alcohol en hun kinderen niet constant in de gaten moeten houden, want anders gaan kinderen stiekem drinken. Tot slot is een belangrijk advies van ouders en kinderen om als ouders zelf altijd het goede voorbeeld te geven aan de eigen kinderen m.b.t. alcoholgebruik.

5.1.7 Verschillen in percepties van ouders en kinderen uit hetzelfde gezin met betrekking tot de alcoholspecifieke opvoeding

In de voorgaande paragrafen is steeds gekeken naar de onderzoeksresultaten voor alle ouders en kinderen van de 15 gezinnen samen en aan de hand daarvan zijn conclusies getrokken. Omdat het ook interessant is om een beeld te krijgen van de verschillen in percepties van ouders en kinderen uit hetzelfde gezin m.b.t. de alcoholspecifieke opvoeding, is de volgende onderzoeksvraag geformuleerd: *In hoeverre komen, voor wat betreft de alcoholspecifieke opvoeding, de percepties van ouders en kinderen uit hetzelfde gezin overeen?* In deze paragraaf worden vanuit de resultaten enkele conclusies getrokken die een antwoord geven op deze vraag.

Drinkgedrag kind

In 1 gezin denkt de ouder dat het kind nog geen alcohol drinkt, terwijl blijkt dat het kind af en toe bij anderen wel wat drinkt. Dit geval maakt echter maar 7% van het geheel uit, wat betekent dat de meeste ouders goed op de hoogte zijn van het drinkgedrag van hun kinderen. Het is opvallend dat in 38% van de gevallen de ouder de leeftijd waarop het kind voor het eerst alcohol heeft gedronken wel weet te noemen, terwijl het kind het zelf niet weet. Je zou hieruit kunnen concluderen dat ouders het moment waarop hun kind voor het eerst alcohol drinkt belangrijker vinden dan het kind dat zelf vindt en het daarom beter onthouden. Voor wat betreft het kopen van alcohol door de ouder voor het kind, verschillen binnen 2 gezinnen ouder en kind van mening. Deze verschillen komen in het ene gezin voort uit een sociaal wenselijk antwoord, waarbij de ouder de indruk wekt geen alcohol te kopen voor het kind terwijl dat wel het geval is en in het andere gezin uit een verschil in belevenis, waarbij de ouder zegt speciaal alcohol voor het kind te kopen terwijl het kind dit niet zo ervaart en denkt dat de alcohol voor algemeen gebruik is.

In het algemeen kan gesteld worden dat ouders een goed beeld hebben van het drinkgedrag van hun kinderen en ook goed weten of hun kinderen zelf alcohol (voor zich laten) kopen. Ook geven ouders en kinderen uit hetzelfde gezin over het algemeen eenzelfde beschrijving van het eventuele aankoopgedrag m.b.t. alcohol van de ouder voor het kind of zij noemen identieke redenen waarom de ouder geen alcohol koopt voor het kind.

Voorbeeldfunctie van ouders met betrekking tot alcoholgebruik

In 1 gezin zegt de ouder bijna iedere dag wel alcohol te drinken, terwijl het kind zegt dat de ouder meestal alleen in het weekend drinkt, dus kennelijk is het kind er lang niet altijd bij als de ouder alcohol drinkt. Een ander gezin, waarin de ouder regelmatig alcohol drinkt in het bijzijn van het kind, toont aan dat dit een slecht voorbeeld is, want het kind vindt zelf dat de ouder niet het goede voorbeeld geeft door regelmatig alcohol te drinken. Hieruit blijkt dat het regelmatig drinken van alcohol door de ouder geen slecht voorbeeld hoeft te zijn voor het

kind, mits de ouder er voor zorgt dat het kind er niet altijd bij is. Verreweg de meeste kinderen blijken ook niet te kunnen merken dat de ouder gedronken heeft, waarschijnlijk omdat de ouders in deze steekproef per keer relatief weinig alcohol drinken. Ouders kunnen dus best op zijn tijd alcohol drinken en nog steeds het goede voorbeeld geven, zolang zij er maar voor zorgen dat de hoeveelheid alcohol die zij drinken binnen de perken blijft. Tot slot blijkt dat de meeste ouders en kinderen uit hetzelfde gezin het met elkaar eens zijn dat het drinkgedrag van de ouders invloed heeft op het drinkgedrag van het kind en daarom vinden de meeste ouders en kinderen het ook belangrijk dat ouders op het gebied van alcoholgebruik het goede voorbeeld geven.

Regels over alcoholgebruik

Met betrekking tot de regels over alcoholgebruik, de dagen waarop het kind alcohol mag drinken en de invloed van de locatie waar het kind is op de regels, verschillen in steeds 2 gezinnen ouder en kind met elkaar van mening. Daarbij valt op dat de kinderen vaak aangeven meer te mogen op het gebied van alcohol dan de ouders aangeven. Het is waarschijnlijk dat de ouders hier sociaal wenselijke antwoorden hebben gegeven, om de indruk te wekken dat hun kinderen nog geen alcohol (mogen) drinken, terwijl dat soms wel het geval is.

Binnen ruim een kwart van de gezinnen verschillen ouder en kind van mening over de invloed van anderen op het bepalen van de regels door de ouders. Dit lijkt op het eerste gezicht best veel, maar het is natuurlijk moeilijk voor kinderen om in te schatten in hoeverre anderen invloed hebben op de regels over alcoholgebruik die hun ouders hanteren. In een aantal gezinnen beweert de ouder wel argumenten te geven voor de regels, maar zegt het kind dat dit niet het geval is. Zoals al eerder is aangegeven denken deze ouders vermoedelijk dat bepaalde punten m.b.t. alcohol die zij bespreken met hun kind overkomen als argumenten, maar interpreteren de kinderen dat niet zo. In meer dan de helft van de gezinnen waarin zowel ouder als kind argumenten voor de regels noemen zijn de argumenten volgens ouder en kind verschillend. De strekking van de argumenten is wel redelijk hetzelfde, namelijk dat alcohol slecht is voor kinderen. Wellicht geven ouders in de loop der tijd meerdere argumenten voor de regels, maar wel allemaal met dezelfde strekking, zodat kinderen daar hun eigen invulling aan geven. Wanneer ouders en kinderen dan gevraagd wordt welke argumenten ouders geven, is het niet zo vreemd dat de argumenten die ouders en kinderen uit hetzelfde gezin noemen niet letterlijk overeenkomen. Voor meer dan de helft van de gezinnen geldt dat ouder en kind anders denken over het effect van argumenten, waarbij de meeste ouders denken dat argumentatie zorgt voor snellere acceptatie van de regels door het kind, terwijl hun kinderen vinden dat argumenten er niet voor zorgen dat ze zich sneller aan de regels houden. Eerder is al geconcludeerd dat voor alcoholspecifieke regels wellicht geldt dat kinderen ze eerder accepteren dan andere regels zonder dat er argumenten voor worden gegeven. Over de mogelijkheid te onderhandelen over de regels verschillen in ruim een kwart van de gezinnen ouder en kind van mening. Dat komt waarschijnlijk vooral omdat in veel gezinnen dergelijke onderhandelingen nog niet echt hebben plaatsgevonden en kinderen dus lastig kunnen bepalen of onderhandeling mogelijk is.

In 4 op de 10 gezinnen verschillen ouder en kind van mening over het wel of niet controleren door ouders op naleving van de regels door het kind. Deze verschillen lijken vooral voort te komen uit een verschil in interpretatie tussen ouder en kind over wat controle precies inhoudt. De redenen om niet te controleren op naleving van de regels zijn in 2 gezinnen volgens ouder en kind niet hetzelfde, maar het is voor kinderen natuurlijk gissen waarom ouders hen niet controleren, dus deze verschillen zeggen niet zoveel.

In de meeste gezinnen waarin zowel ouder als kind redenen geven waarom het kind zich aan de regels houdt, zijn er verschillen tussen deze redenen. Ook nu betekenen deze

verschillen niet veel, want ouders moeten een inschatting maken waarom hun kind zich aan de regels houdt en dus is de kans groot dat de reden die zij geven afwijkt van de reden die het kind zelf noemt. Voor wat betreft de reactie van ouders als het kind de regels heeft overtreden, het moment waarop ouders dan reageren, of ouders het kind dan straf geven, wat voor straf dat dan is en wat de zwaarte van de straf bepaalt, bestaan er zeker veel verschillen tussen de antwoorden van ouders en kinderen uit hetzelfde gezin. Hierbij moet echter rekening worden gehouden met het feit dat voor bijna alle gezinnen geldt dat de kinderen de regels nog nooit daadwerkelijk hebben overtreden. Voor zowel ouders als kinderen is er dus sprake van een hypothetische situatie waar zij nog geen ervaring mee hebben en dus moeten zij een inschatting maken wat de reactie van ouders zal zijn, of de ouders straf geven, etc. Het is dan dus ook niet verwonderlijk dat er veel verschillen zijn tussen de antwoorden van ouders en kinderen uit hetzelfde gezin op deze vragen.

Communicatie tussen ouder en kind over alcohol(gebruik)

Over de manier waarop ouders het alcoholgebruik van hun kinderen monitoren bestaat binnen 6 gezinnen een verschil van mening tussen ouder en kind. Omdat deze ouders hun kinderen passief monitoren hebben de kinderen dit waarschijnlijk niet door en moeten ze zelf inschatten hoe de ouder hun drankgebruik in de gaten houdt. Het gevolg daarvan zijn de verschillen tussen de antwoorden van ouder en kind uit hetzelfde gezin bij deze vraag.

In 1 gezin zegt de ouder wel eens met het kind te praten over alcohol, terwijl het kind zegt dat de ouder nooit daarover praat. Het is onmogelijk te bepalen wie hier nu gelijk heeft, maar voor de overgrote meerderheid van de gezinnen geldt dat zowel ouders als kinderen aangeven wel met elkaar te praten over alcoholgebruik. De aanleiding om te praten over alcohol verschilt volgens ouder en kind in bijna de helft van de gezinnen, maar gezien alle mogelijke aanleidingen valt te verwachten dat sommige ouders en kinderen verschillende aanleidingen noemen. Op de vraag wie er meestal het initiatief neemt om te praten over alcohol geven in ruim de helft van de gezinnen ouder en kind verschillende antwoorden, waarbij de ouders vaak zowel zichzelf als het kind noemen als initiatiefnemer, terwijl de kinderen meestal de ouder als initiatiefnemer zien. Eerder is al geconcludeerd dat kinderen waarschijnlijk sneller geneigd zijn om hun ouders als initiatiefnemers te zien in plaats van zichzelf, omdat dergelijke gesprekken uiteindelijk vaak gaan over onderwerpen m.b.t. alcohol die ouders belangrijk vinden. In 2 gezinnen verschillen ouder en kind van mening over hoe vaak zij met elkaar praten over alcohol. De één onthoudt wellicht gewoon beter dan de ander hoe vaak erover wordt gesproken, maar in de meeste gezinnen zijn ouders en kinderen het wel met elkaar eens over de frequentie van communicatie over alcohol.

Over de gespreksonderwerpen met betrekking tot alcohol waarover gepraat wordt, zijn ouders en kinderen uit hetzelfde gezin het over het algemeen met elkaar eens. Slechts in 1 gezin zegt de ouder dat dit meestal in de humoristische sfeer ligt, terwijl het kind vertelt dat de ouder praat over voorvallen van jongeren die heel veel drinken en daardoor verongelukken. Vermoedelijk onthoudt het kind eerder de serieuze, zware gespreksonderwerpen dan de grappige gesprekken en verklaart dat het verschil in antwoord. Ook voor het wel of niet duidelijk bespreken van de regels door de ouders met het kind geldt dat in de meeste gezinnen ouders en kinderen hier hetzelfde over denken. In 2 gezinnen gaan de ouders er echter van uit dat het kind weet wat de regels zijn zonder deze expliciet te bespreken, terwijl de kinderen juist vinden dat de ouders wel duidelijke regels stellen. Eerder bleek al dat ouders vaak ongeschreven regels hanteren die zij niet expliciet bespreken met hun kinderen, maar dat de kinderen desondanks goed weten aan welke regels zij zich moeten houden op het gebied van alcoholgebruik.

Voor wat betreft het van tevoren praten over de gevolgen van overtreding van de regels geven in 3 gezinnen ouder en kind verschillende antwoorden, omdat hun herinneringen

op dit punt niet overeenkomen. In een aantal gezinnen zijn ouder en kind het niet eens over het belang en effect van vroegtijdige communicatie over de gevolgen van overtreding. Dit zijn echter allebei punten die ouders en kinderen niet met elkaar bespreken, waardoor ouders een inschatting moeten maken hoe belangrijk hun kinderen het vinden dat de gevolgen van overtreding van de regels van tevoren worden besproken en of dat ervoor zorgt dat zij zich eerder aan die regels houden. Het is dan niet vreemd dat in een aantal gevallen die inschatting niet overeenkomt met het antwoord van het kind.

Praktijkvoorbeelden

Voorbeeld 1

Stel, de ouders geven thuis een feestje en ze schenken o.a. alcohol aan de aanwezige volwassenen. De ouders hebben een zoon van 10 jaar en deze heeft nog nooit alcohol gedronken. Hij wil dit wel graag een keer proberen en vraagt aan de ouders of dat mag.

In ruim een kwart van de gezinnen zijn ouder en kind het niet met elkaar eens of de ouder het in dit geval goed vindt dat de zoon alcohol drinkt, maar aangezien het kind niet zeker kan weten hoe de ouder hier zal reageren is het begrijpelijk dat er wat verschillen zijn. Verder blijkt dat in de meeste gezinnen ouder en kind eenzelfde hoeveelheid alcohol noemen die de zoon in dit geval mag drinken en bovendien zijn ouder en kind het eens over de invloed van anderen op de mening van de ouder in deze situatie.

Voorbeeld 2

Stel, de ouders hebben een dochter van 13 jaar oud, die haar eigen verjaardagsfeestje aan het organiseren is. Ze wil dat er op het feest ook alcohol wordt geschonken. Zonder alcohol gaat wat haar betreft het hele feest niet door, omdat al haar vrienden en vriendinnen erop rekenen dat er alcohol is en ze wil tegenover hen niet afgaan.

Er zijn 6 gezinnen waarin ouder en kind van mening verschillen over de bereidheid van de ouder om in dit geval alcohol te kopen, waarbij de meeste ouders niet bereid zijn alcohol te kopen, terwijl de kinderen denken dat zij dat wel zijn. Eerder is al vastgesteld dat de kinderen waarschijnlijk de verkeerde inschatting maken dat hun ouders in dit geval wel alcohol zullen kopen. Over het belang van het argument van de dochter zijn in bijna alle gezinnen ouders en kinderen het wel met elkaar eens. In 3 gezinnen wordt door ouder en kind verschillend gedacht over de vraag of de ouder in dit geval van tevoren contact zou zoeken met de ouders van de kinderen die op het feestje komen. Dit is echter voor de ouders zelf al een lastige vraag, laat staan dat de kinderen altijd goed kunnen bepalen hoe hun ouders hier mee om zullen gaan, dus de verschillen vallen dan eigenlijk nog best mee.

Voorbeeld 3

Stel, de ouders hebben een zoon van 15 jaar oud en zij hebben hem toestemming gegeven om met vrienden een avond uit te gaan naar een café/disco in de buurt. Zij hebben met hem de afspraak gemaakt dat hij op één avond niet meer dan 3 glazen alcohol mag drinken. Wanneer hij thuiskomt, is het voor de ouders meteen duidelijk dat hij veel te veel alcohol heeft gedronken.

Met betrekking tot de reactie die de ouders in dit geval geven zijn in 40% van de gezinnen ouder en kind het niet eens met elkaar. Daarbij valt op dat de kinderen vaker zeggen dat de ouders boos reageren en een straf zullen geven dan de ouders, hetgeen al eerder in dit onderzoek naar voren is gekomen. Tevens geven ouder en kind in 40% van de gezinnen verschillende antwoorden op de vraag welke straf de ouders hun zoon in dit geval opleggen.

Nu is het zo dat in bijna alle gezinnen deze situatie zich nog niet in de praktijk heeft voorgedaan, zodat zowel voor de reactie van de ouders als de straf die zij geven geldt dat ouders en kinderen een inschatting moeten maken. Dat er vervolgens in een aantal gezinnen verschillen bestaan tussen de antwoorden van ouder en kind is dan niet zo vreemd. Tot slot verschillen in éénderde van de gezinnen ouder en kind van mening over de vraag of de ouder in deze situatie anders zou reageren als het niet om een zoon maar om een dochter zou gaan. Hoewel voor de meeste van deze gezinnen wel geldt dat er een dochter in voorkomt, geldt ook voor allemaal dat deze situatie zich nog niet echt heeft voorgedaan. Dit betekent dat ook in dit geval ouders en kinderen moeten inschatten of de ouder anders omgaat met een dochter i.p.v. een zoon en dan is het heel goed mogelijk dat er verschillen bestaan tussen de antwoorden van ouder en kind uit hetzelfde gezin.

Eindconclusie verschillen in percepties van ouders en kinderen uit hetzelfde gezin met betrekking tot de alcoholspecifieke opvoeding

In deze paragraaf is aangetoond dat er voor wat betreft de alcoholspecifieke opvoeding zeker verschillen zijn tussen de manier waarop ouders dit deel van de opvoeding beleven en de manier waarop kinderen dat doen. Op allerlei vragen blijkt een deel van de ouders en kinderen uit dezelfde gezinnen verschillende antwoorden te geven. Veel van deze verschillen worden echter veroorzaakt doordat of de ouders of de kinderen of beiden bij een bepaalde vraag een inschatting moeten maken wat het antwoord is en niet in staat zijn simpelweg te weten wat het antwoord is. Dit doet zich voor bij vragen over gebeurtenissen of situaties die binnen het gezin nog niet hebben plaatsgevonden en waar ouder en kind dus nog geen ervaring mee hebben of als de ouder een vraag moet beantwoorden over de mening van het kind m.b.t. een bepaald onderwerp en vice versa.

Een deel van de verschillen in percepties van ouders en kinderen uit hetzelfde gezin met betrekking tot de alcoholspecifieke opvoeding komt ook echt voort uit een verschil in beleving tussen ouder en kind van een bepaald onderwerp, waarbij je er dus van uit mag gaan dat één van beiden op dat moment een antwoord geeft dat niet waar is. Het is niet mogelijk om achteraf te bepalen wie dan de waarheid spreekt, maar dat is in dit geval ook niet interessant. Waar het om gaat is dat de percepties van ouder en kind uit hetzelfde gezin met betrekking tot sommige punten van de alcoholspecifieke opvoeding van elkaar verschillen. Als je kijkt naar de verschillen in percepties die zijn gevonden tussen de antwoorden van ouders en kinderen uit hetzelfde gezin en het relatief geringe aantal gezinnen waarin deze verschillen steeds blijken voor te komen, lijkt het veilig te concluderen dat voor wat betreft de alcoholspecifieke opvoeding de percepties van ouders en kinderen uit hetzelfde gezin redelijk overeenkomen.

5.2 Beperkingen van het onderzoek

Net als ieder onderzoek kent ook dit onderzoek zijn beperkingen en die zullen in deze paragraaf worden besproken.

Allereerst is de steekproef van 15 gezinnen waarop het onderzoek is gebaseerd niet representatief voor alle Nederlandse gezinnen. Door het geringe aantal respondenten in de steekproef gelden de resultaten en conclusies van het huidige onderzoek niet zondermeer voor alle Nederlandse gezinnen met kinderen van 10 t/m 15 jaar. Bovendien zorgen nog meer factoren ervoor dat dit onderzoek niet representatief is voor heel Nederland, zoals de oververtegenwoordiging van vrouwen onder de ouders in deze steekproef en de relatief geringe geografische spreiding van de gezinnen uit de steekproef. Dit betekent echter niet dat het onderzoek niet waardevol is, want het is tot op heden het enige onderzoek waarin d.m.v.

een kwalitatieve methode alle facetten van de alcoholspecifieke opvoeding van Nederlandse jongeren tot 16 jaar in kaart zijn gebracht.

Een andere beperking van het onderzoek is dat achteraf is gebleken dat de kinderen in de steekproef relatief “braaf” zijn op het gebied van alcoholgebruik. Er is eigenlijk bij geen van de kinderen sprake van regelmatig of excessief drinkgedrag. Dit kan gevolgen hebben voor de onderzoeksresultaten m.b.t. alle onderdelen van de alcoholspecifieke opvoeding. Zo mag je verwachten dat ouders van een kind dat regelmatig alcohol drinkt of zelfs problematisch drinkgedrag vertoont de alcoholspecifieke opvoeding daaraan aanpassen door misschien beter te letten op het voorbeeld dat zij zelf geven, meer en strengere regels over alcoholgebruik te hanteren en vaker te praten met het kind over alcohol(gebruik). Als er dus meer kinderen met een regelmatig drinkpatroon deel hadden uitgemaakt van de steekproef, hadden de resultaten er waarschijnlijk anders uitgezien. Deze beperking zou ondervangen kunnen worden door tijdens de werving van respondenten al na te gaan of kinderen met enige regelmaat alcohol drinken. Vervolgens zou bewust een aantal van die “drinkende” kinderen in de steekproef opgenomen moeten worden, om de onderzoeksresultaten representatiever te maken voor meer gezinnen. Praktisch gezien was het in dit geval echter niet haalbaar om dit selectie criterium van ‘regelmatig drinkgedrag’ in te voeren voor een deel van de steekproef, want het was zo al moeilijk genoeg om voldoende respondenten te vinden voor het onderzoek.

De twee hierboven genoemde beperkingen hangen samen met een derde beperking van dit onderzoek, namelijk de werving van de respondenten. Het bleek ontzettend moeilijk te zijn om ouders en kinderen te vinden die bereid waren mee te werken aan het onderzoek. Uiteindelijk waren er vier verschillende wervingsmethodes nodig om te komen tot een acceptabel aantal respondenten van 15 ouders en 15 kinderen. De belangrijkste oorzaak van het uiterst moeizame verloop van de werving was vermoedelijk de tijdsduur van het interview. Iedere respondent werd ongeveer één uur geïnterviewd en waarschijnlijk zagen veel ouders en kinderen dat niet zitten. Een ander mogelijk struikelblok voor respondenten om zich aan te melden was wellicht de eis dat niet alleen de ouder maar ook het kind werd geïnterviewd. Het zou kunnen dat sommige ouders die benaderd zijn wel mee wilden werken, maar dat hun kinderen dat niet wilden of juist andersom. Afgezien van deze algemene redenen voor de moeizame werving, die een rol speelden bij alle wervingsmethodes, kenden 3 van de 4 wervingsmethodes ook nog hun eigen beperkingen die er vermoedelijk voor hebben gezorgd dat de respons steeds tegenviel. Bij de werving via scholen was het noodzakelijk dat de wervingsbrief eerst door de school werd overhandigd aan de kinderen en vervolgens moesten de kinderen deze brief weer overhandigen aan hun ouders. Bij een dergelijke methode is de kans groot dat er ergens in het proces iets verkeerd gaat en de brief nooit aankomt bij de ouder. Bij de werving op straat was het probleem dat veel mensen het verzoek om mee te werken aan het onderzoek niet eens wilden aanhoren, waarschijnlijk omdat zij dachten dat de onderzoeker hen iets wilde verkopen o.i.d. Ten slotte was de oproep op de website van STAP om deel te nemen aan het onderzoek waarschijnlijk niet prominent genoeg om op te vallen tussen alle andere informatie op de website en hebben de meeste bezoekers van de site de oproep niet gezien. De wervingsmethode die het meest succesvol bleek te zijn, namelijk de werving binnen het persoonlijke netwerk van de onderzoeker, is vanuit wetenschappelijk oogpunt natuurlijk niet wenselijk. Toch is het ook met deze methode gelukt om willekeurige respondenten te krijgen voor de steekproef, doordat de onderzoeker steeds aan anderen uit zijn omgeving heeft gevraagd mogelijke respondenten te vinden en hij zich daar zelf niet mee heeft bemoeid. Bovendien waren alle respondenten die via deze methode zijn geworven onbekenden voor de onderzoeker, dus er was geen sprake van mogelijke beïnvloeding door voorkennis over de respondenten.

Een punt van kritiek is dat voor dit onderzoek zich alleen respondenten hebben aangemeld uit gezinnen waarin zich op het gebied van alcohol geen noemenswaardige

problemen voordoen en alles redelijk normaal is. Op het moment dat er in een gezin wel problemen zijn, zoals een kind dat te veel alcohol drinkt of een ouder die eigenlijk vaker drinkt dan goed is, zullen mensen daar niet snel mee te koop lopen en zich dus ook niet opgeven voor een onderzoek als dit. Ook dit punt heeft ertoe bijgedragen dat de uiteindelijke steekproef qua drinkgedrag van de kinderen redelijk “braaf” is. Er is eigenlijk geen manier om dit te voorkomen, tenzij je doelbewust een aantal respondenten zou werven via bijvoorbeeld een instelling voor verslavingszorg, waarbij je er dan van uit mag gaan dat die respondenten wel problemen hebben op het gebied van alcohol.

Er is in dit onderzoek geprobeerd de betrouwbaarheid van de dataverzameling te garanderen door gebruik te maken van een interviewschema en alle interviews af te laten nemen door dezelfde persoon. Op die manier hebben de respondenten allemaal dezelfde vragen beantwoord en verliep het interview steeds op nagenoeg dezelfde wijze. Bovendien zijn alle interviews opgenomen met een voicerecorder, zodat er later geen data verkeerd werd genoteerd of ontbrak. Desondanks is er natuurlijk altijd de mogelijkheid dat respondenten sociaal wenselijke antwoorden hebben gegeven, wat bij sommige vragen ook echt het geval lijkt te zijn geweest. Een andere bedreiging voor de betrouwbaarheid van de dataverzameling wordt gevormd door de volgorde waarin de interviews met ouder en kind binnen elk gezin zijn afgenomen. In de meeste gevallen werd eerst de ouder en daarna het kind geïnterviewd, maar in een aantal gevallen was dit praktisch niet mogelijk en was de volgorde andersom. Bepaalde informatie die de onderzoeker uit het gesprek met het kind te weten is gekomen kan dan hebben gezorgd voor beïnvloeding van de onderzoeker in de manier waarop hij sommige vragen heeft gesteld aan de ouder.

De dataverwerking en -analyse in een kwalitatief onderzoek is een subjectief proces, waarbij een grote hoeveelheid data geïnterpreteerd en gecodeerd moet worden, om uiteindelijk te komen tot hanteerbare en begrijpelijke resultaten. In dit geval is de dataverwerking en -analyse uitgevoerd door één persoon, namelijk de onderzoeker. Het risico hierbij is dat de betrouwbaarheid van de data is afgenomen, doordat de onderzoeker er met zijn bepaalde kennis en ervaring naar heeft gekeken en vervolgens heeft geïnterpreteerd en gecodeerd. Deze beperking van verminderde betrouwbaarheid had voorkomen kunnen worden door de data door meerdere personen te laten interpreteren en coderen, om zo te kijken of zij het op dezelfde manier zouden doen. Dit was echter helaas niet mogelijk, gezien het arbeidsintensieve karakter van de dataverwerking en -analyse en de tijdsdruk van het onderzoek.

De laatste beperking van het onderzoek heeft betrekking op het onderdeel uit het interview waarin de reactie van ouders op overtreding van de regels over alcoholgebruik door het kind is onderzocht. Uiteindelijk bleek dat de meeste kinderen de regels nog nooit hadden overtreden en dat er in een aantal gezinnen simpelweg geen regels waren gesteld die overtreden konden worden. Zowel ouders als kinderen waren voor dit onderdeel van het onderzoek dus niet in staat om hun antwoorden te baseren op eerdere ervaringen, maar moesten uitgaan van de hypothetische situatie van het overtreden van de regels door het kind. Het gevolg hiervan is dat de resultaten en conclusies bij dit onderdeel van het onderzoek aangeven hoe ouders *waarschijnlijk* zullen reageren op overtreding van de regels door het kind. Toch mag ervan uit worden gegaan dat ouders een redelijk idee hebben hoe zij in een dergelijke situatie zouden reageren, ook al hebben ze er nog geen ervaring mee.

5.3 Aanbevelingen

In deze paragraaf worden aanbevelingen gedaan aan de hand van de conclusies van het onderzoek. Eerst worden er aanbevelingen gegeven voor de alcoholpreventie-praktijk, waarmee organisaties die zich inzetten op het gebied van alcoholpreventie onder jongeren (zoals STAP) hun voordeel kunnen doen. Daarna worden de aanbevelingen voor mogelijk vervolgonderzoek besproken.

5.3.1 Aanbevelingen voor de alcoholpreventie-praktijk

Het blijkt dat de oudere kinderen uit de steekproef (14 en 15 jaar) behoefte hebben om soms zelf alcohol te kopen, maar omdat zij weten dat het verboden is om alcohol aan jongeren onder de 16 jaar te verkopen en zij daarom denken dat zij de alcohol niet zelf kunnen kopen in de winkel, doen zij dat ook niet. In plaats daarvan laten deze kinderen de alcohol kopen door hun ouders of door vrienden die wel oud genoeg zijn. Aan het laten kopen door vrienden kunnen ouders zelf niet zoveel doen, maar ouders zijn wel in staat om zelf geen alcohol te kopen voor hun kinderen van 14 en 15 jaar oud. De aanbeveling is dan ook om ouders in het algemeen te adviseren geen alcohol voor hun kinderen onder de 16 jaar te kopen, ook al zijn die kinderen bijna 16 jaar oud. Het verkoopverbod lijkt namelijk voor veel kinderen onder de 16 genoeg reden te zijn om niet te proberen zelf alcohol te kopen, dus dan is het niet verstandig als ouders hun kinderen helpen het verkoopverbod te omzeilen door alcohol voor hen te kopen.

De meeste kinderen vinden het belangrijk dat hun ouders het goede voorbeeld geven op het gebied van alcoholgebruik, waarbij het er volgens hen vooral om gaat dat ouders niet te veel en niet te vaak alcohol drinken. Het is aan te bevelen om ouders in de praktijk het advies te geven altijd met mate alcohol te drinken. Dus ongeacht of hun kinderen er bij zijn, moeten ouders niet te veel en niet te vaak alcohol te drinken. Op die manier hoeven ouders niet speciaal “moeite” te doen om het goede voorbeeld te geven aan hun kinderen, maar gaat dit eigenlijk vanzelf. Het is raadzaam daarbij de algemene richtlijn voor verantwoord alcoholgebruik voor volwassenen te hanteren, namelijk dat mannen niet meer dan 2 tot 3 en vrouwen niet meer dan 1 tot 2 standaardglazen alcohol per dag moeten drinken, waarbij voor beiden geldt dat zij ten minste 2 dagen per week helemaal geen alcohol moeten drinken (Alcoholinfo.nl, 2007). Aan ouders die toch behoefte hebben om meer en/of vaker te drinken dan verantwoord is volgens deze richtlijn, zal geadviseerd moeten worden om in ieder geval niet zoveel te drinken dat hun kinderen dit merken (niet aangeschoten/dronken worden) en ervoor te zorgen dat hun kinderen er niet altijd bij zijn als zij alcohol drinken (bijv. pas alcohol drinken als het kind naar bed is of niet thuis is).

Uit dit onderzoek blijkt dat veel ouders een ongeschreven regel hanteren dat hun kind geen alcohol mag drinken of in ieder geval “niet te veel” mag drinken, zoals veel kinderen het verwoorden. Bovendien blijken de meeste ouders niet expliciet met hun kind te praten over de regels, maar gaan zij er eigenlijk van uit dat hun kind weet aan welke regels over alcoholgebruik hij/zij zich moet houden. De aanbeveling is dan ook om ouders het advies te geven duidelijke regels over alcoholgebruik te hanteren en deze vooral expliciet te bespreken met hun kinderen. Als ouders niet willen dat hun kind alcohol drinkt, zullen zij dit moeten vastleggen in een regel en die regel duidelijk moeten bespreken met hun kind. Ook over de hoeveelheid alcohol die een kind eventueel mag drinken zullen ouders duidelijk moeten zijn en echt een concrete hoeveelheid met het kind af moeten spreken.

Het van tevoren bespreken van een eventuele strafmaatregel in geval van overtreding van de regels hangt samen met het bespreken van de regels zelf. Hoewel de meeste ouders denken dat hun kind het niet belangrijk vindt om van tevoren te weten welke straf er staat op overtreding van de regels, vinden veel kinderen dit wel degelijk belangrijk om te weten en geven zij bovendien aan dat die kennis ervoor zorgt zij zich eerder aan de regels houden. Een

aanbeveling is dus om als ouders van tevoren een straf te bepalen voor overtreding van de regels en deze straf expliciet te bespreken met het kind.

De meeste ouders controleren niet of hun kinderen zich aan de regels over alcoholgebruik houden. Daarnaast denken ouders dat zij het altijd merken als hun kinderen (te veel) alcohol hebben gedronken, maar in de praktijk blijkt dat ouders het soms ook niet merken. Bovendien blijkt dat ouders het drinkgedrag van hun kinderen vooral op een passieve manier monitoren (als onderdeel van de controle), door hen thuis of buitenshuis te observeren of door er op te letten in welke toestand het kind thuiskomt als het ergens is geweest waar alcohol gedronken kan worden. Er zijn maar weinig ouders die het drinkgedrag van hun kinderen actief monitoren, door het kind bij thuiskomst te vragen of het alcohol gedronken heeft of door met het kind te praten over alcoholgebruik. Een voorzichtige conclusie die uit de onderzoeksresultaten getrokken kan worden, en die ook meteen geldt als aanbeveling, is dat als ouders willen dat hun kinderen zich aan de regels over alcoholgebruik houden en niet te veel alcohol drinken, zij er verstandig aan doen om het drinkgedrag van hun kinderen actief in plaats van passief te monitoren en hun kinderen echt het gevoel te geven dat hun alcoholgebruik in de gaten wordt gehouden.

In het huidige onderzoek is ook aangetoond dat, hoewel ouders het liefst willen dat hun kind pas vanaf 16 jaar alcohol drinkt, veel ouders er geen kwaad in zien om hun kind al op jonge leeftijd (10 jaar) te laten kennismaken met alcohol. Vermoedelijk vinden veel ouders het ook moeilijk om hun jonge kinderen te verbieden alcohol te drinken, omdat ze bang zijn dat hun kinderen dan wel ergens anders voor het eerst alcohol gaan drinken. Deze angst lijkt echter op basis van dit onderzoek ongegrond, want de meeste kinderen houden zich gewoon aan de regels die de ouders hen opleggen, helemaal als ze nog jong zijn (10 t/m 13 jaar). Vandaar dat de aanbeveling is om ouders duidelijk te maken dat zij het eerste alcoholgebruik van hun kind zo lang mogelijk moeten en kunnen uitstellen door het simpelweg te verbieden.

Ten slotte blijkt uit het huidige onderzoek dat veel ouders denken dat hun invloed op het drinkgedrag van hun kinderen afneemt naarmate die kinderen ouder worden. Dit kan ervoor zorgen dat ouders op een gegeven moment geen vertrouwen meer hebben in het effect van hun alcoholspecifieke opvoeding en het daarom maar opgeven. Van der Vorst et al. (2005) hebben in eerder onderzoek echter aangetoond dat de invloed van de alcoholspecifieke opvoeding op het drinkgedrag van het kind gelijk is voor het oudere en jongere kind binnen hetzelfde gezin. Het is dus aan te bevelen om ouders vanuit de alcoholpreventie-praktijk ervan te doordringen dat zij wel degelijk invloed kunnen uitoefenen op het drinkgedrag van hun kinderen door o.a. regels over alcoholgebruik te stellen en met het kind te praten over alcohol(gebruik), ongeacht de leeftijd van het kind.

5.3.2 Aanbevelingen voor vervolgonderzoek

De eerste aanbeveling voor mogelijk vervolgonderzoek is om dit onderzoek in zijn huidige vorm nogmaals uit te voeren, maar dan met een steekproef waarin voor een deel gezinnen voorkomen met kinderen die al regelmatig of zelfs excessief alcohol drinken. Bij de beperkingen van dit onderzoek is al aangegeven dat het relatief “brave” alcoholgebruik van de kinderen in de huidige steekproef de resultaten waarschijnlijk heeft beïnvloed. Door het onderzoek nogmaals uit te voeren, met een andere samenstelling van de steekproef voor wat betreft het drinkgedrag van de kinderen, kan na worden gegaan of dit ook echt andere onderzoeksresultaten oplevert met betrekking tot de alcoholspecifieke opvoeding.

Een opvallende uitkomst van het onderzoek is dat het voor veel kinderen niet uit blijkt te maken of hun ouders argumenten geven voor de regels, want ze accepteren de regels daardoor niet sneller. Sommige kinderen geven aan dat zij zich ook zonder argumenten van hun ouders wel aan de regels houden. Uit eerder onderzoek bleek juist dat tieners de regels van ouders eerder accepteren en als legitiem beschouwen wanneer er redenen voor de regels

worden gegeven (Baumrind, 1978; Tisak & Tisak, 1990; Tisak, Tisak, & Rogers, 1994). Wellicht dat voor alcoholspecifieke regels geldt dat kinderen ze eerder accepteren dan andere regels zonder dat er argumenten voor worden gegeven, omdat kinderen heel goed beseffen dat alcoholspecifieke regels voor hun eigen gezondheid en bestwil zijn. Het effect van argumenten voor alcoholspecifieke regels op de acceptatie van die regels door kinderen zal nader onderzocht moeten worden.

Tot slot blijkt uit het onderzoek dat in de gevallen waarin het kind de regels over alcoholgebruik heeft overtreden door te veel alcohol te drinken, de reden daarvoor groepsdruk van vrienden was. Aangezien maar enkele kinderen uit de steekproef de regels hebben overtreden, is in dit geval niet goed te bepalen of groepsdruk inderdaad de enige reden is voor kinderen om zich niet aan de regels over alcoholgebruik te houden of dat er ook andere redenen een rol spelen. Daarom is een aanbeveling voor vervolgonderzoek om verder te onderzoeken wat de redenen zijn waarom kinderen zich niet houden aan de alcoholspecifieke regels die ouders voor hen hanteren. De uitkomsten hiervan zijn van belang voor de alcoholpreventie-praktijk, omdat ouders dan geadviseerd kan worden waar zij specifiek aandacht aan moeten besteden op het gebied van de regels over alcoholgebruik, zodat de kans dat hun kinderen zich aan de regels houden zo groot mogelijk wordt.

Literatuur

- Abbey, A. (2002). Alcohol-related sexual assault: A common problem among college students. *Journal of Studies on Alcohol, Suppl. 14*, 118-128.
- Abbey, A., Zawacki, T., Buck, P.O., Clinton, A.M., & McAuslan, P. (2001). Alcohol and sexual assault. *Alcohol Research & Health, 25*(1), 43-51.
- Alcoholinfo.nl (2007). *Verantwoord gebruik*. Geraadpleegd 1 augustus, 2008, op <http://www.alcoholinfo.nl/index.cfm?act=esite.tonen&pagina=15>
- Andrews, J. A., Hops, H., Ary, D., Tildesley, E., & Harris, J. (1993). Parental influence on early adolescent substance use: Specific and nonspecific effects. *The Journal of Early Adolescence, 13*(3), 285-310.
- Andrews, J.A., Hops, H., & Duncan, S.C. (1997). Adolescent modeling of parent substance use: The moderating effect of the relationship with the parent. *Journal of Family Psychology, 11*(3), 259-270.
- Arata, C.M., Stafford, J., & Tims, M.S. (2003). High school drinking and its consequences. *Adolescence, 38*(151), 567-79.
- Bandura, A. (1977). *Social learning theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Barnes, G. M., & Farrell, M. P. (1992). Parental support and control as predictors of adolescent drinking, delinquency and related problem behaviours. *Journal of Marriage and the Family, 54*, 763-776.
- Barnes, G. M., Farrell, M. P., & Banerjee, S. (1994). Family influences on alcohol abuse and other problem behaviors among black and white adolescents in a general population sample. *Journal of Research on Adolescence, 4*(2), 183-201.
- Barnes, G. M., Reifman, A. S., Farrell, M. P., & Dintcheff, B. A. (2000). The effects of parenting on the development of adolescent alcohol misuse: A six wave latent growth model. *Journal of Marriage and the Family, 62*, 175-186.
- Baumrind, D. (1978). Parental disciplinary patterns and social competence in children. *Youth and Society, 9*, 239-276.
- Beal, A. C., Ausiello, J., & Perrinn, J.M. (2001). Social influences on health-risk behaviours among minority middle school students. *Journal of Adolescent Health, 28*, 474-480.
- Bieleman, B., Kruize, A., & Nienhuis, A. (2006). *Monitor alcoholverstreking jongeren 2005. Naleving leeftijds grenzen 16 en 18 jaar drank- en horecawet: metingen 1999, 2001, 2003 en 2005*. Groningen: Intraval.
- Bonomo, Y., Coffey, C., Wolfe, R., Lynskey, M., Bowes, G., & Patton, G. (2001). Adverse outcomes of alcohol use in adolescents. *Addiction, 96*(10), 1485-1496.

- Brown, S.A., Tapert, S.F., Granholm, E. & Delis, D.C. (2000) Neurocognitive functioning of adolescents: Effects of protracted alcohol use. *Alcoholism, Clinical and Experimental Research*, 24(2), 164- 171.
- Centraal Bureau voor de Statistiek (2003). *Jeugd 2003, cijfers en feiten*. Voorburg/Heerlen: CBS.
- De Wit, J., Slot, W., & Van Aken, M. (redactie) (2004). *Psychologie van de adolescentie: Basisboek*. Baarn: HB Uitgevers.
- DeBellis, M.D., Clark, D.B., Beers, S.R., Soloff, P.H., Boring, A.M., Hall, J., et al. (2000). Hippocampal volume in adolescent-onset alcohol use disorders. *American Journal of Psychiatry*, 157, 737-744.
- DeWit, D.J., Adlaf, E.M., Offord, D.R., Ogborne, A.C. (2000). Age at first alcohol use: A risk factor for the development of alcohol disorders. *American Journal of Psychiatry*, 157, 745–750.
- Ellickson, P.L., Tucker, J.S., & Klein, D.J. (2003). Ten-year prospective study of public health problems associated with early drinking. *Pediatrics*, 111(5), 949-955.
- Ellickson, S. L., Tucker, J. S., Klein, D. J., & McGuigan, K. A. (2001). Prospective risk factors for alcohol misuse in late adolescence. *Journal of Studies on Alcohol*, 62(6), 773–782.
- Emans, B. (1990). *Interviewen: Theorie, techniek en training* (3^e herz. druk). Groningen: Wolters-Noordhoff.
- Engels, R.C., & Knibbe, R.A. (2000a). Alcohol use and intimate relationships in adolescence: When love comes to town. *Addictive Behaviors*, 25(3), 435-439.
- Engels, R.C., & Knibbe, R.A. (2000b). Young people’s alcohol consumption from a European perspective: Risks and benefits. *European Journal of Clinical Nutrition*, 54(1), 52-55.
- Engels, R.C.M.E., Knibbe, R.A., De Vries, H., Drop, M.J., & Van Breukelen, G.J.P. (1999). Influences of parental and best friends’ smoking and drinking on adolescent use: A longitudinal study. *Journal of Applied Social Psychology*, 29(2), 337-361.
- Engels, R.C.M.E., & Van der Vorst, H. (2003). The roles of parents in adolescent and peer alcohol consumption. *The Netherlands’ Journal of Social Sciences*, 39(1), 53-68.
- Ennett, S.T., Bauman, K.E., Foshee, V.A., Pemberton, M., & Hicks, K.A. (2001). Parent-child communication about adolescent tobacco and alcohol use: What do parents say and does it affect youth behavior? *Journal of Marriage and Family*, 63, 48-62.
- Giedd, J.N., Blumenthal, J., O’JJeffries, N., Castellanos, F.X., Liu, H., & Zijdenbos, A. (1999). Brain development during childhood and adolescence: A longitudinal MRI study. *Nature Neuroscience*, 2(10), 861-863.

Gosselt, J.F., Van Hoof, J.J., De Jong, M.D.T., & Prinsen, S. (2007). Mystery shopping and alcohol sales: Do supermarkets and liquor stores sell alcohol to underage customers? *Journal of Adolescent Health, 41*(3), 302-308.

Grant, B.F., & Dawson, D.A. (1997). Age at onset of alcohol use and its association with DSM-IV alcohol abuse and dependence: Results from the National Longitudinal Alcohol Epidemiologic Survey. *Journal of Substance Abuse, 9*, 103-110.

Grant, B. F., Stinson, F. S., & Harford, T. C. (2001). Age at onset of alcohol use and DSM-IV alcohol abuse and dependence: A 12-year follow-up. *Journal of Substance Abuse, 13*(4), 493–504.

Gruber, E., DiClemente, R.J., Anderson, M.M., & Lodico, M. (1996). Early drinking onset and its association with alcohol use and problem behaviour in late adolescence. *Preventive Medicine, 25*(3), 293-300.

Grunbaum, J.A., Kann, L., Kinchen, S.A., Williams, B., Ross, J.G., Lowry, R., et al. (2002). Youth risk behavior surveillance: Unites States, 2001. *MMWR: Morbidity and Mortality Weekly Report, 51*(SS-4), 1-62.

Hibell, B., Andersson, B., Bjarnason, T., Ahlström, S., Balakireva, O., Kokkevi, A., et al. (2004). *The ESPAD Report 2003: Alcohol and other drug use among students in 35 European countries*. The Swedish Council for Information on Alcohol and Other Drugs (CAN), Council of Europe, Cooperation Group to Combat Drug Abuse and Illicit Trafficking in Drugs (Pompidou Group). Stockholm: Modintryckoffset AB.

Klungers, J. (2004). *Jonge tieners en alcohol: Onderzoek naar het alcoholgebruik, de bekendheid met merken, het verkrijgen van alcohol en de opvoeding onder jongeren van elf tot en met vijftien jaar*. Utrecht: STAP.

Lemmers, L. (2001). *Alcohol en de hersenen*. Woerden: NIGZ.

Miller-Day, M., & Dodd, A.H. (2004). Toward a descriptive model of parent-offspring communication about alcohol and other drugs. *Journal of Social and Personal Relationships, 21*(1), 69-91.

Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (2004). *Evaluatie wijzigingen Drank- en Horecawet 2000: Een onderzoeksoverzicht*. Den Haag: Ministerie van VWS.

Monshouwer, K., Smit, F., De Zwart, W.M., Spruit, I., & Van Ameijden, E.J.C. (2003). Progress from a first drink to first intoxication: Age of onset, time-windows and risk factors in a Dutch national sample of secondary school students. *Journal of Substance Use, 8*(3), 155-163.

Monshouwer, K., Van Dorsselaer, S., Gorter, A., Verdurmen, J., & Vollebergh, W. (2004). *Jeugd en riskant gedrag: Kerngegevens uit het Peilstationsonderzoek 2003*. Utrecht: Trimbos-instituut.

- Nagel, B.J., Schweinsburg, A.D., Phan, V., & Tapert, S.F. (2005). Reduced hippocampal volume among adolescents with alcohol use disorders without psychiatric comorbidity. *Psychiatry Research*, *139*, 181-190.
- Oesterle, S., Hill, K.G., Hawkins, J.D., Guo, J., Catalano, R.F., & Abbott, R.D. (2004). Adolescent heavy episodic drinking trajectories and health in young adulthood. *Journal of studies on alcohol*, *65*(2), 204-212.
- Patton, M.C. (1990). *Qualitative evaluation and research methods* (2nd. ed.). Newbury Park, CA: SAGE Publications.
- Peterson, P.L., Hawkins, J.D., Abbott, R.D., & Catalano, R.F. (1994). Disentangling the effects of parental drinking, family management, and parental alcohol norms on current drinking by black and white adolescents. *Journal of Research on Adolescence*, *4*(2), 203–227.
- Spear, L. (2002). Adolescent brain and the college drinker: Biological basis of propensity to use and misuse alcohol. *Journal of Studies on Alcohol, Suppl. 14*, 71-81.
- Tapert, S.F. & Brown, S.A. (1999). Neuropsychological correlates of adolescent substance abuse: Four-year outcomes. *Journal of the International Neuropsychological Society* *5*, Vol. *6*, 481-493.
- Tapert, S.F., Granholm, E.G., Leedy, N.G. & Brown, S.A. (2002). Substance use and withdrawal: Neuropsychological functioning over 8 years in youth. *Journal of the International Society*, *8*, 873-883.
- Tisak, M.S. Tisak, J. (1990). Children’s conceptions of parental authority, friendship and sibling relations. *Merrill-Palmer Quarterly*, *36*, 347-367.
- Tisak, M.S. Tisak, J., & Rogers, M.J. (1994). Adolescents’ reasoning about authority and friendship relations in the context of drug usage. *Journal of Adolescence*, *17*, 265-282.
- Van de Pol, M., & Duijser, E. (2003). *Meting alcoholgebruik jongeren: Onderzoek onder Nederlandse jongeren 10 t/m 15 jaar*. Amsterdam: NIPO.
- Van der Vorst, H., Engels, R.C.M.E., Deković, M., Meeus, W., & Vermulst, A. (2007). Alcohol-specific rules, personality and adolescents’ alcohol use: A longitudinal person-environment study. *Addiction*, *102*, 1064-1075.
- Van der Vorst, H., Engels, R.C.M.E., Meeus, W., & Deković, M. (2006). The impact of alcohol-specific rules, parental norms about early drinking and parental alcohol use on adolescents’ drinking behaviour. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, *47*(12), 1299-1306.
- Van der Vorst, H., Engels, R.C.M.E., Meeus, W., Deković, M., & Van Leeuwe, J. (2005). The role of alcohol specific socialization in adolescents’ drinking behavior. *Addiction*, *100*(10), 1464-1476.

Van der Vorst, H., Engels, R.C.M.E., Meeus, W., Deković, M., & Vermulst, A. (2006). Parental attachment, parental control and early development of alcohol use: A longitudinal study. *Psychology of Addictive Behaviors, 20*(2), 107-116.

Van Zundert, R.M.P., Van der Vorst, H., Vermulst, A.A., & Engels, R.C.M.E. (2006) Pathways to alcohol use among Dutch students in regular education and education for adolescents with behavioral problems: The role of parental alcohol use, general parenting practices, and alcohol-specific parenting practices. *Journal of Family Psychology, 20*(3), 456-467.

Verdurmen, J., Abraham, M., Planije, M., Monshouwer, K., Van Dorsselaer, S., Schulten, I., et al. (2006). *Alcoholgebruik en jongeren onder de 16 jaar: Schadelijke effecten en effectiviteit van alcoholinterventies*. Utrecht: Trimbos-instituut.

Vet, R., & Van den Eijnden, R. (2007). *Het gebruik van alcohol door jongeren en de rol van ouders: Resultaten van twee metingen*. Rotterdam: IVO.

White, H.R., Johnson, V., & Buyske, S. (2000). Parental modeling and parenting behavior effects on offspring alcohol and cigarette use: A growth curve analysis. *Journal of Substance Abuse, 12*, 287-310.

Wood, M. D., Read, J. P., Mitchell, R. E., & Brand, N. H. (2004). Do parents still matter? Parent and peer influences on alcohol involvement among recent high school graduates. *Psychology of Addictive Behaviors, 18*(1), 19–30.

Yu, J. (2003). The association between parental alcohol-related behaviors and children’s drinking. *Drug and Alcohol Dependence, 69*, 253-262.

Zeigler, D.W., Wang, C.C., Yoast, R.A., Dickinson, B.D., McCaffree, M., Robinowitz, C.B., et al. (2005). The neurocognitive effects of alcohol on adolescents and college students. *Preventive Medicine, 40*, 23-32.

Zhang, L., Welte, J.W., & Wieczorek, W.F. (1999). The influence of parental drinking and closeness on adolescent drinking. *Journal of Studies on Alcohol, 60*, 245–251.

Bijlagen

Bijlage 1. Interviewschema ouder

Bijlage 2. Interviewschema kind

Bijlage 3. Wervingsbrief (originele versie)

Bijlage 4. Begeleidende brief voor school

Bijlage 5. Wervingsbrief (aangepaste versie)

Bijlage 1

Interviewschema ouder

Interviewschema ouder

Voordat ik begin met het interview, wil ik graag eerst een aantal gegevens noteren over u en uw gezinssituatie. Deze gegevens heb ik nodig om de onderzoeksresultaten goed te kunnen verwerken en begrijpen. Ik garandeer u dat de persoonsgegevens die u tijdens dit interview verstrekt, alleen voor mij toegankelijk zullen zijn en nooit aan iemand anders worden gegeven. U blijft dus altijd volledig anoniem. De onderzoeksresultaten zullen ook op zo'n manier worden gepresenteerd, dat ze nooit te herleiden zijn naar bepaalde personen. Ook zal uw kind, dat meewerkt aan dit onderzoek, nooit te weten komen wat u in dit interview heeft gezegd, zodat u gerust vrijuit kunt praten.

Persoonsgegevens ouder

Gezinsnummer:

Voornaam ouder:

Geslacht: man / vrouw

Leeftijd: ____ jaar

Burgerlijke staat:

Opleidingsniveau:

Beroep:

Woonplaats:

Provincie:

Gezinssituatie

Hoeveel kinderen heeft u in totaal? ____ kind(eren)

Wilt u het geslacht en de leeftijd van dit kind / deze kinderen opnoemen?

- Wie van deze kinderen woont nog thuis?
- Welk kind werkt mee aan dit onderzoek?

Geslacht kind	Leeftijd kind	Woont kind nog thuis?	Werkt mee aan onderzoek
man / vrouw	jaar	ja / nee	
man / vrouw	jaar	ja / nee	
man / vrouw	jaar	ja / nee	
man / vrouw	jaar	ja / nee	
man / vrouw	jaar	ja / nee	
man / vrouw	jaar	ja / nee	
man / vrouw	jaar	ja / nee	
man / vrouw	jaar	ja / nee	
man / vrouw	jaar	ja / nee	

Instructie voorafgaand aan het interview

In dit interviewschema wordt (*) gebruikt ter vervanging van de naam van het kind dat meewerkt aan het onderzoek. In de voorbereiding voor ieder interview, zal de naam van het desbetreffende kind op de juiste plekken worden ingevuld. Op die manier is het voor de geïnterviewde ouder altijd duidelijk voor welk kind de vragen beantwoord moeten worden.

Alle grijs gemarkeerde elementen zullen ook van tevoren aangepast worden aan de specifieke situatie van het te interviewen gezin.

Voordat we zodadelijk echt van start gaan met het interview, wil ik nog even een paar punten met u doornemen:

- Tijdens het interview zal ik steeds de belangrijkste delen van uw antwoorden noteren, zodat ik weet wat we al besproken hebben en wat niet. Daarnaast wordt voor de volledigheid het gehele interview ook opgenomen met een voicerecorder. Aan de hand van de opname kan ik het interview later in zijn geheel op papier zetten en weet ik zeker dat ik niets mis in uw antwoorden. Ook voor de opname geldt, dat deze alleen voor mij toegankelijk zal zijn en nooit aan anderen zal worden gegeven. Ik ben de enige die de opname zal beluisteren en verwerken. Als het onderzoek uiteindelijk helemaal is afgerond, zal de opname worden vernietigd.
- Verder wil ik u er op wijzen dat het bij het beantwoorden van de vragen belangrijk is dat u steeds probeert uw antwoord toe te lichten. Antwoord dus niet met alleen “ja” of “nee” of een ander kort antwoord, maar probeer als het kan uw antwoord verder uit te leggen. Als blijkt dat ik nog dingen van u wil weten, waar u nog geen antwoord op heeft gegeven, dan zal ik daar op doorvragen.

Goed, dan sta ik nu op het punt om te beginnen met het interview.

Heeft u op dit moment nog ergens vragen over of is iets niet duidelijk?

- **Na beantwoording van eventuele vragen de opname starten.
Spreek eerst in: gezinsnummer ..., interview met ouder.
Begin dan met het interview.**

A. Drinkgedrag kind

*Ik zou eerst graag meer willen weten over de ervaringen van * met alcohol en het kopen van alcohol. Daar gaan mijn eerste paar vragen over.*

1. Heeft * ooit wel eens alcohol gedronken?

Zo ja → ga naar vraag 2.

Zo nee → ga naar vraag 5.

2. Probeert u eens wat meer te vertellen over het drinkgedrag van *.

- De allereerste keer...
- Hoe vaak per week?
- Hoeveel glazen per keer?
- Wat voor soort alcohol? (ook **merknamen** laten noemen)
- Waar drinkt hij/zij vooral?
- Met wie drinkt hij/zij vooral?

3. Koopt u zelf wel eens alcohol voor *?

Zo ja:

- Wat koopt u dan en waar?
- Hoeveel koopt u dan?

Zo nee:

- Waarom niet?
- Heeft dit te maken met de leeftijd van *?

4. Koopt *, voor zover u weet, zelf wel eens alcohol?

Zo ja:

- Waar koopt hij/zij dit dan?
- Vindt u dit wel of niet goed?
- Weet u dat het verboden is om alcohol te verkopen aan jongeren onder de 16?
- Wat vindt u van dit verbod?

Zo nee:

- Waarom niet?
- Weet u dat het verboden is om alcohol te verkopen aan jongeren onder de 16?
- Wat vindt u van dit verbod?
- Als * geen alcohol kan kopen vanwege zijn/haar leeftijd, denkt u dat hij/zij dit dan door vrienden laat kopen die wel oud genoeg zijn?

Ga naar onderdeel B.

5. Kunt u vertellen waarom * nog nooit alcohol heeft gedronken?

- Beslissing ouder of beslissing kind?
- Speelt leeftijd van het kind een rol?
- Speelt invloed van vrienden / vriendinnen een rol?

B. Regels over alcoholgebruik

*Ik wil het nu graag met u hebben over de manier waarop u omgaat met het drinkgedrag van *. Ik ben vooral benieuwd naar de regels die u hierover aan hem/haar stelt.*

6. Probeert u eens te vertellen aan welke regels * zich van u moet houden, wanneer het gaat om het drinken van alcohol?
 - Hoeveelheid
 - Soort alcohol
 - Welke dagen van de week mag * drinken (door de week / in het weekend)
 - Zijn er aparte regels voor feestjes, zoals bijv. bij familie of op school?
7. Gelden er voor * thuis andere regels voor het drinken van alcohol, dan wanneer hij/zij ergens anders alcohol drinkt?
8. Zijn de regels over alcoholgebruik voor uw andere kinderen hetzelfde als voor *?
 - Kunt u een verklaring geven voor eventuele verschillen?
9. Hoe bent u precies op de regels gekomen?
 - Bepaalde kennis over alcohol
 - Leeftijd van het kind
 - Uw eigen ervaringen met alcohol
 - Laat u zich door anderen beïnvloeden bij het bepalen van de regels?
Door wie dan? → vrienden van * / andere ouders / de media
Op welke manier dan precies?
10. Geeft u argumenten voor de regels of vindt u dat * ze gewoon moet aannemen, bijv. omdat u de ouder bent en hij/zij het kind?
 - Als u argumenten geeft, welke zijn dat dan?
 - Denkt u dat het voor * uitmaakt of u argumenten geeft voor de regels?
Zou * de regels daardoor sneller accepteren?

*We hebben het net gehad over de regels waar * zich aan moet houden als hij/zij alcohol drinkt. Ik wil nu graag weten of u ook nagaat of * zich aan die regels houdt en hoe u dat dan doet. Ook ben ik benieuwd hoe u reageert als u er achter zou komen dat * de regels heeft overtreden.*

11. Gaat u na of * zich aan de regels houdt?

Zo ja:

- Hoe doet u dat precies?
- Vraagt u hierbij ook hulp van andere mensen (bijv. andere ouders, één van uw andere kinderen, of vrienden van *)?

Zo nee:

- Waarom doet u dit niet?
- Denkt u dat * dit prima vindt, of zou hij/zij willen dat u het wel controleert?

12. Heeft * de regels wel eens overtreden?

Zo ja:

- Heeft u enig idee waarom hij/zij dat toen heeft gedaan?
- Heeft u het meteen door als * zich niet aan de regels heeft gehouden?
- Hoe reageert u als u er achter komt dat * zich niet aan de regels heeft gehouden?
- Wordt u dan kwaad of probeert u er rustig met * over te praten?
- Geeft u meteen op dat moment een reactie, bijv. als * 's avonds thuiskomt of doet u dat pas later, bijv. de volgende dag?

Zo nee:

- Waarom houdt * zich aan de regels, denkt u?
- Zou u het meteen merken wanneer * de regels overtreedt?
- Hoe zou u reageren als u er achter komt dat * zich niet aan de regels heeft gehouden?
- Zou u dan kwaad worden of zou u proberen er rustig met * over te praten?
- Zou u meteen op dat moment een reactie geven, bijv. als * 's avonds thuiskomt of zou u dat pas later doen, bijv. de volgende dag?

13. Geeft u * straf, wanneer u er achter komt dat hij/zij de regels heeft overtreden?

- Wat voor straf geeft u dan en waarom?
- Wat bepaalt voor u hoe zwaar de straf is die u geeft?
- Wat helpt volgens u het best bij overtreding van de regels: straf geven, er met uw kind over praten of allebei?

14. Heeft uw omgeving (zoals andere ouders, één van uw andere kinderen, vrienden van *) invloed op uw reactie wanneer * de regels heeft overtreden of trekt u zich daarbij niets aan van anderen?

15. Is het voor * mogelijk om met u te onderhandelen over de regels, bijv. als een vriendje van hem/haar iets wel mag en hij/zij niet of als hij/zij een bepaalde regel niet eerlijk vindt?

C. Communicatie ouder – kind

Ik wil er met dit onderzoek ook graag achter komen hoe ouders met hun kinderen praten over alcohol en waarover er dan precies gepraat wordt. De volgende vragen gaan hierover.

16. Hoe probeert u zicht te houden op wat * doet, vooral als het gaat om het drinken van alcohol?

17. Praat u wel eens met * over alcohol?

- Is er meestal een bepaalde aanleiding om hierover te praten?
- Als u hierover praat met *, wie begint er dan meestal over: u zelf of hij/zij?
- Hoe vaak praat u met * over alcohol?

18. Als u met * praat over alcohol, waarover heeft u het dan meestal?
- Gevaren / risico's van alcohol
 - Groepsdruk
 - Regels
 - Uw ervaringen met alcohol
 - Ervaringen van * met alcohol
 - Voorbeelden uit de praktijk
19. Praat u op een duidelijke manier met * over de regels voor alcoholgebruik of gaat u ervan uit dat hij/zij weet aan welke regels hij/zij zich moet houden?
- Hoe gaat dit precies in de praktijk?
20. Praat u van tevoren met * over de gevolgen, als blijkt dat hij/zij zich niet aan de regels heeft gehouden en u komt daar achter?
- Denkt u dat * het belangrijk vindt om dit van tevoren te weten?
 - Zorgt dit er volgens u ook voor dat * zich eerder aan de regels houdt?

D. Drinkgedrag ouder

Ik ben ook benieuwd hoe u zelf omgaat met alcohol, dus daar zal ik nu een paar vragen over stellen.

21. Probeert u eens aan te geven hoe uw eigen alcoholgebruik er gemiddeld genomen uit ziet?
- Hoe vaak drinkt u per week?
 - Hoeveel glazen drinkt u per keer?
 - Wat voor soort alcohol drinkt u?
 - Denkt u dat * het kan merken dat u gedronken heeft?
22. Gaat u anders om met alcohol wanneer * er bij is, dan wanneer hij/zij daar niet bij is?
23. Denkt u dat u zelf het goede voorbeeld geeft aan * op het gebied van alcoholgebruik?
- Hoe geeft u het goede voorbeeld aan *?
 - Hoe belangrijk is het dat ouders het goede voorbeeld geven?
 - Denkt u dat de manier waarop u omgaat met alcohol van invloed is op hoe * met alcohol omgaat?
24. Zijn er volgens u nog andere manieren waarop ouders invloed kunnen hebben op het drinkgedrag van hun kinderen?

E. Praktijkvoorbeelden

Ik ga u nu een aantal zelf verzonden praktijkvoorbeelden voorleggen. Nadat ik een voorbeeld heb voorgelezen, stel ik er een aantal vragen over. Ik wil graag dat u zich bij het beantwoorden van de vragen probeert in te leven in die bepaalde situatie.

Voorbeeld 1

Stel, u geeft thuis een feestje en u schenkt o.a. alcohol aan de aanwezige volwassenen. U heeft een zoon van 10 jaar en deze heeft nog nooit alcohol gedronken. Hij wil dit wel graag een keer proberen en vraagt aan u of dat mag.

1. Zou u het in deze situatie wel of niet goed vinden dat uw zoon van 10 alcohol drinkt en waarom?
zo ja → naar vraag 2; zo nee → naar vraag 3
2. Hoeveel mag hij dan van u drinken? Een slokje, een glas, meerdere glazen?
3. Trekt u zich iets aan van de andere volwassenen die aanwezig zijn op het feestje? Als zij een andere mening hierover hebben dan uzelf, laat u zich dan door hen beïnvloeden of niet?

Voorbeeld 2

Stelt u zich eens voor dat u een dochter van 13 jaar oud hebt, die haar eigen verjaardagsfeestje aan het organiseren is. Ze wil dat er op het feest ook alcohol wordt geschonken. Zonder alcohol gaat wat haar betreft het hele feest niet door, omdat al haar vrienden en vriendinnen erop rekenen dat er alcohol is en ze wil tegenover hen niet afgaan.

1. Zou u in dit geval bereid zijn om alcohol te kopen voor het feestje van uw dochter?
zo ja → naar vraag 2; zo nee → naar vraag 3
2. Wat voor alcohol zou u dan kopen en hoeveel?
3. Hoe belangrijk is voor u in dit geval het argument van uw dochter dat er wel alcohol moet zijn op het feest, omdat zij anders flink afgaat tegenover haar vrienden en vriendinnen?
4. Zou u van tevoren contact zoeken met de ouders van de kinderen die op het feestje komen, om te vragen of zij al alcohol mogen drinken?

Voorbeeld 3

Stel, u heeft een zoon van 15 jaar oud en u heeft hem toestemming gegeven om met vrienden een avond uit te gaan naar een café/disco in de buurt. U heeft met hem de afspraak dat hij op één avond niet meer dan 3 glazen alcohol mag drinken. Wanneer hij thuiskomt, is het voor u meteen duidelijk dat hij veel te veel alcohol heeft gedronken.

1. Hoe reageert u in dit geval?
2. Wat vindt u een geschikt moment om met hem te praten over het niet nakomen van de afspraak? Meteen dezelfde avond, de volgende dag of op een nog later tijdstip?
3. Welke straf geeft u uw zoon van 15 voor het niet nakomen van de afspraak?
4. Zou u nog meer doen, behalve het geven van straf?
5. Stel nu dat het in deze situatie niet een zoon maar *een dochter* van 15 jaar zou zijn? Zou u dan anders reageren en waarom?

F. Slotvragen

We zijn nu bijna aan het einde gekomen van dit interview. Om het af te sluiten wil ik u nog een paar algemene vragen stellen.

25. Heeft u op het gebied van alcohol in uw directe omgeving of met uw kind wel eens iets extreems of bijzonders meegemaakt? Denk bijvoorbeeld aan een gebeurtenis waarbij iemand te veel had gedronken en ruzie kreeg met anderen. Of dat iemand juist heeft voorkomen dat een dronken persoon iets stoms zou doen, zoals autorijden. Dat soort dingen.
- Zorgt zo'n gebeurtenis ervoor dat * anders met alcohol omgaat of maakt dat niets uit?
 - Heeft zo'n gebeurtenis effect op de manier waarop u omgaat met * en de regels die u stelt over alcoholgebruik?
26. Wie of wat heeft volgens u uiteindelijk de meeste invloed op het drinkgedrag van *?
27. Tot slot wil ik graag van u weten welk advies u zou geven aan andere ouders met kinderen van dezelfde leeftijd als * of misschien nog jonger? Heeft u tips hoe zij tijdens de opvoeding het beste om kunnen gaan met het alcoholgebruik van hun kinderen?

→ **Opname stopzetten!**

Goed, dan zijn we nu klaar met het interview.

→ Tot slot het interview definitief afsluiten. Dit ongeveer in de volgende bewoordingen:

“Ik wil u hartelijk bedanken voor dit interview. Ik vind het heel fijn dat u de moeite heeft genomen om mij te woord te staan en dat u daar tijd voor heeft gemaakt. Ik weet zeker dat dit interview een waardevolle bijdrage zal leveren aan mijn onderzoek.”

Bijlage 2

Interviewschema kind

Interviewschema kind

Voordat ik begin met het interview, wil ik graag eerst een aantal gegevens noteren over jou. Deze gegevens heb ik nodig om de onderzoeksresultaten goed te kunnen verwerken en begrijpen. Alle persoonlijke gegevens die je tijdens dit interview aan mij vertelt, zullen alleen voor mij beschikbaar zijn en nooit aan iemand anders worden gegeven. Je blijft dus altijd volledig anoniem. De onderzoeksresultaten zullen ook op zo'n manier worden gepresenteerd, dat ze nooit te herleiden zijn naar bepaalde personen. Ook zullen je ouders nooit te weten komen wat jij in dit interview aan mij vertelt, zodat je gerust vrijuit kunt praten.

Persoonsgegevens kind

Gezinsnummer:

Voornaam kind:

Geslacht: man / vrouw

Leeftijd: ___ jaar

Opleiding:

Woonplaats:

Provincie:

Instructie voorafgaand aan het interview

Voordat we zodadelijk echt van start gaan met het interview, wil ik nog even een paar punten met je doornemen:

- Tijdens het interview zal ik steeds de belangrijkste delen van jouw antwoorden noteren, zodat ik weet wat we al besproken hebben en wat niet. Daarnaast wordt voor de volledigheid het gehele interview ook opgenomen met een voicerecorder. Aan de hand van de opname kan ik het interview later in zijn geheel op papier zetten en weet ik zeker dat ik niets mis in jouw antwoorden. Ook voor de opname geldt, dat deze alleen voor mij beschikbaar zal zijn en nooit aan anderen zal worden gegeven. Ik ben de enige die de opname zal beluisteren en verwerken. Als het onderzoek uiteindelijk helemaal is afgerond, zal de opname worden vernietigd.
- Verder wil ik nog even zeggen dat het straks bij het beantwoorden van de vragen belangrijk is dat je probeert jouw antwoord toe te lichten. Antwoord dus niet met alleen “ja” of “nee” of een ander kort antwoord, maar probeer als het kan jouw antwoord verder uit te leggen. Als blijkt dat ik nog dingen van je wil weten, waar je nog geen antwoord op hebt gegeven, dan zal ik daar op doorvragen.

Goed, dan sta ik nu op het punt om te beginnen met het interview.

Heb je op dit moment nog ergens vragen over of is iets niet duidelijk?

- **Na beantwoording van eventuele vragen de opname starten.
Spreek eerst in: gezinsnummer ..., interview met kind.
Begin dan met het interview.**

A. Drinkgedrag kind

Ik zou eerst graag meer willen weten over jouw ervaringen met alcohol en het kopen van alcohol. Daar gaan mijn eerste paar vragen over.

1. Heb je ooit wel eens alcohol gedronken?

Zo ja → ga naar vraag 2.

Zo nee → ga naar vraag 5.

2. Probeer eens wat meer te vertellen over jouw drinkgedrag en ervaringen met alcohol.

- De allereerste keer...
- Hoe vaak per week drink je?
- Hoeveel glazen per keer drink je?
- Wat voor soort alcohol drink je? (ook **merknamen** laten noemen)
- Waar drink je vooral?
- Met wie drink je vooral?

3. Kopen je ouders wel eens alcohol voor jou?

Zo ja:

- Wat kopen ze dan en waar?
- Hoeveel kopen ze dan?

Zo nee:

- Waarom niet?
- Heeft dit te maken met jouw leeftijd?

4. Koop je zelf wel eens alcohol?

Zo ja:

- Waar koop je dit dan?
- Weten je ouders hier van en vinden ze dit goed?
- Weet je dat het verboden is om alcohol te verkopen aan jongeren onder de 16?
- Wat vind je van dit verbod?

Zo nee:

- Waarom niet?
- Weet je dat het verboden is om alcohol te verkopen aan jongeren onder de 16?
- Wat vind je van dit verbod?
- Als jij geen alcohol kan kopen vanwege je leeftijd, laat je dit dan door vrienden kopen die wel oud genoeg zijn?

Ga naar onderdeel B.

5. Kun je vertellen waarom je nog nooit alcohol hebt gedronken?

- Beslissing ouder of beslissing kind?
- Speelt leeftijd van het kind een rol?
- Speelt invloed van vrienden / vriendinnen een rol?

B. Regels over alcoholgebruik

Ik wil het nu graag met je hebben over de manier waarop je ouders omgaan met jouw drinkgedrag. Ik ben vooral benieuwd naar de regels die je ouders hebben over het drinken van alcohol.

6. Probeer eens te vertellen aan welke regels jij je moet houden van je ouders, wanneer het gaat om het drinken van alcohol?
 - Hoeveelheid
 - Soort alcohol
 - Welke dagen van de week mag je drinken (door de week / in het weekend)
 - Zijn er aparte regels voor feestjes, zoals bijv. bij familie of op school?
7. Gelden er thuis andere regels voor het drinken van alcohol, dan wanneer je ergens anders alcohol drinkt?
8. Zijn de regels over alcoholgebruik voor jouw broer(s)/zus(sen) hetzelfde als voor jou?
 - Waarom denk jij dat de regels voor hen wel / niet hetzelfde zijn als voor jou?
9. Hoe denk je dat je ouders op de regels zijn gekomen?
 - Bepaalde kennis over alcohol
 - Leeftijd van het kind
 - Eigen ervaringen van ouders met alcohol
 - Denk je dat je ouders zich laten beïnvloeden door anderen bij het bepalen van de regels?
Door wie dan? → jouw vrienden / andere ouders / de media
Op welke manier dan precies?
10. Geven je ouders argumenten voor de regels of vinden ze dat je ze maar gewoon moet aannemen, bijv. omdat zij de ouders zijn en jij het kind?
 - Als ze argumenten geven, welke zijn dat dan?
 - Maakt het voor jou uit of je ouders argumenten geven voor de regels?
Accepteer je door argumenten de regels sneller?

We hebben het net gehad over de regels waar jij je aan moet houden als je alcohol drinkt. Ik wil nu graag van je weten of je ouders ook nagaan of jij je aan die regels houdt en hoe ze dat dan doen. Ook ben ik benieuwd hoe je ouders reageren als ze er achter zouden komen dat je de regels hebt overtreden.

11. Gaan jouw ouders na of jij je aan de regels houdt?

Zo ja:

- Hoe doen ze dat precies?
- Vragen ze hierbij ook hulp van andere mensen (bijv. andere ouders, één van jouw broer(s)/zus(sen), of jouw vrienden)?

Zo nee:

- Waarom doen je ouders dit niet, denk je?
- Vind je dit prima, of zouden ze het volgens jou wel moeten controleren?

12. Heb jij de regels wel eens overtreden?

Zo ja:

- Weet je nog waarom je dat toen hebt gedaan?
- Hebben je ouders dit toen gemerkt?
- Hoe reageren je ouders als ze er achter komen dat jij je niet aan de regels hebt gehouden?
- Worden je ouders dan kwaad of proberen ze er rustig met je over te praten?
- Geven je ouders meteen op dat moment hun reactie, bijv. als je 's avonds thuiskomt of doen ze dat pas later, bijv. de volgende dag?

Zo nee:

- Kun je vertellen waarom je je aan de regels houdt?
- Denk je dat je ouders het zouden merken als je de regels overtreedt?
- Hoe denk je dat je ouders zouden reageren als ze er achter komen dat jij je niet aan de regels hebt gehouden?
- Zouden je ouders dan kwaad worden of zouden ze proberen er rustig met je over te praten?
- Zouden ze meteen op dat moment hun reactie geven, bijv. als je 's avonds thuiskomt of zouden ze dat pas later doen, bijv. de volgende dag?

13. Krijg je straf van je ouders als ze er achter komen dat je de regels hebt overtreden?

- Wat voor straf krijg je dan en waarom?
- Wat bepaalt denk jij hoe zwaar de straf is die je krijgt?
- Wat helpt volgens jou het best bij overtreding van de regels: straf krijgen, er met je ouders over praten of allebei?

14. Heeft de omgeving van je ouders (zoals andere ouders, jouw broer(s)/zus(sen), jouw vrienden) invloed op hun reactie wanneer jij de regels hebt overtreden of trekken ze zich daarbij niets aan van anderen?

15. Is het mogelijk om met je ouders te onderhandelen over de regels, bijv. als een vriendje van jou iets wel mag en jij niet of als jij een bepaalde regel niet eerlijk vindt?

C. Communicatie ouder – kind

Ik wil er met dit onderzoek ook graag achter komen hoe ouders met hun kinderen praten over alcohol en waarover er dan precies gepraat wordt. De volgende vragen gaan hierover.

16. Hoe proberen jouw ouders zicht te houden op wat jij doet, vooral als het gaat om het drinken van alcohol?

17. Praat je wel eens met je ouders over alcohol?

- Is er meestal een bepaalde aanleiding om hierover te praten?
- Als jij hierover praat met je ouders, wie begint er dan meestal over: jij zelf of je ouders?
- Hoe vaak praat je met je ouders over alcohol?

18. Als je met je ouders praat over alcohol, waarover hebben jullie het dan meestal?
- Gevaren / risico's van alcohol
 - Groepsdruk
 - Regels
 - Ervaringen van je ouders met alcohol
 - Jouw ervaringen met alcohol
 - Voorbeelden uit de praktijk
19. Praten je ouders op een duidelijke manier met jou over de regels voor alcoholgebruik of gaan ze ervan uit dat jij weet aan welke regels je je moet houden?
- Hoe gaat dit precies in de praktijk?
20. Praten je ouders van tevoren met jou over de gevolgen, als blijkt dat jij je niet aan de regels hebt gehouden en zij komen daar achter?
- Vind je het belangrijk om dit van tevoren te weten?
 - Zorgt dit er ook voor dat je je eerder aan de regels houdt?

D. Drinkgedrag ouder

Ik ben ook benieuwd hoe jouw ouders zelf omgaan met alcohol, dus daar zal ik nu een paar vragen over stellen.

21. Kun je eens vertellen hoe het alcoholgebruik van jouw ouders er uit ziet?
- Hoe vaak drinken ze per week?
 - Hoeveel glazen drinken ze per keer?
 - Wat voor soort alcohol drinken ze?
 - Kan jij merken dat je ouders gedronken hebben?
22. Denk je dat jouw ouders anders omgaan met alcohol wanneer jij er bij bent, dan wanneer je er niet bij bent?
23. Vind je dat je ouders het goede voorbeeld aan jou geven op het gebied van alcoholgebruik?
- Hoe geven je ouders het goede voorbeeld aan jou?
 - Hoe belangrijk is het dat ouders het goede voorbeeld geven?
 - Is de manier waarop je ouders omgaan met alcohol van invloed op hoe jij zelf met alcohol omgaat?
24. Zijn er volgens jou nog andere manieren waarop ouders invloed kunnen hebben op het drinkgedrag van hun kinderen?

E. Praktijkvoorbeelden

Ik ga jou nu een aantal zelf verzonden praktijkvoorbeelden voorleggen. Nadat ik een voorbeeld heb voorgelezen, stel ik er een aantal vragen over. Ik wil graag dat je je bij het beantwoorden van de vragen probeert in te leven in die bepaalde situatie.

Voorbeeld 1

Stel, je ouders geven thuis een feestje en ze schenken o.a. alcohol aan de aanwezige volwassenen. Je ouders hebben een zoon van 10 jaar en deze heeft nog nooit alcohol gedronken. Hij wil dit wel graag een keer proberen en vraagt aan je ouders of dat mag.

1. Zouden je ouders het in deze situatie wel of niet goed vinden dat hun zoon van 10 alcohol drinkt en waarom?
zo ja → naar vraag 2; zo nee → naar vraag 3
2. Hoeveel mag hij van hen dan drinken? Een slokje, een glas, meerdere glazen?
3. Denk je dat je ouders zich iets aantrekken van de andere volwassenen die aanwezig zijn op het feestje? Als zij een andere mening hierover hebben, laten je ouders zich dan door hen beïnvloeden of niet?

Voorbeeld 2

Stel je eens voor dat jouw ouders een dochter van 13 jaar oud hebben, die haar eigen verjaardagsfeestje aan het organiseren is. Ze wil dat er op het feest ook alcohol wordt geschonken. Zonder alcohol gaat wat haar betreft het hele feest niet door, omdat al haar vrienden en vriendinnen erop rekenen dat er alcohol is en ze wil tegenover hen niet afgaan.

1. Zouden je ouders in dit geval bereid zijn om alcohol te kopen voor het feestje van hun dochter?
zo ja → naar vraag 2; zo nee → naar vraag 3
2. Wat voor alcohol zouden ze dan kopen en hoeveel?
3. Hoe belangrijk is voor je ouders in dit geval het argument van hun dochter dat er wel alcohol moet zijn op het feest, omdat zij anders flink afgaat tegenover haar vrienden en vriendinnen?
4. Zouden je ouders in dit geval van tevoren contact zoeken met de ouders van de kinderen die op het feestje komen, om te vragen of zij al alcohol mogen drinken?

Voorbeeld 3

Stel, je ouders hebben een zoon van 15 jaar oud en zij hebben hem toestemming gegeven om met vrienden een avond uit te gaan naar een café/disco in de buurt. Zij hebben met hem de afspraak gemaakt dat hij op één avond niet meer dan 3 glazen alcohol mag drinken. Wanneer hij thuiskomt, is het voor je ouders meteen duidelijk dat hij veel te veel alcohol heeft gedronken.

1. Hoe reageren je ouders in dit geval?
2. Wat vinden je ouders een geschikt moment om met hem te praten over het niet nakomen van de afspraak? Meteen dezelfde avond, de volgende dag of op een nog later tijdstip?
3. Welke straf geven je ouders hun zoon van 15 voor het niet nakomen van de afspraak?
4. Zouden je ouders nog meer doen, behalve het geven van straf?
5. Stel nu dat het in deze situatie niet een zoon maar *een dochter* van 15 jaar zou zijn? Zouden je ouders volgens jou dan anders reageren en waarom?

F. Slotvragen

We zijn nu bijna aan het einde gekomen van dit interview. Om het af te sluiten wil ik je nog een paar algemene vragen stellen.

25. Heb jij op het gebied van alcohol wel eens iets extreems of bijzonders meegemaakt? Dat kan iets zijn wat jezelf of anderen is overkomen. Denk bijvoorbeeld aan een gebeurtenis waarbij iemand te veel had gedronken en ruzie kreeg met anderen. Of dat iemand juist heeft voorkomen dat een dronken persoon iets stoms zou doen, zoals autorijden. Dat soort dingen.
- Zorgt zo'n gebeurtenis ervoor dat jij anders met alcohol omgaat of maakt dat niets uit?
 - Heeft zo'n gebeurtenis effect op de manier waarop je ouders omgaan met jou en de regels die ze stellen over alcoholgebruik?
26. Wie of wat heeft volgens jou uiteindelijk de meeste invloed op jouw drinkgedrag?
27. Tot slot wil ik graag van jou weten welk advies jij zou geven aan andere ouders met kinderen van dezelfde leeftijd als jij of misschien nog jonger? Heb jij tips hoe zij tijdens de opvoeding het beste om kunnen gaan met het alcoholgebruik van hun kinderen?

→ **Opname stopzetten!**

Goed, dan zijn we nu klaar met het interview.

→ Tot slot het interview definitief afsluiten. Dit ongeveer in de volgende bewoordingen:

“Ik wil jou heel erg bedanken voor dit interview. Ik vind het heel fijn dat je de moeite hebt genomen om met mij te praten en dat je daar tijd voor hebt gemaakt. Ik weet zeker dat dit interview een waardevolle bijdrage zal leveren aan mijn onderzoek.”

Bijlage 3

Wervingsbrief (originele versie)

Universiteit Twente

**STICHTING
ALCOHOLPREVENTIE**

Postbus 8181
3503 RD Utrecht

telefoon (030) 656 50 41
fax (030) 656 50 43

e-mail
stap@alcoholpreventie.nl
internet
www.alcoholpreventie.nl
www.alcoholreclame.nl
www.alcoholenopvoeding.nl
www.alcoholenzwangerschap.nl
www.alcoholbeleid.nl

Verzoek om deelname van u en uw kind aan een onderzoek van de Universiteit Twente, in opdracht van STAP

Geachte meneer/mevrouw,

Deze brief is bedoeld om ouders/verzorgers en kinderen te vinden die bereid zijn deel te nemen aan een onderzoek van de Universiteit Twente, in opdracht van STAP (Stichting Alcoholpreventie). Voordat ik verder uitleg wat dit onderzoek precies inhoudt en wat de rol van u en uw kind daarin kan zijn, zal ik mezelf eerst even voorstellen. Mijn naam is Arjan Wagenmans en ik ben student Toegepaste Communicatiewetenschap aan de Universiteit Twente. Ik ben voor mijn studie bezig met mijn afstudeeronderzoek en deze voer ik uit bij STAP.

Het onderzoek

STAP wil een beter beeld krijgen van de manier waarop ouders in de opvoeding omgaan met het alcoholgebruik van hun kinderen en wil vooral meer te weten komen over de regels die ouders hun kinderen hierover opleggen. Verder is STAP benieuwd naar de mening van kinderen over de opvoeding op het gebied van alcohol en de bijbehorende regels waar zij zich aan moeten houden. STAP heeft mij gevraagd hier onderzoek naar te doen en daarom ben ik op zoek naar ouders of verzorgers en hun kinderen van 10 t/m 15 jaar oud.

Wat houdt deelname aan het onderzoek precies in?

Deelname aan het onderzoek houdt in dat één ouder/verzorger en één kind door mij zullen worden geïnterviewd over de hierboven genoemde thema's. De interviews zullen bij u thuis en/of op de school van uw kind plaatsvinden (als de school daarmee akkoord gaat). Dit om het u en uw kind zo gemakkelijk mogelijk te maken. Het is de bedoeling om de gesprekken apart van elkaar te laten plaatsvinden, om ervoor te zorgen dat zowel u als uw kind vrijuit kunnen praten. Om diezelfde reden komt de ouder ook niet te weten wat het kind heeft gezegd en andersom. Ik garandeer dat u en uw kind altijd anoniem blijven, want de persoonsgegevens zullen nooit aan anderen worden gegeven en de onderzoeksresultaten worden zo verwerkt dat ze niet te herleiden zijn naar bepaalde personen. Ik zal tijdens het interview aantekeningen maken, maar om er zeker van te zijn dat ik later niets mis in de antwoorden, wordt het gesprek ook opgenomen. Deze opnamen zullen alleen door mij worden beluisterd en verwerkt en als het onderzoek helemaal is afgerond zullen ze worden vernietigd. Tot slot moet u er rekening mee houden dat ieder interview ongeveer 45 minuten tot 1 uur duurt.

Het belang van deelname aan het onderzoek

Als u zich afvraagt waarom u zich zou aanmelden voor dit onderzoek, bedenk dan dat de uitkomsten van dit onderzoek erg nuttig kunnen zijn om op het gebied van alcohol ouders/verzorgers en kinderen te ondersteunen tijdens de opvoeding. Met behulp van de onderzoeksresultaten kan STAP ouders adviseren hoe zij gedurende de opvoeding het beste om kunnen gaan met het alcoholgebruik van hun kinderen en welke regels daarbij goed werken. Ook kan STAP de mening van ouders en kinderen over allerlei aspecten van alcohol goed gebruiken als argumentatie, om te proberen veranderingen in het alcoholbeleid van de overheid door te voeren. Als u zich aan wilt melden, dan is het heel belangrijk dat uw zoon/dochter (leeftijd 10 t/m 15 jaar) ook mee wil werken aan het onderzoek. Ik wil u dan ook vragen deze brief met uw kind te bespreken en te overleggen of hij/zij ook mee wil doen aan het onderzoek.

Hoe kunnen u en uw kind zich aanmelden?

Als u (of eventueel uw partner) en uw zoon of dochter mee willen werken aan dit onderzoek, zou ik u willen vragen zo spoedig mogelijk contact met mij op te nemen. Dit kan op 2 manieren:

- u kunt mij bellen op **06-52543603**.
- u kunt een e-mail sturen naar **a.c.wagenmans@student.utwente.nl**
Vult u dan a.u.b. als onderwerp van de e-mail "aanmelding onderzoek" in.

In beide gevallen wil ik graag tijdens de aanmelding alvast een aantal dingen van u weten, namelijk:

- de door u gewenste datum en het tijdstip waarop de interviews kunnen plaatsvinden.
- uw naam, adres, woonplaats en telefoonnummer.
- de naam, het geslacht en de leeftijd van uw kind dat meewerkt aan het onderzoek en of u nog andere kinderen heeft (*met deze gegevens kan ik de interviews goed voorbereiden*).
- de naam van de school van uw kind dat meewerkt aan het onderzoek (*dan kan ik contact opnemen met de school, om te vragen of ik uw kind daar mag interviewen*).

Als u telefonisch contact met mij opneemt, zal ik u persoonlijk om deze gegevens vragen.

Als u mij een e-mail stuurt, wil ik u verzoeken om deze gegevens zelf in de e-mail te vermelden.

Ik wil u bij voorbaat bedanken voor de moeite en ik hoop dat u en uw kind zich aan zullen melden om mee te werken aan dit onderzoek.

Met vriendelijke groet,

Arjan Wagenmans
Universiteit Twente

Bijlage 4

Begeleidende brief voor school

Universiteit Twente

**STICHTING
ALCOHOLPREVENTIE**

Postbus 8181
3503 RD Utrecht

telefoon (030) 656 50 41
fax (030) 656 50 43

e-mail
stap@alcoholpreventie.nl
internet
www.alcoholpreventie.nl
www.alcoholreclame.nl
www.alcoholenopvoeding.nl
www.alcoholenzwangerschap.nl
www.alcoholbeleid.nl

Begeleidende brief

Geachte meneer/mevrouw,

U ontvangt dit pakket met brieven, omdat uw school heeft toegestemd mee te werken aan de verspreiding hiervan. De brief is bedoeld om ouders/verzorgers en kinderen te vinden die bereid zijn deel te nemen aan een onderzoek van de Universiteit Twente, in opdracht van STAP (Stichting Alcoholpreventie). Voor meer informatie hierover, verwijs ik u naar de brief zelf.

Mijn onderzoek richt zich op kinderen in de leeftijd van 10 t/m 15 jaar en hun ouders/ verzorgers. Mijn verzoek aan u is of u ervoor wilt zorgen dat iedere leerling van uw school die in deze leeftijdscategorie valt een exemplaar van deze brief krijgt, om mee naar huis te nemen voor zijn of haar ouders/verzorgers. Ik wil u daarbij vragen om het belang van deze brieven duidelijk te maken aan de leerlingen en hen nadrukkelijk te verzoeken de brief ook daadwerkelijk aan hun ouders/verzorgers te overhandigen, zodat zij deze kunnen lezen. Anders ben ik bang dat de brief bijvoorbeeld onderin de schooltas blijft liggen en de ouders/verzorgers nooit zal bereiken.

Mocht u nou toevallig zelf een ouder/verzorger zijn van een kind die valt binnen de doelgroep en bereid zijn om mee te doen aan het onderzoek, dan kunt u zich uiteraard ook bij mij aanmelden. Ik bedank u in ieder geval bij voorbaat voor uw medewerking bij het verspreiden van de brieven.

Met vriendelijke groet,

Arjan Wagenmans
Universiteit Twente

Bijlage 5

Wervingsbrief (aangepaste versie)

Universiteit Twente

**STICHTING
ALCOHOLPREVENTIE**

Postbus 8181
3503 RD Utrecht

telefoon (030) 656 50 41
fax (030) 656 50 43

e-mail
stap@alcoholpreventie.nl
internet
www.alcoholpreventie.nl
www.alcoholreclame.nl
www.alcoholenopvoeding.nl
www.alcoholenzwangerschap.nl
www.alcoholbeleid.nl

Gezocht: ouders en hun kinderen (10 t/m 15 jaar) die deel willen nemen aan een onderzoek van de Universiteit Twente, in opdracht van STAP

Geachte meneer/mevrouw,

Deze brief is bedoeld om ouders/verzorgers en kinderen te vinden die bereid zijn deel te nemen aan een onderzoek van de Universiteit Twente, in opdracht van STAP (Stichting Alcoholpreventie). Voordat ik verder uitleg wat dit onderzoek precies inhoudt en wat de rol van u en uw kind daarin kan zijn, zal ik mezelf eerst even voorstellen. Mijn naam is Arjan Wagenmans en ik ben student Toegepaste Communicatiewetenschap aan de Universiteit Twente. Ik ben voor mijn studie bezig met mijn afstudeeronderzoek en deze voer ik uit bij STAP.

Het onderzoek

STAP wil een beter beeld krijgen van de manier waarop ouders in de opvoeding omgaan met het alcoholgebruik van hun kinderen en wil vooral meer te weten komen over de regels die ouders hun kinderen hierover opleggen. Verder is STAP benieuwd naar de mening van kinderen over de opvoeding op het gebied van alcohol en de bijbehorende regels waar zij zich aan moeten houden. STAP heeft mij gevraagd hier onderzoek naar te doen en daarom ben ik op zoek naar ouders of verzorgers en hun kinderen van 10 t/m 15 jaar oud.

Wat houdt deelname aan het onderzoek precies in?

Deelname aan het onderzoek houdt in dat ik met één ouder/verzorger en één kind een gesprek zal hebben over de hierboven genoemde thema's. Deze gesprekken zullen bij u thuis plaatsvinden, om het u en uw kind zo gemakkelijk mogelijk te maken. Het is de bedoeling om beide gesprekken apart van elkaar te laten plaatsvinden, om ervoor te zorgen dat zowel u als uw kind vrijuit kunnen praten. Om diezelfde reden komt de ouder ook niet te weten wat het kind heeft gezegd en andersom. Ik garandeer dat u en uw kind altijd anoniem blijven, want de persoonsgegevens zullen nooit aan anderen worden gegeven en de onderzoeksresultaten worden zo verwerkt dat ze niet te herleiden zijn naar bepaalde personen. Ik zal tijdens ieder gesprek aantekeningen maken, maar om er zeker van te zijn dat ik later niets mis in de antwoorden, wordt het gesprek ook opgenomen. Deze opnamen zullen alleen door mij worden beluisterd en verwerkt en als het onderzoek helemaal is afgerond zullen ze worden vernietigd. Ieder gesprek zal ongeveer drie kwartier tot een uur duren.

Het belang van deelname aan het onderzoek

Als u zich afvraagt waarom u zich zou aanmelden voor dit onderzoek, bedenk dan dat de uitkomsten van dit onderzoek erg nuttig kunnen zijn om ouders/verzorgers en kinderen op het gebied van alcohol te ondersteunen tijdens de opvoeding. Eén van de taken van ouders is om hun kinderen met alcohol te leren omgaan, maar dat kan tegenwoordig best lastig zijn. Met behulp van de onderzoeksresultaten kan STAP ouders beter adviseren hoe zij gedurende de opvoeding het beste om kunnen gaan met het alcoholgebruik van hun kinderen en welke regels daarbij goed werken.

Als u zich aan wilt melden, dan is het heel belangrijk dat uw zoon/dochter (leeftijd 10 t/m 15 jaar) ook mee wil werken aan het onderzoek. Ik wil u dan ook vragen deze brief met uw kind te bespreken en te overleggen of hij/zij ook mee wil doen aan het onderzoek.

Hoe kunnen u en uw kind zich aanmelden?

Als u (of eventueel uw partner) en uw zoon of dochter mee willen werken aan dit onderzoek, zou ik u willen vragen zo snel mogelijk contact met mij op te nemen. Dit kan op 2 manieren:

- u kunt mij bellen op **06-52543603**.
- u kunt een e-mail sturen naar **a.c.wagenmans@student.utwente.nl**
Vult u dan a.u.b. als onderwerp van de e-mail "aanmelding onderzoek" in.

In beide gevallen wil ik graag tijdens de aanmelding alvast een aantal dingen van u weten, namelijk:

- de door u gewenste datum en het tijdstip waarop de gesprekken kunnen plaatsvinden.
- uw naam, adres, woonplaats en telefoonnummer.
- de naam, het geslacht en de leeftijd van uw kind dat meewerkt aan het onderzoek en of u nog andere kinderen heeft (*met deze gegevens kan ik de gesprekken goed voorbereiden*).

Als u telefonisch contact met mij opneemt, zal ik u persoonlijk om deze gegevens vragen.

Stuurt u mij een e-mail, dan wil ik u vragen om deze gegevens zelf in de e-mail te vermelden.

Ik wil u bij voorbaat bedanken voor de moeite en ik hoop dat u en uw kind zich aanmelden om mee te werken aan dit onderzoek.

Met vriendelijke groet,

Arjan Wagenmans
Universiteit Twente